SLOWESNOST

aneb

ZBJRKA PŘJKLADŮ

S KRÁTKÝM POGEDNÁNJM

O SLOHU.

K prospěchu

wlastenské mládeže

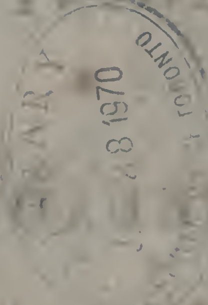
od

Josefa Jungmanna,

doktora we filosofii a professora humanitétnj třjdy na c. k. gymnasium akademie Pražské.

W Praze, 1820.

Wytištěná u Josefy Fetterlowé z Wildenbrunu, w arcibiskupské k. Impressj w Seminarium, za Faktora Tomáše Kubelky.

K wlastenské mládeži.

Mladj krăgané, kwetaucj nadĕge wlasti!

Známost gazyka českého we wlasti našj potřebnu býti opĕtowaná Neywyššjho Zemĕ Pána nařjzenj potwrzugj, a sami gazyka toho nepřátelé upjrati nemohau. Wezmĕte tedy tuto ode mne pomůcku, ne s tjm domnĕnjm, že byste k dosaženj dotčené známosti giž na nj přestati smĕli a mohli, anobrž s tau nadĕgj, že porozumĕwše této knize, schopni budete lépegi rozumĕti gak nowým tak obzwláštĕ starým *spisům wlastenským, kterýchžto posledujch neustálé čtenj Wám z negedné přjčiny newyhnutedlnĕ potřebno. Neodstrašug Wás ode čtenj této knihy, kdybyste kde koho na zastaralá nebo nowá tam zde slowa žehrati slyšeli: gsauť to hlasowé lidj ginak třeba wysoce učených a wýborných, kterým ale k oswogenj sobĕ důkladné českého gazyka známosti nebo přjležitost nebo chut se nedostáwala. Pilnĕ tu shledáno i ohledáno wšecko, a budeli co nowého neb starého, to za mne nech ať Horác omluwj:*

Gestli nowými
Potřeba neznámé wĕci káže wynášcti slowmi,
Neslyšené dáwným hlaholiť zapodobno Kocjnům
Ge zwuky, a wzdy takých popřáno užjwati mjrnĕ.
A twořená nowĕ mjti budau slowa wjru, Slowenských

Když potekau z pramenů w české powodjna řečiště.
Mnedle, co Lomnickým popřáno, to dáti nemá se
Puchmjrům? Proč, zjskatili mně maličko, nenáwist
Na mne sočj, gelikož Danyel gako rowně Komenský
Otcowskau bohatiť směli řeč, wěci názwy nowými
Pogmenugjce nowé? Bude gak bylo wezdy to wolno
Naznačené dnešnjm gméno prowynášeti rázem.

Kdoby o nedokonalosti zbjrky té mluwiti chtěl, ten ugištěn buď, že mně nic nowého prawiti nebude; ale nechť uwážj, že to prwnj *takowá* českých *přjkladů zbjrka. Můželi on nicméně něco lepšjho na ten čas dowesti, ať to brzo učinj, a gá ho welebiti budu; nemůželi, ať tjmto za wděk wezme. Až Wy šlechetnj ginochowé dorostete, z Wašich bohdá pracj tato zbjrka od některého z Wás doplněna a zlepšena bude. Předeslaná o slohu nauka podlé Pölitze, Eberharda a giných sepsána gest, a ten aučel má, aby komu ljbo, o české slowesnosti česky mysliti a mluwiti přiwykal. Konečně wšem laskawým wlastencům, kteřj mně swými pracemi k této zbjrce nápomocni byli, powinné djky wzdáwám. Že gsem prawopjsemnosti té užil, kterauž za lepšj uznáwám, to gakožto maličkost lépe mlčenjm pominauti. Wám žiwotem obětowaný*

wydawatel.

W Praze dne 10 Ledna 1820.

Počátkowé slohu (stylu).

§. 1.

Duše lidská tu trogjmoc má, že sobě předstawuge (poznáwá, ponjmá,) cjtj a žádá (chce). Tyto gegj moci nazweme: p ř e d s t a w ě c j, (ginak poznáwacj, nebo ponjmacj,) c j t ě c j a ž á d a c j m o h ú t n o s t (wládu); gegich pak skutky: p ř e d s t a w y (ponětj,) c i t y a ž á d o s t i (chtjče pudy). Ginak prwnj moc slowe u m, s k u m n ý (*ratio theoretica,*) třetj u m w y k o n n ý (*r. practica,*) druhá s m y s l n o s t.

1, P o z n a m e n á n j. Wšeliké představenj, které nám smysl wněšný i wnitřnj poskytuge, slowe n á z o r, k. p. zelenost tráwy, zwuk hauslj, wůně kwjtj, kyselost octa, hebkost hedwábj, představenj weselosti, pokoge, smutku at. d. Gestliže rozum náš rozmanitost podanau sobě od smyslnosti w gednotu spogj, bude z názoru p ř e d s t a w a; staneli se to s wědomjm, bude p o n ě t j: gestli rozum dwě ponětj srowná, a spogj wgednotu swědomosti, wznikne na ten čas ú s u d e k, k. p. Bůh gest wšemohaucj; gestli konečně dwa úsudky srowná, a geden z druhého wywede, powstane r o z s u d e k, k. p. Wšecky ctnosti gsau chwalitebny, tedy udatnost chwalitebna.

2. P o z n. Um (etym. ia = ti v. Linde Lex. Pol.), prworodná w člowěku wláda rozpoznáwánj wěcj, čili matice wid (idej,) pořadných (Vernunft); béře se někdy i w potahu na sklonnost, ano i za celau wnitřnj moc člowěka, neb ducha (animus); odtud r o z u m (der Verstand), gakoby wynaloženj umu k působenj ponětj, úsudků a rozsudků.

§ 2. Mluwa gest proslowenj ponětj. Powstalé w člowěku city a chtjče aby proslowil, t. slowy pronesl, do ponětj ge směniti potřebj. A wšak ukryté w těchto ponětjch city a chtjče wzdy znalé zůstáwagj.

§ 3. Předmět (*objectum*) anebo řeč mluwau pronesená, nechť gest ponětj, cit nebo chtjč, slowe obsah, nebo látka (*materia*); spůsob pronesenj toho slowe twar (*forma*). Kterýžto twar, poněwadž w spůsobu stawěnj a wázánj slow záležj, s látkau, neb obsahem, neginak než slowy pronesenu býti mohaucjm, gest w neyužšjm spogenj a totožný (identický). Mluwa podlé trogjho swého předmětu gest trognásobná. Gsauli obsahem gegjm pauhé představy anebo ponětj, gmenuge se na ten čas prosto mluwa (*prosa*); gestliže pomocj představ city wyrážj, gest mluwa básnjcká; kterýžto wýraz prozrazuge se žiwými, rozmanitě wystjnčnými obrazy, tak aby wzdy citowé pod oněmi představami poznáni, a k zdrogi swému, t. g. k cjtěcj mohútnosti zpět uwedeni býti mohli. Když konečně mluwa ze žádosti, neb wůle pošlá prostředkem ponětj opět ke wzbuzenj wůle směřuge, gest na ten čas mluwa řečnjcká. Tato mezi prostau a básnjckau mluwau gako w středu stogj, proto že k tomu, aby se w nás žádost zbudila, obogj duševná moc potřebna, představěcj i cjtěcj: ona, bychom wěc poznali; tato, abychom, co w sobě přjgemného nebo nepřjgemného má, cjtili, na čež chtěnj nebo nechtěnj, t. hnutj wůle samo následúge. Mluwa tedy řečnjcká i rozum důwody přeswědčiti, i citelnost přjhodnými obrazy powzbuditi, a tak obau pomocj wůli pohnauti usiluge. Ona rowně gako básnjcká mluwa žádosti základem gj slaužjcj prwé do ponětj obraceti powinna; a proto

wně prostomluwy, (ku kteréž i od některých se počjtá,) spůsob na sobě pronášj, gsauci nicméně obzwláštnj samostatná, od prosté i básnjcké mluwy rozdjlná forma neb twar slohu.

1. Pozn. Mluwa gest prostředek srozuměnj nebo zdjlenj se s druhými, a to zdjlenj gest základem představ gegjch. Ale člowěk, gsa rozumem a wšelikými mocmi nadaná bytnost, cjtj w sobě také ginau potřebu, a ta gest: swých wnitřnjch citů a myšlének swobodné wygewenj a wystawenj, a zde srozuměnj neb zdjlenj se nenj základem, nébrž toliko následkem představy, gegjžto základ gest samo swobodné a smyslnoduchownj přirozenj člowěka. Prostomluwa od mluwy obecné tjm tedy se různj, že obecná mluwa k pauhému srozuměnj se s ginými, prostomluwa, rowně co básnjcká a řečnjcká, k swobodnému wystawenj swobodných představ náležj, a za známku má neobyčegnost.

2. Pozn. Mezi básnjckau a prostau mluwau wywedeněgšj rozdjl gest ten: Obogj na rozdjlné cestě o neobyčegnost usiluge; básnjcká, gsauci wjce skutek obrazotworné moci, obrazy, t. názorná ponětj, — prostomluwa, gsauci wjce skutek rozumu, pauhé ponětj obsahuge; ona k hlawnj představě hognost wedlegšjch předtaw připoguge, tato od ponětj wše, což nebytného, nepodstatného gest, odstraňuge; ona tedy wjce, tato méně podáwá; ona toliko zdánj, omamu, widinnosti (idealnosti), tato prawdy, bytj, wěcnosti šetřj; ona po zgednotněnj, zosobněnj a zesmyslněnj ponětj, tato po gednosti a wšeobecnosti gich usiluge. Řeknuli k. p. Wšicknì lidé gsau smrtedlni, předložil gsem propowěd neb sadu (Satz) zawjragjcj w sobě úsudek, nebo raděgi dwa úsudky w gednom: 1) lidé wšickni, kdežto přjsudek (praedicatum) wšickni připogen gest k podmětu (subjectum) lidé, gakožto wlastnost k swé podstatě náležegjcj; 2) wšickni lidé gsau smrtedlni, kdežto předešlý úsudek gest podmětem, ku kterémuž nowý přjsudek, smrtedlni, se připoguge; gsau gest pauze spona (copula). Ty tři představy: wšickni, lidé, smrtedlni, gsau pauhá ponětj, skutek rozumu, o wšeobecnost a gednost, o wystawenj prawdy usilugjcj, ničeho nepřiměšugjcj, coby k wynesenj úsudku bytně nepřináleželo; gest tedy ta propowěd prostomluwná. Řeknuli ale s Horácem: Smrt bledá stegnau zatlanká nohau na chalupy chudiny, gako na wěže králů, pronesl gsem ten samý úsudek, ale giž ne holý a pauhý, nébrž w obraz proměněný, kdežto smrt,

co osoba člowěku podobná, o swé wůli gednagjcj, ohlašuge swé přjštj tlučenjm nohau na dwéře obydlj lidského, (l i d é g s a u s m r t e d l n i); a to gak na chalupy chudých, tak na paláce bohatých, (w š i c k n i l i d é). Kterýmžto obrazem owšem na obrazotwornau moc, a skrze nj na čitelnost wětšj dotisk se děge, nežli pauhým pronešenjm: wšickni lidé gsau smrtedlni; gest tedy tato smyslná, složeněgšj, w j c e představugjcj propowěd básnjcká.

§. 4. S l o h gest k wěci a záměru pjšjcjho neb mluwjcjho hodné myšlének wygádřenj. Záwisj celé od schopnosti a hotowosti spisowatele; poněwadž na něm gest, kterak o wěci gedná, t. g. kterak, w čemže wlastně sloh záležj, wywolenau látku tworj neb formuge.

§. 5. Hlawnj gakosti dokonalého slohu gsau: z p r á w n o s t a k r á s a.

P o z n. Básnjctwj a z částky i řečnjctwj počjtagj se od nowěgšjch mezi krásné umy neb uměnj, a gsau tedy předmět a i s t h é t i k y (z řeck. αισθεω t. čigi, gakoby řekl citujctwj) neboli nauky o bytnosti krásných uměnj. K r á s n á u m ě n j magj gméno od krásy, hlawnj gakosti wystawených gimi předmětů. Aučel gegich gest: swobodné wystawenj krásných pocitů; rozwrhugj pak se dle toho, že djla gich buď w čase, buď w prostranstwj, buď w obogjm se pogewugj, na uměnj s l y š n á (a k ů s t i c k á), kteráž něco slyšitelného plodj, a krásu sluchem duši přiwodj: hudebnjctwj, básnjctwj, řečnjctwj; w i d n á (plastická) gichžto djla widitedlná gsauce, krásu na zřetel a před oči stawj: reysownjctwj, maljřstwj, rytectwj, stawitelstwj, řezbářstwj; s l y š n o w i d n á (tonickoplastická) gichžto djlo slyšeti i widěti možné: mimika, tanečnjctwj, herectwj. Básnjctwj a řečnjctwj od hudebnjctwj tjm se dělj, že toto city prostředkem pauhých zwuků, onano prostředkem wýražných, srozumitedlných hlasů t. slow wygadřuge, odkudž u m ě n j s l o w e s n á nebo s l o w e s n o s t krátce nazwána býti mohau.

§. 6. Z p r á w n o s t založena gest na smyslně dokonalém wystawenj prawdy w proslowených představách, buďte základem gegich ponětj, city nebo žádosti.

§. 7. Zpráwnost ta gest *a*) grammatická (mluwnjcká), záwjsjcj na prawdě wýrazů gak podle powšechné t. g. wšem gazykům obecné, tak podle obzwláštnj t. každému gazyku wlastnj grammatiky (mluwnjctwj) *b*) logická (rozumnjcká), záležjcj wtom, aby pořádánj a wnitřnj spogowánj ponětj s prawdau we představách se srownáwalo. Prawda ta gest buď přirozená buď krasowědná (aisthétická). Ona, zkušenost samu záwjragjc, w naukách k. p. w zeměměřictwj, roztjnánj těl (pýtwě), přjrodopisu a g. panuge; tato, magjci mjsto w djlech krásného uměnj, na tom založena gest, aby se něco prawdau zdálo, t. ničeho neobsahowalo, co by přirozenosti a zdrawému rozumu na odpor čelelo.

Prawda genom gest krásna, ta gen dostogna milosti:
Ta wšudy měg panowánj swé, i w bágce obýwey.
(Boileaux.)

Gest to wjtězstwjm uměnj (prawj Eberhard), zdáti se newšednjm a wždy přirozeným, přirozeným a ne wšednjm. Umělec bez schopnosti býwá wšednj, když přirozeným, a zase nepřirozený, když newšednjm býti chce.

§. 8. Zpráwnosti podřjzeny gsau giné gakosti, a sice:

a) Zřetelnost, která w tom záležj, aby smysl mluwjcjho čistě a nesmjseně z wýrazu prohlédal, tak aby bez nesnadnosti mohl rozumjn býti. To stane se, budeli smysl mluwy:

α) něgaký, aby slowa we čtaucjm a slyšjcjm wzbuzowala něgaké ponětj, rozumu a smyslu wnitřnjmu poznatelné. Ginak powstane nesmysl, kterýž pochodj buď ze zmatenosti

mysli, buď ze žádosti po rowotě, buď ze přjtworné (affektowané) hlubokosti myšlenj.

β) gistý, aby čtitel neb slyšitel při slowě to samé myslil, co od skladatele myšleno bylo. Což se dosáhne, budauli slowa přjměrná t. srownáwagjcj se s smyslem gak wšeobecným mluwenj, tak se zwláštnjm samého skladatele. Přjměrnost ta zawjrá w sobě giné tři wlastnosti:

a) obyčegnost, žádagjcj, aby na každau myšlénku a části gegj objraly se takowé wýrazy, gežto co neyobecněgšj a neylepšj k pokaždému spisowatele úmyslu zwyk uwedl. Tato gakost wztahuge se i na slowa i na wazbu gegich. W slowjch opět na prawopjsemnost i na wýznam t. spogenj ponětj se slowy. Dle toho buďte slowa:

aa) česká t. z užjwánj mluwy posud neporušené, aneb z dobrých spisů wzata; w nedostatku ginoslowanská s malau proměnau (*parce detorta*) k. p. nářečj z rusk. narěčie = *dialectus*.

bb) známá, wyhnauc se wšemu něgak cizému, gako gsau slowa 1) zastaralá, z nichž některá, gakožto k gazyku zdokonalegšenému pro dwogsmyslnost, nezwučnost neb ginak nepřjstogná zašla, n. p. duša (duše), za (zda), tdy (tedy); giná pro giné přjčiny, ač neprávě, gako: wogjn (wogák), zelwa (mužowa sestra), přjroda (*natura*) a g. Ta obnowiti střjdmě a mjstně zásluha gest; 2) kraginská, t. w gedné toliko kragině užjwaná n. p. casný (wšetečný), kalý (dobrý), kolmaha (kolečko, radwanec); i těmi, gsauli ostatně dobrá a libozwučná, gazyk rozhogniti lze; 3) cizokragná, zwláště německá n. p. pucowati (cjditi,

čistiti), fedrowati (pomáhati), s něčjm wůkol gjti (zacházeti); 4) nowá, gsauli bez potřeby, a proti podobj (*analogia*) n. p. dro (druh), zástog (předmět).

cc) prawidelná t. prawidlům mluwnjckým (grammatickým) přiměřená. Chyba proti zřjdloslowj (*etymologia*) slowe cizomluw (*barbarismus*); proti spogowánj: chybnomluw (*soloecismus*).

Měg šetrnost k gazyku w neywyššjm zápalu básnjk.
Darmo uchu zwukowé lahodj newlastně a wadně
Slow nebo sad strogených; cizo — neb chybnomluwu duch můg
Pyšného w nadutém ti nemůž pochwáliti werši.
Bez gazyka skladatel, děg gak děg, wezdy ge matný.

Boileaux.

b) Sličnost (*convenientia*), aby zwláštnj představy, čili ponětj a wýrazy gegich s wěcj neboli s předmětem a s okolnostmi pjšjcjho se srownáwaly. Ginak bude sloh nesličný, a znamenatili při tom gakési snaženstwj po zaljbenj se čitelnjkům, nucený, hledaný.

Pozn. Sličný wlastně conformis. cf. Rag. slika = forma, cf. boh. ljce, sljciti. Sličné hradiště t. přjhodné mjsto k hradu, D a l.

c) Určitost, když ponětj nebo myšlénka tak se wygadřuge, aby úmysl skladatelůw co neyswětlegi znáti bylo, n. p. smrt gest starým lidem přirozená (owšem i mladým).

d) Auplnost, která žádá, aby we wystawenj ponětj neb myslénky nedostáwalo se ničeho, co k celosti gegj náležj.

c) W ě r n o s t, která zachowáwá se wystawenjm pogatých w mysli obrazů a předstaw beze wšj proměny, ozdoby, ugmy nebo přjdawku.

d) O d m ě r a (*praecisio*), když we slowech a spogenj gegich ani wjce ani méně se nenacházj, než k označenj wystawených předstaw potřebno. Kde w mále slow mnoho významu, tu g a d r n o s t; co zbýwá, gest buď t o ž m l u w a (*tautologia*), gestliže nepotřebné téhož ponětj opakowánj, buď n a d p l n ě k (*pleonasmus*), gestliže zbytečné k wygádřenj myšlénky ponětj w sobě zdržuge. Sem počjsti s a u s l o w (*synonymum*) t. slowo mohaucj na mjstě druhého bez ugmy smyslu položeno býti:

e) G e d n o t a, gest různých částek we shodnau celotu spogenj. Wztahuge se gednota i na wšecku wěc nebo látku, i na gednykaždé slowa a mluwenj spůsoby, w kterýchžto nenjli gednoty, powstáwá o b o g e t n o s t (*ambiguitas*).

K r á s a.

§. 9. K r á s n é původně tolik co čerwené; že ale čerwená barwa gest neyžiwěgšj, neywjce w oči bigjcj, nazjwáme wůbec to, co smyslně nebo patrně dokonalé, k r á s n ý m. N. p. drahý kámen nehlazený gen dokonalý; hlazený také krásný sluge, pro patrnost swé dokonalosti. W básnjch dokonalost myšlének smyslně se gewj, to gest na zesmyslněnj ponětj záležj, což ten prospěch má, že ponětj gako obrazy na zřeteli a před očima widjme. Protož básnjctwj u wšech národů za krásné se počjtá. K dokonalosti netoliko rozmanitost částek ale i gednoduchost a gednotwárnost náležj, k. p. čisté, bezmračné nebe; prosté wygádřenj wznesených citů. Ponětj dokonalosti u krásy newyhnu-

telně potřebno. Každá ozdoba gen tehdáž krásná gest, když widj se býti znamenjm nebo smyslným obrazem skutečné dokonalosti; k. p. twář ljčená nemohla by se ljbiti, kdyby ruměnec gegj přirozený nebyl znamenjm kwětaucjho zdrawj. Krása tedy zawjrá něco smyslného a duševného pospolu. Wěc tělesná widj se toliko krásná, když w ni od ducha wložen bude smysl a ponětj dokonalosti, a duše opět gen w smyslném a patrném gednánj krásná slauti může. Dokonalost sice magjcj potah na poznáwacj mohútnost gest wlastně prawda, dokonalost magjcj potah na žádacj moc gest mrawné dobro, a toliko dokonalost magjcj potah na cjtěcj wládu nebo na smyslnost gest krása; a wšak, máli co odewšad krásné býti, potřebj tomu té trogj dokonalosti, aby umu a mrawnému citu neodporowalo, a smyslům přjgemné bylo. Krása tedy gest domněle umná, mrawná a smyslná dokonalost wěci, ohledem na cjtěcj mohútnost; anebo: toho což prawdiwé, dobré a přjgemné gest, citelné spogenj. Pauhá přjgemnost od krásy tjm se lišj, že přjgemnost toliko lahozenjm smyslnosti se ljbj, krása umem zešlechtěna; ona tedy na tělesné půwaby, tato na duševné, swobodné zaljbenj a útěchu se wztahuge, kterauž i plodj.

1. Pozn. Slowa krásy kořen gest Kar, odkudž karmjn, černý, čerwený a t. d.

2. Pozn. Ačkoli w prostomluwě neywjce rozum, w básněnj neywjce obrazotwornost zaugata gest: nicméně wzdy i giné moci duševné při skládánj účinné gsau, a opět w čtaucjm wjce mocj duševných zaugjmagj. Na přjklad buď tato sloha neb strofa:

Dnes utěšeně swětu kyne
Pán, gehož w nebi byt,

Ten pramen, z něhož wěčně plyne
Sklad diwů, krása, duch i cit:
Dnes dech, — a Anděl s nebe staupě
Se wtělj w libé wabů paupě.
Tu milé lásky
Swé wábné strogj pásky,
By sletěly,
A krásné widěly,
To děcko, které, když ten dětel sljtá,
Ge weselým a libým okem wjtá.

(Puchmayer).

Prostá myšlénka gest: Dnes narodilo se milostné djtě. Obrazotworná moc od Boha s nebe prowázj angela wtělugjcjho se w narozeného člowěka: za angelem lásky (milostenky) opásané pasem wabů sletugj, aby widěly t. dařily to zrozeňátko, na které pohled i w nás radostný cit působj. Důwtip w podobenstwj pramene krásy a giných darů znamená Boha, w angelu krásnau duši lidskau, w paupěti nemluwně, w dětelj tré milostenek. Saudnost tomu, že Bůh wšech ozdob duchownjch i tělesných původ gest, i ostatnjm tuto wyneseným úsudkům přiswědčuge; rozum toho wšeho sličné spogenj widj, a tak wšechen duch člowěka w utěšeném zaměstnánj a zabylstwu se nacházj.

§ 10. Gako gsau tři hlawnj moci duše t. poznáwacj, žádacj, cjtěcj, tak i krása dle toho, že brzo tu, brzo onu dušnj mohútnost wjce zaugjmati může, tři hlawnj rozdjly počjtá: wznesenost, tragičnost, pěknost. Prwnj dwě potah magj na um (skumný a wýkonný), třetj na smyslnost; tam sjla, mysl; tuto přjgemnost a smyslný twar přewažuge, Sjla bez přjgemnosti ubjhá w syrowost; přjgemnost bez sjly w měkost: obě, budauce spogeny, krásu působj. Gako wůbec w přjrodě dwogą protiwy nebo točny (*poli*) znamenáme; gako gméno člowěka na dwě pohlawj rozumjme: tak wšelikau krásu na dwé rozděliti můžeme. Wznesenost a tragičnost gako mužská, pěknost zase gako ženská

krása powažowati se dá. Giž *Cic. I. Offic.* prawj; *Venustatem muliebrem dicere debemus, dignitatem virilem*, a Milton slično opisuge krásu rozdjlnau prarodičůw našich:

K rozgjmánj on, a k bogi spůsobný,
ona k lahodě a sladkým půwabům;
pro boha on sám, w něm ona pro boha etc.

Pozn. Mužská krása ginak slowe: wyššj, duchownj, tkliwá, ženská naproti tomu: nižšj, přjrodná, luzná (wábná).

§ 11. K wyššj kráse počjtáme čtyry stupně: prudkost, sjlu, welikost, wznešenost.

Welikost. Co malému naproti stogj a sjlu duše bawj i množj, weliké slowe. Pogem welikosti gest tedy potažný, a nic samého w sobě. Powstáwá na gedné straně z toho, že obrázotworná moc naše dostačiti nemůže k wystawenj wěci w celotě, kteréžto celoty nicméně rozum požaduge; na druhé straně z představené moci neb schopnosti rozumu k takowé žádosti. Na onom prwnjm záležj welikosti sjla odpuzowacj, t. s neljbostj spogena; na tomto přitahowacj, t. s ljbostj polučená. Přjklad welikosti gest představenj moře.

Prudkost znamená tuto moc w pohybowánj, připomjnagjcj nám wšemocnost twořjcj, k. p. bauře lesy klátjcj a wywracugjcj.

Wznesenost (wyneslost, *sublimitas*), gest ona gakost wěci, která působj, abychom wýsost rozumu swého, a spolu slabotu smyslnosti žiwě poznali a cjtili. Pohlédagjce na něco wzneseného, k. p. na oblohu hwězdnau, cjtjme spolu ljbost i neljbost; a sice neljbost z toho, že slabj smyslowé naši darmo usilugj, pochopiti tak weliký předmět; ljbost ale z toho, že rozum náš mocně nad smyslnost wyniká, a sjlu swau znamená. Wznesenost tedy smj-

sený cit plodj. Od krásy, gegjž oddjlem gest, rů-znj se toliko silněgšjm dotiskem na mysl, a cit wznesenostj wzbuzený gest cit podiwenj, uctiwosti, tanaucjho na mysl ač geště nebolestného leku. Přjklad wznesenosti gest obelisk strmjcj nad wlnami rozwodněného Njlu.

W z n e s e n é ohledem na skumný um gest, w čem nadlidskau dostognost a sjlu spatřugeme, a to buď r o z s a ž n ě (*extensive*), co počtem neb welikostj přirozenau wyššj gest než obyčegná mjra, n. p. hwězdnaté nebe, moře, Piko, neb giná welmi wysoká hora; buď o b s a ž n ě (*intensive*), co w nás představenj o neskončené moci a sjle budj, n. p. bauře, sopky, čili wrchowé oheň soptjcj. Toto poslednj slowe také s i l n é. Přjklad silného gest skála, o kterauž se wlnobitj mořské obrážj. Gest tedy s i l n é založeno na neobmezené moci; nebo mocj swau neobyčegnau nám představenj neskončenosti na mysl uwodj, a to pro množstwj sil w gedno mjsto, nebo pro množstwj představenj a citů w gednom citu nebo představenj spogených. Ohledem na wýkonný um wznesenost ukazuge se w nadobyčegné moci téhož umu nad smyslnostj. Kde tedy činowé welikó přemáhánj stogj, tu gest š l e ch e t n o s t (blahodušj), gegjž stupně gsau w e l i k o d u š j, a konečně m r a w-n á w z n e s e n o s t. W takowém smýšlenj sám um se welecenj pro dosaženau šlechetnost; smyslnost pak se užásá nad ztrátau lahod swých.

§ 12. Wady wznešenému protiwné gsau:

a) N a d u t o s t, když wýraz mnohem wjce prawj, než myšlénka, kterau obsahuge.

b) D o b r o d r u ž n o s t (das Abenteuerliche) gest nesmyslná nadobyčegnost welikosti a wznesenosti, n. p. Mahometowa gjzda do nebe. Máli se hoditi ke krásným djlům, užito buď swobodnė

a s wědomjm gako takowé; tak zplodj w nás cit, gaký to, co komičné a romantické gest, wzbuzuge. Za weliké a wznesené nikdy pokládáno nebuď.

c) Wodnatost gest zeslabenj silné myšlénky dlauhým okorowánjm a opisowánjm.

d) Podlost (njzkost, plaskost) záležj w njzkém představenj obecných aneb i důstogných a wznesených předmětů, n. p. Etna má zřenj břicha.

§ 13. Tragičný předmět gest ten, který působj, abychom znamenali a žiwě cjtili obmezenost smyslnosti, skutečný nedostatek gegj a strádánj, spolu ale také powyšugjcj sjlu umu a náboženstwj. Tragičnost tedy také gest smjsený cit; neljbosti, wznikagjcj z cjtěné autrpnosti nad nedostatkem a trápenjm smyslnosti; ljbosti ale z představenj sobě wyššj moci w samých strastech, a ze žiwého učitj té moci w přirozenj lidském, djlem ale z představenj našj wlastnj bezpečnosti. Skutkowé tragičnosti gsau: bážeň, těžkomyslnost, spoluautrpnost, spogená se wzneseným citem, že w nás swobodná wůle obýwá.

§ 14. Pěkný (*venustus*) gest předmět, který rozumnému přirozenj za dosti dělage, nicméně s něgakau přewahau k lahoděnj smyslnosti se nakloňuge. Zde přigde mnoho na dokonalý twar a na ljbý něžný wýznam nebo smysl, který klademe we twar, k. p. Mediceiská Venus ljbj se pro dokonalý twar i pro cudnost a stydliwost, kterau wygadřuge. Pěknost budj w nás přjgemný cit uweselenj a gasné mysli. Pěknost dělj se od wzneseného a tragičného, poněwadž u těchto skumný a wýkonný um přewažugj smyslnost, u pěknoty na opak, zwláště w komickém. Wznesené pro rozsah a náramnost sjly

od smyslnosti buď nikoli buď nesnadně pogato býti může; pěkné naproti tomu ljbj se složenjm rozmanitých částek w cjtitedlnau celotu. Zde gest wnitřnj autlý význam a smysl, a tomu smyslu odpowjdagjcj něžný twar, žádagjcj pečliwěgšj pracnosti, wjce wabu a okrásy we wystawenj, nežli samo wznesené. Tento wšak powab rozdjlen gest od o z d o b n o s t i (*elegantia*), která drobné nepodstatné částice přigjmá, slaužjcj toliko k zweličenj hognosti a zewnitřnj okrasy.

P o z n. Pěknost gest nižšj krása. cf. germ. obs. fein = schön, graec. φαεινος = s t k w a u c j, gall. fin, Suec. w ä n = pěkný, lat. venustus, vimulus. Pjsmě k. gest ssilugjcj.

§. 15. Oddjlowé pěknosti aneb nižšj krásy gsau:

a) Ladnost neb sitnost (das Niedliche) wlastně pěkná skladnost, zde pěknota s wedlegšjm významem drobnosti. Potřeba zde zwláštnj něžnosti a šetrnosti w obránj částek, a šwárnosti w skládánj. Ladné i k r á s n i č k ý m slowe.

1. P o z n. Ladný, U Papr. = nitidus, též pol. = niedlich, artig, schön. cf, rus. lad = pořádek, (belle maniere, train,) Akkord, Geschick; laditi husle = stimmen. sitný sib.

2. P o z n. Ladné stogj naproti welikému, lahodné naproti silnému, lepé naproti prudkému, prostosrdečné naproti wznešenému.

b) Prostosrdečnost přirozená prostota, n a i w n o s t gest newinná otewřenost w ukázanj wnitřnjho pocitu. Zde přirozenost swjtězuge nad uměnjm a umluwitostj (konwenciencj), kteréžto wjtězstwj může se wystawiti gako bez aumyslu a wědomj osoby, a na ten čas obweseluge prostota; anebo s auplným wědomjm gegjm, a na onen čas bude t k l i w á p r o s t o t a. Ale po každé budiž práwa přjroda, křiwo uměnj.

c) **Lahoda** (das Sanfte) gest pěknota wystawená se známkau ljbé pokognosti t. g. powlowného, utěšeného rozwjgenj a postupowánj částečných představ.

Pozn. Lahoda, cf. leh-ký. Poláci prawj: mrawy lagodić die Sitten sänftigen.

d) **Lepota** pěknosti s dobrotau spogenj, zwláště ono lehké nenucené pohybowánj, w kterém ohlašuge se pěkná duše; poslednj slowe též **žiwá krása**, kteráž gestli smyslná, sluge **wděk**, gestli mrawná, **milostnost** (χαρις), wýraz dokonalé čisté duše, wznesené, wšeobsáhlé milosti a saustrastj k nižšjm bytnostem. **Wab** (luzné, wnadné) gest pěknost působjcj netoliko ljbost, ale i žádost stálého gj požjwánj. **Přjgemné**, co tiché plodj uweselenj k. p. kragina, w které sice žádná část nad giné newyniká, ale wšecky w sauhlasný celek splýwagj. **Ljbeznost** slabšj stupeň přjgemnosti. **Očarowatelnost** gest neywyššj stupeň přjgemnosti, za kterauž w pohledu na twar docela lpjme a gakoby pocházjme.

Pozn. Lepý cf. graec. λεπτος = olaupaný, hladký, ohledný, λεπις = lamina. cf. lat. lepidus = politus. Prawjme: lepé tělo, děwa; k běhu lepý kůň; lepé mrawy, decens, aptus, bellus.

§. 16. Na wznesenosti polučené s lepotau zakládá se:

a) **Wysoká lepota** neb ušlechtilost (das Edle), když pogewuge se klidná welikost a prostota we smyslném půwabu přjgemnosti.

b) **Wznesená lepota**, spogenj lepého se strašným, n. p. laučenj Andromachy, w Jliadě.

c) W e l i k á l e p o t a (welikolepj, μεγαλοπρεπεια) nebo s k w o s t n o s t, gesti spogenj wznesenosti s ideálnj ozdobau nebo s pauhým náhodným leskem, gako známkau bohatstwj, n. p. wýchod slunce.

d) S l a w n é gest ono wznesené, které slaučeno gsa se smyslnau krásau, známku tichosti a pokoge pronášj, ducha k očekáwánj welikých wěcj připrawuge, a učitj šlechetnosti a welikosti, i spolu rozkošný cit působj n. p. Mozartowy mše.

e) W e l e b n é (majestátné) gest wyššj stupeň slawného.

§. 17. Odrodky pěknoty gsau:

a) S m ě š n o s t, nenadále znamenaný odpor mezi spogenými představami, který obrazotworné moci poněkud sice důležit gest, ale nižádného silněgšjho, se smjchem nesrownáwagjcjho citu newzbuzuge.

b) K o m i č n o s t gest wystawenj směšnosti rozumem a obrazotwornostj neboli wtipem ušlechtěné. Gestliže umělec neswornost předmětu se zákonem widinné (ideálné) krásy wýslowně nebo i gen lehkým pokynutjm odkryge: komičnost hlubšjho wýznamu nabude. K o m i č n o s t w y s o k á, která při tom, že směšnost nesmyslu wtipně a žiwě wystawuge, nicméně něžných prawidel wkusu (krasocitu) a spůsobu myšlenj i mluwenj, gakowý mezi zwedeněgšjmi lidmi panuge, šetřj, a tudy w okresu zdwořilosti a ozdobnosti stáwá.

P o z n. Wkus aneb okus: gustus, der Geschmack; c h u t také ljbost (die Lust) znamená, a tudy méně se zdehodj.

c) Šprym (žert) gest méně dolehliwých ginorodých wěcj ostroumné sestawenj, pod záměrem oprawdowosti, toliko swobodnau a zábawnau hřičku obrazotwornosti. a tak konečně ljbý cit plodjcj.

d) Šutečné (*burlesque*) gest njzky komičné, které bez ohledu na umluwitost zwedeněgšjho swěta a něžněgšj prawidla wkusu, směšnost odporu zhruba a žiwě wystawuge, a samu nehodnost člowěka na zřeteli má.

e) Diwoobrazné (*rus.* wèrtepné, *grotesque*) gest wywýšenj a zesmyslněnj gistých wad přirozených a neobyčegných; slowe též bezobrazné, čudné.

f) Rozmara (přjchuť, Laune), půwodnj hra wtipu w neobyčegném srownánj směšných a wážných předstaw, bez wyššjho mrawného záměru, toliko k ausměchu nad osobnými pošetilostmi (nedowěcnostmi).

g) Humor, podobné půwodnj spogenj wid (idej) komičnau tworčj mohútnostj, která shlédageci na weškeren swět, saudj ne tak hlupstwj a wady gednotliwých osob, gako raděgi přewrácenost celého žiwota lidského pod záslonau pauhé hřičky, a magjci tudy potah přjmo na widinu (ideál) mrawnosti.

h) Satyrické, gest komičného druh, když skladatel, nemoha uchowati swé mysli od protiwného skutku pocházegjcjho z předmětu sobě odporného, buďto na oko šprymuge, nebo s důtkliwým posměchem pozastawuge se nad nedowěcnostmi a směšnostmi, a nebo kárage přjsně řjtj se na gisté wády a nedostatky lidské.

§. 18. Kráse podřjzeny gsau mimo to gakostj slohu tyto:

a) Žiwost, záležegjcj na tom, aby zesmyslněné poně̌tj skutek pronášely na nižšj moci duševné t. na citelnost, smysl wnitřnj, zwláště ale na obrazotwornost, wtip, a saustrastj (*sympathia*). Což se děge přenesenými newlastnjmi, gako wyššj barwau ponětj ljčjcjmi slowy. Různé částky takowé obrazné mluwy nazjwagj se doby (*figurae*).

b) Zanjmatelnost (das Interessante) w tom záležj, aby twar názorem mysli pogatý swau dokonalau celostj duši pohybowal, a účastenstwj plodil.

c) Lehkost, aby djlo umělecké bylo gako wolný wýliw gednoho šťastného nadchnutj, beze snahy, bez mezer, bez draslawosti, bez násilných přechodů, w plynné, gasné, hladké mluwě, utěšená zábawa nazjragjcj obrazotwornosti.

d) Rozmanitost (hognost) kteráž působj, že různé části, bez ugmy gednoty formowé, plodj útěchu čistau, wyplýwagjcj z pozorowaného gegich poměru k celku.

e) Barwitost nebo rozdělenj swětla i stjnu. Swětlo záležj we swobodném wywýšenj neypodstatněgšjch částek twaru; stjn pak we schwálnjm zatemněnj druhých, čjmž práwě skutek a dogem celku se ugišťuge. Menšj a gen znawcům cwičeným patrné rozdjly w barwitosti zwláštnjch částek slowau odličnosti neb odstjny (*nuance*).

f) Nowost, aby celek twaru se žádným podobným djlem srownán býti nemohl. Nowé nazjwáme, co obsah ponětj našich něgak zmnožuge. Gest přjgemno, protože duši našj wěděnj žádostiwé gako pokrm dáwá. Může býti buď w samé wěci, buď we wystawenj gegjm.

g) **Směłost** gewj se odwážným ale zdařilým wýborem a neobyčegným stawěnjm różných obrazů w celek neočekáwaně zanjmagjcj.

h) **Podiwnost** wšjršjm rozumu slowe wše, co předstawenj našemu o běhu obyčegném wěcj znamenitě nepodobno gest, n. p. neočekáwaný pořádek básně, směle wýrazy a t. d. W užšjm rozumu ale gest zesmyslněnj předmětu z okolj toho, což dle přirozeného běhu wěcj nepochopitelno gest, a na pomezj widinnosti (ideálnosti) se wznášj, n. p. kauzly, osudenky (Feen).

i) **Pauhost** (*simplicitas*), když i z celku i z částj wšechna připadná ozdoba wylaučena.

k) **Tkliwost, rozčilenost** (das Rührende, Sentimentale), wystawenj tužby po neobmezenosti; kteréžto wystawenj w nás plodj smjsený cit uweselenj a zámutku nad porownánjm widiny se skutečnostj. Widinnost a skutečnost, swoboda i přjroda pogewugj se nám w ustawném sporu, kterýžto spor, mage základ a přjčinu w našj osobě (podmětnosti) a nesčjslnými přjběhy mrawného swěta nám newděk podáwán gsa, pohybuge citem, a naň dorážj. Tkliwost složená gest ze dwau částek: bolesti a útěchy; ona z porownánj skutečnosti a widiny, tato ze zpřjtomněnj widiny pocházj. Láska, tauha, naděge, zámutek, odřjkánj se, a wůbec neyušlechtilegšj citowé lidského srdce, skutečnostj we zniku a zgewenj swém tolikráte zaraženi býwagjce, gsau w okresu tkliwosti.

l) **Romantičnost.** Ohledem na děge krásného uměnj pogewuge se básnjctwj w trogj spůsobě. **Krásné** we swé **prostotě**, gako sama přjroda pod šjrým gasným nebem Jonickým

gest Helenske skládánj. Ne obrowská náramnost, alebrž spanilost, wysoká lepota wkrásném, gasném, prohlednémoděwu gest geho známka; naproti tomu, gako wěkowité hory a lesy a baufliwé moře, a temné chmurami zatagené nebe seweru, gest geho básnjctwj, obrowské, plno welikánů a welikomocných hrdin, kráčegjcj z wysoka přes úžiny lidské malichernosti, i w samé formě weliké, wážné, strašné. Krátce, wznesená rozmanitost (weličj) gest známka geho. W prostřed gich, gako samy země před= a zaalpeyské, w krásné rozmanitosti rozwilo se básnjctwj romantické, milá směs toho, co duševné a smyslné, co skutečné a smyšlené gest, wjce ljbezná hra nežli pošmaurná, pronikawá přjsnost, cosi utěšeného, tkliwého, dobrodružného, wěci tělesné wděkem a slastj gakoby záwogem krygjcjho aneb swětlem přistjragjcjho, podobným oswětě luny na hory a doly padagjcj. W okresu romantického ležj dobrodružnost a rozčilenost (das Sentimentale), gelikož tato stogj naproti přirozené prostotě; neboť gestli tato člowěka ukazuge, an wšem wěcem obraz swůg wštěpuge, a swobodným duchem panuge nad nuznau potřebau, tak že w podobách prostosrdečných hluboký poklid a ukončenost znamenati; romantičnost na proti tomu wygewuge, co přjroda z člowěka učinila, neb činiti může, an widinnost w něm stogj pod těžkým dawem skutečnosti, a konečnost usiluge o záhubu nekonečnosti. Helenické básnjctwj může považowati se gako epos w auzkém smyslu, sewernj gako dramatično-epické, a romantika gako lyrično - epické.

m) S t r á z n i w o s t (παθετικον) gest wystawenj wášně, w kterém nadsmyslná stránka člowěka se smyslnau boguge, a nad nj wjtězj. Strast sama nenj krasowědná, toliko duchownj moci proti strasti silowánj krasowědné gest. Kterážto swobodná moc we wystawenj zesmyslněna býti musj, proto že pauhá přirozená sjla proti strasti nemůže býti nám důležitá, a nehodj se k wystawenj pěkné formy, w kteréžto potřebj gest, aby obsažný (intensiwný) žiwot člowěčj znalý byl po wjtězstwj nad okolnostmi zewnitřnjmi.

n) S k l a d n o s t (*compositio*), shodné a poměrné osobliwých částek spogenj, rowně gako ge sama twořjcj přjroda w geden celek ústrogný spoguge. O řeči nebo weršjch wadně spogených, neshodných prawj se, že w nich nenj ani ladu ani skladu, t. ani pořádku ani spogitosti. Sem počjsti:

a) L i b o z w u č n o s t, pocházegjcj z poměrného sestawenj a střjdánj samohlásek a spoluzwuček, gakowé k wygádřenj wšelikých citů ljbých i neljbých gsau neyhodněgšj.

b) M ě r n o s t (*numeri*), prawidelný postup dlauhých a krátkých zwuků. Prawidelnost ta w hudbě a weršjch záležj na časoměrné stegnosti postupu, kterýž w prostomluwě k stegnosti wjce méně se bljžj. Gistý počet a pořádek dlauhých a krátkých zwuků slowe s t o p a nebo n o h a. Gistý počet a pořádek stop slowe werš (p a d a); oddělek w básni, po němž se gisté pady opětugj, slowe s l o h a nebo s t r o f a. O délce a krátkosti zwuků gedná č a s o m ě ř j (prosodika); o gich postupu s k l a d o m ě ř j (metrika). Gestliže i

měrnost i zwuk slowesný slíčen gest k ponětj wěcj znamenaných, powstáwá na ten čas **skladnost** w úzkém smyslu: n. p.

Čtwermonohým ugetau dupotem tepe podkowa půdu.

1. **Pozn.** Neystaršj zůstatky básnj neb skládánj českých psány gsau weršemi ani přjzwukem (silněgšjm wyražením hlásek) ani časoměrem se nespprawugjcjmi a to gestě bez rýmu (rownoslohu); niméně weršowé ti tak znatelnj gsau, že, ačkoli bezewšeho oddělenj w rukopisech nalezagj se, wzdy od gemněgšjho ucha poznání a nenesnadně zrůzněni býti mohau. Každý skoro werš, něgaký obraz nebo propowěd, neb aspoň widu, a tak smysl některak ukončený zawjrá. Pět prstůw u ruky gest gim přirozená mjra, kterau dwausložné stopy gegich w epickém kroku wzdy wyplňugj, gak brzo ale lyrická forma nastaupj, i pada podlé hnutj duše měnj se, buda kratšj, čtyr = trog = i dwaustopná; k. p.

Ai wletawo, če mutjši wodu,
Če mutjsi wodu střebropěnu?
Za tě lutá rozwlajaše bura,
Sesypawši tuču sira neba a t. d.
Poletowa holub
Se dřewa na dřewo,
Žalostiwo wrka
Hoře wšěmu lesu a t. d.

Pohled na tyto předrahé zlomky staročeského básnjctwj, srownánj gich se zpěwy ginoslowanskými, drewným stichotworeniem, Jgorem. a zwláště s prostonárodnj Musau Srbskau, připomenutj Ossiana a dáwnowěkých bardů, druidů a skaldů, naskytuge tu důležitau myšlénku, že druhdy po celé Ewropě podobné sobě básnjctwj panowalo, že gestli ne gako nynj mezi národy, aspoň mezi zdařilými hlawami a pěwci gegich obapolná sebe známost wjce méně rozšjřena byla; wůbec, že, ačkoli historie, to pozdnjše uměnj a wědy lidské, na nesčjslné minulosti wěky čirau tmu prostjrá; niméně i w onom nám neznámém čase rozum a srdce lidské swětla a pěkných rozčilých citů nikoli zbaweni nebyli. Bylali to prwnj wznikagjcjho básnjctwj epocha, čili gen ohlas prastaré asiatické w Ewropu přinesené a w tisjciletém stěhowánj dochowané wzdělanosti, a dokonalého časoměr-

ného básnjctwj, gehož wetché šlepěgo w příbuzné nám Indii pozorugeme, — tóho rozhodnutj budaucj skaumatelů pilnosti zůstaweno.

Toto neystaršj básnjctwj u Čechů na počátku 14. wěku spolu s mnohým giným národnjm zwykem konec wzalo. Za ně w obyčeg wešlo tenkráte Němcům oblíbené rýmowánj, a sám weliký gich nepřjtel Dalimil króniku swau rýmowal. Tu téměř obecně uweden onen čtwerostopný werš, kterým starobylá skládánj z 14. a 15 wěku, a na welikém djle i pozdněgšj n. p. Lomnického sepsána. Prosodie rýmowánjm tjm nic neprospěla, a sama skládánj toho času za oněmi staršjmi daleko zůstala. Přjklad weršů takowých buď tento z Aleksandra:

Kto sě může toho střicci,
Komuž poruče swé wěci;
Nenieť nic tak protiwného,
Gakž nepřiezň člowěka swého;
Neb má o to potaz snadný,
Ktož gest w kterém domu wnadný,
Ten móž když chce býti zrádný.

Nudožerýn (1603.) prwnj na wzor latinské a řecké prosodie českau založiti usilowal, po němž Komenský a pozděgi Drachowský i Rosa postupowali; a kdyby ona nešťastná perioda (1620) wšecku takměř literaturu na sta léta nebyla zničila, zdá se, že tenkrát nowá časoměrného básnjctwj epocha začjti měla. Teprwé za našeho wěku, když Čechye z dáwného sna procjtati počala, znowu přemjtáno, gakýby spůsob weršowánj českému gazyku neypřjměřeněgšj byl. Část podlé Němců giž i we wkusu zákonodárných ač samým počjtánjm syllab bez wlastnjho rytmu pokračowala; ginj, zwláště Slowáci n. p. Krman, za Komenským, časoměru šetřjce kráčeli.

Důmyslný Dobrowský, gehož zásluhy o wzdělánj gazyka wlastenského nesmrtedlné zůstanau, nawrhl, aby gako ginj skoro wůbec národowé Ewropegštj, tak i Čechowé w básněnj řjdili se přjzwukem, kterýž dle něho ležj bez rozdjlu na prwnj syllabě slownj, a tak od r. 1795. neywětšj djl skladatelů básnj tjmto prawidlem až posud se zprawuge. Této prosodie prawidlo gest: prwnj syllaba každého slowa gest dlauhá, ostatnj krátké; w potřebě wšak i třetj neb čtwrtá syllaba wedlegšj přjzwuk přigjmagj, n. p. b ý w a l a, přigme i třetj syllaba přjzwuk. Wiz Puchm. Bás. djl II. a IV.

A wšak tento Slowanům wzácný a znamenitý muž při swém podaném zdánj, kterýmž wjce d o b r é m u č t e n j nežli

skládánj weršů, nápomocí chtěl, přirozené délky hláskowé zřegmě newylaučil, aniž pak to kdy wšem geho prawidla šetřjcjm cele nepochybné bylo, žeby přjzwuk wětšj moc nežli přirozené protaženj hlásek na prosodickau délku syllab gewiti měl, kterážto přirozená délka w zpěwu nikoli zanedbána býti nemůže. Giž w r. 1798. Josef Onič, farář Noworychnowský, w listu posud netištěném, pak 1805 W. Stach w Starém swém weršowci prohlásili se proti přjzwučným weršům. Posledni odkazowal djlem k časoměru, djlem k starému spůsobu, syllaby toliko počjtagjcjmu, s tjm rozdjlem, aby wstáwánj a léhánj slow šetřeno bylo, K. p.

O, šťastná země, že knjžata
tak důstogná w lůně chowáš.

W prwnjm z těchto dwau weršů slowa počjtagjcjmu syllaby na prstech wstáwagj, w druhém léhagj. Ale tjm nezpěwnosti weršů nepomoženo. Důwodněgi zastali se časoměru negmenowanj spisowatelé **Počátků Českého básnictwj** w Prešp. 1818. z kteréhožto spisu tyto zde prawidla stůgte;

1. Krátká samohláska činj slabiku krátkau, dlauhá dlauhau, n. p, nebe ◡ ◡, kwjtj — —.
2. Dwoghláska činj slabiku dlauhau, n. p. nápog — —, dey —.
3. Zběh dwau, třj nebo wjce spoluzwuček činj předcházegjcj samohlásku prosodicky dlauhau:
   a) na konci slowa, k. p. chřest —, milost ◡ —.
   b) w prostředku slowa, k. p. šťastný — —.
   c) na konci geduoho a z počátku druhého, k. p. od něho — ◡ ◡.
   d) z počátku slowa, kdež samohlásku předešlého prosodicky prodlužuge, n p. co z toho? — ◡ ◡, ne w domě — ◡ ◡, kde strach — ◡.
   Wymjnje:
      α) Tekuté l, r, (ř) s gednau spoluzwučkau před sebau necháwagj we složených slowjch předcházegjcj samohlásky obogetné; n. p. zapřjti ◡̱ — ◡, w nesložených dělagj hlásku dlauhau, n. p, posedlám, ◡ — —, bydlo — ◡.
      β) Polauwokály l, r, (ř), mágjli gen gednu spoluzwučku před sebau, nedělagj hlásky dlauhé, n. p. udržjm ◡ ◡ —; ginak owšem; n. p. postrč — ◡.
4. Slabiky pomocj l, r, (ř) formowané, nenásledugeli za polauwokálem wjce než gedna spoluzwučka, gsau krátké, n. p. dotrwám ◡ ◡ —; ginak dlauhé, n. p. srdce — ◡,

Hlawnj tedy prawidlo časoměru gest to w krátkosti: Samohláska přirozeně prodlaužená, nebo přededwěma i wjce spoluhláskami w témž aneb nastupugjcjm slowě nahrnutými postawená, posléze dwoghláska gest zpěwně dlauhá, ostatnj krátké, rowně gako u Řeků. Werše dle času měřeni, dle přjzwuku čteni buďte.

2. Pozn. W této zbjrce básně časoměrné hwězdičkau *, staré ani přjzwukem ani časem neměřené křjžkem † poznamenány.

§. 19. Zpráwnost a krása, máli twar dokonalý býti, gsau mu newyhnutedlně potřebny, a úplná i nerozlučná těchto wlastnostj shoda gest základnj geho wýmjnka a wlastnj znak, a slowe tudy zákon twaru.

§ 20. Sloh, pozorugemeli, kterak zpráwnost a krása w twaru geho spogeny gsau, zawjrá w sobě trogj spůsob psanj: sprostý, wysoký, prostřednj. Druzj tak nazwanj spůsobowé, gako: tkliwý, obrazný a g. negsau spůsoby psanj, ale gakosti slohu.

a) Sprostý (nižšj, *simplex*) psanj spůsob gest onen, w kterém auzké spogenj zpráwnosti a krásy nazwjce dosaženo býwá aučinnau předstawěcj mohútnostj, a tudy zřetelnými, spořádanými a celotně sgednocenými ponětjmi, tak aby spolu i cjtěcj i žádacj moci poměrným oživenjm obrazotwornosti za dosti se učinilo.

b) Wyššj neb wysoký sloh (*sublimis*) nazjwá se onen, w kterémž auzké spogenj zpráwnosti a krásy nazwjce působj se skrze aučinnost citliwosti, tak aby wedlé oživené obrazotworné moci také rozumu za dosti se stalo. Tuto wystawená ponětj bezprostředně k obrazotworné a cjtěcj moci, a toliko prostředně k rozumu mluwj; tknutj a pohnutj zde neybližšjm, poučenj a přeswědčenj ale wzdáleným gest aučelem.

c) **Prostřednj** gest onen psanj spůsob, w kterém auzké spogenj zpráwnosti a krásy skrze rownau čirnost wšech třj mocj duševnjch (t. představěcj, cjtěcj a žádacj) se děge, tak aby přeswědčenj rozumu, tknutj citu a wzbuzenj žádosti, wše pogednau se dosáhlo. Tento spůsob stegného wšech dušnjch mocj wzdělánj potřebuge, a wšem gim sice stegnau hru a zábawu swobodnau působj, nazwice ale žádacj mohútnost zagjmá, a protož prostřednj spůsob psanj gest wlastnj spůsob **mluwy řečnjcké**, kteráž rowně zaugjmánj wšech mocj dušnjch za aučel sobě pokládá. Dowedenj tohoto spůsobu psanj s nesmjrně hognými odličnostmi geho, a s obyčegnými gemu obratnostmi, wraucnostj a silau, gsau znamenj dokonalého skladatele, a hlawy, co do umu, srownale wzdělané a wyzralé.

I. Básnjctwj.

§. 21. **Citěcj moc**, ačkoli s představěcj a žádacj wládau společně k dušnjm mocem náležj, nicméně od nich rozdjlná a pro sebe zwláštnj gest mohútnost. Těmto třem mocem neb mohútnostem záměrem gest něco giného a **neywyššjho**, ku kterémuž čelegj a gako wznikati usilugj. Gest to něco **samého w sobě, nezkončeného**, od rozumu za neywyššj wzor neb widinu (ideál) wystaweného, čemuž obrazotwornost naše oděwu zapůgčuge, čehož dosáhnauti neb aspoň bljže dostaupiti pilni být máme. Widina gest zesmyslněná **wida** neb **widka** (idea); tato pak gest ponětj rozumowé, gehož předmět smysly pogat býti nemůže n. p. ctnost, mrawný swět. Stogj tedy wida na proti zkušenj.

Tato widina neb ideál ohledem na představěcj mohútnost slowe prawda, neboť prawda t. g. dokonalá gednoswornost mezi našimi představami gest ten weliký zámčř, ku kterému představy nebo ponětj naše nésti se magj. Wzhledem na žádacj mohútnost gest ona widina mrawné dobro, kteréž žádacj moc naše swobodným konánjm uskutečniti t. we skutečnost uwésti má. Naposledy wzhledem na citěcj mohútnost nazjwá se ona widina krása (w užšjm rozumu); neboť wnitřnjm a čistým citům našim stáwá se za dosti toliko tjm, což krásného gest, a w mezech zkončenosti k widinné (ideálnj) kráse bljžj se. W nezkončenosti tedy wznášegj se wšecky naše widiny, a po nj bažj ony troge mohútnosti duševné; gsauť pak dle toho widiny skumného wýkonného a zkusného (empirického) umu, a gen tyto wlastně k umám (uměnjm) náležegj, a magj býti krásné widiny zkusného umu. Wztáhnemeli swé osobné (podmětné) city k té widině nám se naskytagjcj, cjtjme se gaty básnjckým nadchnutjm neb zápalem. Spogjli se s tjmto nadchnutjm činnost obrazotwornosti plodjcj, powstáwagj widinné twary (formy) básnjcké, w kterých básnjk wygewuge nezkončenost swých citů, a ge i po zmizelém času básnjckého početj opět poznáwá. Gestli toto básnjcké nadšenj spogeno s uzralým wkusem a s wycjzeným citem: twar zplozený nabýwá krasowědné celoty. Nebudeli prawé nadchnutj; zápal a bugnost přechodj někdy w šumnost neb nadutost, a někdy w plaskost.

§. 22. Básnjcká mluwa gest pronesenj citů našich slowmi, w gegichž dokonalém zesmyslněnj a wolné žiwosti půwod gich z hluboce pohnuté citliwosti poznán býti může, ačkoliwěk cit, aby wygewen a k celotě dokonalé básnjcké formy po-

wýšen byl, neginak než prostředkem představ čili ponětj wystawen býti může.

A účel a bytost básnjctwj gest názorné krásy swobodné proslowenj. Báseň gest proslowená krásná widina. Básnjcké djlo, když, co plodina twořjcj obrazotwornosti a pohnutého citu, pogewuge se nám w krasowědné celotě, stogj pod zákonem formy t. neytěsněgšjm spogenjm zpráwnosti a krásy, tak gakož prwé, než we wystawenj wešlo, záleželo w počátečnj zakonné formě našj duchownj bytnosti.

Básnjk sice toliko swé wlastnj city wynášj; ale w geho citech každý giný swé city poznáwá, proto že gsau to city neyčistěgšj, gakéž gen potahmo na widinu gemu se namáwagjcj mjti může. Básnjk, wystaupiw z mezj swé osobnosti, mluwj k weškerému člowěčenstwu, a gak on cjtj, tak wšickni cjtj a cjtiti mohau, an we wšech gest ono widinné usilowánj po nezkončenosti.

§. 23. Báseň wystawuge widinu krásy, a to gest gegj wšeobecná látka; wystawuge pak gi pomocj mluwy, a w té záležj gegj twar; někdy wystawěnj to neb uskutečněnj widiny děge se w spolku s ginými umami n. p. stawitelstwjm, a tudy powstáwagj přjpadné twary básnjcké. Rozwrhugj se dlé toho básně:

1. Zohledu látky. Slowa widina krásy znamenagj wyššj gakýs celek wid, do citu krásowědně dokonalého přešlý. Básnjk, chtěge tento widný celek neb widinu na zřetel a před oči představiti, má potřebj wěci nebo něgakého předmětu, kterýž ony widy a city w něm zplodil, a kterýž on za přjčinau gegich wystawuge. Tento předmět buď gest nepřjsně určitý, tak že postupowánj básnjkowo ne tak určuge, gako raděgi

gemu toliko za přjčinu a přjležitost k wynořenj geho osobných citů posluhuge, gakož n. p. w Pindarowých hymnách wjtězných, neb w Horácowě odě na Virgila; a na ten čas powstáwá lyrický twar básnj (*forma lyrica*); anebo předmět ten gest cele určitý, tak že od něho wjca a cit záwisj, a njm se buď wůle buď obrazotworná moc, buď um a wtip buď konečně rozum zprawuge a wjže; a tu bude wystawěcj twar básnj se swými oddjly: děgoprawným (historickým), popisným, naučným, ginotagitelným.

2. Z ohledu twaru neb formy mluwenj.

Buď že geden toliko mluwjcj se uwodj, a to neb austně nebo psaně, na kterýžto posledni čas listownj twar (*forma epistolaris*) wzniká; buď že wjce osob mluwj, a sice nebo nagednau, odkudž twar pjsnj a choru (zboru) powstáwá, nebo střjdně, a to bez určitých charakterů, nebo s nimi; gestli to posledni, bude střjdný zpěw a dramatizugjcj twar, kterýž skoro we wšech básnjckých formách mjsto má.

3. Z ohledu přjpadné formy.

Ze spogenj básnjctwj s hudbau powstáwá: kantáta, oratorium, ano půwodně i samy pjsně, balady a t. d. Spogenj básnjctwj se stawitelstwjm a obraznjctwjm dáwá nápisy.

Lyrické básnjctwj (lyrika).

§. 24. Lyrická báseň gméno wzala od lyry, hudebného nástroge řeckého, gehož ke zpěwu užjwáno bylo. Báseň tato rowně gako hudba wynořuge city, a sice ne podle určitého, widy a city ustanowugjcjho předmětu, nébrž podle swobodného

pořadu myšlének, který se wjce zákonem obrazotworné a cjtěcj moci nežli přjsnými prawidly rozumu zprawuge.

Lyrická báseň gest wyššj a nižšj, rowně gako sama krása. K wyššj kráse a tudy i lyrické básni náležj wšecko, w čem přewahu wyššj duchownj moci nad smyslnau mocj nebo přirozenostj našj žiwě poznáwáme a cjtjme, což ne obrazotwornost, nébrž toliko rozum náš pogjti a pochopiti může; tedy wšecko w z n e s e n é a co k tomu náležj t. co w e l i k é h o, s i l n é h o, s l a w n é h o a t. d. gest; potom wšecko, co působj žiwý cit pocházegjcj z wjtězstwj sjly w nás obýwagjcj nad utrpenjm nebo strastj smyslné stránky našj, t. wšecko t r a g i c k é.

K nižšj kráse počjtáme to, w čem ona přewaha wyššj duchownj moci nenalezá se, anobrž kde přirozeným žádostem našim, poněkud i s ukogenjm smyslnosti za dost se děge, tedy: p ě k n é, geho stupně i odrod, totiž k o m i č n é, a potom i samo u t r p e n j s m y s l n é a b o l e s t, ne tak mocj wyššj duchownj překonaná, gako raděgi, pro gisté přjgemné s nj spogené myšlénky a city, milostj žiwená a chowaná, tedy t k l i w o s t, t i c h á t ě ž k o m y s l n o s t, ž a l o s t.

W y š š j l y r i k a.

Oda, hymna, heroida, s přjpadnými formami.

O d a.

§. 25. Oda gest řecké gméno zpěw znamenagjcj. Dle některých pochodj od gména ὠδός t. kofljk neb čjše, ku které zpjwáno; a tak by značila tolik co σκολιον t. pjseň hodowná. Nynj ale to gméno oda znamená lyrickau básen wyššjho twa-

ru, a gest: silný básnjcký wýliw neyžiwěgšjch citů wznesenosti wlyrické t. hudebné formě neb spůsobě.

Ačkoli oda nezáwisj od určitého předmětu, nicméně za přjčinu má wezdy něgaký předmět, buďto w prawdě nezkončený, buďto básnjkowi w tom okamženj nezkončeným býti se zdagjcj, tak že ho dosáhnauti a pochopiti nelze; kterýžto předmět nicméně swau důležitostj wšecku moc lidskau wybjzj k usilowánj po tom, aby ho dosáhla a chápala; nebo předmět, buď w prawdě buď podobně tak nezkončený gest, že ho pohubiti nelze, kterýž nicméně swau wlastnostj neustále pobádá, aby člowěk o záhubu geho usilowal; wůbec tedy předmět city wznesenosti, welikosti, sjly a t. d. plodjcj; nechť on ostatně wztahuge se na poznánj, cjtěnj, nebo konánj. Rozpoloženj ducha, z kterého oda neybljže powstáwá, gest úsilj po nezkončenosti, a základ toho úsylj gest žiwá potěcha z rozšjřenj a rozprostřenj ducha chtěgjcjho to, což nezkončeného gest, dosjci, chápati, neb pohubiti, a tak wšeckeru sjlu swau namáhagjcjho.

Smjsený cit ljbosti a neljbosti gest odě základem. Cit ljbosti wzbuzuge se wznesenostj předmětu a zaljbenjm na horowánj obrazotworné moci a citu we wystawěnj widiny, pokawad ona na cit působila; cit neljbosti powstáwá z nemožnosti widinu wskutek uwésti, a tjm žádacj mohútnost w usilowánj gegjm s citliwostj smjřiti. W odě ale cit ljbosti předčj nad citem neljbosti w čase wadchnutj, proto že horowánjm citu a obrazotwornosti úsilnost zatemněna, citěcj pak mohútnost pogata a wyplněna býwá od wýtržné radosti nad uwěčněnjm widiny we wystawenj. W nastinowánj

ódy duch zapomjná na obmezenost swé žádacj mohútnosti, neobmezený cit a plodistwá sjla obrazotwornosti, zpřjtomňugj widinný předmět, a geg gako určitý úkaz neb widěnj něgaké do okresu skutečnosti swodj, á čjm swáděnj a wystawěnj to wjce dařj se hluboce pohnutému citu, a zpráwné, plodistwé obrazotwornosti, tjm w poslednj chwjlce nadchnutj auplněgšj gest wjtězstwj citu ljbého nad neljbým.

Wlastnosti ódy gsau: *a*) Nadchnutj neb zápal swrchowaný, t. na neywyš pohnutá citliwost a ta blahá shoda meži dušj a tělem, an widy se zesmyslňugj, a ponětj zwidiňugj. Horowánj lyrické, smělý počátek, skoky, neobyčegnost pořádku a slow gsau skutky toho zápalu, gakož i giné wlastnosti; a sice:

b) Gednota a prawost citu, aby sobě neodporowal a přjčině geg plodjcj přjměřen byl.

c) Krátkost a strúčnost, gak potahmo na celau ódu, tak na gednykaždé wýrazy.

d) Neočekáwanost a nowost, gegjž wrchem gest podiwnost.

Pady (werše) k odám hodné gsau safické, choriambické, alkaické, asklepiadické; méně pauhé jambické a trochaické, byť i rým k pomoci gich stál.

Rozwrhugj se ódy 1. dle předmětu ge podáwagjcjho *a*) w ody, gichžto předmět gest w prawdě nezkončený, sám w sobě wznešený, n. p. bůh, ctnost, nesmrtedlnost, weškerenstwo, wěčnost, a t. d.

b) w ody, powstalé přjčinau předmětů w sobě samých ne sice nezkončených i prostowznešených, a wšak s takowými w poměru a wztahu

něgakém gsaucjch, n. p. oda Palackého na Maudrost (w Počát. Básn. str. 120).

c) wody pošlé z předmětu toliko básnjkowi na čas zápalu nezkončeným a wzneseným se zdagjcjho n. p. Palackého oda na Radošť.

Ginak gsau ody α) libomudrecké (filosofické), obsahugjcj prawdy, které w menšjm zápalu dalyby přjčinu k naučné básni.

б) bohatyrské (heroické), o znamenitých lidech a skutcjch gegich gednagjcj.

c) Též ody náboženské, wlastenské, wogenské a g.

2. Dle panugjcjho citu ljbosti neb neljbosti gsau ody buď zadiwenj neb lásku wraucj, buď pohrdu, mstu, neb nenáwist zawjragjcj.

Konečně oda přigawši twary rozličné, může na spůsob rozmluwy neb listu složena býti. Gsau i satyrické, wjtězné (*epinicia*), hodowné (*scolia*) a k giným přjležitostem psané ody.

Oda lišj se od hymny tjm, že w nj panuge to, co wzneseným, w hymně to, co slawným gmenugeme; ona gednoho zpěwáka, tato celého spolku hlas gest. Heroida swým přirozenjm tragická gest. Pjseň pěknost a nazwjce ušlechtilost (das Edle), elegie ale tkliwau neb lahodnau krásu zawjrá.

Hymna.

§. 26. Hymna z řeckého gména ὑμνεῖν t. zpjwati nazwaná, znamenala chwalozpěw na něgaké božstwo, zwláště při slawnostech obětnjch, s prowozowánjm hudebných nástrogů přednášený. Hymna tedy gest ku společnému zpjwánj při slawnostech ustanowená a tudy na wzor pjsně složená wyššj lyrická báseň.

Žeby toliko božstwj neb aspoň něgakau podobiznu geho obsahowati musela, gest přjliš úzké ponětj o hymně. Básně, gako Horácowa *I. 3o ad Venerem*, gen w newlastnjm smyslu hymnau slowe.

Co se týče horowánj a sjly lyrické i zápalu we wystawěnj, oda i hymna sobě rowny gsau, a to w obau záležj na sjle osobnj básnjka: to wšak, že hymna k slawnému zpěwu ustanowena gest, dělá gegj rozdjl, že i sama slawná býti musj, pak že mnohé oddjly krásy, gako pěknost, tkliwost a t. d. w hymně méně než w odě panowati mohau, kterážto poslednj i šprym ušlechtilegšj a satyru strpj. Také počitj krásy w hymně tak rychle střjdati se nesmj gako w odě, poněwadž celý zbor lidu nemůže tak snadno a hbitě přechoditi od gednoho citu k druhému, gako gediný člowěk duchem básnjckým nadšený.

Wlastnosti hymny gsau:

a) Přjsně zachowaná gednota wzneseně krásného citu, a zwláště toho, co **slawným** nazjwáme.

b) Lyrický pořádek znalegšj a předmětu wěrněgšj než w odě, pro tu samu přjčinu, že společný zpěw gest.

c) Krátkost neb stručnost gak w osnowě neb plánu, tak zwláště w proslowenj.

Rozměr (*metrum*) hymny, co společného zpěwu má býti stegněgšj. Hexameter (šestiměr)gest tuze široký, a gen k epickolyričným básnjm, gaké gsau Homerowi připsané hymny, přiměřený.

Přjpadné twary hymnowé gsau:

a) **Wogenné** zpěwy, gaké gsau Tyrteowy, ačkoli elegickým weršem psané.

b) **Paiany**, wůbec každá nadšeněgšj pjseň na důstogný něgaký předmět, n. p. oběť, hody a t. d. w úzkém smyslu toliko neyslawněgšj di-

kůzpěw po wyhrané bitwě, od něhož rozdjlny byly *ἐπινίκια* t. ody k pochwale wjtězů we hrách zápasnjch.

c) Ch r á m n j zpěwy, které u Řeků zwláště hymny slauly.

d) D i t h y r a m b y, wlastně zpěwy k poctě Bachowi, a wýraz spilého nadchnutj k nepravidelnému tanci. Poněwadž ani gednoho gistého přjkladu ze starého wěku nás nedošlo, newjme, gakau wlastně formu dithyramby měly, ano že ctěnj Bacha přestalo, dle Herdera gich ani mjti nemůžeme. U nowěgšjch tedy slowe d i t h y r a m b a báseň neywětšjm nadchnutjm a gako w opilosti psaná, s welikau swobodau w rozměru, obrazjch i obratech, ale wezdy pod zákonem zpráwnosti a krásy.

e) K l o t i c k é (wzjwagjcj) f i s i c k é, m y t h i c k é hymny, gimiž božstwo některé zbožněno, úkazy přjrodné wzjwány, pauti bohůw oslaweny býwaly.

H e r o i d a.

§. 27. Heroida gméno wzala od slowa *herois* (hrdinowá manželka neb hrdinka) proto že u Owida, může býti nálezce této básně, hrdinky a hrdiny na wětšjm djle co pjšjcj gi osoby se předstawugj. Gest wlastně b á s e ň l y r i c k á w y š š j, w s p ů s o b u l i s t u p o s l a n é h o od h r d i n y neb h r d i n k y, n e b o g i n a k z n a m e n i t é o s o b y z b á g e č n é h o neb s k u t e č n é h o s w ě t a, g i n é p o d o b n é o s o b ě, c i t y g e g j w d ů l e ž i t é a p a m á t n é d o b ě ž i w o t a w y n o ř u g j c j.

Předmět heroidy gest: milost, láska k wlasti, k swobodě, uražená čest, gitřenj se duše weliké pro nehodnost a t. d.

Potřebné gakosti gegj gsau:

a) Prawdiwost, t. aby přirozeným citu a stráznj zákonům, charakterům a stawu osob neodporowala.

b) Wznesenost a tragičnost, čjmž wlastně od giných druhůw lyrických dělj se.

c) W celosti gemněgšj a mjrněgšj ton nežli w odě býwá, mezi prosaickau střjzwostj a lyrickým záchwatem w prostřed, ač blјže k druhému pro lyrické wyššj přirozenj.

Pady elegické užil Owid. Jtalowé w tercinách, Angličané w pětistopých jambjch, Francauzi w alexandrinјch psali.

§. 28. **Rhapsodie** gest silné zesmyslněnj a zpřjtomněnj citů bez zachowánj ustanowené formy, nebo bez úplného wywedenj wěci.

Nižšj lyrika.

Elegie, pjseň, poslánj neb list básnjcký, s přjpadnými formami.

Elegie.

§. 29. Elegie gméno pošlo ze slowa ἐλεέω t. politugi, a znamená žalostnau, truchlau, plačnau pjseň, žalozpěw; gest pak **nižšj lyrická báseň tiché a smjšené city s přewahau ljbosti nad neljbost wystawugjcj.** Tkliwost, sladké hoře, něžná, tichá pěknost gsau bytnost i znamenj elegického nadchnutj, powstáwagjcjho z želu a potěchy smjsené. W takowé rozpoloženj ducha přicházj člowěk, když sobě zpřitomňuge dobro něgaké buď ztracené buď nedosažitelné. Cit neljbosti nad ztrátau neb negměnjm dobra spleywá dohromady s citem ljbosti z pomněnj na

skutečné neb w mysli představené držený a požjwánj téhož dobra, tak že naposledy cit ljbosti gest přemahatelem citu neljbosti, a wycházj konečně na ono utěšené widěnj neb wytrženj ducha, kteréž básnjka we wystawenj elegie zaugjmá.

Předmět elegie gest milost neb přátelstwj, pozemské neb nadsmyslné, t. k náboženstwj nebo mrawnému pořádku náležegjcj wěci, a dle toho rozdjlu i sama elegie wjce, méně barwu wyššjho nadchnutj pronášj. Ona wypisuge žal přecjzené citliwosti, lpěgjcj we zwidiněném (idealizowaném) předmětu, djlem we připomjnánj sobě dřewnj požjwané blahosti, djlem w neywnitřněgšj naděgi možného k nj se přibljženj, ano dokonalého gj odepřené dosaženj. Ona tesknj nad osobnými (podmětnými) wadami, nebo nad newyhnutelným osudem, kterýmž dobro odňato; ona ale také mocj obrazotwornosti posléze dáwá citu ljbému přewahu nad citem neljbým, an wyobrazowánjm téhož dobra a utěšeného předmětu w nás ne sice trwalé ale newýmluwně sladké rozpoloženj cjtěcj mohútnosti působeno býwá. Kauzedlná minulost a budaucnost wznášegj se wůkol elegie: toliko přjtomnost wezdy tratj w přirownánj k nim, a w tom založeno gest ono w elegii panugjcj teskněnj.

Od pjsně dělj se elegie tjm, že tamto pauhé, čisté utěšenj wládne, tuto útěcha spogena se žalostj; tu tkliwost, tam spanilost. Od ody nedělj se elegie smjseným citem, kterýž i w odě mjsto má, ale stupněm nadšenj a silau we wyobrazowánj. Odický básnjk zkušuge sjlu swau we wyobrazenj swrchowanosti, elegický ale gako w saumraku unawené sjly se nese, kterážto sjla k plnosti odowě newybugj sice, ale k tomu postačuge, aby udržela se poněkud hra obrazotwornosti s předmětem swé-

ho nadchnutj, a skrze to nadchnutj widinná předmětu pěknost smyslně wystawena býti mohla.

Pada sice každá lyrická i k elegii se hodj, nicméně šestiměr s pětiměrem střjdaný gj tak obyčegný gest, že elegickau padau slowe.

Přjpadné druhy elegie gsau: elegie dramatizowáné, listowné, idyllické. Sem i náležj:

a) Duma, gakoby řekl zamyšlená pjseň. U Poláků tak slowe rytjřská neb bohatyrská elegie, w které gest dolehliwost ne gednotliwé osoby, ale obecná, a w které osoba zpjwagjcj hnutjm těla i towaryšjcj smutnau hudbau žel wyrážj. Přjkladem gest duma o Štěpánu Potockém od Němčewiče, takto počjnagjcj:

Sluchaycie rycierze mlodzi żalosney lutny ięczenie.

b) Sonet, gehož prwotnjm znakem gest neyčistěgšj láska mjrněgi, silněgi wyslowená. Pád geho čtrnácte takj rozděleno gest, aby na prwnj dwě slohy (strofy) po čtweru, na ostatnj dwě po trém přišlo.

c) Rondo, básnjcká hřička, kdežto w gedné sloze toliko dwa rými střjdně přicházegj; prwnj pada po třetj se opakuge, a přjpěw (*refrain*) opětuge prwnj dwě řádky od něho pěti řádkami oddělené.

d) Triolet gest kratšj spůsob ronda, osmi řádků, kdežto po třetjm řádku prwnj, po šestém prwnj a druhý se opětuge.

P j s e ň.

§. 30. Pjseň gest k zpěwu složená, gediný, nazwjce ušlechtilý cit wyrážegjcj báseň. Tento cit takowě pogal mysl básnjka, že on gak předmět swého nadchnutj, tak potah

geho na swau citliwost a wůli gednjmkrátem wynořuge, a sice tak, aby wyobrazenj předmětu neb wěci gako za pole nebo základ wýstawě slaužilo, na němž by osobné hnutj cjtěcj moci čistě a určitě ponjmáno bylo.

Powaha pjsně gest ušlechtilý cit a čistá radost, ne tak sjla, gako milé rozčilenj, pocházegjcj z osobného rozpoloženj citu basnjřowa, wzbuzeného rozgjmánjm dobra něgakého, po němž taužjme, w gehož drženj gsme, neb kteréž obrázotworné našj moci se naskytá.

Předmět pjsně gest buď wynořenj přjtomného hnutj mysli, gako: lásky, radosti, wděčnosti; buď wěc, která básnjkowau myslj pohnula, buď rozgjmánj něgaké prawdy, buď obogj to pospolu.

Pjseň od ody tjm se lišj, že *a*) pohnutj mysli w pjsni gest mjrněgšj, wěc méně wznesená n. p. něgaké přjgemné zgewenj z žiwobytj towaryského; w odě předmět obchodj společenstwo lidské a w mezech zkončenosti nezkončenost se wyslawuge.

b) W pjsni rozčilenj a citu sjla skoro táž zůstáwá; w odě brzo horuge, brzo až ku sladkosti se snášj.

c) W pjsni gediný cit panuge, a žádných tu wýstupů a wybjhánj po giných wěcech.

d) Pady k zpěwu přiměřené býti musegj; tudy stegné slohy, pady, přestáwky.

Od elegie spolu tjm se různj pjseň, že radost w nj panugjcj nezatemňuge se přimjšenjm znamenitého želu.

Rozwrhuge se pjseň na duchownj a swětskau.

D u ch o w n j pjseň gest modlitba k bohu, a wygewenj wzneseného citu, pogjmagjcjho nás při rozgjmánj wšedokonalosti, wšeswatosti a wšeblahosti božské, a upřjtomněnj poměru nebo wztahu,

wkterém on k nám a my k němu stogjme po weškeren čas našeho nyněgšjho i budaucjho bytu. Může tedy býti wýrazem určitých citů našeho djkčiněnj, obdiwenj, zpřjtomněnj powinnosti, ljtosti nad přečiněnjm, nadĕge w budaucnost.

S w ě t s k á gest wynořenj určitého přjběhy žiwota wzbuzeného citu. Slowe

a) N á r o d n j, když lásku k wlasti neb giné dobrých občan žádosti pobuzuge, neb, což památného gest, paměti podáwá. Swrchowaná prostota gest neywětšj okrasa gegj.

b) M r a w n á, gestliže ctnost káže a hlásá.

c) B e s e d n á, gestliže k obweselenj na besedách a w spolcjch směřuge; a n a k r e o n t i c k á, gestliže radosti z lásky a wjna wyplýwagjcj smyslně dokonale wystawuge.

Sem počjsti náležj swadebnj pjsně a drobnůstky franské gako *Vaudrille*, *Madrigale* a p.

P o s l á n j.

P o s ł á n j aneb l i s t b á s n j c k ý gest na gistau osobu wztahugjcj se w y s t a w e n j b á s n j c k é g i s t ý c h w ů b e c l i d s k ý c h c i t ů, p r a w d a w z t a h ů w s p ů s o b ě l i s t u. W poslánj básnjk sice k gedné osobě obrácen gest, ale w nj k celému pokolenj lidskému mluwj, kteréž si w té osobě předstawuge. W tom i od prostomluwného listu rozdjlen gest básnický, že onen gedné toliko osoby se týká, a takměř gj samé srozumitedlný gest. Čjm obecněgšj obsah básnjckého listu, tjm wětšj geho cena; odtud žiwot a zesmyslněnj béře, a k celosti krasowědně dokonalé formy wywýšen býti může. Gestliže list takowý obsahuge osobné city skladatelowy, počjtá se básnjcký list k lyrické for-

mě; ljčjli děge a přjběhy, gest oddjl děgoprawné (historické) formy; gestliže zesmyslňuge určité poněťj a prawdy w oděwu krasowědném, na ten čas geg k naučné formě připočjsti lze. Může pak býti poslánj buď wážné buď směšné.

K a n t á t a.

§. 32. K a n t á t a, gmenem i wěcj italický nálezek, gest l y r i c k á b á s e ň k h u d b ě p r o m ě n n é a r o z m a n i t é s p ů s o b e n á. Tonem sice neyblјže k pjsni náležj, může wšak i k odě a hymně se blјžiti. Poněwadž k hudbě odhodlána gest, potřebj, aby skladatelé hudby a básně se potkáwali t. g. aby básnjk hudebnjku k ruce pracowal, objrage takowý předmět, takowý rozměr syllab, takowau proměnu částek, ano i takowých w samém skládánj hlásek, které hudbě neypřiměřeněgšj gsau; skladatel hudby naproti tomu nadchnutj básnikowa následug. Mezi samohláskami zwučněgšj gsau prostřednj *a*, *o*, *e*, nežli kragné *i*, *u*.

Částky kantáty gsau:

a) P r o s l o w (recitativo, gakoby řjkánj hudebné, poněwadž se dle taktu nezpjwá, nébrž tak pokračuge, gakoby se mluwilo), má to ustanowenj, aby city magjcj proneseny býti připrawowalo, a rozpoloženj ducha ohlašowalo, gakowé básnjk spůsobiti w posluchačjch sobě předewzal.

b) H l a s (arie), gest delšj neb kratšj, wjce neb méně nástrogi hudebnými wyprowázený nápěw (melodie). Wynášj pak určitý cit, a má tedy powahu pjsně. (Dwauhlas, troghlas a t. d.)

c) Zbor (chor), shromážďuge weškeren cit kantátau neb různými částkami gegjmi wzbuzený, a gest gako wýraz citu w celém shromážděnj panugjcjho.

Gest gako pjseň: duchownj a swětská.

Duchownj určena gest k oslawenj welebnosti božské a wztahu geho k člowěku, neb k wystawenj a zesmyslněnj gistých děgů a nauk uložitého náboženstwj.

Swětská slawj předmět něgaký ze skutečného žiwota, uměnj a občanských wztahů, n. p. rodiny, swěcenj a zaraženj gistých spolků, ústawů a t. d.

Obogj může dramaticky založena býti, ač že tjm dokonalost wýstawy ani básnické nadchnutj nezjská.

Wystawěcj básnjctwj.

§. 33. Powaha wystawěcjho básnjctwj gest určitost předmětu od skladatele swobodně zwoleného. Wida a cjtěnj pěknoty ustaweno gest na předmětu zde nazwjce wůli neb obrazotwornau moc neb um a wtip neb konečně rozum zaugjmagjcjho. Básnjk, co do myšlének a pořadu citů, wjce wázán gest na wěc čili látku. Poznati tedy ten twar po tom, že city a gich postup nazwjce rozumem a obrazotwornostj t. g. zákony těchto dušnjch mocj se zprawugj, že básnjk tuto wlastně toliko předmět swého nadchnutj, ne pak swé osobné city wystawuge. Poněwadž ale konečně wšecka krása na citu záležj, a proto básnjk i zde cit stawiti t. k potrwánj zadržeti a zdjleti musj; nemůže toho ginak dowesti, než tjm, když předmět swůg wystawj w tom swětle, t. g. w auplnosti wnitř i wně, čjm a gak na cjtěcj mohútnost geho působil, a když předmět ten tak důle-

žitě a zagjmawě, tak zračně a žiwě wypjše, aby i w giných ten samý cit krásy wzbudil.

§. 34. Oddjlowé této hlawnj formy (děgoprawný, popisný, naučný, ginotagitelný) rozwrhugj se opět w rozličné druhy dle rozdjlné látky, přeměny (modifikacj) krásy wystawené, dle hlawnjhó citu wzbuzenu býti magjcjho, dle zwláštnjch twarů a t. d. A wšickni tito oddjlowé, rowně gako u prwnj hlawnj formy (lyriky), ano předmět s widinau buď we srownánj buď we sporu stáwá, mohau wážné a směšné, humoristické neb satyrické býti.

Děgoprawná neb historická forma básnjctwj.

§. 35. Tato forma založena gest na zwidiněném wystawenj děgůw (*facta*). Děgem nazjwáme proměnu úmyslem osoby mrawné wykonanau; stogj naproti přjhodě, we kteréžto úmyslu nenj. Děg básnjcký ale gest z hnutj wnitřnjho duše powstalých, w dolehliwý skutek spogených proměn gednota.

W básnjckém děgi pozorowati: *a*) předmět něgaký, t. něco dobrého nebo zlého; *b*) hnutj mysli neb žádost osoby mrawné t. rozumné a swobodné, chtěgjcj buď dosjci toho dobrého, nebo uwarowati se toho zlého; *c*) trudnosti, neb nesnázky, kteréž úmyslu mrawné osoby w cestě stogj; a ty mohau býti:

- *α*) přjrodné, gako: moře, řeka, bauře, tma, noc a t. d.
- *β*) mrawné, a sice neb žádosti odporné w též samé osobě, neb w giné, anebo pochyba wěci a poznánj gi; n. p. Agamemnon dceru swau obětowati co král chce, co otec nemůže chtjti; Eneas králowstwj w Jtalii zaraziti žádá, Juno

nás welikostj zewnitřnj, n. p. králowé; buď wnitřnj, n. p. hrdina udatný, člowěk ctnostný.

d) Podiwnost (*mirabilitas*) w širokém smyslu wzatá gest potřebná každé děgoprawné básni, proto že dolehliwý a zanjmatelný skutek, ku kterému děg poetický wlastně směřuge, bez weliké přjprawy, rady, charakterů, slowem bez toho, co swau nowostj a neobyčegnau powahau duši pohybuge, t. co podiwného gest, dosažen býti nemůže. Podiwnost ale w úzkém smyslu, t. diw, kterýž toliko přjstupem wyššjch a mocněgšjch bytnostj wyswětlen a pochopen býti může, w děgi widinném (ideálném) ne ale we wýtworném (mimickém) mjsto má.

Strogstwa (*machinamenta*) nazjwáme bytnosti nadpřirozené, působjcj skutky ginak přirozeně powstati nemohaucj.

§. 37. Neyobyčegněgšj rozdělenj děgoprawných básnj gest na epické (rozprawné) a dramatické (herné).

Epické básnjctwj.

1. Wyššj.

a) wážné.

§. 38. Obsahuge wýstawu takowé události swěta, která wyšedši ze swrchowaného snabděnj neb namáhánj žádacj mohútnosti čili wůle, gakožto přjmá widina neywjce zaugjmá wyššj činnost wůle, a wýtečná gest krasowědným obsahem toho, co welké i toho, co romantické slowe. Sem náležj wyššj a romantický epos s oddjly swými t. heroickým románem a baladau.

Epopéje heroická, mimická, romantická.

§. 39. Epopéje wážné známka gest welikost a důležitost předmětu, která gewj se tjm, že wšc

přemnoha lidj se týká, a k gegich štěstj neb neštěstj welmi přispjwá, gako gest založenj wlády, oswobozenj wlasti, wykaupenj lidského pokolenj a t. d.

Gest tedy epopéje wážná: w e l i k ý, t á h l e, t. se wšemi přjčinami, trudnostmi a skutky prowedený, lidského pokolenj neb gednoho, aspoň národu štěstj rozhodnaucj, a newiditedlnau božstwa neb osudu wládu swětle wystawugjcj děg básnjcký.

Předmět ten, buď že wlastensky, buď že nábožensky důležit gest, wezdy lépegi obéře se prawdiwý nežli smyšlený, proto že prawdiwý děg sám sebau čtaucjho wjce zaugjmá a pohybuge, než gakýkoli nálezek a kolotánj mysli. Neylépe hodj se událost časem od nás poněkud wzdálená, aby básnjk bez ugmy wjry děgoprawné, kde co potřeba, měniti a básnjcky prawdu twořiti mohl.

Spokogjli se při tom básnjk (gakož w nowých dějjch ginak nelze) podiwnostj w širokém smyslu, a wše we swé přirozené mjře ač wzneseně wystawuge, gest na ten čas e p o p é j e m i m i c k á (wýtworná) n. p. Leonidas Glowerůw. Wezmeli předmět z dáwných heroických časů, wěci gednak smyslně ale we wětšj mjře představuge, gest na ten čas e p o p é j e h e r o i c k á, gako: Jliada, we kteréž podiwnost užšjho smyslu, t. wyššj nadpřirozené bytnosti, aneb strogstwa mythologická swé mjsto magj.

Obéřeli konečně předmět z prostřednjho wěku, wýchodnjm tagemstwjm (mysticismem) znamenitého, kterýž ostatně gakausi přjgemnost wěcem přidáwá, má na ten čas e p o p é j i r o m a n t i c k a u, která, magjc mnohé stupně, někdy welikostj obsahu a wážnostj wyprawowánj wyššj a wlastnj epopéji ce-

nás welikostj zewnitřnj, n. p. králowé; buď wnitřnj, n. p. hrdina udatný, člowěk ctnostný.

d) Podiwnost (*mirabilitas*) w širokém smyslu wzatá gest potřebná každé děgoprawné básni, proto že dojchliwý a zanjmawelný skutek, ku kterému děg poetický wlastně směřuge, bez weliké přjprawy, rady, charakterů, slowem bez toho, co swau nowostj a neobyčegnau powahau duši pohybuge, t. co podiwného gest, dosažen býti nemůže. Podiwnost ale w úzkém smyslu, t. diw, kterýž toliko přjstupem wyššjch a mocněgšjch bytnostj, wyswětlen a pochopen býti může, w dégi widinném (ideálném) ne, ale we wýtworném (mimickém) mjsto má.

Strogstwa (*machinamenta*) nazjwáme bytnosti nadpřirozené, působjcj skutky ginak přirozeně powstati nemohaucj.

§. 37. Neyobyčegněgšj rozdělenj děgoprawných básnj gest na epické (rozprawné) a dramatické (herné).

Epické básnjctwj.

1. Wyššj.

a) wážné.

§. 38. Obsahuge wýstawu takowé události swěta, která wyšedši ze swrchowaného snabděnj neb namáhánj žádácj mohútnosti čili wůle, gakožto přjmá widina neywjce zaugjmá wyššj činnost wůle, a wýtečná gest krasowědným obsahem toho, co welké i toho, co romantické slowe. Sem náležj wyššj a romantický epos s oddjly swými t. heroickým románem a baladau.

Epopéje heroická, mimická, romantická.

§. 39. Epopéje wážné známka gest welikost a důležitost předmětu, která gewj se tjm, že wěc

přemnoha lidj se týká, a k gegich štěstj neb neštěstj welmi přispjwá, gako gest založenj wlády, oswobozenj wlasti, wykaupenj lidského pokolenj a t. d.

Gest tedy epopéje wážná: w e l i k ý, t á h l e, t. se w š e m i p ř j č i n a m i, t r u d n o s t m i a s k u t k y p r o w e d e n ý, l i d s k é h o p o k o l e n j n e b g e d n o h o, a s p o ň n á r o d u š t ě s t j r o z h o d n a u c j, a n e w i d i t e d l n a u b o ž s t w a n e b o s u d u w l á d u s w ě t l e w y s t a w u g j c j d ě g b á s n j c k ý.

Předmět ten, buď že wlastensky, buď že nábožensky důležit gest, wždy lépegi obéře se prawdiwý nežli smyšlený, proto že prawdiwý děg sám sebau čtaucjho wjce zaugjmá a pohybuge, než gakýkoli nálezek a kolotánj mysli. Neylépe hodj se událost časem od nás poněkud wzdálená, aby básnjk bez ugmy wjry děgoprawné, kde co potřeba, měniti a básnjcky prawdu twořiti mohl.

Spokogjli se při tom básnjk (gakož w nowých děgjch ginak nelze) podiwnostj w širokém smyslu, a wše we swé přirozené mjře ač wzneseně wystawuge, gest na ten čas e p o p é j e m i m i c k á (wýtworná) n. p. Leonidas Glowerůw. Wezmeli předmět z dáwných heroických časů, wěci gednak smyslně ale we wětšj mjře představuge, gest na ten čas e p o p é j e h e r o i c k á, gako: Jliada, we kteréž podiwnost užšjho smyslu, t. wyššj nadpřirozené bytnosti, aneb strogstwa mythologická swé mjsto magj.

Obéřeli konečně předmět z prostřednjho wěku, wýchodnjm tagemstwjm (mysticismem) znamenitého, kterýž ostatně gakausi přjgemnost wěcem přidáwá, má na ten čas e p o p é j i r o m a n t i c k a u, která, magjc mnohé stupně, někdy welikostj obsahu a wážnostj wyprawowánj wyššj a wlastnj epopéji ce-

le se wrowná, gako: Jerusalem, Ráç, Messiada; někdy ke komické přistupuge, a tato obyčegně tak zwaná romantická epopéje gest mezi wážnau a směšnau prostřednj, w njžto we wěcech a osobách podiwné se skutečným a we wyprawowánj wážné s utěšeným, důstogné se šprymowným spogeno gest.

Wěk tak nazwaný prostřednj, dobrodružstwjm rytjřstwa wýtečný, Homerickému wěku podobný, obrazotworné moci hogně předmětů nawrhuge, neboť sklonnost ke wšemu podiwnému, nadobyčegnému, tagemnému, mystickému, k čarám, kauzlům, duch wogenský tehdáž panugjcj, mrawů spůsobnost a lepota, lásky, udatenstwj a nábožnosti podiwné spogenj, weždegšj tehdáž slabých utiskowánj, a wzniklá tudy gim přispěti žádost, zwláštnj obyčege, smělá odwážnost, slowem podiwnost, welikost polučená s přjgemnostj wšudy skladateli utěšené předměty a čtaucjm uweselenj podáwagj. Strogstwa epická tu obwyklá gsau: čarodégnjci, osudenky (*Feen*), trpasljci neb welikáni podiwnau mocj nadanj, i bezžiwotné wěci kauzedlné, n. p. prsteny, klobauky, meče a g.

§. 10. Oddjlowé wážného epického básnjctwj gsau:

a) Heroický (bohatyrský) román, wzatý z wěku heroůw (bohatyrůw), welikost a podiwnost sice pronášj, ale obsahem epopéje nedosahuge.

b) Historické menšj a wětšj zpěwy, powažowati mohau se za předchůdce epopéje, magjce známku welikosti nebo romantičnosti na sobě, ač menšj rozsahem. Takowé gsau mnohé z Ossianowých i z staročeských zpěwů n. p. Zábog, Jaroslaw.

c) Balada, formu historickau s lyrickau spoguge, a tudy spůsob pjsně pronášj, gako giž samo gméno upomjná, pocházege od gallického *bal* t. tanec, ples. protože k tanci zpjwána býwala. Starožitná sprostnost a sjla gest neypěkněgšj okrasa gegj.

β) Směšné.

§. 41. Epické básnictwj dále obsahuge: wystawenj nápodobně z činnosti wůle pocházegjcj, ale ne důležité události, kteráž gako nepřjmá, t. obrácená widina k mysli mluwj, a krasowědným obsahem toho, což komické slowe, wýtečnau se děge. Sem náležj: Komická neb směšná epopéje, nebo wystawenj děge w zesmyslněném odporu částek geho, k obweselenj a smjchu.

To wystawenj státi se může dwogj cestau *a*) wyprawowánjm děge skrowného, chaterného, gakoby welmi wážný byl, se wšj skwostnostj slohu. *b*) snjženjm důležitého a wážného děge skrze zlehčenj osob, skrze trefné obrazy, newzdělanau mluwu. Tento druhý spůsob stogj naproti občanskému eposu, a mohlby slauti: občanským komičným eposem; onen prwnj postawen gest naproti heroické epopéji, a může zwáti se komická epopéja, wlastně tak řečená. Tamto nehodj se wěc a osoby k mluwě, tuto mluwa k wěcem a osobám.

Rozehranj mezi wážnau a směšnau epopéjj gest: wážné obsahem gest důležitá událost, komické skrowná; tam přjmá, tu obrácená widina; tam líc tu rub; tam wěc i sloh w důstogném poměru, tu w odporu; tam přjčiny a skutky sobě přiměřené, tuto nic, a t. d.

Předmět může býti prawdiwý i smyšlený. Satyra gest často gegj průwodkyně. W strogstwu

(*machinae*), w pořádku i wůbec skladatelowi wětšj swoboda než we wážné.

2. Nižšj epické básnjctwj.

§. 42. Obsahuge důležité sice a zanjmatelné události, ale obsahem i rozsahem swým welkosti eposowé se newrownagjcj. Sem počjsti: básnjckau rozpráwku a legendu, obogj buď wážnau buď směšnau; básnjcký román, nowellu, romanci.

Básnjcká rozpráwka (*rus.* skazka).

§. 43. Básnjcká rozpráwka gest děge prawdiwého neb smyšleného zesmyslněnj w dokonalé krasowědné formě. Dělj se od popisu tjm, že ten okres přjtomnosti, oná okres minulosti wystawuge, a wšak básnjcky, t. ne dle samé pauhé skutečnosti, něbrž kde potřeba, dle básnjcké prawdy t. možnosti. Mezi eposem a básnjckau rozpráwkau gest toto rozehranj: W eposu osoba dégjcj stogj w prostřed wýstawy, a konánj gegj wšecko má toliko gegj osobnost zesmyslňowati; w básnjcké rozpráwce na opak wšecko obnášj se okolo wystaweného děge, a dégjcj osoba náležj toliko k tomu, aby w středku wystawený děg zesmyslněn býti mohl.

Rozwrhuge se w směšnau a wážnau. Směšná zesmyslňuge děg w nás čistý cit wzbuzugjcj, gakowý mjwáme, když, gsauce sobě wědomi swé přewahy, znamenáme u giných nedostatky a chybné postupy nebo prohlaupenj; wážná ale zesmyslňuge děg plodjcj w nás smjsený cit ljbosti a neljbosti, rozplýwagjcj se w cit ljbosti rozwázánjm a rozwinutjm zapleteného děge, a názorem na dokonalau

krasowědnau spůsobu. Wážná rozprávka ráda objrá takowý předmět, w kterém tkliwost a rozčilenj (sentimentalnost) wéwodj; komická tjm se wůbec lišj, že pauze obweselowati, nikoli wšak nedokonalosti mrawného swěta kárati snažna gest. Dary gegj neypotřebněgšj gsau: lehkost, přirozenost.

Legenda.

§. 44. Legenda gest wystawenj děge neobyčegného, kcjrkewnjmu podánj (tradicj) náležegjcjho, w dokonalé krasowědné spůsobě.

Cjrkewnj podánj, poslé z prostřednjho wěku, a prawdiwé i smyšlené děge obsahugjcj, gest mnohotwárného předmětu. Sem náležegj rozprávky o welikých obětech w službě cnoty, o zázracjch swatými konaných, i směšné zprávy, kterým historická wjra se nedostáwá, a které se toliko u lidu obecného zachowaly. Básnjk, opěwage takowé powěsti, držj se gedině možnosti přjběhu, a básnjckého žiwota w něm bydljcjho.

Legenda může býti wážná neb směšná; w prwnj nadpřirozenost a podiwnost we wygewenj wywýšeného nábožného citu, w druhé podiwnost přjběhu gakožto z blaudilého citu poslého wystawuge se.

Básnjcký román.

§. 45. Román gest zwidiněnj člowěctwa dle wšech pod celkem krasowědné formy wystawitelných osob gednotliwých, a dle wšech možných úkazů w odměnné hře swobody gegich, a dle wšech možných spůsob a proměn (mo-

difikacj) weřegného, domácjho a samotného žiwota.

Rozehranj mezi románem a eposem gest to: román předmět swůg objrá ze skutečného swěta we wzdělaném towarystwu; epos z heroických časů, an k. p. i Gindřichyada Voltairowa přjliš nowá gest. Román tedy nowý, epos starý; tam děge, city, smýšlenj, celý ton a mluwa nowé historické wěci, tu podiwnosti a welikosti heroického wěku přiměřená, tam střjdmá, tu nadšená gest.

Samo člowěctwo, a sice we swé spůsobě zwidinčno náležj do románu. Základnj známka člowěctwa gest swoboda, této skutek děg. Žádný člowěk nemůže ginak w románu wystawen býti, gediné w okresu neb oboru swé swobody. Magjli ale skutkowé té swobody pronášeti krasowědný celek; potřebj, aby gegich činnost gewila se co oděnná swobodná hra, kteráž wšecky doby neb stránky lidského žiwota obsahuge, skutečné i možné. Sama wnitřnj potřebnost děge, prawé kupenj (gruppowánj), a dušeslowné zachowánj a dodrženj postawených osob, wyobrazenj duchownjho žiwota we hře lidské swobody, pečliwé wyznačenj hlawnj osoby w průčelj wýstawy celé stogjcj, a to dle weškeré gegj činliwosti a dle weškerého wztahu na giné w oboru gegjm zahrnuté osoby, gakož i sljčené a sauměrné prowedenj — gsau mjra, gakowauž krasowědná gednota romantického twaru měřena a posuzowána býti může. Wyplnjli to básnjk, wěren gsa zákonům plodistwé obrazotwornosti; nemůže ho nižadný milomudrecký saustáw (systém), aniž gaký historický zákon wázati; neboť okres widinnosti wýše gest nežli okres skutečnosti, a onen k tomu ustanowen, aby wysokým skládánjm člowěku chaternost tohoto nahrazowal.

Román trůg gest: filosofický, historický, chimérický.

1. Filosofický (libomudrecký) obsahuge wšeliké wystawenj, w kterém nezsmyslňuge se skutečnost, alebrž wystawuge se okres možnosti, widinstwa. Žádost naň podaná gest, aby wystawil žiwot, a osoby lidské, gak býti magj, a w mezech zkončenosti býti mohau, podle wšeliké okolnosti, citu, konánj, k gednotě krasowědné formy náležegjcjch. Sem počjsti:

a) Román epický, kde wymyšlený a zwiditěný hrdina w průčelj děge stogj, a swau wnitřnj mocj proti wládě a dawu osudu boguge, a buď nad njm wjtězj, buď njm překonán býwá. Může pro swau bližšj s eposem přjbuznost k wyššj epické básni počten býti.

b) Čeledný obraz, genžto gednotu děge na rozmanitě zapletených wztazjch nebo poměrách občanského a domácjho žiwota zakládá, a okolnosti geho w celek krasowědný powyšuge.

c) Tkliwý román, lépegi lyrický nazwaný, zesmyslňuge zápal wzbuzených citů buď w bauři wášně buď w něžnosti domácjho žiwobytj.

d) Směšný neb satyrický román, bludy a mrawné nedokonalosti a wady zesmyslňuge.

2. Historický román, gehož předmět prawdiw a ze skutečnosti wzat gest, a wšak básnjkem dle potřeby krasowědné formy zpořádán, změněn, wyweden. Básnjk ani na čas těsně wázán.

3. Chimérický román záležj wspogenj toho, co podiwného a nepochopitedlného gest s přirozenostj, tak aby gakýs kauzedlný saumrak nad celkem se wznášegjcj čtaucjho potěšenjm

naplňowal. Filosofický w mezech widinstwa ostáwá, chimérický za okresem widinstwa domuge.

Báchorka (das Mährchen), gest oddjl chimérického románu, kterážto, zdařjli se, mnoho ljbeznosti do sebe mjti může.

Nowella.

§. 46. Jtalického nálezu i gména, může se gménowati gako u Francauzů mrawná rozpráwka, poněwadž předměty swé z okresu mrawnosti objrá.

Romance.

§. 47. Gméno romance pošlo ze zkaženého romanského t. latinského nářečj, w kterém od desátého stoletj smyšlené rozpráwky o wogenských a zamilowaných dobrodružstwjch skládáno. Mezi baladau a romancj z počátku nebylo rozdjlu, poněwadž obě k hudebným prowozenjm a někdy k tanci zpjwány býwaly, a obě posud týž spůsob tlumočenj se lidu pospolitého pronášegj. Nynj baladě děgowé wážnj, tragičnj a tkliwj; romanci weselj a směšnj se připisugj. Mnozj rozdjlu toho nešetřj.

Dramatické, herné ginak i diwadelné básnjctwj.

§. 48. Drama z řeck. δράω t. gednám, děgi, nazjwá se po česku hra neb herná báseň, a gest z rozmluwau a tělahnutjm osob na zřetel wystawený děg básnický. Tjm se různj od epického, že přjběhy neb děge w přjtomnosti a před očima našima rozwjgené wystawuge. Poněwadž gest oddjl historického básnjctwj, musj

mjti osobu náčelnj gako ono, i ostatnj částky děge básnjckého.

Gednánj (*rus.* dĕgstwj, *actus*) gest částka celé hry, wýgew neb wýstup (*rus.* gewenj, *scena*) částka gednánj. Gednánj tedy a wýgewy nezáwisj od ljbosti básnjkowy, alebrž od wnitřnj potřebnosti, charakteru osob dĕgjcjch, zawjgenj a rozwjgenj uzlu. K rozmluwĕ dwĕ, neywjce tři osoby bez zmatku připuštĕny býti mohau. Samomluwa (*monologus*) gest gediné osoby mluwenj, což wlastnĕ gen w pohnutj mysli mjsto má, a když s sebau samým raditi se a rozmýšleti potřeba.

Aučel herného gest týž co giného básnjctwj, t. zesmyslnĕnj a stawenj pĕkné widiny; wedle toho wšak mohau se powažowati hry gako doplnĕnj práw obecenských. Gsau pokljsky lidské, kteréž pro swau malichernost a drobnost pod wážnostj zákonů býti se zdagj, nicméně škodné býti mohau; giné, ač důležité, pro powahu gich pod zpráwu zákona pogjti nelze: prwnj tedy n. p. chlauba, lakomstwj, weselohře; druhé, n. p. weliká ctižádost, žarliwost (řewniwost) přjlišná a t. d. smutnohře zůstawugj se. Smutnohra působj dwĕ znamenitá pohnutj mysli, útrpnost a bázeň, ponĕwadž widauce giného trudnostmi obkljčena, báznj o nĕho, a gestli w bogi s nimi neostogj, útrpnostj pogati býwáme. A wšak tato útrpnost a bázeň přičinĕnjm básnjka tak se w nás mjrnj a čistj, že obĕ dwĕ od swých zámezj, přjlišnosti a nedostatku t. od chaulostiwé a nemjrné citliwosti z gedné, a od ukrutné zkamenĕlosti srdce z druhé strany rowné oddáleny a mezi dwĕma neprawostmi gako cnoty we prostřed stogj. Takowým spůsobem smutnohra i přjliš mĕké i twrdé mysli lékem gest.

K historicko-dramatickému básnjctwj náležj:

a) Wystawenj gednoho, heroičného t. g. z potýkánj swobody s losem powstalého děge, wýtečné krásowědným obsahem toho, což wznešeným a tragičným slowe. — Smutnohra.

b) Wystawenj ne z wyššj swobodné wůle, anobrž z nižšj žádacj mohútnosti pošlého, směšného děge, s krasowědným znakem toho, co wtipné a komičné nazjwáme. — Weselohra.

c) Wystawenj děge ze zázračného swěta s krasowědným obsahem toho, co slowe romantické, dobrodružné. — Zpěwohra.

Smutnohra (tragédie).

§. 49. Smutnohra gest dramatické, wznesené wystawenj wsobě nebo wnásledcjch důležitého, bázeň, útrpnost a leknutj působjcjho děge, který na zápasu gedné neb wjce osob s losem od wášnj neb spogených okolnostj přiwedeným založen gest, a obyčegně nešťastně se končj.

K podstatě smutnohry dle toho počjsti třeba

a) Wzbuzenj strachu a útrpnosti, kteřjžto citowé přecházegj na náš wlastnj staw, tak abychom sami báli se nehody na giných s utrpenjm znamenané.

b) Zápas člowěka s wládau osudů, aneb se swými wášněmi. W tom gewj se neylépegi wláda a mrawnost geho; čjm silněgi w takowém bogi stogj, tjm wjce, zwjtězjli, ducha pozdwiže; padneli, pohne. Ale i tjmto pohnutjm powyšuge se duch diwatele, radugjcjho se moci a sjle dokázané člowěkem w zápasu s osudem ne-

bo wášnj, a wzbuzeného k podobnému potýkánj, ačby toho nužná potřeba žádala. Gest tedy w diwateli smjšený cit nelibosti nad wládau, kterau losy na člowěka wywjragj, ljbosti pak nad znamenanau silau hrdiny, a nad dokonalau formau básně, kterážto ljbost konečně wjtězj.

Hrdina tragický, čjm wjce sám sebau wšecko gest, čjm wjce činliwosti proukazuge a mocněgi wládě osudowé odporuge, čjm děle negisto, onli, či osud neb trudnost konečně swjtězj, hlawně ale, čjm mrawněgi a pauzegi člowěčky nám se představuge, a čjm méně swau winau, alebrž čjm wjce pro swau mrawnau welikost a wznešenost trpj, tjm wýše stogj, tjm žiwěgi mysl zanjmá.

Aby tragédie neštastný konec měla, nenj potřebj, ale owšem, aby skonala se wážně, ginák by wzbuzenj bázně a útrpnosti a powýšenj ducha, gežto aučel gegj gest, dosjci nelzelo.

Smutnohra i hrdinská báseň wážný a weliký děg zawjragj, ale tjm dělj se, že geg tato, co minulý, ona co přjtomný a skutečný wystawuge, a tudy skutek a dogem w diwateli wětšj působj. Hrdinská báseň má za předmět wjce stěkagjcjch se přjběhů a okoličnostj, a wyobrazuge hrdinu w mnohonásobněgšjm stawu a položenj, kdežto smutnohra na gedinau děgem působenau změnu štěstj se wztahuge.

Rozdjl mezi starau a nowau smutnohrau gest ten, že stará předmět wolila z časů bohatýrů wálečného, a byla tedy heroičná; nowá geg béře z žiwota obecného a z časůw nowých, a gest tedy mimická (wýtworná); ona měla osud za pramen wšeho konánj a trpenj, tato wšechno z duševních hnutj powodj, a ze žádostj, gako gsau: milowánj wlasti, ctichut, milost, žárliwost a g. Odtud i

nowá tragédie gistěgšj gest skutku swého, poněwadž w dáwné tragédii wjce tělesně trpjwali nešťastnjci, w nowé pak duchowně trpj, kteréžto posledněgšj bolesti snáze děgeme se účastnými, nežli oné, k. p. snáze rozumjme, co cjtj ten, koho nešťastná láska, žarliwost, nežli ten, koho dna trápj. W staré tragédii posléze mjsto měl chor, t. zbor lidu, mužského i ženského pohlawj, kterýž po celau hru, co diwatel nebo swědek konánj, na diwadle stáwal, po částkách děge neb po gednánjch zpjwage, i w samo gednánj někdy se mjsege. K powaze wšak nowé tragédie nikoli nehodj se proto, že chor přerýwá potřebný přjstup děge, k zawitj a rozwitj uzlu neprospjwá, omamu překážj, a w děg gako něco cizorodého wkročuge, a byť i poněkud důležitým se činil, nicméně brzo cit tragický w swobodném swém pohybowánj gjm přerýwaný, proti němu se ohlašuge. Měg on wzdy ten účel, aby rozgjmánj od děnj čili konánj laučil a klid w konánj uwodil, obogj to smutnohře na odpor; an rozgjmánjm překážj se zaljbenj nad formau, a gi w gednotě pro fantasii zničuge; klidnost pak děgi tjm wjce škodj, nebo děg gakkoli genialický a prorážliwý, nikoli tak hluboce zagjmawý nebude, aby od ljdj psán a wystawen gsa, od lidj snesen býti nemohl.

Weselohra (komédie).

§. 50. Weselohra gest dramatické wystawenj z nižšj žádácj mohútnosti pošlého, směšného děge.

Od komičné epopéje rozdjlná gest tjm, že w nj básnjř odstranj se docela, wšecko zůstawiw děgjcjm osobám; od smutnohry pak dělj se w tom, že děg tamto z wyššj swobody wůle lidské, tuto z

nižšj žádacj mohútnosti pocházj; w smutnohře básnjk zahlaubj se w rozwažowánj wlády osudné nad člowěkem, z čehož srdce geho rozčilj se do wysokého stupně, we weselohře uwažuge opět běh žitj lidského z rozsmjšegjcj strany, t. wady lidské wjce ze směšné než pohrdliwé strany chytá, sám we weselém gsa humoře, a tak w smutnohře panuge ono, co wznešeným a tragičným, w komédii, co wtipným a komičným slowe; tam smjšený cit ljbosti a neljbosti s přewahau prwnjho, tuto pauhý cit ljbosti, gegžto přiwodj nálezek děge, drženj a zachowánj charakteru hlawnjho, zawázánj uzlu, určité okreslenj wstawků (*episodia*), a wstawečných charakterů, a zwláště záwěrek neb rozwitj uzlu. Podle powahy samé komičnosti gest i weselá hra wyššj, gestliže w t i p n y m, nižšj, gestližě pauze směšným wýtečná. Poslednj slowe f r a š k a, kteráž aby slušnosti meze nepřestaupila, básnjk pečug. Mimo to může býti komédie r o m a n t i c k á, s a t y r i c k á neb i d y l l i c k á, dle přigaté zwláštnj powahy.

§. 51. Mezi tragédij a komédij stogjcj nebo k gedné a druhé z nich wjce méně bljžjcj se hry gsau:

1. W l á s t n j d r a m a neb č i n o h r a (Schauspiel) powstalá w nowěgšjch teprwé časjch, a magjcj záměr úmysly slabšj neboli srdce měké a tkliwě rozčilené, které do wšechněch unesenj dost moci nemagj, wystawenjm změn smutku a radosti do pohnutj nebo wstřesenj uwésti. K smutné hře bljžj se wzbuzowánjm smjšeného citu ljbosti a neljbosti; bljžj se opět k weselé hře přechodem citu neljbosti w pauhý cit ljbosti. S prwnj obecné má zawitj wážné uzlu, s druhau pak utěšené rozwitj a skončenj. Osoba hlawnj nenj hrdina, gako w smutné hře, alebrž člowěk z okresu domácjho a pospolitého ži-

wota, který ale dawem dotjragjcjch na něho trudnostj, zde na mjstě tragického losu gsaucjch, ušlechtilost a důstognost charakteru pokazuge. Činliwost hrdiny tragického gest wýraz sjly přjrodné a přirozené, neb mocj půtky s osudem wywýšené a zweličené; naproti tomu wyznamenáwá se osoba w činohře konánjm tichých domácjch a občanských ctnostj, o něž se proti kabale a wášnjm, proti auskokům a pokušenj, ano proti autoku strastj zasazuge. Neboguge pronikagjcjmi ranami, alebrž pokognau, opatrnau myslj, až naposledy potlačowaná a zkušená ctnost we swém wygewj se swětle, zrušen bude daw osudu, pronesen a pokořen klidu a štěstj nepřjtel, a dobrá wěc wůbec uznána a osprawedlněna.

2. Tragikomédie (smutnoweselá hra), gest smjsenj tragédie a komédie, wážného a směšného, gako gest Amphitruo Plautůw, kdež Jupiter a Merkur s člowěky w gednom děgi zapleteni.

3. Občanská tragédie tjm toliko rozdjlná od prawé, že osoby gegj wzaty gsau ne z oswjceného, ale z obecného stawu, a předmět mensj dolehliwosti.

4. Romantická tragédie wyznamenaná tjm, co romantické slowe.

Gmenugj mimo to charakternj hru, a zápletku, gichžto prwnj zwláštnjm wyznamenánjm charakteru, druhá zwláštnjm zapletenjm wýtečná.

Zpěwohra (opera).

§. 52. Gest lyricko-dramatické wystawenj děge ze zázračného swěta skla-

sowědným obsahem toho, co slowe romantické a dobrodružné w spolku zpěwu, hudby a někdy i plesu.

Opera blj̃žj se brzo k smutné, brzo k weselé hře. We wážné opeře děge (koná) hrdina podobně gako w smutnohře; we směšné wady a durnosti lidské zesmyslněné se wystawugj, nebo pletichy (intriky) zapřjdagj se tak, aby nit až k konečnému rozpletenj běžela. Smjsená opera dle podobenstwj činohry střjdá weselé a wážné stránky. W opeře hudba od básnjctwj nerozlučná gest i w rozmluwě i w samomluwě, a zde mjsto má rowně gako w chimérickém románu celý kauzedlný swět podiwnosti a nadzemstwj; a poněwadž tu sbjhá se básnjctwj, hudba, ples, okrasa maljřská a stawitelská k zaugjmánj wjce smyslů pospolu, nemůže skutek zpěwohry než weliký býti.

Sem počjsti může se opereta, t. malá zpěwohra, nowěgšj nálezek, kdežto hudebné prowozenj na hlasy a zbory (arie a chory) obmezeno gest, a rozmluwau se přetrhuge.

Melodrama nebo hudebnj hra může býti gednohra (monodrama), dwauhra a t. d. gest dramatická báseň, to wlastné magjcj, že řeč wpadagjcj střjdně hudbau se přetrhuge. Lišj se od opery a operety tjm, že nigakých arij nemá, ano hudba zde toliko k zesmyslněnj a prowedenj děge a citů w řeči obsažených, anebo i k připrawenj toho, co následuge, prospjwá; gsauci z heroičného nazwjce okresu, k tragédii počjsti se může.

Popisné básnjctwj.

§. 53. Popisná báseň od některých počjtá se k děgoprawnému básnjctwj, od giných naprosto za-

wrhuge se gako nemožná, z té přjčiny, že myšlénky a slowa, gichžto básnjk gako prostředků k wyobrazenj žiwota užjwá, toliko w čase a postupu geho pogaty býti mohau, čemuž wyobražowánj spolubytných a nehýbagjcjch se částek předmětných odporuge, ano počjtánjm a mechanickým sestawowánjm částek žiwému widitelné wěci obrazu powstati nelze. Nicméně wyobrazenj widitelných wěcj a gich spolugsaucjch částek básni za předmět slaužiti může, gestliže wěci a částky gegich w pohnutj a w děg uwedeny budau, tak aby wěc, tak řjkage, před očima našima powstáwala, a činliwostj swau postupugjcj básni přiměřena byla. Myšlénky ale, magjli žiwý obraz w mysli našj působiti, potřebj gest, aby nebyly pauhá ponětj a propowědi, nébrž aby wypleywagjce z nadšené krásau mysli, potah přjmo braly na gednotliwé úkazy a proměny, kteréž buď co wnitřnj buď co wněšné ponjmagj se nebo wystawugj, nechť ostatek na skutečnost založeny gsau neb ne; mimo to potřeba, by myšlénky zprawowaly se úkazy samými, a zákony, dle kterých obrazotworná moc, w spolku cjtěcj mohútnosti, úkazy wnitřnj i wněšné, gakožto celek ponjmá, a snadněgi shleduge.

Gest tedy popis: w y s t a w e n j ú k a z u w n i t ř n j h o i w n ě š n é h o. Co w prostoře, to wněšný, co w čase, to wnitřnj popis naskytuge. Přjrodné wěci we swé rozmanitosti a rozličnosti gsau nám úkazem zewnitřnjho smyslu; nepřjtomné, smyslné předměty, kteréž sobě zpřjtomňugeme, a wšecky podle podobenstwa skutečnosti utwořené obrazy plodjcj fantasie počjtagj se k úkazům smyslu wnitřnjho.

Popisné básně gsau *a*) w y š š j, kteréž nazwjce hořegšj a duchowněgšj názornau moc zaugjmagj, s obsahem krasowědným toho, co w e l i k ý m

a silným slowe. Ony objragj se ne tak wystawenjm toho, což proměnné, gako raděgi toho, co stálé a trwalé gest, t. s přjrodau w celku a gáko we widě (idei) pogatau n. p. popis wěčnosti.

b) nižšj, které zwlášťně dolegšj, smyslnau názornau moc neb obrazotwornost a wšak spolu i rozum zabýwagj. Zaměstnáwagj se ne wyobrazowánjm přjrody wesměs, nébrž gednotnými úkazy z přjrody a žiwobytj n. p. popis růže, zahrady a t. d.

Popisného básnjctwj oddjlowé gsau:

1. popsánj lidských mrawů (idylla, satyra).
2. nápis neb epigram.
3. popisowacj pjsně, n. p. hospodářstwj Hánkowo.

Idylla (selanka).

§. 54. Jdylla (z řeck. εἰδύλλιον t. obrázek) gest poetické wyobrazenj lidj, kteřj neuchýliwše se geště od přjrody, we swém charakteru žiwý obraz krásy, widinu žiwota představugj, s panugjcjm základnjm citem prostosrdečnosti.

Popisuge idylla přjběhy, wášně, city a mrawy osob, gakowé sobě před pokaženjm společnosti lidské, aneb w zlatém wěku představugeme, kterýžto zlatý wěk od básnjků w přešlosti dáwné, od nowých mudrcůw w neyzázšj budaucnost se klade. Čistá prostota mrawů, newina srdce a žiwota, prawda, něžnost citu wyznačiti musj mrawnost lidskau w idylle. Přjroda s tjm ušlechtilým smýšlenjm spoguge žiwobytj bezbolestné a bezpečné, pokogné, pěkné, bohaté, ragské okolj, a tak poklid wnitřnjho žiwota paprskuge na welikau, sauhlasnau (harmonickau) přjrodu. Wšecko blaudstwj a wady skutečného swěta daleko gsau pod okresem

idylly. Sama zwěř nepokazuge se co nepřjtelkyně člowěka, ani w nepřátelstwj mezi sebau. Člowěk idyllický nesmj se gewiti w takowé wzdělanosti, gakowá gest pauhý následek zobčaněnj (ciwilizacj) w pospolitém žiwotě, ale w takowé, gaká powstáwá z přjrodného t. gemu přjměrného rozwjgenj se wšech tělesných a duchownjch geho wlád a wloh. On gest wychowanec přjrody w ušlechtilém smyslu toho slowa; ne sice dokonalá bytnost, ale takowá, gakau sám přirozený a prawdiwý smysl od wšelikého hrubého poblauzenj střeže, bytnost slabosti lidské mjti mohaucj, ale wšeliké mrawů pokaženosti, hrubé smyslnosti, pychu a zjsknosti prázná. Jdylla newjže se sice ani na zwláštnj staw neb třjdu lidj, ani na gistý wěk neb mjsto, ale čjm blježe přjrozeného žiwota člowěka wypisuge, tjm lépegi onen neporušený staw, onu pěknau widinu žiwota na zřetel wystawuge: nicméně neyraděgi wywoluge člowěka z weského žiwobytj, gako: rolnjky, rybáře, lowce, proto že žiwot těchto od přjrodného stawu lidského neyméně se oddáluge, a tudy nezle s e l a n k a gakoby sedlanka (*pol. sielanka*, od sela t. sedla neb wesnice) slowe. S k o t o p a s k a, p a s t e r k a gsau gména idylly pastýřské. Sloh idylly nebuď ozdobný, ale přirozený, prostý, ušlechtilý; ne citliwý a mdlý, ale gemný, powlowný, domácný, něžný; ne řečnjcký, ale krásný a prostosrdečný. Také smutné přjběhy, city a wášně mohau býti předmětem idylly, toliko ať wystawenj gich a wýraz mjrný a něžný bude. Dle formy idylla gest r o z p r a w n á (epická), když básnjk sám wyprawuge, h e r n á (dramatická) když samy osoby děg slowy a pohybowánjm těla představugj, r o z m l u w n á (dialogická), w rozmlauwánj osob záležegjcj, l y r i c k á, osobný cit básnjkůw gewjcj.

Wětšj a wywedeněgšj idylla gest buď **idyllický epos**, nebo **román**, buď **idyllické drama**.

Satyra.

§. 55. **Gest wystawenj uchýlených od přjrody a widiny** (idealu) **mrawů lidských, s krasowědným obsahem směšnosti wtipem trpkým nebo šprymownýn ušlechtěné.**

Widina mrawné dokonalosti gest to neywyššj, po dosaženj čehož w okresu skončenosti baženo býti může. Nesčjslné nedokonalosti mrawného swěta, bludy, nedowěcnosti (t. co do wěci neb k wěci nenj), wady a přewratnosti swobodného twora stogj widině té na odpor. Ten odpor může zesmyslněn a wygewen býti w ustawičném potahu na widinu, pod gednotau formy, gegjž celota wzbuzuge cit ljbosti a neljbosti, protože zesmyslněnj oné widiny zaljbenj nad njm, zesmyslněnj pak protiwných gemu nedokonalostj cit neljbosti a nechuti nad těmiže nedokonalostmi působj; na konci wšak wýstawy cit ljbý nad neljbým předčj pro wjtězstwj widiny nad nedokonalostj protiwnau, a pro krásnau a zprawnau formu. Satyra tedy gest obrácená wýstawa widiny a káránj těch, kteřj wšeobecný cjl člowěctwa t. dokonalau mrawnost swým wýstupkem nebo poblauzenjm mjgegj a zlehčugj. Satyrik gewj se gako zástupce člowěčenstwa (lidstwj), wystawuge w básnjcké formě skutečnost, co nedostatek naproti widině, gakožto swrchowané skutečnosti, t. to, co gest, proti tomu, co býti má, a zesmyslňuge tu protiwnost obau gich buď trestem buď smjchem. Přewaha, kterauž satyra mocj widiny nad wšemi nedokonalostmi do sebe má, ukazuge se we wáž-

né satyře podotknutjm wznesenosti, pod gegjžto mjru přiwodj ony nedokonalosti, aby rozdjl gich tjm patrněgi ukázala; we směšné satyře básnjk držeti se musj w mezech krásy, aby wystawenjm nezobecnil to, co gako widina, wýše stogj nad skutečnostj, a gako takowá uraženo býti nemůže.

Satyra, máli dokonalá býti, žádá z strany skladatele neomylný náhled w srdce lidské, mnohotwárnau známost swěta a lidj wšelikého řádu a stawu, přirozený a zdrawý wtip, bystrý a cwičný rozum, dobromyslnost, silné zpřjtomněnj widiny člowěčenstwa, a žiwý podjl na wšem, což lidského gest, práwu, mrawu, ctnosti; tak aby neyušlechtilegšj swětaobčanstwj celau sjlu swého wnitřnjho žiwota na barwitost neb kolorit básnjckého wystawenj přeneslo, a básnjk toliko neukogitelnau hořkostj nad wadami a nedostatky mrawnými ku skládánj satyry pohnut byl. Mimo to potřebna k satyře weliká ohebnost a gadrnost řeči, ostrota a dogjmawost, an pauze dobromyslná, t. dogmauti chtěgjcj a nemohaucj satyra gest nepodařilé djlo básnjcké. Konečně předmět satyry buď určitý, poněwadž satyra wšeobecná chybila by se cjle swého.

Rubatelné pjsmo (paskwil) tjm se lišj od satyry, že ne k nedokonalosti, alebrž k osobě sahá, a nemůže nikoli býti djlem pěkného uměnj.

§. 56. Sem náležj parodie a trawestowánj (předěnj). Oboge má potah na gisté krasowědné djlo wážného charakteru, k gehož formě buď lyrické, dramatické, naučné a t. d. se zná. Potřebj ale tomu, kdo slyšj neb čte parodii a trawestowánj, aby dobře znal onu báseň, na kterau to nowé djlo potah béře, tak aby sobě netoliko geho hlawnj obsah s celým wywedenjm, ale i zwlášť,

nj částky a wýrazy zpřjtomnil, neb na tomto tagném srownáwánj záležj celý skutek neb působenj podařilé parodie a trawestie.

1. Parodie wtom gest, když předmět wážné básně proměnj se, a zachowá toliko forma gegj tak, aby powstala nowá báseň sama sebau stógjcj, ale z přirownánj k předešlému djlu teprwé swůg potah a platnost beraucj. Obyčegně, ač ne wždycky, na mjsto wážného předmětu stawj se předmět zábawný, protiobrazj onoho, což gmenuge se přeložiti na smjch, a sama báseň: smjchotworné přeloženj.

2. Trawestowánj slowe Rusům na ruby obracenj. W tom zachowáwá se předmět wážného uměleckého djla, ale forma se změňuge, tak aby wážný předmět pokázal se w směšném oděwu, a gakož krasowědné celotné djlo cit ljbosti budil a pokogil.

Přjčina, že parodie a trawestie milownjky nacházegj, gest zaljbenj wůbec w zábawném a směšném, a tudy w přirozenj lidském založena. Samo wážné djlo umělecké přitom ničeho netratj, leč že by přeoděnj swau dokonalostj ge přewyšowalo; ale nepodařilá trawestie a parodie sama proti sobě nález wynášj.

Epigram.

§. 57. Epigram řeckého půwodu, slowe nápis, nebywšj nic giného než krátký smyslný nápis neb nádpis na chrámjch, hrobkách, obrazjch, sochách, nádobách a g. Gest wůbec myšlénky neb citu z wěci gednotné pošlého kratičké wystawenj.

Gest buď *I.* gednoduchý, nesložený, a popisné powahy, gako neywětšj djl řecké kwěto-

zbjrky neb anthologie. (Tento wlastně w to mjsto náležj). Obsahuge pak čtwero oddjlů, *a*) wěc se prostě wystawuge k poučenj nebo k pohnutj, n. p. na Lacedémony u Thermopyl padlé. *b*) K wystawenj wěci přidá se wýslowně nauka nebo něgaké pohnutelné slowo, n. p. hlubina bezpečnosti. *c*) wyswětluge náučně nebo pohnutelně některé djlo umělecké, n. p. Filoktét. *d*) pěknau, milau wěc na zřetel a před oči stawj a zaugjmá, n. p. pěkná kragina.

II. Složený nápis, dwogjho něco na zřetel wystawugjcj, trogjm rozdjlem: *a*) když rozeznage wjce stran gedné wěci, tam myšlénku obrátj, kde lépegi mysl spokogj, k. p. na slawjka; *b*) když to myšlénky obrácenj neočekáwaný konec má. k. p. neprawý Paris (w řec. *Anth.*) *c*) když protiwné s protiwným se polučj, n. p. tanečnjk, břich.

Naučné básnjctwj.

§. 58. Spor gest o to, máli naučná báseň co zwláštnj poetický twar poważowána býti, poněwadž záměr nauky swobodnému a čistému zápalu na odpor stogj, z druhé pak strany každá téměř báseň něgaké poučenj naskytá. Zde něgakým alespoň práwem gmenugeme naučné básně takowé, w kterých wystawugj se předměty rozwahy a rozumu w spůsobě poetické. Tedy naučná báseň gest nám: ponětj s určitými city slaučených zwidiněné wystawenj. Twar takowých básnj může býti epický, gako w mnohých románjch, nebo dramatický, k. p. Lessingůw Nathan, nebo lyrický, když gisté prawdy w zrcadle poetického zápalu bogaté, gako u widěnj, w ginowce a t. d. wystawugj.

Rozpadá se ostatek, naučná báseň 1. na wyššj, která přemyslný (spekulatiwný) um zanjmá, kamž naučná báseň prwnj třjdy náležj, w které wšecko wywodj se z gednoho základnjho prawidla, ač ne w logickém neb saustawném (systematickém) pořádku, s panugjcj krasowědnau známkau welkosti, n. p. umělci Šillerowi.

2. na nižšj, zaugjmagjcj neywjce wědný (scientiwný) um a wtip. Sem počti:

a) naučnau báseň druhé třjdy, s přjpadným gegjm, z gakéhokoli uměnj neb wědy (*scientia*), půgčeným předmětem, a s panugjcj krasowědnau známkau přjgemnosti čili lepoty, n. p. Orba Virgilowa. Ostatně může pronášeti spůsob listu, rozmluwy neb rozprávky.

b) propowědná (gnomická) báseň, z různěné rozgjmánj zawjragjcj, gako: Katona mrawné propowědi.

c) epigram wlastnj neb složený, umělau hru myšlének zawjragjcj s krasowědným rázem toho, co ladným (krásnjčkým) gmenugeme, a s přjpadnau formau na rychlost složené básničky u Francauzů *impromtu* od lat. *in promtu* t. na snadě, gakoby řekl nasnadky nazwané, a g. drobnůstek.

Allegorické neb ginotagitelné básnjctwj.

§. 59. Allegorie (z řeck. *αλλο* giné, *αγορευειν* mluwiti), u Wodňanského ginowka, u Slowáků ginotagitelka nazwaná, gest wlastně řeč něco giného prawjcj, a něco giného znamenagjcj, a co báseň: předmětu w podobném obrazu tageného poetické wystawenj. Prawj se w podobném, protože tagený předmět w obrazu

wystaweném spatřowati, a gako z něho proswjtati musj, tak aby co se o gednom prawj, na druhý předmět snadno rozumjno býti mohlo. Rozděluge se opět na dwé:

1. wyššj, která um zanjmá obrazným wystawenjm pomyslů neb wid o božských neb ginak důležitých wěcech s panugjcj známkau krasowědnau wznesenosti, n. p. Dantowa *divina comoedia*, Horacowa Oda na loď (*I. 14.*)
2. nižšj, která zabýwá um co zawěracj mohútnost obrazným wystawenjm gakékoli wěci s panugjcjm citem prostosrdečnosti. Sem náležj:

a) *Fabule* nebo *bágka.*

§. 60. Fabule (od lat. *fari* gako naše báge nebo bágka od báti, bágeti t. mluwiti), užjwá se w básnjctwj we dwogjm smyslu; gednau co předmět básně epické neb dramatické, druhé co zwlášťnj báseň, wůbec co ésopická fabule, od staré zbjrky takowých bágek, Esopowi připsaných, ač gich počátek w Jndii hledán býti musj.

Esopická bágka (o které zde gednáme) gest maudrého žiwobytj w podobenstwj z tělesného (fysického) swěta wzatém wystawené prawidlo wýkonné (praktické). Dělánj a postupowánj lidj přenesena gsau do zwjřat neb tworů bezžiwotných, a to w cjli, aby odtud wynikagjcj prawda něgaká neb úwaha, dráhu sobě otewřela do srdce neb rozumu člowěka. Podstatné gegj částky gsau podobenstwj a wýklad neb nauka. Zaljbenj na bágce má základ netoliko w ljbosti wtipu nad zesmyslněnjm wůbec, ale zwláště w paterném shledánj wěčných zákonů a nezmě-

nitelných známek, které přjroda w ohledu tělesném i mrawném zachowáwá.

Bágka tedy paternau činj nauku, gakožto zákon samé přjrody. Rozwrhugj se bágký na

a) Umné (*rationales*). Děg přjrodný, co zákon a pořádek swěta wystawený, cwičj rozum. To se stáwá, když někdo plnými usty po obrazu we wodě lapá, když co owce hádá se s wlkem, co zagjc lowj se lwem.

b) Mrawné. Mrawům učiti se od zwjřat nemáme a nemůžeme; ale widjme u nich zákony, na které přjroda wšech tworů blaženost nezměnitelně založila. Mrawenec nauka lenochu.

c) Osudné. Obyčegným přjrody během ne wzdy dokázáno býti může, kterak gedno z druhého wyplýwá; tu nastupuge wyššj přjběhů následek, osudem, náhodau nazjwaný, ukazugjcj kterak wyššj zpráwau gedno gestli ne z druhého, alespoň po druhém přicházj. Orel na obětnici s laupežem pogma giskru zapálj hnjzdo: uhořelá pjsklata stanau se lupem tomu, gemuž on druhdy mláďata zrádně odnesl. Spůsob psanj buď prostý, aby celá wěc snadno se prohlédla; ušlechtilý, pro důstognost wěci. Šprymy nicméně newylaučeny, proto že spodiwným hřička se děge; ani satyra, proto že část bágky založena na opačnjm dotýkánj (*ironia*); některé gsau i tkliwé; a osudné wýše se nesau. Ostatně bágky spůsob rozpráwky pronášeti mohau. Wjce spogených bágek bágowý (fabulowý) epos činiti může, ano i bágowé drama možno.

Parabola, obyčegně gen podobenstwj nazwaná, gest krasowědné djlo, w kterém básnjk sám mrawný přjběh sobě twořj, aby z něho nějakau

prawdu wywedl. Nedostáwá se gj tedy wnitřnj neomylnosti, kterau bágka, wystawugjc gako zákon přjrody se honosj. Přjklad gest podobenstwj o ztraceném synu w nowém zákoně.

b. *Pohádka.*

§. 61. **Pohádka gest obrazné, temné wystawenj předmětu nebo ponětj, domyšlenjm nalezenu býti magjcjho.** Má se tolik gakostj wěci wygewiti, kolik gich k uhodnutj gegjmu potřebj; ne ale přjliš mnoho, aby gj s pomyšlenj bylo.

Syllabnj pohádka (charáda) má za předmět gméno neb slowo zahádané tak, aby gednotné syllaby téhož gména, pokud pro sebe smysl magj, a potom pro sebe samo gméno z těch syllab složené pohádkowým spůsobem popsány byly.

Slownj pohádka (Logogryph) záležj w slowě, gehož rozličné wýznamy, aneb gehož wýznamy když se w prawo i w lewo čte, aneb, když se odnětjm, přidánjm a zasazenjm pjsmen proměnj, pohádkowým spůsobem wyznačeny býwagj. Poslednj spůsob slowe i literni neb čtenná pohádka.

Rozmluwa (dialogus).

§. 62. Rozmluwa powstala z austnjho rozmlauwánj; gako umělecké djlo má swůg zwláštnj ráz, a ten gest: **wystawenj a zesmyslněnj rozumného neb mrawného sporu dwau neb wjce osob w krasowědné formě.** Spor ten týká se nebo prawd, nebo citů, nebo konánj, odkudž rozmluwa naučná, lyrická, drama-

tické. Tyto předměty magj w krasowědné formě wystawený býti t. g. tak, aby wšecky různé částky w gednu celost přjgemným spůsobem srostly. Gsauli to prawdy, ty aby powlowně se rozkládaly, a gako z prwnjho šera nebo záplawy w neyswětlegšj den se rozgasnily; gsauli děge neb konánj, ty aby gako z puku se rozwjgely, úminek či rozmysl powlowně uzráwal, a w skutek přecházel. Dále potřebj, aby předmět rozmluwy aspoň dwě rozdjlné strany měl, z kterých by považowati se dal, a kterýžto rozdjl osoby, — ne prawdiwé, ale zwidiněné, a gako gménem wšeho pokolenj lidského neb gistého řádu a stawu mluwjcj, — sgednotiti, a tak z neshody shodu učiniti usilugj. Každá osoba rozmlauwagjcj měg swůg gistý, od druhých rozdjlný ráz co do moci poznáwacj, cjtěcj a žádacj, a ten ráz až do konce zachowán buď, kdež se buď shoda sporných citů a ponětj, aneb přewaha gedněch nad druhými wygewj. Postup myšlének w rozmluwě giný poněkud gest nežli w rozgjmánj gednoho člowěka, proto že pořádek myšlének záwisj tuto gen od wnitřnj přjčiny, tam i od zewnitřnj t. od řeči ostatnjch osob, dle kterých se okamžitě měnj. Nicméně býti má přirozený, tak aby se cele během a obyčegem lidského srdce a mysli, zákonem obrazotworné moci, rozumu, citelnosti, dle charakteru neb rázu a položenj osob zprawowal; k čemuž weliká hognost widek, žiwost obrazotworné moci, obratnost mysli a wtipu že náležj, patrno. Tjše rozmluwa plyne, když prawdy wyswětluge a zesmyslňuge, mocněgi hlaholj, gestliže gisté city wynášj a lyricky horuge, gako n. p. w rozmluwném románu; neywýše ale wystaupá w dramatě, kdežto na geho dodrženj záwisj nit dramatického wystawenj, básnjcký žiwot, a zapletenj i

rozpletenj celého děge. Nezdařilé wezdy budáu rozprawy, w kterých gednohlásj panuge, ano geden mluwj gako z kazatelny, a druhé osoby téměř němé gsau, aneb kde básnjk přigatých charakterů t. g. osobowých rázů nedochowá.

II. Prostomluwa (prosa).

§. 63. **Prostomluwa** gest wyslowenj našich bezprostřednjch představ, t. g. takowých, kteréž počátečně představy gsau, nepocházegjce z citu neb žádosti.

Prostomluwný sloh podlé obecného žiwota rozwrhuge se na

a) **gednacj** neb **obecenský sloh**, we wšelikých pjsemnostech člowěku co občanu neb audu některého stawu potřebných.
b) **děgopisný** neb **děgoprawný** (historický), slaužjcj k sepsánj a zachowánj přjběhů weškeré obce, neb některé gegj částky, anebo i změn w nežiwé přjrodě a wšelikém gegjm tworu památných.
c) **naučný sloh**, kterým člowěku potřebné a užitečné uměnj a wědy se přednášegj.
d) **listowný sloh** konečně slaužj k zabýwánj se s nepřjtomnými osobami, a k uwědoměnj gich o tom, což potřebno a platno gim wěděti.

Gednacjho a listowného slohu cena záwisj od hodnosti geho k gednékaždé potřebě, nikoli od slowowé zpráwnosti a krásy; a protož málo wůbec takowých přjkladů nalezti, kteřjby co wzorowé krásného slohu cenu měli.

I. *Gednacj sloh* (Geschäftsstyl)

§. 65. Gednánj neb řjzenj w obecenstwu může potah mjti na zpráwu weřegnau neb na wěci osobné gednoho neb wjce občanůw; dle toho rozwrhuge

se na sloh weřegné zprávy neb wyššj obecenský a nižšj.

§. 65. *A.* Wyššj, ginač kancelářský nazwaný gest opět buď dworský buď práwnj.

1. Dworský sloh obsahuge wygádřenj wztahů, w kterých nachodj se obecenstwo (stát) co mrawná osoba k giným obecenstwům (státům) a k swým wlastnjm občanům. Sem náležj:

a) dworský sloh w zahraničných důležitostech, an obecenstwo gedno u druhých k weliké ewropeyské (státské) republice s njm náležegjcých swá i swých občan práwa zastáwá, kteréž děge se

aa) buď weřegným gednánjm, odměnným ohlašowánjm se gednotliwých obecenstew, odkudž ugednánj, smlauwy, mjr, spolky, wýpowědi wogny, uzawřenj pokoge, a t. d.

bb) neb tagným gednánjm, gedněch s druhými skrze podáwané sobě dopisy (noty.)

b) Dworský sloh we wnitřnjch důležitostech obecenských, kterým prawotné wztahy práwnjka k občanům a odměnně těchto k němu se wygadřugj. Sem počjsti:

aa) pjsemnosti wlády občanům na utwrzenj práw gegich podáwané, k. p. úmluwa při wolenj krále, sněmownj řády, práwa a zřjzenj zemská, úkazy, nařjzenj, otewřené listy, odpisy, wýsady a p.

bb) gednánj občan s wládau zemskau k. p. prosebné listy, památné listy, zpráwy, stjžnosti a g.

2. Práwnj sloh (Gerichtsstyl) obsahuge wšeliké gednánj občan pod ochranau a ručenjm wládařstwa pro ustanowenj a wy-

rownánj práw obapolných, n. p. druhdy půhony, důhony; nynj žaloby, odwody, nálezy, odwolánj k wyššjmu saudu, wyswědčenj, smlauwy, zatykacj, mocné a giné listy.

Pozn. Německé Staat, gako franc. état pošlo z latinského status. Magjce my rowně kořen sta, pročbychom s Rusy stát, státský prawiti nemohli? Slowce gistě dobré, toliko nowost geho se, gak to býwá, přjčj.

B. Nižšj gednacj sloh

§. 66 obsahuge wystawenj takowých práwnjch wěcj obecného žiwota, které se bez prostředku wrchnosti od občan samých mezi sebau děgj a zprawugj, gako: úpisy, kwitance, swědectwj, plnomocenstwj, wýhosty, smlauwy nágemnjcké, náwěštj, ohlášenj w nowinách, běžných spisech a t. d. Sám list gednacj, nemage s listy (psanjmi) nic než náhodné zewnitřnj známky, k gednacjmu slohu počten býti musj.

Gednacj a z toho práwnj sloh posud wůbec neyméně zdokonalen gest. Nenj se nadjti, aby kdy takowé dokonalosti dosáhl, gako ginj slohu twarowé, an předmět geho gest sice historicky a politicky důležitý, ale nikoli stylisticky. Nadto práw nowých i řádu saudného půwodnj text německý gest, gehož swobodněgšj překládánj pjšjcjmu by někdy nebezpečno býti mohlo; starých pak práwnjch slow n. p. odpor, půhon, důhon a giných weliký djl s wěcj docela přestal. Nicméně mohlby sloh ten zlepšen býti, kdyby se w něm aspoň čistého, němčiny prázného a wycjděného gazyku dle možnosti šetřilo.

§. 67. Uctiwost (*courtoisie*) slowe stálé zachowáwánj gistých libowolně přigatých obrazců (formulj) a wýrazů k wyznamenánj zewnitřnj důstognosti

a obapolného wztahu rozdjlných audů obecenstwa k sobě wespolek, k wládaři a úřednjkům geho, a těchto opět k giným občanům. Gest uctiwost ta sice něco prázného, pod kterým nikdo ničeho nemyslj, a zdrahňuge gednostegnost, suchotu a negápnost slohu gednacjho; a wšak nelze gi zanedbati, toliko ať z mjry nekráčj.

II. Děgopisný neb historický sloh.

§. 68. Člowěk podle a u s t r o g j (*organisatio*) swého náležj k swětu tělesnému, w kterém neustawná změna panuge. Gelikož wšickni tworowé a wšecky postupy w obci geho toliko krátkým bytjm se ohlašugj, a gako u wěčném praudu od giných a giných nastaupagjcjch wěcj zapuzeni býwagj: znamenáme tyto twory a postupy obecným gménem: ú k a z y, a wšechen auhrnek těchto úkazů: o k r e s z k u š e n j. Historická hmota neb látka wzata gest z této nesmjrné kraginy, a žádost složená na h i s t o r i c k ý s l o h gest, aby představenj naše úkazů těchto, gež názorem pogjmáme, wystawil. W obsahu geho ležj wšecken přjtomný i minulý okres zkušenj; k němu náležegj wšecky úkazy, buďte wedle sebe w prostranstwj, nebo po sobě w času znamenáni.

Při historickém slohu obrazotworná moc činliwá býti musj, a on mezi wšemi formami prostomluwného slohu neywětšjho zesmyslněnj schopen gest, proto že geho obsah gako dokonalý, t. g. osobným wzdělánjm a silau wystawugjcjho děgopisce wywedený celek pokázati se má.

Celé uměnj děgopisné záležj tedy na tom, aby zásoba různých úkazů a děgů nebo přjběhů se zachowánjm zpráwnosti a krásy slohu, w geden celek

uwedena byla. Což se stane, gestliže rozličnj děgowé a přjběhowé dle swých přjčin tak spořádáni a skupeni budau, aby swazek a spogenj gegich snadno poznati bylo.

Okres zkušenj zawjrá přjtomnost a minulost; historický sloh wystawuge obě w swých rozdjlných formách. Wystawenj samo ohledem na přjtomnost slowe popis; ohledem na minulost rozpráwka (powěst). Popis wystawuge úkazy a proměny w prostranstwj, rozpráwka děge minulosti w postupu času. Celek slohowé formy záwisj od žiwaucjho zesmyslněnj wystawených úkazů a děgů.

Popisowacj historický sloh rozpadáwá se na přjrodopisný a zeměpisný.

§. 69. Přjrodopis (nepráwě někdy historie přirozených wěcj nazwaný) gest buď obecný nebo zwláštnj. Onen předmětuge wšecku přjrodu gako celek, a wztah našj země k ostatnjm tělesům nebeským w nebepisu (*uranographia*). Zwláštnj přjrodopis wystawuge gednotliwé části neb tělesa podle ústrogj a rozdělenj gegich na třjdy, pokolenj, rody, twary (druhy). Obsahuge tedy:

a) Prýštěninopis (mineropis), popsánj bezaustrogných (neorganických) wěcj.

b) Žiwokopis, gehož oddjly gsau:

a) Rostlinopis (*phytographia*), popisuge úkazy austrogj w rostlinném swětě.

b) Žiwočichopis (*zoographia*), wystawugjcj úkazy austrogj w žiwočišném swětě.

c) Člowěkopis (*anthropographia*), popis úkazů člowěčjho austrogj.

§. 70. Zeměpis wystawuge zemi a předměty gegj w ohledu na politický wztah lidského pokolenj. K němu počteny buďte:

a) přjrodný zeměpis, wystawenj přjrodné gakosti země z ohledu na půdu, podnebj, časy roku, plodiny, žiwočichy, přjrodné změny a t. d.

b) Občanský nebo politický zeměpis (kraginopis), wypsánj částky neb celého národu s ohledem na meze wládařstwjm wytčené.

c) Statistika, wypsánj států (obecenstew) w přjtomném gich politickém spůsobu, dle obsahu lidnatosti, zpráwy a wlády, náboženstwj, obchodu s ginými národy, dle wztahu rozdjlných stawů mezi sebau, dle mrawů, uměnj wěd a wzdělanosti.

d) Popsánj cesty (putowánj, cestopis), wystawenj toho, co uwážliwj pocestnj sami na mjstě o lidech, obcjch zkušenjm seznali.

§. 71. Rozpráwěcj děgopisný sloh wystawuge, gak powstalo a wywinulo se to, co popisugjcj historický sloh pod twarem přjtomnosti zesmyslňuge. Čerpá předmět ze wšech austnjch a psaných i uměleckých podánj, úkazů a děgů z praudu minulosti wytonulých. Oddjlowé gsau:

Historie o přirozených wěcech (přjrododěge) a o člowěku (člowěkoděge).

a) Přjrododěge w prawěgšjm smyslu toho slowa zawjragj:

α rozprawu o pewné zemi.

β) o moři.

γ o žiwočišjch.

δ o člowěku, w rozdjlech geho dle proměn a zwláštnjho přjrodného ústrogj.

b) Člowěkoděge obsahugj wšecky proměny a děge, které gsau bezprostředné skutky geho swobody. W tom ohledu gest:

α) rozprawa o gednotných osobách; kamž náležegj žiwotopisy, charakteristiky, anekdoty, lapidárnj sloh a t. d.

β) rozprawa o gednotliwých rodinách neb čeledech, společnostech, stawjch a t. d.

γ) rozprawa o gednotliwých národech, wládařstwjch a státech neb obecenstwjch.

δ) powšechná historie, gednagjcj o weškerém člowěčenstwu.

§. 72. Celá tato kupa dějopisné látky může w slohu podlé gednotliwých forem wyznamenána býti. Tyto gednotliwé formy historického wystawenj gsau:

a) Rozpráwka (powěst) gest wystawenj gednoho činu, s wrchu nebo w přjstupu ohlášeného, a wystawenjm w gednotu formy powýšeného. Tauto formau tedy gednotliwé doby přjběhu, osoby přitom potřebné, wýpadek geho a g. w celek se spogugj, tak aby okolo přjběhu gakožto hlawnjho ponětj wšecko se we wolné žiwosti pohybowalo. Může se djti rozprawa wěci buď stručně, bez přidánj přjčin, následků, posauzenj, rozgjmánj a t. d. nebo zewrubně s těmito.

b) Popis wystawuge úkazy přjtomnosti mezi sebau w swazku stogjcj, buď že k přjrodnému neb člowěčjmu swětu (dle geho nyněgšjho zpořádánj) náležegj. Zřetelnost, swětlý pořádek, pohodlný přehled, obsahlý wýstaw celé látky a prostota gsau známky dobrého popisu.

c) Wyobrazenj (Schilderung) záležj na zwýšeném formau způsobeném zesmyslněnj wystawených úkazů w přjrodě neb člowěčtwu, a může náležeti k popisnému i rozprawnému historickému slohu. Toto zesmyslněnj nesmj býti

na ugmu historické prawdě, ani w báseň přegjti. Wyobrazenj toliko gednotliwé formy úkazů, a různé postupy přjběhu w žiwěgšj celek sgednocuge, než w obyčegném historickém wystawenj se stáwá, a spokoguge fantasii dokonalostj formy rowně gako historika prawdau a swazkem přjčin děgowých.

d) Žiwotopis (*biographia*) gest wystawenj žiwota gednoho člowěka. Ten stogj u prostřed wýstawy, tak aby geho činowé a dělánj na okolnj okrsek wrstewnjků geho swětle spatřjni byli. Žiwotopisec nesmj býti wychwalowatel nebo protiwnjk osoby popsané, alebrž prawdy přjtel. A wšak ukázati má z přirozené powahy duše (dušeslowně) kterak onen, koho popisuge, tjm se stal, co byl, a druhé, má žiwot geho gako něco celého wystawiti; ginak podá nám hubený žiwot anebo přepiatau chwálu na mjstě žiwotopisu. Neywjce opaternosti a zkaumánj zasluhuge wlastnjho žiwota popis.

e) Charakteristika tjm se lišj od žiwotopisu, že we wystawenj osoby postupuge podle ohlášeného w přjstupu dušeslowného prawidla, a powažuge osobu gako přjklad zesmyslňugjcj wystawenau wyššj prawdu, s ohledem na moc a skutky gegj we wládě nebo wědách, nemnoho wšjmagjc sobě náhodných okolnostj žiwota, rodu, domácnosti a t. d. Toliko znamenitj muži, kteřj mnoho změnili buď we wládařstwj neb uměnj a wědách, gako *Caesar*, *Colom* a p. gsau předmět charakteristiky.

f) Anekdota obsahuge wystawenj gediného přjběhu neb pronesené myšlénky wýtečné buď nowotau a půwodnostj, neb spogenjm s ginými

okolnostmi. Nazwjce náležj k žiwotopisu osoby, o které se wyprawuge. Ohledem na formu buď krátká a gadrná, a celá potah měg na ostrau mysl neb značnau tkû (*pointe*), kamže směřuge.

Lapidárnj sloh neybljže náležj k nápisům na weřegných památkách, penězjch a p. pro zachowánj paměti na znamenité osoby nebo příběhy. Prawda a gadrnost gediná tuto cnota.

g) Zwláštnj (specialnj) historie, wystawenj osudů a děgů wjce osob s zachowánjm slohowé zprawnosti a krásy. Děgowé gedné rodiny, celých stawů, společnostj, řádů a p. gakož i gednotliwých států (obecenstew) sem náležegj.

h) Historie o wzdělanosti neb kultuře gest wlastně specialnj historie, a k nj nelze potáhnauti historii fysického člowěka k přjrododěgům náležegjcj; historie duchownjho člowěka gest wlastně okres gegj. Wzdělánj samo rozwrhuge se na umné, krasocitné a mrawné, a tak powstáwagj historie gednotliwých wěd, uměnj, mrawnosti, mrawů, náboženstwj, zákonodárstwj, politiky a t. d.

i) Powšechná (wšeobecná) historie, zawjrá celau minulost lidského pokolenj od powstánj geho až do toho dne. Okres gegj gest w skutku nesmjrný, a tuto náramnau látku podle historického saudu (kritiky) w žiwau formu, wnitřnj gednotu magjcj spůsobiti gest dáwka wzložená na spisowatele wšeobecné historie. Máli wystawenj gegj spokogowati; gednočasj (*synchronismus*) a letopočet (*chronologie*) nerozlučně a neyshodněgi w nj spogeny buďte. Gednočasj obrazotworné moci předstj-

rá obraz toho, co se w gednom čase dálo; letopočet ale umu podáwá spogenj poslaupnosti gednotliwých děgů.

k) Historie člowěka má založena býti na pauhém ponětj člowěctwa, neodwisle od filosofických saustawů (*systema*), ostatně na děgjch cele spoléhati. Předchůdcem gj býti musj dokonalé a úplné wyhotowenj wšech podřjzených gednotliwých částek historie o wzdělánj, a gest wystawenj toho, čjm se lidské pokolenj učinilo. K wypracowánj historie člowěctwa potřebj gest historika, který by w tom stupni filosof byl, w kterém by nesmjrnau kraginu wšeobecné historie obsahowal.

III. Naučný sloh.

§. 73. Naučný sloh wystawuge okres poznánj t. ponětj našich. Ponětj gsau předmět geho, gako děge historického slohu, a gak daleko okres ponětj, tak daleko i naučný sloh sahá.

Zákon wšeobecný formy t. zpráwnost a krása, týká se i naučného slohu; a sice zpráwnost záležj na prawdě těch ponětj, která předmět geho působj, co se pak dotýče krásy slohowé, ponětj zpráwně wystawená musegj se gewiti gako austrogný žiwotný celek, ljbjcj se i zesmyslněnjm we wygádřenj i wolným pohybowánjm.

Poučenj a přeswědčenj gest sice neybližšj záměr naučného slohu; nicméně ale wystawené poznánj má takowé býti, aby njm i cjtěcj mohútnost i wůle pohnuta, i wšecky moci duše lidské we hru shodnau postaweny byly.

§. 74. Formy naučné, ač welmi rozmanité, dagj se uwesti w patero třjd, gežto gsau:

1. Saustawný naučný sloh, když některá částka, nebo wětšj okres lidské wědomosti w sobě spogeně, úplně, celotně a dle wšech okolností se wystawuge. Sem počjstì:

a) Saustaw (*systema*), úmyslně založený a gednostegně prowedený celek, buď gedné wědy, buď alespoň gistého djlu gegjho se wšemi okolnostmi. Zde ponětj wystawená mezi sebau sworna buďte a tak gednotu a wnitřně spogený celek působte, aby ani skoku ani mezery znamenati nebylo.

b) Pogednánj (*tractatus*) obsahugjcj saustawné a zewrubné wystawenj některé částky neb oddělenj něgaké celé wědy. Co o saustawu to i o pogednánj gakožto částce geho platj.

c) Čtenj (Vorlesung) gsau různé o sobě stogjcj celky, a gako takowé zlomky celých wěd, w kterých wědy wystawugj se powlowně wšecky wswém saustawném spogenj, a sice tak, aby formau wýstawy na konci wšech čtenj obraz o celku wystawené wědy se spůsobil. Ohledem na sloh nesmějj tedy pauhau, hubenau osnowu wědy obsahowati, aniž pak stwůrnau řečnjckau ozdobau přemlauwati bez přeswědčenj; anobrž magj látkau i twarem wšeckery duchownj moci we wolnau, shodnau hru uwesti.

2. Tresťný neb wýtažný naučný sloh, když uzawřený okres lidského wěděnj sice spogeně a celotně, ale tak stručně wystawugem, že krátkému přehledu auplné wywedenj gednotliwých částek obětugem, takowé buď austnjmu, wyswětlenj neb ostrowtipnosti čtaucjho zůstawugjce.

3. Wykladačný sloh, když gednotliwé částky saustawně wyneseného celku zewrubněgi wywádj-

me, slowa umělecká a wědná wyswětlugeme, a na weškeru okolnost přjbuzných neb odporných smýšlenj ohled béřeme. Každý dokonalý saustaw, máli celé pogat a rozumjn býti, člowěka we wědách zběhlého, schopného, a s wědau w saustawu wýnesenau giž známého žádá. Čjm wnitřnj saustawu swazek staženěgšj, čjm nowěgšj zacházenj s wědau geho, čjm půwodněgšj a neobyčegněgšj názwy do něho přigaty: tjm wjce potřebj wýkladem přehled geho usnadniti, srozumitelnosti napomoci, wědná slowce wyswětliti a znárodniti, co w něm nowého a wlastnjho, s tjm, co se giž w té wěci dálo, srownati, powahu protiwných gemu saustawů skaumati, co nesnadněgi rozumjno, to přjklady dobře obranými wygasniti, a námjtky pečliwě zbjrati a odrážeti. Wšecka obšjrnost a zwodněnj saustawu warowána buď.

To samé platj o srownánjch (parallelejch) sem náležegjcjch, w kterých wjce saustawů neb gednotliwé články gich k sobě přirownáwagj se, a kdežto, pomocj toho srownánj nalezne se prawidlo k ustanowenj wědné ceny srownaných saustawů. Mnohostranné skaumánj wěci, nezaugaté uwáženj každé prawé zásluhy, snášeliwost cizjch domněnj, a wlastnj pokrok s duchem času z ohledu na wědy, gsau potřebné gakosti toho, kdo srownánj w dokonalé formě wystawiti chce.

4. Prostonárodný naučný sloh, když někakau wědu tak přednášjme, abychom wšecko, co se wlastně učených týká, wymezili, a toliko ony částky gegj swětle a pochopitelně wystawili, které i bez předběžné učené známosti rozumjny a se skutečným žiwotem spogeny býti mohau. Nicméně nesmj býti to wystawenj powrch-

né a mělké, anobrž forma geho měg takowau gednotu, w kteréby gednotliwé částky látečné pečliwě skupeny, neywážněgšj stránky určitě wyznamenány, a dle potahu a užitku gich k žiwotu wystaweny byly. Prostonárodnj spisowatel wědu neb částku gegj, kterau wystawiti chce, celau přehlédnauti, spolu ale takowau snadnost, pochopitelnost a obratnost slohu mjti musj, aby wýstawa geho skutkowala na wětšj obecnost, a znárodněnau wědu w nj rozšjřila.

K prostonárodnjmu slohu náležegj:

a) Přjlowj obsahugjcj gisté z různého zkušenj a přjhod w obecném žiwotě uwedené wýrazy a mluwenj spůsoby, kterých užjwá se k wyznamenánj takowého zkušenj. We wyššjm slohu zřjdka a opatrně užjwána buďte. Njzká přjslowj slowau p o ř e k a d l a.

b) O b e c n á m j s t a (*loci communes*), takowé prosté srozumitelné propowědi, které wůbec známé gsau, a kterých pro srownáwánj se wjcnosti z ohledu na ně, k wyswětlenj něgaké přjpadnosti užjti lze.

c) W ý r o k y (sentence), důwtipné a obsahu plné gednotliwé propowědi zawjragjcj buďto méně známau prawdu, nebo známau prawdu w nowé spůsobě, w nowém spogenj, a wtipném kupenj s ginými ponětjmi. Bez ostroumnosti a přirozeného wtipu se nepodařj.

d) W ý p t a w n a (katechetická) a r o z m l u w n á (sokratická) forma. Prwnj záležj na wyptáwánj se toho, gemuž ponětj dřjwe udjlena byla, bychom wyzwěděli, gestli nám rozumjno. Druhá forma záležj na rozwjgenj gistých ponětj a prawd prostředkem rozmlauwánj, tak že gich druhému wlastně neudělugeme, ale geg

učjme takowé w samém sobě nalezati. Obě formy žádagj auplné známosti předmětu tjm spůsobem udělenu býti magjcjho, a pečliwě zprawené snjženj se k slabosti a předběžným známostem druhých; obě žádagj žiwého zpřjtomněnj osob, kteréž poučiti chceme, a dochowánj wywoleného gednau charakteru učitele a učence.

e) Spisy pro mládež magj aučel napomoci wzdělánj a rozwinutj wzrostagjcjho člowěčtwa w umném, mrawném a krasocitném ohledu. W nich nesmj býti nic nesrozumitelného; slušj ge psáti řečj ušlechtilau, zřetelnau, a přiměřeně wěku mladému, aby obžiwili sjlu mládeže, a wždy gi chránili gak newčasného mnohowěděnj, tak slepého po slowu mistrowě papauškowánj.

f) Spisy pro obecný lid k tomu gsau, aby wětšjmu zástupu zrostlého člowěčtwa t. obecnému lidu prawých ponětj o neydůležitěgšjch wěcech domácjho a občanského žiwota, o předmětech přjrody a mrawnjho swěta, o wynálezcjch a pohodlj, o zlepšenj geho stawu a p. udjleli, předsudky a panugjcj powěry obráželi a káceli, a pečliwě i opaterně powlowné oswjcenj tak weliké části člowěčtwa působili.

5. Posuzowacj sloh, kterým wynášj se posudek plodin slohowých ohledem na zákon formy. Dělj se na dialektiku a kritiku: ona skaumá látku t. prawdu logickau myšlének, plnost a dostatečnost důwodů a t. d. kritika opět formu, t. gsauli wýrazy a slowa přiměřena myšlénkám, gaký spůsob psanj obrán a gak zachowán, a konečně, zdali forma w sobě sama celek působj. Sem náležj:

a) Hádka (*disputatio*), austnj skaumánj a posuzowánj djla slohowého dle formy a látky w přjtomnosti skladatele. Umělost, obratnost we wygádřenj, logická hotowost, wljdnost mluwy hádagjcjm se wůdcowé buďte.

b) Pjsemné skaumánj gest posudek psaného wyprawowánj něgakého wědného předmětu, ohledem na látku a twar. Předčj austnjmu.

c) Uwáženj (recensj), kterémužto přjstogj obsah spisu práwě přednesti, duch a směr geho wyznačiti, wědný předmět s obsáhlau známostj wěci a s nestrannostj ohledati, a sloh se zákonem formy srownati.

IV. Listowný sloh.

§. 75. List (psanj) slowe pjsemné promluwenj k nepřjtomné osobě dle zákonu zpráwnosti a krásy.

Prawidla listowného slohu gsau: aby se stálým ohledem na zpráwnost a krásu psalo přiměřeně wztahům, w kterých s nepřjtomnau osobau stogjme, a týž ton zachowal, který by mezi nj a mezi námi w austnjm rozmlauwánj panowal; abychom psali přirozeně a w gednom toku; aby list pogewil se co předmětná forma, a ukazowal osobné rozpoloženj mysli, w kterém zamyšlen gest; abychom o tom, co psáti chceme, neyprwé přemýšleli, ažby list gako dokonalý celek před dušj hotow stál, než geg psáti počneme; abychom sobě zpřjtomnili rozpoloženj ducha, které w nepřjtomné osobě našjm listem se spůsobj, neb w kterém nacházeti se může dostanauc listu našeho, aby osoba naše tak málo gak možné w lesku se ukazowala, naproti tomu promluwa a potah wšecek na nepřjtomnau oso-

bu směřowal; abychom konečně, odpowjdagjce na listy, drželi se gich cele, brzo, určitě na wšecko, co nepřjtomná osoba wěděti chce, w neymožněgšjm pořádku a spogenj wěcj odpowěd dali, na prchlé a trpké listy odpowěd tak dlauho odkládali, ažbychom ge bez horšenj se čjsti mohli, an nižádná odpowěd někdy neylepšj odpowěd.

Listowný sloh neypohodlněgi rozděluge se na umluwité, dowěrné, dowtipné, přjchotné, a naučné listy.

a) Umluwité neb přjstogné listy. Umluwitost (*Convenance*) gest chowánj podlé dobrého společenského tonu, podlé přigatých w obecném i domácjm žiwotě forem zdwořilosti a wšech odstjnů, kterými rozeznáwagj se mrawy wzdělaných lidj. Gest tedy umluwité psanj, wýraz takowého chowánj potahem na danau přjpadnost w gednotě listowého twaru.

Sem náležegj děkowacj listy za učiněnau ljbost obstaránj našich wěcj, za zdjlnost s námi w osudu našem; pozdrawěcj neb radowacj listy k předstaweným neb známým, když we wyššj hodnost neb auřad wstupugj, nebo w radostných domácjch přjhodách, gako gsau rodiny, swatba, pozdrawenj se od nemoci a p. Sauželný list při smutných přjhodách; želacj (winšowný) list k rodinám, gmeninám, k nowému roku a p. W listech umluwitých warowati se třeba přepiaté zdjlnosti, přjtworných a titworných citů, obšjrnosti a hnusné roztáhlosti. Zachowánj blahopřjstogného tonu a meze slušnosti, rozmanitost w gednotliwých odstjnech, nowost w obratech, cwičnost we wýrazjch, autlé zachowánj wztahu, w kterém stogjme

k nepřjtomné osobě, gadrnost a žiwost gsau potřebné gakosti umluwitého listu.

b) Dowěrný list obsahuge wygádřenj našich osobných citů w dokonalé listowné formě a s potahem na určitý předmět. Má tedy naše wztahy k nepřjtomným přátelům, přjbuzným, rodičům, manželům, milownjkům, bratrům a setrám, pěstaunům a dobrodincům zachowati a prodlaužiti, a austnj zabýwánj se s nimi nahrazowati. Rozdjl stářj a stawu w nich neznalý gest, gelikož přirozená a mrawná přjbuznost s těmi osobami nás w určitý wztah rownosti postawuge. W tom ohledu dowěrné psanj gest wýlew plného srdce, mage mezi wšemi druhy listowného slohu neywětšj okres, totiž celý okruh domácjho žiwota, celý postup našeho osudu, s radostnými i protiwnými změnami gého, wšecky tiché radosti přátelstwj a něžnosti, wšecky tagné péče a starosti, wšecka dobromyslná ponuknutj, porady a wýstrahy, wšecky utěšitelné wýhledy a naděge, slowem wšecko, cokoli srdce lidské rádo těm zděluge, kteřj mu drazj a wzácnj gsau.

c) List wtipný a swémrawný (přjchotný) chce šťastnau přirozenost ke wtipu a cwičnau obratnost we wygádřenj, ale i známost a rownost sobě osoby, ku které směřuge. Ton w takowém listu wyniká s gakausi weselau drzostj nad formy umluwitosti; na wěcech wystawených ugjmá wzdy utěšenau, někdy y směšnau stranu; slaboty swé i druhého dotýká dobromyslnau lehkostj; meze slušnosti nikdy nepřekráčuge, an i dowěrné spogenj s druhým zachowánj gegjho žádá; newystawuge wšeho wtipně, protože i prawý wtip má býti gen kořenjm nikoli pokr-

mem w listu, aniž kdy přechodj w hořkost, poněwadž wezdy z weselého rozpoloženj ducha pocházj, a čtaucjho wyraziti a bawiti má. Založen gsa na gednotě formy, držj se určitého předmětu, z něhož naráženj a gednotliwé obraty gako prameny ze středku wycházegj.

d) Naučný list zaměřuge poučiti nepřjtomnau a s námi něgak spogenau, nebo wymyšlenau osobu o částce něgaké z okresů wědy nebo poznánj lidského. Máli náležeti k listownému a ne naučnému slohu, nenj dosti, aby zewnitř t. g. w promluwě, přechodech a záwjrce gako list wyhljzel, nébrž potřebj, aby wědnau hmotu cele pro gednu některau osobu wystawil, a wětšj zřetelnost, žiwost a potažnost wěci dáwal, než to w přednešenj wědném možné. Wědná hmota tedy musj w gednotu listowného twaru powýšena, a podle wšech zákonů listowného slohu obyčegně w oděwu dowěrného psanj n. p. učitele k býwalému žáku, otce k synu, přjtele k přjteli a t. d. zprawena býti. Gestli k wymyšlené osobě směřuge, osoba ta budiž na gistém stupni wzdělánj a gistým předběžným wěděnjm a známostj zásobena. Ostatně že nižádná wědná názwoslowj, nižádná učená hádka aniž co podobného w listu mjsta nemá, samo se rozumj, a protož ne celé uměnj nebo wěda, anobrž toliko takowá část předmětem listu budiž, která k twaru listownému neylépěgi hodj se.

Přjpisy (*dedicatio*) gsau listy, kterými wydaná kniha gedné neb wjce osobám se oddáwá, ku kterým spisowatel uctiwost a wděčnost neb lásku a přjchylnost swau weřegně gewj. Gako listowé náležegj buď mezi listy umluwité, nebo mezi dowěrné, a potřeba

gim býti cele osobliwým. Gsauce weřegni nedotýkeyte se ničeho, čemuž mezi samými osobami zůstati powinno; týkeyte se samé knihy w gakési spogenj s osobau onau přiwedené, bez lezlosti a nadsazowánj, stručně a krátce a spolu přirozeně psáni buďte, nikdy wšak w ohledu na wyššj osoby prostředkem zisku nebýweyte.

Wzorných listů welmi málo nalezá se proto, že podařilegšj z nich málo kdy do weřegnosti přichodj, a za žiwota půwodcůw swých k tisku nehodj se.

III. Řečnjctwj.

§. 76. Mluwa řečnjcká za předmět wzbuzenj wůle magjcj stogj uprostřed prosy a poesie; nenj spokogena tjm, aby wystawená skrze ni látka za swau zřetelnostj rozumem pogata byla, ale má wyššj aučel, t. pohnutj mysli, oživenj wůle, a zesmyslněnj ponětj gj základem podložených. Nesmj wšak nikdy cele do básnjcké mluwy přegjti, protože přeswědčenj a poučenj w témže stupni gegj powolánj gest, gako hnutj, zesmyslněnj a zbuzenj wůle. Gest tedy řečnjcká mluwa stylistická hotowost, celek ponětj poznáwacj mocnosti tak představiti, aby poučenj a přeswědčenj tjm se spůsobilo, spolu ale wystawenjm na obrazotwornau moc, citelnost, a wůli tak skutkowati, aby tyto s poznáwacj silau w rownau činliwost uwedeny byly.

Gednau a tauže slohowau formau wšem dušewným mocem zadost se děge, an dwogj skutek wynášj se na poznáwacj a cjtěcj moc, a s oběma i wůle k činnosti powzbuzuge. Tento skutek wýmluwnost působj tjm, že z okresu prosy a básnj-

cké mluwy tolik přibjrá, kolik k dosaženj cjle toho potřebj.

Ačkoli wýmluwnost w tomto smyslu neybljže oněm formám přjstogj, které rhetorika (řečnjctwj) wystawuge, nicméně tato wýmluwnost pokazuge se i w giných formách prostomluwného slohu w každé přjpadnosti, kde wýstawau netoliko rozum zaměstnán, ale i ostatnj moci duševné wzbuzeny a w swobodnau hru uwedeny býwagj, n. p. w dowěrném listu, w děgopisu, a w některých formách naučného slohu.

Řeč w auzkém smyslu gest djlo řečnjcké, obsahugjcj dle zákonu zpráwnosti a krásy wypracowané a neybljže k austnjmu přednesenj ustanowené wywedenj předmětu, gjmž přemluwenj a přeswědčenj, spolu pak i pohnutj citu a oživenj wůle w posluchači působiti chceme. Řeč prostředkem ponětj a důwodů neybljže na rozum, saud a rozum skutkuge; ale rowným ausiljm hledj ugistiti sobě trwalý dotisk na citedlnost a žádacj mohůtnost, a předstawiti obrazotworné moci auplný obraz wěci wystawené, poněwadž bez shodné činliwosti wšech duchownjch mocj zaměřeného cjle dosjci nelze.

Obránj předmětu co se týká, řečnjk takowý sobě wywol, kterého důležitost a wážnost giž sama sebau se ohlašuge, aneb kterého dolehliwost on wypracowánjm dostatečně ukáže. Čjm swobodněgšj gest wnitřnj duchownj žiwot, čjm wyššj plodistwá moc řečnjkowa: tjm nowěgšj a půwodněgšj budau ponětj od něho wystawená, a tjm plněgšj, zewrubněgšj gegich wypracowánj, tak aby w celé pořadj k logickému spogenj náležegjcjch ponětj žádného článku nezcházelo, neb na neprawém mj-

stě nestálo. Skaumánj tohoto wztahu gednotných propowědj k celku řeči děge se podle logiky (rozumnictwj) poněwadž toliko podle prawidel této twárné (formálnj) wědy wnitřná zpráwa ponětj w celku řeči posauzena býti může. Naproti tomu krása řečnjcké formy, gakožto dokonalého uměleckého djla, záležj na celosti gegj.

Pozn. Ohledem na krásná uměnj řečnjctwj gest uměnj, gehož pomocj to, co w události neb charakteru gest krásného skutečného, práwě znamenitého, co člowěka gako člowěka zaujmá a k ideálům samým sebau se bljžj, slowmi pronášjme. Nezanášj se docela widinami (ideály), ale šlechetnými, důstognými historickými předměty, a dowoleno mu toliko na cit a obrazotwornau moc působiti. Chceli wšak přemlauwati, nenáležj ku krásnému uměnj. Krasoumné řeči po řjdku nalezagj se u Isokratesa, Lysia, Shakespeara w dramatech a g. Tato wýmluwnost wlastně slauti může krásnomluwnost nebo krásnořečnost.

§. 77. Zewnitřnj zpráwa řeči založena gest na gistých, z pozorowánj přirozené řeči lidské wzatých částkách, kteréž gsau: wstup, pogednánj, záwěrek.

a) Wstup nebo počátek připrawuge posluchače k wěci, o njž mluwiti chce řečnjk. Připrawenj to záležj na tom, aby posluchač stal se nakloněným, pozorným a wědomým. Prwnj děge se zachowánjm mrawu řečnjkowi přjstogného, zwláště skromnosti (*modestia*) a pilným wypracowánjm počátku; druhé oznámenjm důležitosti předmětowé; třetj wyprawenjm přjběhu nebo wyměřenjm a wyswětlenjm ponětj, na který řeč založena, a krátkým, gasným wěci předlohem (*propositio*), a této, kde třeba, rozdělenjm nebo rozwrhem (*partitio*).

b) Pogednánj nebo potwrzenj (*confirmatio*) gest hlawnj částka řeči, w které uwáděgj se důwody čili důkazy (*argumenta*) předlohu, tak aby se poučenj, přeswědčenj a hnutj mysli, i zesmyslněnj wystaweného předmětu zgeduálo. Pořádánj důwodů t. pojmů, na kterých zakládá se přeswědčenj, slowe důwoděnj (*argumentatio*). Přeswědčugjcj důwody napřed gděte, po těch přemlauwagjcj postupugte, a posléze předmět k citedlnosti a wůli zbljžiti zapodobno. Při wedenj důkazů obyčegně slabšj napřed chodjwagj, a silněgšj za nimi; prwnj též krátce a stručně wyneseni býti mohau, tito ale auplně a šjřegi wyloženi buďte. Konečně různorodé důkazy a důwody nikdy se nemjsegte, proto že pozornost přjliš se roztrhuge, a samé moci přeswědčowacj se překážj. Sem i námjtek t. protiwných důwodů odrážen j náležj.

c) Záwěrek (*conclusio*) gest řeči skončenj, w němž celá sjla osobného pohnutj a rozhorlenj se wynakládá, aby dotisk řečj spůsobený upewněn byl a trwalosti došel, tak aby přeswědčenj rozumu wymožené w úzké a shodné spogenj přišlo s podjlem giných duševných mocnostj na wystaweném předmětu, a tak celá duchownj bytnost člowěka gednostegně pogata a proniknuta byla.

§. 78. Gednotliwé formy slohu řečnjckého gsau:

a) Promluwa (Anrede), řeč w zdrobněné mjře. Bez dálšjho wstupu pronášj krátkau, stěsnanau wýstawu něgakého předmětu, kterýž w přeswědčenj, oživenj citu a wůle, a w ze-

smyslněnj posluchačům přiwesti chceme. Samo gegj určenj, totiž býti úwodem n. p. k čtenjm a t. d. nebo ohlášenjm něgakého předmětu, wšecku zewrubnost a wyššj řečnjckau umělost od nj wylučuge; má býti prostičká, a ozdoby, co možnó, daleká.

b) Slowo (*haranque*) tjm se lišj od promlůwy, že na wětšjm djle gako z pátra t. náhle činěno býwá; chopjc se hned swého předmětu, geg nemnohými, ale silnými, a na citelnost, wůli a obrazotwornost dolehagjcjmi tahy značj. Geho záměr nazwjce gest okamžitý dotisk, a známka geho krátkost a sjla; n. p. slowo wůdce k wogjnům před bitwau.

c) Modlitba gest wyslowenj wnitřnjho pohnutj a rozčilenj nás, u zpřjtomněnj mrawnjho a nábožného předmětu, pogjmagjcjho; swobodný wýlew citu, který, čjm ono pohnutj uměnjm méně připraweno a přiwoláno, tjm gest prawdiwěgšj a přirozeněgšj. Dle formy modlitba, co wýraz osobného citu a rozpoloženj ducha k samomluwě náležj; duchownj řečnjk neybezpečněgi k záwěrku modlitby užiwe, když do nj wšecko to směstná, co wraucj a zwýšený cit ohledem na wystawený předmět w sobě zawjrá.

d) Duchownj řeč obsahuge celý okres mrawných a náboženských prawd, a gest buď dogmatická (wěroučná), když učenj wjry rozkládá, buď mrawná, když učenj wjry k skutkům a žiwotu obracj. Gest mimo to nebo řeč we wlastnjm smyslu, n. p. při křtu, odawkách, pohřebu, zpowědi, wečeři Páně a t. d. nebo wýklad (homilie) nebo kázanj.

c) Swětská řeč za předmět má důležitosti weřegného neb saukromného občanského žiwota. Může býti saudná (žalobná, obranná), nebo státská, držená od wládaře k gistým zborům neb sněmům, od ministrů a wysokých úřednjkůw státských při dosazowánj gich na úřad, od wyslanců při podáwánj wěřjcjch listů, od représentantů a stawů státských na sněmě, sgezdu, w senátu, parlamentu, a t. d. W swobodných obcech a obmezených samowládách býwá neyobyčegněgšj. Potřebna tu auplná známost práw a wztahů obce, gednotliwých stawů a zwláštnjch osob gegich, spogenj obce s zahraničnými obcemi, pomůcek i záwad gegjho wzdělánj a prospěchu, a čisté wlastenectwj. Osobná wášeň a strannost nesmj ohlásiti se w řeči obecné; ale nemá ona také býti prostředkem bjdného pochlebenstwj aneb nečestné liknawosti.

K swětským řečem w gistém rozumu náležegj také akademické nebo školnj řeči, obyčegně o wědném předmětu gednagjcj, a k slawnostem weřegným ustanowené; pochwalné řeči (chwalořeči), zemřelých neb žiwých zásluhy a ctnosti ljčjcj; a z částky i šprymowné řeči, n. p. o zlatém gečmjnku.

§. 79. Řečněnj (deklamacj) gest uměnj řeč krásně přednášeti.

Založena gest *a*) na zřetelnosti mluwenj a zpráwném wyslowowánj, *b*) na prawém přjzwukowánj t. dokladu hlasu. c) na prawém proměňowánj hlasu, wstáwánjm a padánjm.

Pozn. Přehledy toho, co posawad gak w prostomluwě tak básnjcky a řečnjcky českým gazykem psáno, nalezagj se w následugjcjch spisech:

1. *Effigies virorum eruditorum atque artificum Bohemiae et Moraviae.* I. a II. djl latině od *Voigta i Borna*; wšecky 4 djly německy od Pelcla (*1773—1782*).
2. *Boh. Balbini Bohemia docta, edita a Raph. Ungar, Pragae 1776 et a P. Candidio a S. Theresia, Pragae pars I. 1777, II. 1778, III. 1780.*
3. *Faustini Prochaska de saecularibus Liberalium artium in Bohemia et Moravia fatis Commentarius. Pragae 1782.*
4. Krátké obsaženj české literatury, w knize: Böhmische Grammatik von Johann Negedly, Prag 1805 a 1809.
5. Učená Čechye, od Ruljka, 3 swazečky w Praze r. 1807 a 1808.
6. Geschichte der böhm. Sprache und Literatur von Joseph Dobrowsky, Prag 1792. Druhé rozmnožené wydánj 1818 gde toliko do roku 1526 staré literatury.
7. Bibliotheka českých Biblj od Fr. Nowotného z Luže. W mladé Boleslawi 1810.

PŘJKLADY.

A. Básně.

a. *Lyrické.*

α. Ody.

1. * *Mé zpěwy.*

Plésám Hospodinu! wzhůru dawem 1) swětů
Wraucně zplápolalá pjsně letj peruť
K stánkům swětlooděnců,
K swětěgšjm Serafů zborům! —
Kdo gsem gá zeměsyn? že wzletem ohniwým
Z pozemských se mezj hwězd winu k obrubě?
Njzký ge w prachu byt můg;
Njzké gsau w prachu mé zpěwy! —
Wšak mocný w prachu Pán! — Djka mu! djka mu! —
Do tmy pohřižená 2) dřjmala má duše;
Garnj sladce bolestj
Geštěť srdce nezalkalo:
Když ay bleskookem s wýše nebes Cherub
Na mdlý kmen duše mé lauč žiwota sklonil!
Citem chřestělo paupě;
Skwostnost růže se rozlila. —
Ach klidný zoře 3) swit baufku podál nese! —
W kastalských dolinách snem diamantowým
Rannj péče milostným
Dárcem, wěstec 4) opásaný
S wábnau w lůně lepých krás amarantowých
Pohráwal kytarau; buď plesem omžený

Plaul harmonic praudem,
Buď smutkem wztetelil struny,
Bezpečný! newiděw, gak mu odumdlelá
W bedrách sjla klesá; gak řeřawé dechy
Náhlý wal 5) wlnobitný
S rozkošným utrhá břehem!
Černý nad zeleným rágem oblak wisel,
Až gasnau nade njm Pán duhu wystawil,
A swé krásy paprskem
Wadnaucj porosil duši.
Gest mocný w prachu Pán! Djka mu! djka mu!
Onť oblauk pokoge přes prsy rozklena
Bleskem dno zdroge 6) hřjwá,
W němž kalný třepetá žiwot.
Ay wraucj plamenem praudně Wesůw kypj
W blankytnau nebe twář; ay řeřawá polem
Chřestj krew z geho rány;
Bauř mu w hlaubi prsau zrage:
Anť lehkau pode njm lodku na břeh weda
W obraznau hladinu zwolně hledj plawec;
Hledj w krásy tagemstwj,
Swjtcj na wodách plamen;
Tak nechť kauř z obětj w hlaubi prsau zňatých
Zaclánj struny mé; nechť Genius wolá:
Ay twé krásy tagemstwj!
Wěčné, Sláwie, mé hoře!
Když gen odražený sladčegi přátelům
Zábřesk 7) ňádra kogj, ohlas ušjm wzege:
Ay twé krásy tagemstwj!
Wěčné, Sláwie, mé wděky 8)!

Pawel Šafařjk.

---

1) daw, tjseň, množstwj, Gedränge. 2) lépegi sice pohřj-žená, a wšak i Bratřj w Králické bibli pjšj pohřižen. 3) zoře = aurora, swit = swětlo, uswjt. 4) wěstec =

vates, zde tolik co básnjk, pěwec. 5) wal = weliká wlna. 6) zdrog = pramen, fons. 7) t. záře: cf. pol. brzask = swjtánj, záře; boh. rozbřeskuge se, rozbřesťuge se = swjtá. 8) t. co wděk gest, radost, odplata.

2. *O welebnosti Božské,*

z ruštiny Michaila Matwěgewiče Cheraskowa.

Pjsně swaté nynj pěgi,
Aniž o ně k můzám wzegi;
Můželiž kdo, wegda w chrám,
Kde se slawná, božská děla
Od zběhlých wšech wěků stkwěla,
Wšecko szřjt a sčjsti sám?
Pán se swětlem přiodjwá,
Pod nohama hwězdy mjwá;
Kdy ho lidský postihl duch?
Nad blesk slunce stkwj se bůh.

Pod njm swětla gasná běžj;
Gako zlaté raucho ležj
Před njm krásné nebe w kruh.
Dychánjm swět obžiwuge,
Sluncem stjn swůg wygewuge,
Po oblacjch chodj Bůh.
Na wětrů se křjdlech nosj,
Co gen kapkau lásky zrosj,
Dech co přegde z geho ust,
W tom ge žiwot, znik i wzrůst.

Před njm gest gen krůpě wšeho
Hlaubka moře welikého;
Celý swět gen drobný mák.
Tisjc wěků utečenj
Před njm gest co okamženj;
Má wše zákon, čerw i pták.

Kdož moc Páně změřil w mysli?
Bůh řekl prachu: Choď a mysli!
    W tom se prach hned wzhůru měl
    K wykonánj welkých děl.

Gako na tenjčké strunce
Zawěsiw bůh w mraku slunce,
    Prohnal tmy, zem zosnowal:
Znik dal prsti, stromu ducha,
Mokro oddal ode sucha,
    Kwjtj krásu darowal.
Záři wyslal w gasném woze,
Hwězdy rozsel po obloze,
    K nimž i měsjc přiwtělil,
    Tmy i swětlo rozdělil.

Swětlům zdělaw kruhy čisté,
Prstem změřil běhy gisté,
    Bugné žiwly w uzdu wzal.
Rodjcj se z giskry plamen
Zamk bůh mocný w twrdý kámen;
    Bleskům sirným zákon dal.
Darmoť sebau moře házj,
Trhat nesmj pewných hrázj,
    Když duch Páně newelj;
    Pjsček gen ge rozdělj.

Bůh dal dubu mocné tělo,
K nebi tam swé hrdé čelo
    Přewysoké hory pnau.
W křowj ptáci proskakugj,
Chwálu bohu prozpěwugj.
    Řeky walem dolů gdau.
Wětry maudrost Páně slawj,
Před oči ho bauře stawj;

Gewj Pána blesk i hrom,
Njzký keř a welký strom.

Wlahau bůh zem kogj w létě,
Zefjr z gara s nebe sletě
Milé chladj kwětiny;
Po poljch bůh pjci sege,
Možným gj i chudým přege,
Chutné sladj maliny.
Welj Pán, wšem stroge kwasy,
Aby wzešly z země klasy,
Wonné kwjtj, plodný kmen,
Noc se tměla, swjtil den.

Zprávce maudrý plodné země,
Kde se lidské množj plémě,
Wše, co chtěgj wyljwá.
Trávau šjrá pole stláwá,
Ryb a ptactwa heyna dáwá,
Wšudy hognost wysjwá.
Na nás w sadjch mile woně,
Wětwe husté k zemi kloně,
Kyne wzdy, rok po roce,
Zlaté chutné owoce.

Což se po wšj zdegšj době
Štědrých darů pramen tobě
Nepreyštj a neteče?
Proč se maudrost Páně znáti,
Gemu čest a djky wzdáti
Zpěčugeš ó člowěče?
Bůh nás střeže, s námi chodj,
Nás i w sladký pokog wodj;
Tratj člowěk žiwot swůg
Bez twé moci, Bože můg!

Na wše patřj Páně oko,
W nás i hledj přehluboko,
    Srdce naše zpytuge.
Sčjtá péče, co ge trudj,
W okamženj pryč ge pudj,
    Když se k němu wracuge.
Má swět w hrsti, čte a widj,
Co se děge w mysli lidj;
    Gak ge slunce zřegmé nám,
    Tak wše widj twůrce sám.

Gak gen segde s božských očj,
W prach a popel zas swět wkročj,
    Náš wěk zwadne gako kwět!
Bůh wšak gednjm okamženjm
Pauhým lásky působenjm
    Pustý wzkřjsj znowu swět.
Smrt, ač wšeho umořuge,
Předce sjly potracuge;
    Wše se w malý rodj čas.
    Žiwot má i ducha zas.

Kdož ti, swěta Panownjku!
Hodnau wzdáti může djku?
    Stjn gen hlásám sláwy twé.
Wšak ne harfy ohlašugi,
Tebe Bože oswěcugi,
    Otwjrám ti srdce swé.
Twůg mi zákon rozkoš plodj,
Z swěta tmy mne k swětlu wodj,
    Tys ó Bože! štěstjm mým,
    Bez tebeť wše stjn a dým.

Wězily mne ljté zlosti,
Duše škůdce, dlauho dosti;

Gakž gsem pro ně mohl tě ctjt?
Nynj ale, zhljdna tebe,
Zahrozjm se, zničjm sebe,
Netušjm wjc w swětě být.
Ty, gsa pokog dušj práwě,
Zgewils mým se očjm w sláwě,
W prachu můg tě slawj duch:
Welikýs a swatý Bůh!

Ant. Puchmayer.

3.* *Na mjr Ewropy, r. 1815.*

Plésey člowěctwo, wznášegė pohledy
K hwězdám radostné! Střjšteny gsau kruhy
Mrzké newolnjctwj, swobodná
Zwůle 1) a mjr swětu powracj se.
Ay zhaubce ljtý, genž krwawé swodil
Zewšad porážky, w manstwo tuhé chtěge
Lidské upautat plémě, padnul
Pomsty ranau powalen smrtjcj.
Ha! půle walná guž swěta wjtězi
Lehlať za podnož, a zbrocenau krwj
Ewrópu wazba swjrala, wšak
Ljtěgi hárala wlády žjzeň.
Chwátá lakotný do kraginy mrazem
Wěčným trnaucj, od giha pod sewer 2)
Neywzdáleněgšj prahna 3) ljbau
Národowost 4) wyhubit potomstwu.
Ay! guž chwěgj se w Řjmě Rurjkowě 5)
Pyšné praporce, wšem swěta končinám
Poddanstwo nezlomné a pupnau
Gednoho wládu gewjce pána.
Chrabrého 6) nesnadno Slowana zmoci:
Ohněm potráwit swé byty on wolj,

Šjgj swobodnau nežby Franka
Podlehal úkazu nadmutého.
Ay! wizte, walný gak k nebesům wlnj
Se plápol! Ay, gak podmanitel hrdý,
Slib daw swogjm lepšj, utjká
Ohromený klopotem hanebným.
Ha, Moskwo, plésey! gak samolet 7) mladý
Ewrópa we twém obžila zážehu,
Blahoslawenstwj w pýřenj twém
Obnowené člowěčenstwu žjřj.
Ay! křjdla mocně swá dwoge přes swěty
Král ptactwa rozpiaw, guž spěge přjletem
Rychlý honosným, a třepetných
Heyna plachá letadel 8) pohánj.
Cjtj na týlu wrah hroty ohniwé;
Naň syn Rurjkůw, 9) naň tře i Brennowic,
Newděk wysjlaw proň prwé, teď
Naň metage střely plésagjcj.
Thuiskon také wstal, k swého se oslawě
Praotce wěrnostj zšiňowaw nowau.
Mužný zde Hyspán, tam dotjrá
S hrůzoplným leopardem Angliš.
Lew hřjwu český ztřásage hrozliwau
Zdwih též se, odpůrcům gsa wzdy ku ostrachu,
Hněw soptě powstal, záhubu klem 10)
J zrakoma wrahu bljskagjcj.
Ayta! 11) s Rurjkowcem spogený čilým,
S mužného naň spolkem teče Tewtona,
A sápawau dáwj krutostj
Zbogce porážkami pupnělého.
Plésey člowěctwo! bydlitelům země
Kdo směl potupné garmo 12) kowat, padl,
Ha, padnul ukrutnjk! a purpur
Sňať krwawý, krwawý i wjnek

Odbogci odňat s zarputilé hlawy,
Prawému wrácen w ozdobu knjžeti.
Šemný, na bezprawj kruché 13) měw
Základy stol zbořený sesul se.
Guž Bůh lahodný mjru se powracj
K omráčeným sestaupage národům,
Nátisku po dlauhém a bitwách
Guž zelená se rašj oljwa.
Plésey hrdinný ó Slowanů rode,
Hlasné wýdey slawná Čechye zpěwy!
Neb zemšťanům bugné porobná
Wáše uwolnilo pauta rámě.
Nestroskotá pak nikdy drzá smělost,
Co smlauwa králů troggediných wěky, 14)
Statnost co obcj, a wšemocná
Páně upewnila na wzdy sjla.

Wenceslaw Al. Swoboda.

---

1) Zwůle = swoboda, někdy pohodlj. 2) Gih aneb gjh, morav. guh, wlastně polednj wjtr, a tudy též oblewa zimy, odměk; zde sama strana polednj, meridies, der Mittag. W Boleslawsku, sewer, sewerye slowe půlnočnj přeháňka, slota, sněžiwé powětřj, odtud také sewerka, lauka lesnj a hornj k sewern položená; snad i Siberie gakoby Sewerye. Sewer tedy = Nord, septemtrio. 3) prahnauti zde tolik co wraucně žádati. 4) Národowost z polštiny mjsto našeho národnost, národstwj. 5) Rurjkůw Řjm t. Moskwa, hlawnj město Rosaujnů, gako druhdy Řjm weškerého skoro swěta. 6) chrabrý = udatný. Potráwiti ohněm odwážliwě mjsto: stráwiti. Ukaz = rozkaz. Tak gmenugj Rusowé patenty swého Cára. 7) Samolet, giňak ohniwáček, phoenix, pták, o němž co stařj bágeli, wůbec známo. Pýřenj, něm. Lodetasche, favilla. 8) letadla, volucres. 9) Syn Rurjkůw neb Rurjkowic gest Rus od Rurjka zakladatele cárstwa geho tak zwaný; Brennowic, syn Brenna, gest Prušan. Thuiskon = německých zemj staré gméno. 10) klem, instrum. gména kel = Spitzzahn; odtud: na kel wzjti = frenum mordere. Zrakoma, poet. tolik co očima. 11) Ay, ayta! en, ecce. Pupnělý, zpupnělý, pupný, pyšný. 12) gar-

mo = gho. 13) kruchý = křehký. Stol obs. = stolec, trůn. 14) wěky, zde instrum. pl.

4. * *Má čest.*

O český, mně milý národe, chwálo má!
Silných půwodowé a spanilých zemi,
Bojemské dědiců, kde gste zaháněli
Zbraň Němců zmužilých, w Markomanůw stanu
Zakládawše synům trůn do wěků stkwělý.
Gsauť gedni hledagjc pochwaly we zbrani,
Swých bratrůw a dědin hágitelé čilj;
Neywětšj po poljch djl w kragi obcuge,
Pilnau práce rukau chléb wyděláwage;
Shánj částka giná z nich se po kupčenj,
Wlastenským i cizjm oslazugjc žiwot
Zbožjm, genž wede zisk buď k ruce, neb z ruky.
Gsau, gjmiž řemesel rozmanité plody
J sljčné k pohodlj ozdobě se stkwěgj:
Ze wšech můza lepá gádro si wybrala;
Část prawdu w děginách, w přjrodě část giná
Skaumá, ctnosti ginj wěstitelé božj.
Gsau lwi wšickni, i gsau swé zemi záštita,
Gsau sgednoceni wám Tewtoni wýstraha,
Když náhlau zapudit potřeba násilu.
Gak gsau zwelčeni! gak w gednotě hrozliwj
Zbognjkům doby té w západu bauřiwým 1)! —
Ze slawného mi být gak blaho gest rodu!
Rád z pěwců gediný wychwalugi bratry
Tau pjsnj zdařilau můzy pokýwnutjm.
S láskau lásky mogj důkazy přigměte,
Láskau po wše wěky spolčeni držme se!
Štěstj po wše budeť nám wěky bez měny!

W. Stach.

1) Psáno to za času wogny s Francauzy, když Karel Wéwoda nad njmi wjtězil.

5. *Na horu Radošť.*

Tak swětowládná Sláwie stogj!
Okeánowé se pěnj pode trůnem
Panugjcjm wěčně, a njzce hrdé
Družky se kořj před wládkynj.
Tak wysoký pne wzhůru se Radošť!
Kryge w oblacjch hlawu swau starožitnau,
Kryge we střewách země základy swé:
Tak panuge důstogný horám.
Sláwa ti, mocný! Ay tobě hrdý
Patu ljbá skraušeně Karpat, a walné
Sudetů skrýwá se řadj za tebau;
Laskawě panug ty w řjši swé!
Když se welebné twé čelo mračj,
Spěchagj služebně tu ze zboru twého
Chmury trestu, twým hněwem ozbrogené:
Teskliwě stoná země před tebau.
Gasně Radošti wznes korunu swau!
Slowanů oltáři a Sláwie wěrná
Ty památko! Pohled twůg weselý
Ay! w duši radosti čilé budj.
Přestali walných kauřit obětj
Rodowé hostinštj; wjce ni zwučné
„Radoğosti!“ hág swěcený newolá;
Wěčně oněmělť i chrám i kněz:
Předce tagemstwj wěrně ti chowá
Starožitný dub; a do srdce potomkům
Při utichlém slawněgi choru lesů
Sjlu wěge otců zesnulých.
Djka ti, autlých mého gara snů
Ty dowěrný tworče: plnau k tobě chwátá
Duše má radostj: dey, Wznesený,
Žjti mi we stjnu swatosti twé;

Tu z pramenů gá čerpati žiwých
Chci slowanskau sjlu; a skály Olympské
Ožigjc roznášeti diwně budau
Ohlasy slowanské mé lyry.

Fr. Palacký,

*6. * K přjteli z wogny k práwům se wracugjcjmu.*

Pomnjwám, zmilelý! rád minulých časů,
Když k můzám ginochům brány otewřeno
Nám. Gá chrámu zasljben;
Ty chrabrý, sledowaw boge,
Kdež Ralský 1) překonal druhdy tuhau sečj
Tam w Lických planinách wéwoda Hektora
Děsného w zemi Němců
Ukrutnými porážkami,
Wystaupils oděnec se pluky Cézara,
Před Lipskem pokořit Brennowy 2) nádhery,
Genž Ewrópu sewjral
Za drahných pět Olimpiad.
K statnému zněčowaw srdnatě odporu
S wjtězné družinau Sláwie Tewtony,
Wlastnj krew gsi wyléwal
Hřjmánj smrti nedbage;
Až pak za Trebij Řjmanu prokletau
Máworsůw praporec rychle tě postawil.
Prodlew u Traziménu
Poctus dal duchu Pénowu.
Cjl chrabrosti wymez! Kam čeřenem Jury
Pospjcháš sněhowým? w končiny Gallie
K pewnostem Katalaunským,
Hrobkám Attilowých Hunů?
Ay, zde wnadně kynau k odložen zbroge
Poklidných bohyňj usměchowé libj:

Gest i Thémidě sjla
Wábjcj k obětem reka.
Giž pak nad zeměmi stjn se oljwowý
Prostjrá, záštita národům;
Chwalné Marsowy laury
S wěncem Thémidiným poluč.

Fr. Wetešnjk.

---

1) Waldstein. 2) rozuměg Napoleona. Narážj se na Brenna wogwodu Gallického, který Řjma dobyl.

7. * *U hrobu přjtele.*

Okem slzjcjm ku hrobu přjtele
Přistupte bratřj! Ay tuto we chladu
Zmládj uswadlá růžoljcá,
Schrána ducha w pokogi spočjwá!
Geg wjce žádné gitro newyzwolá
Z temného lůžka; wjce nepozbudj
K radosti gasné swětlo dennj:
Geg studená kryge zem powěčně.
A wšak ne rannj být obětj smrti
Mládec zaslaužil; geg mile krásila
J srdce přjmost, i swětěgšj
Pallady láska i můzy přjzeň;
Božský w prsjch mu časně zaplápolal
Oheň, a krásný wzhůru se nášege
Duch se swatau tam horliwostj
K cjli letěl, k ideálů řjši;
A wezdy přjsný los mu na uswětě
W srdce mladistwé šjp studený wbodl,
A z obgetj wyrwaw bratrských
Mrákotě geg za kořist odeslal!
Nebraňte, bratřj, wolně linauti se
Slzám autrpným! Ach, osudů ruka

Krutá nešetřj nic plačjcj
Prosby, ani kwětu mládi autlé.
Twé zbytky smutné, přjteli, nekryge
Zemj domácj matka žalostiwá;
Ni rámě sestry hrob posýpá
Kwjtky, — slzau skropený tužebnau:
Cizj zawjrá krag tebe w lůno swé;
Newšjmanau twau schránu němá zoře
Skrápj, a chladný wjtr kwjle
Na hrobu mutnotichém zawjwá.
J poďte bratřj! — We smrti hágowj
Swatém na mjstě tom, kde žalostiwě
Druh zesnulý pohřben, swatého
Spolku družebně památku saďte!
Tu wezmi každý z poswěcené země
Poklad památný: že w swětě nic nenj
Trwánliwého! ni kwetaucj
Růže mladosti, ni sjla mužská!
A zwěčnělý druh, nezkaleným okem
Genž tam ginýchi zřj končiny teď swětů,
Z wýsosti gasné sám milostné
Zplodniti segde památky sjmě.

Fr. Palacký.

8. K zasnaubenj Gegj Gasnosti Ludmily Kněžny z Lobkowic, Wéwodkyně Raudnické s Geho Oswjcenostj Prospera Ludwjka Wéwody z Ahremberku, z Meppen a Reklinghausen.

W Hořjně dne 26. Ledna 1819.

Hlučná gestiř sláwa, kterým hlawy drahé
Welebnosti záře gasně oswěcuge,
Gegich skutky stkwaucj, gegich ctnosti blahé
Národowé gewj, swět ge oswědčuge. —

Kdo wšak ze wšech sljčných ctnostj neysljčněgšj,
Lásku k wlasti chowá, djky neywraucněgšj
Matky wlasti zjská — geho gistě gméno
Gest a bude wěčně slawně welebeno.

Ne gen w České wlasti gestiť oslaweno,
Cizokrag i hlásá wzornau počestnostj
Skutky wlastenecké — Lobkowiců gméno
Dobrodinjm slawné, stkwělé každau ctnostj.
Hrozj wlasti wálka — Českým srdcem bránit;
Kwete wlasti pokog — chrámů uměn chránit
Knjžat Lobkowiců wznešené gsau ctnosti,
Ctnosti wěkostálé České horliwcsti!

W žiwé paměti gest starci, mladjkowi
Kněžna Lidmila, gak na trůnu stkwaucjm
Matkau byla wljdnau kmetu, rolnjkowi,
Swými wládla duchem nábožnostj wraucjm;
Tam kde byla, wzešlo slunce Nadlabčanům,
Kwetlo nauzi pudě štěstj Mělničanům;
Ctnosti gegj po dnes slawj každý w plesu,
Gméno slawné gewj ohlas hágů, lesů.

Tak Wás slawná Kněžno Ludmiliny ctnosti
W mladistwém giž wěku wzorně ozdobugj;
Tak i Wašjm ctnostem, Wašj spanilosti
Rádi wšickni srdce — žiwot obětugj.
Wás ctnost newadnaucjm štěstjm obdařila,
Sláwau knjžecjho otce oblažila;
Matky srdce — Waše krásně ušlechtilo;
Bohu, lidu milá, gste giž Lidumilo!

Nebe zwolilo Wás matkau lidu býti,
Ne sic w České wlasti, w Njžezemi ládné;

Krásný gestiť osud, péči o swé mjti,
    Šťastný lid ten, kterým ctnost a milost wládne !
Nebe dopřálo W á m muže wznešeného
Chotěm W a š j m býti, štěstjm býti geho.
    Kde ctnost swazek wáže, tam se radost plodj,
    Tam se po růžowých blahostezkách chodj.

Wlast ach! naše tesknj — an gj neykrásněgšj
    Perla wzata bude. — K sláwě, k blaženosti
Welj tomu osud, by i wzdáleněgšj
    Národowé znali Č e s k é K n ě ž n y ctnosti.
Gako hwězda gitřnj nad giné se leskne,
Na blankytu nebes ohněm swým se bleskne:
    Tak i Dcero wlasti ! gste W y perlau drahau
    Lidu, genž W á s čeká s důwěrnostj blahau !

Žjte drahné wěky w lůnu štěstj wšeho,
    W á m ge bude plodit každé gitro nowé,
W lásce knjžecjho chotě wznešeného
    Wám ať plynau šťastně wšickni Waši dnowé.
Žjte drahné wěky w spokogenosti swaté,
W stálokwětném zdrawj, žjte wěky zlaté.
    Nebe dopřowázeg kroky w cestě W a š j,
    Tak se splnj wraucná žádost wlasti našj.

Gistost sladká, blahá, že i w dalekosti
    Srdce W a š e wždycky láskau k wlasti wraucj
Pro wlast hořet bude w stegné horliwosti,
    Lige w srdce Čechů radost newadnaucj.
Snažné tužbě račte mjsta w srdci přjti,
Kragany swé, Čechy, na paměti mjti,
    W á s gak oni, slawná Kněžno, wěčně ctjti,
    Wěčně gméno W a š e budau w srdcjch mjti.

Jan Nep. Štěpánek.

b. H y m n y.

1.* *K gmeninám G. bisk. Milosti Wysoce důstogného Pána Pana Jozefa Františka Hurdálka, biskupa Litoměřického, dne 19. března 1816.*

Tohoto gitra wážně poswěcugem
Milowanému Jozefu;
W duši wraucj hluboko tane
Gméno to co náděge wlasti.

Wolaly dáwno tužby rozčilené
O Tě ke trůnu dobroty
Boha welkého, nebyly gsau
Oslyšeny prosby wěřjcjch.

Dennice wyšla záře nezkalené
Z mraku negisty čáky nám,
Kroky bludné a neweďomj
Cest poprawugjc blahočinně.

Nebesa nám Tě přála dobrotiwá
Ozdobeného okrasau
Wšeliké cnosti. Osiřalé
Stádo Tě milau potěchau zwe.

Léta požehnaná budau značiti
Žiwot i wládenj Twoge.
Weselost twáři se wygewj
W zástupu tě obkličugjcjm.

W kragině té, kterau mokem swlažuge
Labe, 1) a wjna keř šatj,
Duševvládna Twoge popanug
Berla nekonečně blahotná!

Owoce geště náš zkusj potomek
Po wěku wlády laskawé,
Buda hlásat wesel o Tobě:
„Tak zprawowal, ay, Čechy mudřec!“

Z b o r.

O weleslawný kmete, srdcegemný, 2)
Tys Čechů wzorná cizozemci chlauba;
Stádu Ty pastýř, duchowenstwu wůdce
W auřadě božském.
Láska nás swazkem k Tobě oddanosti
Wjže bez přjsah, syny k otci, pewným;
Twá to pjseň, Twá naše od radosti
Gsau čela gasná.
O bodeyž gemným podařen byl stářjm,
Negsa obtjžen břemenem slabosti,
Kráčege stezkau w společenstwu sjly
Pohromy práznau.
Dlauho buď slaučen s žiwotem pozemským,
Smutku gegž oblak nekalj nižádný,
Odměniž pozdnjm mezi námi bydlem
Sjdlo nebeské.

Ant. Marek.

---

1) Litoměřice, sjdlo biskupské. 2) srdcegemný, kdo srdce gme, gjmá. Gemný též slowe, kdo se gjmati dá; odtud přenešeně: tolik co přjgemný, n. p. gemné stářj.

2. *Citowé Čechů pro krále G. M. Františka I. při uwedenj Českého gazyka do wyšších škol.*

Djky Tobě! Gasný Welkomocný Králi!
Žes nás Čechy opět wlasti darowal:
Tobě zněgj naše wraucné, wděčné chwály,
Gjmž gsi milý gazyk zhauby uchowal.
Nezdařilé slawných předků české plémě
Pogalo w nenáwist ljbau otců řeč;
Mizela giž wšecka národnost z té země,
Gakéž newyhladil oheň ani meč.
Giž ten druhdy slawný gazyk tratil wážnost,
Kterau Karel mu a Rudolf zůstawil;

Tys, té ztráty nechtě, řekl — a Čechů snažnost
    Wěrných zákon ctj, gjmž gsi ge oslawil.
Řečj rozličnost ge zákon Neywyššjho,
    Patrně to gewj swětu přjroda:
Co můž ctnému národu být swětěgšjho,
    Gako gazykem swým mluwit swoboda?
Malj zhaubci swěta na to byli čilj
    Udusiti každau pěknau národnost:
Tobě, Otče! každý národ twůg gest milý,
    Proto znjt má w každém hlaholu twá ctnost.
Slowenských wšech bratřj srdce wěrná Tobě
    Gedna plápolawá giskra zahřjwá;
Pro Tebe, Twůg dům, a pro wlast každý w sobě
    Geden čige cit — w němž národ okřjwá.
Český lew se zdwihá, mužně hřjwu třesa,
    Že zas gazyk Český zhůru wstupuge:
Čtrnáct milionů Slowanů teď plesá,
    Že gim milost pod twým žezlem panuge.
Giž se Umky České w plesu nawracugj
    W chrámy swé, gež zahnal dawný, trudný čas,
Smutnau raušku z obljčege odhalugj,
    Wygasňugj směle čelo truchlé zas.
Protož djky Tobě! milostiwý Králi!
    Žes nás Čechy opět wlasti darowal;
Za to zněgj Tobě Čechů wraucné chwály,
    Žes gich ljbý gazyk zhauby uchowal.

Wogtěch Sedláček.

c. * Dithyramba.

Dřjmá rozložený snem
W pochladu rýwy potěšné
Bůh spanilý Dionysos!
Krásněgšj nade Mág, an
W rosném gitru palauky

Worné půdy a háge
Prozračné, lesy mrtwé
Nawštěwiw obžiwuge: Ay!
Ay! clánj ratolestj
Bugné rýwy powděčné,
Ay schwjwá se libostný
Kol čela stjn zelený mu,
A chladiwé lige wětry.
Wěgte wěterky tiché, gak
Wonný dech fialjnek.
Bůh to Lyéus
Bůh blahoděgných
Dárce hroznů!
Wěgte tichaunko!
Bůh trudoplašné
Rýwy, tu dřjmá.
Rýwy, co kauzlem
Péče wyhánj,
Srdce protiwná
Wjže bratersky,
Srdce otwjrá
W odporu wražném;
Bůh spanilý Dionysos
W pochladu rýwy podřjmnul!
Což se to bljžj
We zboru ladném
Nad sněhy padlé?
Ozdoby wěčné,
Krásy Olympské
Řjše, Milostky!
Wěnce nesauce
Wěnce newadlé,
Ozdobit oblé
Gdau čelo božské
W rytmu pohybném.

Skráně owiňte
Wěnci garými,
Wložte oljwy
List garobugný
List do rukau mu.
Zhusta osypte
Kwjtky Lyéa!
Když kyne: roste,
Hrozny naljwá
Rýwa nebeská.
Prchly by trudné
Srdce bolesti,
By z duše prchly
Strasti a swjzel.
Zwolna sypegte
Kwjtky, Lyéa
Ze sna nebuďte!
Ay labutj twé
Prsty ho dotkly
Prsty Charytko!
Ze sna procitnul
Bůh spanilý náš
Bůh Dionysos!
Ewoe! Ewoe! Jo!
Ze sna procit spanilý bůh!
Usměch ljce ruměncem
Ljce milostně poljwá,
Ay! kadeřem chwěge kwjtj!
Ewoe, hlasněgi zawzni!
Powstáwá s owitými
Skráně ruměnci Nebešťan!
Zhljzj kolkola! — Rýwa
Sklánj před kynutjm se!
Wykwetagj mileněgšj
Ze stopy kwjtky milostné!

Ewoe, hlasněgi zawzni!
Žehnage kráčj
We zboru sljčeném!
Ay wyniká keř,
Ay zelená se
Rýwa uwadlá!
Kamkoli hledne,
Rozwige paupě,
Paupata růžná
W zákrowu listj
K swětlu winau se.
Srdce pozahřáw
Perlami rýwy
Rozwine mocný!
Wěrněgi tiskne
Přjtele přjtel.
Roh dwiže nauze;
W twáři powrasklé
Gasno se káže,
A w kmetu sněžném
Kwitne ginostwj.
Ewoe! Ewoe! Jo!
Dar twůg má prsa zahřál!
Dar trudoplašný
Dar blahoděgný!
Ewoe! Ewoe! Jo!

Fr. Turinský.

d. Elegie.

1. *U hrobu Fortunata Durycha.* 1)

Tu, kdež stinné luhy obwlažuge
Rychlotoká z hory Gizera,
Tu twůg popel w mjru sausedugc
S starobylým rumem kláštera.

Tu tě ctnostmi wýtečného muže
    Prudká střela smrti zkwapila;
Tady tebe w chladné zemi lůže
    Před pohromau swěta ukryla.
Bydla twého ni to krátkowěké
    Newyteyká křjže znamenj,
Aniž se tu citelnosti měké
    Dočjst gména w twrdém kámenj.
Genom sedmikrásy, beylj různé
    Obročně se w drnu zmladjwá:
Genom zápach fialy tu různé
    Wlažný zefjr w gaře zawjwá.
O půl noci při auplné luně,
    An wše mlkne w trudu hrobowém,
Aupěnliwě daupnák w hnjzdě stůně 2)
    Pod zeleným gjwy okrowem.
Často twého porostlého rowu
    Mjgj rakew k pohřbu nesená:
Málo kdy wšak pro smrt Durychowu
    Gedna slza padne roněná!
Milá choti srdce polowicj
    Pláčem nepostjhá za tebau;
Ani sirotci gsau kwjlegjcj
    Hnáni k hrobu otce potřebau.
Ačby nezaplakal k wůli tobě
    Nikdo spoluwěkých měšťanů,
Nechť gá politostiw na twém hrobu
    Wěčný ctitel tebe zůstanu.
Nawštěwuge toto mjsto swaté
    Pogmu z cesty kdesi mládence,
Aby znal, kde zbytky s swěta sňaté
    Ležj Turnowana wlastence.
Pak mu swrchu nenapsanau řeknu
    Powěst zásluh twých a hodnostj,

Těmi slowy w čilé srdce wteknu
　　Trn mu zámutku a žalosti.
Z oné poodlehlé Stebně 3) stráně,
　　Kde se swjgj stezka k aupadu,
Chudau sraubil šedý sluha Páně
　　Můzám swým i sobě ohradu.
Na uswjtě zaswěcowal chůzi
　　Bohu ku ljbezné oběti;
Ostatkem dne zdjlely se můzy,
　　Zwyklé ducha geho kágeti.
Pro wlast sjly stále namáhage
　　Prožil mladý wěk i starobu,
W katrč nesl z cizotiny krage
　　Práce půlstoletau zásobu.
Posléz zmrákaly se w strastj heyně
　　Geho pauti zdegšj končiny,
Kteréž obkličugj gednostegně
　　Sjdlo knjžat, gako chudiny.
Již ho nenj! — již ho k zemským dětem
　　Podlý život wjce newige:
Otě zjskal, rozlaučiw se s swětem;
　　Pro ztrátu gen truchlj Sláwie.

Ant. Marek.

---

1) Z řádu Paulanů, muž o slowenskau literaturu wysoce zaslaužilý. Od něho gest Bibliotheca Slavica Vindob. 1795. Djl I. ostatnj djly w Rkp. Umřel we swé wlasti Turnowě. Wiz Ruljkůw kalendář historický, IV djl str. 152. 2) stonati, (uěm. ſtöhnen, cf. στενειν) gest wlastuě těžce wzdychati. 3) Část obwýšná města Turnowa, kde Durych obýwal.

2. *Raškůw hrad.* 1)

Wážné rumy, smutnj ostatkowé
　　Kwětu Rašky slawného,

W němžto wšickni dobřj wlastencowé
Ctili Uhra statného,
W němžto Budjn 2) sláwau oslončný
Ctného otce milowal,
Gegž si Nongrad silau zwelebený
Gako reka libowal:
Kamž se děli časowé ti zlatj,
Když sem na Cůwarský hrad
Přicházeli s lidem kněžj swatj
Služeb božjch požit wnad?
Wážný Raška w tiché samotnosti
Gako král w swém bezpečj 3)
Bydlel w lůně milé přjbuznosti
Tu, kdež Dunag negečj.
Sem se Raškůw saused, prelát wážný,
Salkán 4) wděčně stěhowal,
Nad trůnem i nad oltáři strážný
Tu se práce zhoštowal;
Tu i wjtězowé stolowali
Čerhatského 5) okolj,
Když se z krutých wálek wracowali,
Sprostili se newolj.
W gegich srdci čistá láska bila,
Gjžto nezakalil klam,
Upřjmnost twá w Panonyi žila,
Ach! kam se giž děla, kam?
Rcete rumy, gakých weselostj
Krásná mládež požila
U Rašky, an láska s newinnostj
Rozkošně se pogila.
Rcete, gak tu na daleké cestě
Rád se pautnjk stawowal,
W sláwě, gakéž nenj w pupném městě,
S dobrým Raškau hodowal.

Krutá wztcklost nepřátelů litých
Hrad ten krásný zkazila,
Turků krwe křesťanské nesytých
Zbraň geg bjdně zbořila.
Teď giž tady smutné ticho stále
W nahém rumu přebýwá,
Na neywyššj hrůzyplné skále
Pustowecka 6) hnjzdjwá.
Smrdutý gen lakomec z wšech lidj
Tu si stany rozbjwá,
Penjze když blázen ! hořet widj,
Zlata, střjbra začjwá. 7) —
Stůgte rumy do zbořenj swěta,
Hlaste sláwu Raškowu,
Čerhatané ! každého tu léta
Swěťte pamět rekowu.
Hnjzdi tady pustowečko tichá
Hnjzdi na skal wýsosti:
Nad smutným kdy rumem Čerhát wzdychá,
Ty naň žalug w tichosti,

Bohuslaw Tablic.

---

1) Hrad mezi Čůwarcm a Njžan, w Peštanské stolici Uherské země, od Turkůw zbořený, někdy Raškowi, znamenitému w letopisech Uherských zemanu náležegjcj, nynj zbořeniště od s w o r n é h o k a m e n e t. zlomené kosti swjragjcjho powěstný, gehož Slowáci k léčenj dobytka užjwagj. Slowe Uhrům Č ů'w a r, t. céwkowý hrad, že gakausi podobu k céwě mjwal. 2) Budjn, město Buda, Ofen. Nongradská stolice od starodáwna wždy silné muže mjwala, k. p. Mikuláše Tòldyho za času Matyáše Korwjna. 3) Sans souci; naráženj na Frydrychowu ohradu rozkošnau. W hradech (in castellis) za starodáwna služby božj se konáwaly; odtud české gméno k o s t e l ů. 4) Ladislaw Salkán, biskup Wacowský (Waitzen), potom arcibiskup Ostřihomský kwetl za Wladislawa a Ludwjka II., od něhož s Raškau s poselstwjm do Čech wyslán byl. 5) Č e r h á t, gakoby řekl cerowý hřbet, od dřjwj tam rostaucjho c e r u (quercus cerris, Linn.) gest krag Non-

ğradské stolice. 6) Pustowka sl. pokolenj sokolů (der Thurmfalke) tam hnjzdj. 7) Narážj se na powěry u Slowáků o tom hradu pamugjcj.

3. *Na smrt mého kanárka.*

W tomto temném hrobjnku
Hagey milé ptáče!
Hagey, hagey ptáčjnku!
Darmo tobě pláče
Pán twůg smutnau slzinku.
Gak tu ležjš miličký!
Giž se negiskřegj 1)
Gasných oček hwězdičky;
Běda! zawjgegj
Černá očka mázdřičky.
Smrti zlá! co udělal
Tento ptáček tobě?
Zdali koho rozhněwal,
Že mu w rannj době
Kratičký se žiwot wzal?
Lili! cukr, na! — O, můg
Ptáčku, ó můg Lili
Neslyšjš? ach! krček twůg
Neznj wjce? tyli
Nawzdy ztratil hlásek swůg?
Ztratil, ztratil na wěčnost
Hlásek ubožáčku!
Ladnost ani čipernost
Neskrotila, ptáčku!
Drawé smrti urputnost.
O gakau gsem radost měl,
Ans se mnau pohráwal,
An mi z ruky papat šel,
Z knih se učjwáwal,
Opak listy obracel.

Tys měl dobré srdýčko!
Když gsem smutně seděl,
Gaks mé potěšenjčko
Smutně na mne hleděl!
Kdes, kde krásná hubičko?
Uljtla gak giskřička
Tam, kde Katullowi
Wrabec ljt, twá dušička,
Tam, kde Ramlerowi
Hlasitá křepelička.

Dom. Kinský.

1) Na mjsto giskřj zobecné mluwy wzato.

e. Sonety.

1. Štědrý wečer.

Tiše plyne w moři demantowém
Gasná luna, zdobná zborem hwězd;
Řjdj walný stkwaucjch pluků sgezd
Ctjt to knjže 1) wzešlé w swětle nowém.
Njzké křowj w rauchu krystalowém
Plésá, tworci wřelau wzdáti čest;
Sladkoplynný střjbrných wln chřest
Schwalně mešká w toku safjrowém.
Wše gen swětj! wše se k swátku má!
Lehkým wztrhům 2) srdce podmaněné
Dme se wýš, a zhůru k nebi hrá.
Než ach, mé ge duši zkormaucené
Darmo zřjti rannj záři wstřjc!
Gehož kochám, 3) toho nenj wjc!

P. J. Šafařjk.

1) Krysta w štedrý wečer. 2) wztrh, něm. Entzückung. 3) milugi.

2. *Důst. P. Dominikowi Kinskému, swému druhdy laskawému učiteli.*

Na počátku gedno Chaos stálo,
 Látky pomateně smjsené,
 Moci, hmoty diwně swedené;
A to wšecko w rozporu se wlálo.
W tom tu slowo Boha tworce wálo;
 Ayta! wody, země zdělené,
 Hwězdy wzaly běhy změřené,
Switla luna, slunce w nebi plálo.

W mém ginoském duchu mnohé moci,
 Wlohy, 1) zárody se rogily,
Ale wše to geště temně, matně.
Twé naučky z neladu 2) a noci,
 Mistře! w lad a swit ge pudily,
Bych stál k cnotě, wlasti, wjře statně.

Wenc. Swoboda.

---

1) wloha = co w člowěka přirozenjm wloženo, Anlage, Eigenschaft. Zároda = Fruchtkeim. 2) lad = pořádek.

f. Pjsně.

α. Duchownj.

1. † *Důwěrnost k Bohu.*

Kdož ochrany Neywyššjho
 W skreyši geho užjwá,
Ten w stjnu wšemohaucjho
 Bezpečně odpočjwá;
Pročež i gá řjkám Pánu
 W každý čas s dowěrnostj:
Tys hradem mým, ty mau schránau 1)
 Gáť na tobě mám dosti.

Onť mne z osjdla 2) lstiwého
    Lidských ošemetnostj
J z pokušenj každého
    Wytrhne swau mocnostj;
Nad to mne chce i přigjti
    Pod brky křjdla swého,
Mjsto štjtu budu mjti
    Prawdu wšech zámluw geho.

Protož přjstrachu nočnjho
    Nic se nebudu báti,
Nic we dne létagjcjho
    Šjpu se strachowati;
Ani gaké mornj rány
    Nenadále škodjcj,
Ni zhauby na wšecky strany
    Žádného nešetřjcj.

Bychť swém po boku gich tisjc
    W náhle widěl klesati,
Po prawici desetkrát wjc,
    Ke mněť nemá sáhati;
Něbrž cele gsa zachowán
    To budu spatřowati,
Gakau umj odplatu Pán
    Bezbožnjkům dáwati.

Poněwadž tedy samého
    Máš Boha útočiště,
J geg za ochráncj swého
    Kladeš na každém mjstě;
Netkneť se tebe nic zlého,
    Aniž k tobě přistaupj,
Žádná rána stanku twého
    W neymenšjm nezarmautj.

Neb angelům swým o tobě
    Bůh ráčil přikázati,

Že na wšech twých cestách tebe
    Wzdy magj ostřjhati,
By tě pak i na rukau swých
    W zlý čas měli nositi,
Tak od úrazu i noh twých
    Ustawičně hágiti.

Po lwu a hadu zdrážděném
    Směle budeš choditi,
J po draku gedu plném,
    Nic wšak nemá škoditi;
Proto že mne zamilowal,
    Dj Bůh, chciť ho chrániti,
Mé slawné gméno že poznal,
    Na wěky zwelebiti.

Budeli ke mně wolati
    Gistě žeť geg wyslyšjm,
Z saužením mu spomáhati
    Sám mocj swau přispjšjm;
Učině geg i slawného
    Dlauhé dny mu chci dáti,
Byť tak moc spasenj mého
    W prawdě mohl seznati.

Zámorský.

---

1) Morawané a Slowáci wyslowugj naše au gako ú, rowně gako stařj Čechowé ge čtli a psali. 2) osjdlo = Fallstrick.

2. † Žalm prwnj. 1)

Kdož neodcházj w radu bezbožných,
A nekráčj cestau nešlechetných,
    Genž se nesázj spolu s posměwači,
    W zákonu Páně mage chut neywětšj,
W němžto se cwičj po wšecken swůg wěk,
Tenť gest gistě přeblažený člowěk.

Kterýž gest připodobněný k stromu
Při wodách žiwých štěpowanému,
Genž časem zdárné owoce wydáwá,
Zelenati se nikdy nepřestáwá;
Takowého člowěka cjl pracj
We wše dobré wzdycky se obracj.

Negsauť gistě tak lidé bezbožnj,
Ale gako prach a plewy wšickni,
Gimiž točj wjtr na twáři země,
Protož na saudu to bezbožné plémě
Neostogj, an zde gest wěc gistá,
W spolku sprawedliwých nemá mjsta.

Neboť swé Pán má w dobré známosti,
J wšeligaké gegich snažnosti,
Protož s daufánjm před bohem ostogj;
Ale kteřjž se bezbožnostmi kogj,
Gegich wěc nigakž státi nemůže,
Zhynau, bůh ge na wěky zawrže.

Giřj Streyc.

---

1) Žiwot pobožných lidj wypisuge; prospěch gegich, zlých pak neštěstj a zahynutj ohlašuge.

3. Prosba k Bohu w nauzi obecné, r. 1816.

Sem pogď, kdo gsi sewřen tjžj,
Wezma prosby korauhew!
Buď w radosti nebo w křjži,
Bohu zni twůg wděčný zpěw!
On twé bolné zhogj rány,
Ljkem lásky, milosti;
Z nauze tebe wyprostj,
Uděliw ti ze swé schrány.

Nemá konce, nemá mjry
Geho moc a zásoba!
Swěta toho obor šjrý
Slabá gest gj podoba
Od paty twé k Orionu
Sahá gedna geho pjď,
Rozsjwey a nebo kliď:
Od geho máš pomoc tronu.

Nepřebrané má on špjže,
Štědroty w něm ležj sklad!
Gako slon, tak malé čjže
Geho darem sytj hlad!
W zemi nám se zrno kljčj
K geho wůli, rozkázu!
W milostném nám obrazu
Dobrotu swět geho ljčj.

Wznášegte se naše hlasy
Na nebeskau oblohu,
Wyproste nám dobré časy,
Hogných aurod na Bohu;
Mocný swěta stwořiteli!
Žiwot, zdrawj ge twůg dar;
Nedey, aby na rozmar
Dary twoge přigjt měly.

Stálé gen a prosbě wraucj
Sljbils dar swé štědroty;
Bez přestánj weljš tlauci
U brány swé dobroty.
Newzniká w nás od zásluhy
K tobě naše naděge!
Kam se lid twůg poděge
S hřjchem swým a swými dluhy!

Wjme, že nás rozděluge
  Mezi tebau neprawost;
Protož srdce oželuge
  Nešťastného hřjchu zlost:
Nech ať kogj twého trestu
  Niniwitů pokánj!
  Uslyš naše wolánj,
Zwolugeme cnoty cestu.

Gako láskau o zlačnělé
  Na paušti gsi pečowal,
Gak gsi žiwot Daniele
  W gámě lwowé zachowal:
Tak swé štědré obnow diwy
  Nauzj bjdně sewřeným!
  Buď i nynj synům swým
Bůh a otec milostiwý!

Ukrotil gsi kruté boge
  K prosbě w našj kragině,
Zlomiw meč a wálky zbroge
  Hluk gsi přiwed k tišině:
Chraniž wogny uchowané
  Od nauze a od hladu!
  Žehney swého pokladu
W zemi strastj nawštjwené.

Nechať z nebe déšť a rosa
  Na twau padá Českau zem!
Dey ať zwučj srp a kosa
  W zbožj tebau žehnaném.
Mestem winným dštěte hory,
  Zrnem zplýwey údolj!
  Wděčné zněte hlaholy,
Že swé žehná láskau twory.

Ant. Marek.

β. Swětské.

1. Pramen žiwota.

Mládeži! twé žiwobytj
Teče w zlaté radosti
Skrze mjsta plná kwjtj;
Rozkoše kdož nepocjtj,
Plyna w pauhé ljbosti?

Gasné nebe w srdce lege
Neustále přjgemnost:
Wětřjk ljbý wůni wěge
Ptactwa množstwj wůkol pěge,
Budjc žiwau blaženost.

Wšecko w ragské spanilosti
Očjm twým wzdy lahodj;
Wšecko w žiwé nowotnosti
Twořj křepké weselosti,
Která sytost neplodj.

A předc dychtjš připlaut hochu
Tam, co oblak gewj blesk!
W mysli máš tu gasnau sochu
Až pak přigdeš bljže trochu,
Shledáš, že se dým gen lesk.

W cestě se ti láska wlaudj,
Gewjc radost růžowau;
Šťastným se tu každý saudj,
Ale každý z hola blaudj,
Nagda cestu trnowau.

Mezi stromy přewysoké
Hrdě pak se krautj běh;

Tam gsau tůně přehluboké,
Skály, wjry přeširoké,
K tomu podemletý břeh.

Nesnáz, péče, protiwenstwj
Loďky se tam uchopj;
Wicher do nebezpečenstwj
Házj sem tam bez hogemstwj,
Až gi často utopj.

Odtud zhljdneš nahé skály,
Bez stromowj pustiny;
Čerwánky, co hrdě stály,
Bytem bohů být se zdály,
Proměnj se w bubliny.

Dále nemoc loďku wleče
Mezi smutné mrákoty;
Množj nářek, plodj péče,
Bez slunce tu ten wěk teče
Do neznámé slepoty.

A když bude po mladosti,
Když ti wěk ten odletj,
Zwoláš: Kde gsi spokognosti?
Kde gsi wěku blaženosti?
Wrať se zlaté podletj!

Ale tato zlatá léta
Newrátj se nikdy zpět;
S nimi po štěstj gest weta,
Hořkne bez nich rozkoš swěta;
Nemuč přánjm šťastných let!

Sebastian Hněwkowský.

2. † Pjseň mágowá.

Radugme se, krásný mág
Zas se s nebe spauštj,

Giž se rozzelenal hág,
  Les, palauk a hauštj;
Wšecko w poli se raduge,
Plésá, skáče, prozpěwuge.

Modrá, wonná fiala,
  A kwět božské Lady,
Sedmikrásečka malá
  Ozdobugj sady;
Wše wšudy kwěte gak w rági,
W twém počase pěkný mági.

Wětřjček na gařině
  Mile se koljbá,
Laškuge w geteline,
  Tam zas kwjtj ljbá;
Zde potůček tiše srčj,
A ptačátka we kři cwrčj.

O, gak sladce zpjwagj
  Slawjci w obůrce,
Gak radostně bekagj
  Gehňátka na hůrce:
W rybnjku wolawka huká,
A žežulka w lěse kuká.

Chasa okolo máge
  Křepčj na wesnici
Při pisku šalamage;
  Na poli rolnjci
Weyskagj z twé přjtomnosti
Mági! wzácný, milý hosti.

Pacholátka trhagj
  Wonnau konwalinku,
A na lukách zbjragj
  Wšelikau kwětinku;

Stará se na ně djwagj,
Na slunéčku ohřjwagj.

Ale kdo wše radosti
 Jež bůh tworj w mági,
Může wychwálit dosti?
 Kam gdu, kráčjm w rági —
O! plesey mé srdce bohu,
Chwal, wywyš geg nad oblohu.

Joz. Her. Gallaš.

3. † *Při potůčku.*

Čistý potůčku! gak polehaučku
 W tom tichém hágj
Twé se wlnečky přes kaménečky
 Ke mně šplaunagj.
Mile hrkage, kwjtj ljbage
 Wůně přjgemné,
Zde zastjněný, tam zas zpěněný
 Chwátáš odemne.
Chwátáš w rychlosti z tiché temnosti
 Swatohágowé;
W také spěšnosti mně do wěčnosti
 Pryč tekau dnowé.
Wšecko mé žitj, mé celé bytj
 Gak ty nadobné,
Má být čistostj a newinnostj
 Tobě podobné.
Gako kamenj tobě neměnj
 Gasnost pěneček,
A twrdé skalj čistých nekalj
 Střjbrowlněcek:
Tak i žiwot můg běh má mjti swůg
 K dokonalosti;

Nátisk ode zlých nemá kroků mých
Pudit od ctnosti.
Gak tu z wlhkosti twé a čerstwosti
Tráwa se wlažj;
Tak se ochotau mau a dobrotau
Ať lidé blažj,
Gak twé wlnečky wonné kwjtečky
W běhu ljbagj,
Tak mé žádosti gedno po cnosti
Shánět se magj.
Každém we wěku kyne člowěku
Swé potěšenj,
Gež w lůně cnosti strogj w hognosti
Mu přirozenj.
Wášně klopotné k zlému ochotné
Gsau ono skalj,
Gežto rušj cnost w nás, a pokognost
Prznj a kalj.

Joz. Her. Ğallaš.

g. Kantata.

* *O wznešenosti hudby.*

Z b o r.

Můzy opusťte Pindowy háge,
Wdechněte weršům mjry Helenské,
Střjbrnu rozhrage Pindarowu lyru
Sám s nebe wjteg, Fébe Apollo.
Pozdřjmlé struny rokotať spěgte,
O swětu hudby dnes hlaholjte:
Perutj gak nese lehké wětry,
Hudba plašné tak tetelj zwuky.
Wážně, hlučných gak waly praudů,
Kraužj se w kole nápěwy 1) slawné.
Třeštěte hlasno stočené trauby,

Opětug Ozwěno w úwalu bubny,
Hlaholy wzneste se až k nebe báni!

Hlas.

Zrádná když tebe útěchy
Nášj ke hlubinám peruť,
Wábných krása hubit hlasů
Bránj hudby milence.
Krutá gestli želů muka
Mautj kalně tobě zraky,
Kauzelnau weselé mocj
Gasno hudba nawrátj.
Prudko srdce wogjnowi
Njtj obžiwené zwuky;
Sladkým hudby celj hlasem
Strázně 2) rána bolestná.
Každjnké weselj swěta
Owjgj ona růžemi;
Bez nj wšecky hynau prchem
Wabné spolku radosti.

Proslow.

Hlasoni! tobě plesotworný,
Z oblauků owěných wjrné zwuky harfy winau se,
Toběť sršj hlasokrásy
Rowně co krupný déšť z sinawého se mračna sipaucj.
Co wichrowé honem prchlým
Trau se do wýsostj, a hrkem zase we mžiku ryčným
Ženau k propasti wlny lehké,
Plašně, co tok diwoký, kdy walj s hor wýše kaménce,
We hlaubi držně se teď chaulj,
Gak w bručenj Kocita zhlazugj kdy se wjry posupném;
Umdleně nynj berau cestu;
Do strogowých wydutin těkagj w běhu hlásky milostné,

W zwuk laskawý diwá splýwá
Bauře, a we bludinách slawičjm klokotem se ozjwá.
Šeptot zagjmawý wábně
Cit prsa tjsnjcj a lahodno wybauzj chwjnj.
Libě harfowé zwučj strunky,
Z pjsně pak utěšený a měký chwěge zámysl autlě.
Hlasy plynau ljbým lehkem
Gak wlna přeš zmilelé klauzá modřjnky tichaunká.
Kognýclı řečj citům wábnost
Z strun se gewj tagnosti, a ze zwukow odpolu temných
Hladký třes k mlčenj šeptá, co w mági wěterky.
Nynj strogů dechem sladkým
Sluch mile rozkochaný po tichu clj chutně a wolně.
Wážné kolem ticho wzešlo,
W průměně ljbezné se honj běhy gedno hladjnké;
We stupni neywyššjm wýšky
Tah ztepile znjcj umdlewá dále a dále,
Umjrage w sladkém šeptu,
Gakby chwěl z wěčnosti, ničj se a mlčky pomjgj.
Zdálj zatjm třesot slawný
Zsjlege nezpytaně, wzdy bljže a bljže se kraužj.
Hřmjcjch hlahol zrostá bubnů
Lesnjch trub winutých třeskot žene z dáli se njzký.
Giž se to dwihá
Wjtr to žene
Řeka to walj
Z bauře to hučj,
Plnj to guž oblauk hlasný,
Guž řada průčelná smyčců tahy ostře prohánj;
Gako z šerých mraků hauště
Krup sypaných rachoty, hlaholů tak sauzwuky řinčj.
Polnjče třeštné w to se mjsj.
Posléz doskonalé ku plnosti se powznese bauře.
Ze wšad běžj hlučné tóny,
Gednoty auhrnkem w slawné hlasnosti konečně

Z duta chechtawých strogů hromný
Hlas wyletj rázem; sklepenjm třese Ozwěna sjně.

Dwauhlas.

A.

Kwitne krásau ljce každé, kam Hlasonko dospěgeš;
Zgasni kauzlem záře ladné twých ctitel swatý obor.
W ráge plesné smysly wábj twého prstu kýwnutj,
Cit blahý ze srdce laudj; ten ti lidstwo odwodj.

B.

W chrámu, kdežto tworce chwálj, hudba wážnj djku hluk,
Dým obětný wstaupágjcj gest wlněn zwukem gegjm.
Hudba ljbé wjže wěnce w chýži bjdné pastuše,
Knjže djky gj přinášj w herny gasné oswětě,

A.

Hudbě poctu swět podáwá, wšech radostj tworkyni.

B.

Gj kořj se Kamčadáli, gj diwoch wstepi krutý.

AB.

Mizni záštj, hněw pomjgeg, nezpomeň se úkora,
Hudbo černé srdce krásni, zhasni pomstu, zlost a lest!
Harfy gemné zwuk lahodný když wywjgen ze strunek,
A kdy pjsně w spolku ljbě znj w hlasotřesot gegj,
O, co těsnj srdce bawná, ó co tápj rozčilost!
Kmet ginostwj mladna cjtj, rozkošj topen ginoch.

B.

Pěgte pjsně, pěgte djky, pěgte hlasně hudby čest!
Skály měknauc gj kořj se, háge tančj, hwozd i les.
K hudbě harfy sladce krotnau z daupy lauzenj lwowé,
Pjsně lékem kauzloděgným saň kogj se zuřiwá.

A.

Péče bolné mrak setjrá s skráně 3) mužské hudby moc.

B.

Hřičky djtě nezpomjná wábené gegjm zwukem.

AB.

Mizni zášti, hněw pomjgeg, nezpomeň se úkora!
Hudbo! černé srdce krásni, zhasni pomstu, zlost a lest.

Z b o r.

Zawzněte hudbě w hlasné sjni
Chwály plesné!
Srdcj dotkněte citowé wážnj,
Z ráge zawjtey rozkoši božská!
Břinkem hreyte wyduté harfy,
Stř jbrozwonků hlaholy sladké
Ku pěnj zwoňte!
Lesnj trauby rozléhey se
Gemno wolánj!
Ze zboru hudcow, gak řeky walenj,
Hlasowé hlučte!
Zwučenjm slawným
We prawidelné mjře se wiňte!
Tam eoljny, tu sapeljny
Šeptem sladkým se ozjweyte!
Pjšťaly tenké
W sworném sauzwuku tažených smyčců
Ticho, pak napotom bystro zwučte!

M. Z. Polák.

---

1) Melodien. 2) passio. 3) skráně = spánky, židowiny, die Schläfe.

h. L i s t y b á s n j c k é.

1. Léta mladosti, Athanášowi Wankowi 1797.

Chtělbych teď se s tebau procházeti
Přjteli můg! w lůně wlasti swé;

Chtělbych město, domow přehljzeti
    Potoky a pole w ruce twé.
Gakby wše, co naši sličnau mladost
    Medem ragským opógowalo,
Každau naši liliowau radost
    Wěrně, čerstwě připomjnalo!

Wytrhni nás z ruky osudowy
    Fantazie rychle letjcj!
Čiň, ať uzřjme zdi Jozefowy,
    Kde se Labe pogj s Orlicj!
Hle! tam giž se we swé sláwě stkwěge
    Do nebes se pnaucj bjlá wěž.
Hle! giž z luk a lesů wůně wěge,
    Kragi! tys wlasť naše, ty to gseš. 1)

Wanko roztomilý! wiz tam dole
    Zbytek Rožumberka slawného!
Tam, co pjsčité to stkwj se pole,
    Tam ge základ swazku našeho.
Dřjw giž hry a žerty wykopaly
    Pro přátelstwj mjsto hluboké,
Wšak ge wzdycky zase zahrabaly
    Wášně naše w mládi diwoké.

Až pak naše srdce, naše žjly
    Nad diwokých wášnj zlostj wšj
Swjtězily z sgednocené sjly;
    Kámen wsazen, a my byli swj:
O, gak potom rostlo naše djlo!
    Gak se láska w srdcjch pewnila!
Plynuly pak naše dny až milo:
    W radostech se mladost tratila.

O gak nás tu wogsko papjrowé,
    Pewnost, leženj z knih těšilo!

Byli gsme tu w duchu hrdinowé;
  Bez bitwy tu nikdy nebylo.
Nebyloť nám na stolech mjst dosti,
  K tomu wálčenj tak krutému:
Tam dle *Kuklen* w řjčky hlubokosti
  Bjt se chtělo srdci našemu.

Hnedle pustili gsme na plaň wody
  Proti sobě lodj korowé;
O, gak hrozné činily tu škody
  Wogsku, lodjm kusy bezowé! —
Dnes gsme kolili, a zýtra byli
  Kněžj z nás, i stály oltáře:
Swjčky hořely; my Boha ctili,
  Zpjwagjc mu k chwále žaltáře.

Tam co u Plotišť ten sedlák seče,
  Widjš, gak tam skrze olšiny,
Ljskowj a wrby náhon teče?
  Pamatugeš na ty hodiny,
Co gsme w řečišti se geho gistém
  Ty a gá a Franěk brodili,
Pobrodiwše w praudě geho čistém
  W stjnu stromowj se sušili?

Pamatugeš, gak gsme po silnici
  Z Kuklen Kadlinského čjtali,
Nebo, mrakli hrozil we swětnici,
  Knihownu twau w pořad rownali?
Wjšli, gak gsme, hragjc Bryxiady 2)
  S Thalij se milau těšili?
Pamatugeš, gak gsme Kuriady 3)
  Česky, Čechowé giž, básnili?

Wanko, Wanko! toť nám hlas byl s nebe,
  Hlas, genž lásku k wlasti wzbuzuge:

„Milug wlast, a pracug!“ mne i tebe
Zwlášťli hlas ten nezawazuge?
Mne a tebe, na něž w wěku časném
Wlastenské swé swětló pustil den,
Kdežto, ó žel! o polední gasném
Tisjc Čechů hrubý tlačj sen?

Giskru tu, giž w srdce twé zde skládám,
Rozněť wicher lásky ke mně twé!
Splň, co od tebe co přjtel žádám,
Splň, co žádám z lásky k wlasti swé!
Nepřetrhni spolku přátelského
Zawřeného w kwětu mladosti!
Pozastaw se u obrazu mého
Často okem wěrné milosti!

Potom, Přjteli můg! wtipu swého
Nechtěgž s sebau, nechtěg w zemi wzjt!
Dey ho wlasti! ať gj ducha twého
Djlo na hánce můž branj být.
Wjš i, wšech že žádost, žjti wěčně
Na tom krásném swětě w dětech swých;
Staw twůg toho nedá; wlasť wšak wděčně
Tobě dá tu wěčnost w pracech twých.

Joz. Rautenkranc.

---

1) obecně na mjstě g s i, cf. pol. iesteś. 2) B r y x i a d y, weselé hry, které náš spolužák Jan Brixi též Králowéhradečan (gako kaplan w Chlumci dožil) skládal. 3) K u r i a d y, smutnohra: Horáciowé a Kúriaciowé, kteranž gsme společně skládali.

2. Poslánj k J w Unoru 1817.*

Často sobě wzpomjnám druhu weléceuný
Když gsem chodil w Polabj k tobě připogený.
Žitj mého dennice tehda geště žhala,
Kwjtjm různým naděge dráhy moge stlala.

Ucho rádo howoru tweho poslauchalo,
Lásku k tobě dwjženjm srdce zgewowalo.
Požáry se w západě do čerwena rděly,
Kteréž záři na ljce naše odrážely.
Hladinau nás mjgelo Labe w tichém běhu,
Rybář člunu přiháněl k bezpečnému břehu.
Tamto k nebi strměly Klépy 1) pahoraté,
Onde seděl wážný Rjp 2) w době kruhowaté.
Tamto zrožilý se skot pásl w bugném luhu,
Onde rolnjk hlaholil u swého si pluhu.
Diwem gati zřeli gsme polohy té země,
Kde se Čechůw usedlo prwotinné plémě.
Tu kde prwnj upad strom od gich pracné ruky,
Kde se mjsil lesnj šum s wlastenskými zwuky;
Řekni: smjmeli ten krag, gegž gsem počal znáti,
Plným srdcem wraucnosti otčiznau 3) teď zwáti?
Kde gste čásy prwnjch let w mládenecké sjle,
Národnj když horliwost wřela w každé žjle,
Dokud mluwau matky Čech moh se obegjti,
Nedaw mrawu cizoty do země se třjti;
Dokud otcem knjžete gméno polučeno
Klatbau wzdechů nebylo tagných obtjženo.
Wšecko čas, ten ukrutnjk, neljtostně plenj,
Pod geho se šlepěgj krag i národ měnj;
Praudům nowá řečiště ginam wykazuge,
Doly rowná pahorům, Etny wyhašuge;
Národnjho ducha twrz w rozwaliny kotj,
W zemi proti kraganům wlastnj syny rotj.
O, gak možno necjti truchliwosti w sobě,
Kdo wj předků wýbor swých pochowaný w hrobě.
Hlasem chtěl bych wolati hromu ohromného,
Ažbych stjny probudil z Orka mrákotného:
Wstaňte zhůru, zgewte se, patřte na swé wnuky,
Požehnánj newzali od otcowské ruky,
Swého hesla deyte gim, by se opět znali,

Aby o swé záwině déle nestrádali. 4)
Kam se dělo dědictwj od nich dochowané?
Gedwa slabá podoba w paměti nám tane,
Gedwa přáno wěděti, co se našjm zwalo,
W kterých mjstech srdce se wlasti rozedralo.
Hubený se wkrádá duch w pozůstalé syny,
Libugjcj mrzce si otcůw řjceniny.
Takto w zemi Helenůw nepamětně žige
Hrubý Osman s ljbými bohy Arkadie.
Mjsto chrámů Efežkých minarety stawj,
W Propelejch renegát porobau se bawj.
Mnohý Torso ležj tam, kde on hyzdu páše,
Za podnožec slaužj mu djlo Fidiaše.
Wšickni wůkol národy duchem wzhůru wstali,
Gešitnj 5) co Gallowé ondy za swé wzali,
Co ten Titan z Korsiky, wazbau swětu hroze,
Rukau obra Něwského padl na lomoze;
Směle opět German se hlawau k nebi tyčj,
Sýmě krwj zwlažené wšudy zrůstně kljčj.
Roksolan se wynášj nad způrné swé soky,
Spěše k chrámu slávy swé upřjmými kroky;
Ale naše Čechye, hromem obžehnutá,
Dřjmá, trpj, liknuge, w duchu nepohnutá.
Ani štěstj pokoge ani trýzeň wálky
K pěkným činům newábj ducha od zahálky.
Hannau powěst nebo čest stegnau měřj wáhau,
K gménu swému nižádnau netrudj se snahau. 6)
Nenj křiwé tauženj z prawdy odugaté,
Mrzkaun gest, kdo zlehčuge powinnosti swaté,
Wlastenectwj nenj snem mozku šjleného,
Aniž plodem snětiwým wěku některého:
Srdce plápolala nim maudrých Sokratesů,
Wšudy člowěk stkwj se nim z Temže do Gangesu.
Protož buďme trwalé k wlasti roztauženi,
Za porok 7) si kladauce od nj uchýlenj.

Hágme, kdy lze hágiti, w úzké Termopyle
Proti krutým autokům Sláwie swé milé.
Neodstupme od swého, dokud sjly stane,
Dokud swětlo žiwota w oku nedoplane.
Gestli hrstka malá nás na té přednj stráži,
O, to cena statnosti mnohem wjce wážj.
Padše w poli zásluhy, od swých neželeni,
Památkau snad na wzchodu budem odměněni.

Ant. Marek.

---

1) starý hrad bljže Libochowic, něm. Hasenburg. 2) wrch u Raudnice, na něgž Čech přišed do té zemi wstaupil, osadu nowau prohljžel a stanowil. Doba = figura. 3) dědictwj po otci, též wlast. 4) strádati = trpěti. 5) marnj. 6) snažnost. 7) za hanbu, cf. p o, a ř k u.

3. *Poslánj Karamzina k**

(z Ruského.)

Druhu můg! chtě staupit w šumný 1) swět
S ljbeznau a čistau dušj swogj
W garnjm kwětu mládeneckých let,
Rádby mluwil o tom s můzau mogj,
Čeho každý hledá na swětě,
A co wěčně lidem w předmětě,
O čem rowně powoleno saudit
Učenému, gako newědě, 2)
Bohatci, i komu gest se traudit
W plášti chodeckém a obědě,
Na stolicjch sláwau okraužených,
J w chalaupkách sedlských utěšených,
Na čem naděge se u lidj
W každém země prauhu zakežuge,
A co smrtných srdce obelšťuge,
Ale ach, se w nikom newidj!
O štěstj ge slowo. Událjme

Pod wětwj se k oné gjwině,
Prochladau swé city oswěžjme, 4)
Tam i besedau se nasladjme
W ljbezné té n ůzám tišině.
Druhu můg! i gestli k wjry hodnosti,
Aby deset tisjc bylo mněnj
Učených libomudreckých přenj
We spisownách šedé dřewnosti 5)
O prostředcjch šťastně tuto žjti,
O prostředcjch útěchu nagjti?
Ale tak gest; nenj w počtu chybeno.
Thales, Chylon, Pittak a Stylponi,
Diogeni, Plato a Zenoni,
A co giných swětu widěno,
W djlnách, chrámjch, sadech zrozkošnělých,
Na bečkách, a w kobkách 6) zatemnělých
O neywyššjm blahu mluwili,
Smrtedlnjků k štěstj wábili
Swému . . . berlami se žebráckými,
Bradami se klnauc swěcenými,
Že plod pozemnjho swršenstwa 7)
W sadu maudrosti gich brát se může,
Že w něm netlelý kwět blaženstwa
Swěže kwete gako pyšná růže.
Slowa kázala se překrásná,
Gen že nebyla i sauhlasná 8):
Geden křičel: staupey sady 9)!
Druhý: ne, ne, pogdiž tady! —
A co Gréci? zabýwali se,
Učeným rozepřem smáli se,
Za časté i snem ge zwauce.
My též po gich stopě gdauce
Toho wěku dočekali se
Mnoho o té wěci šumu, sporu
Od negedněch nowých hrdecůw,

Kterým často bez rozboru
Dáno gméno mudreců w.
Oni také swatě zaslibugj
Přjmý k štěstj ukázati sled,
Ale w twář ho sami nespatřugj,
Žiwau pode ghem, gak wšickni, běd,
Žiwau, hořké slze z očj tratj,
Gimiž tiše osudowi platj
Za to práwo mudrcemi slaut,
O štěstj wynášet w knihách saud.
Nelstěme 10) se klamem obraznosti,
Hledagjce w swětě blaženosti!
Spjše druhu můg ty dobudeš
Diwotworný filosofský kámen,
Než wěk bez bolesti probudeš.
Japetůw syn etherný plamen
Člowěkowi krádj s nebe snesl,
Ale štěstj gemu nepřinesl,
Ono w úděl nám se nedostalo,
A tam s Jupiterem pozůstalo.
Wzdychey, tauži, nenj k platnosti!
Osudowé řekli: budiž swěte
Bydlo přjzraků 11) a marnosti,
Kde w běd mnoze blaha málo kwěte!
Řekli . . . i hned šumnau ochotau
Marnosti wše na zem spustily se,
Hrdinowé w brni 12) strogili se,
Gsauce gati sláwy krásotau;
Mečem máwagjce 13) poletěli
Usmrcowat lidj w zábawu,
Gedni trůnu chtjčem zahořeli,
Druzj být i w chrámě k odiwu;
Gedni drze wesly šumjcjmi
Rozdělili pěnu dalných wod,
Druzj chtiwě rukami mocnými

Otewřeli w zemi temný chod,
Swětlého by prachu hrstku wzali . . .
Matné domněnky wšem hlawu spialy.
Wjtěz nad národy mohutnými,
Wládce nad zeměmi bezčislnými,
Gehož čelo bleskem wěnčeno,
W duševném 14) přec mraku umdléwá,
Sám i sebe tagně často ptá,
K čemu na welictwa 15) stupně kráčel,
K čemu w krwi lidské laury smáčel!
Smělec Ameriku odekrywšj
Pauti žádné 16) k štěstj neodkryl,
Jndy okowami zakljčiwšj
Sám též okowami skljčen byl,
Wedl i skonal žiwot w utrpenj.
A ten skelet drkotagjcj
Který nezná užjwati gměnj,
Prostřed něho w tesce 7) žigjcý! . . .
Ale kdo můg druhu s auplnostj
Wlny přečte w mořské hlubině?
A kdo představj nám w kartině
Ničemnost wšech zemnjch pečliwostj!
A co dělat? W lesůw pustině
W newědomé skrýši žel se hostj,
S swětem zbožně na wzdycky se prostj,
Kdy k neštěstj swět gest takowý;
Auwe, anachoret w přjkrowj
Pustém šťastliwěgšj giných nenj!
W samém strasti zemské zapomněnj
Geho duše ugediněná
Němým mrakem obehrazená
Poustáwá, klesá, wadne;
Srdce tesklj w hrudi 18) chladné,
Čjm se zagjmati neznage 19);
Heyno oblud w adské 20) hrozliwosti.

Plodůw dušnj geho pustotnosti,
Diwůw hrozných milionowé,
Zmige létagjcj, drakowé
Nad njm šustj křjdlý šumĕgjce,
Um pak geho strachem ztemňugjce;
W té on tesce žiwot skončuge!
Takowý ten swĕt gest podmĕsjčný:
Ač w nĕm blaha málo domuge,
Ač w nĕm hoře spůsob mnoholičný;
Gednak my dlé swĕta rozeni,
Dušj, umem k tomu dařeni,
A w nĕm dlužni do skonánj býti.
Hleďmež geg si tedy sladiti,
Neyménĕ, gak možno, taužiti,
Radĕgi, gak možno, tiše žjti,
Bez wšelikých marných žádánj,
Pustých, blýskagjcjch nadánj;
Ale co kde nagdem přjgemnosti,
Užiweme toho w ochotnosti.
W pustých lesů hlubokosti
Býwá neykrasnĕgšj anemon,
Kdy ukradkau wygde on
Prostřed pjsku, w samotnosti;
W mlze, w kormautliwé mrákotĕ
Gest paprsek slunce weselegšj;
Dobra na zemi ge w sporotĕ,
Ale proto ono — tjm milegšj;
To buď srdcjm našjm zisk a plen 21).
Kdo můž býti málem spokogen,
Nenj smyslůw, chtjče, newolnjkem:
Bohactwa i sláwy pochlebnjkem,
Kdo gest dušj přjm gak postawau,
Po blahu se w koráb newydáwá,
Ani s moře lodj očekáwá,
Nechwĕplj se 22) wĕtrů zábawau,

Pod sluncem se we swém domku kryge,
Pro dnešek gen wzdycky w dnešek žige,
A swé mysli neprostjrá dál,
Kdo se lidem přjmo w oči djwá,
Tráweniny w nápog nenaljwá,
Aniž kdy se trudné práce bál,
Koho blažj procházet se w poli,
Komu oddech w znogném čase mi'l,
Kdo se rukau, umem, neb gakkoli
Požitečna giným učinil,
Kdo gest na přjgemnau družbu čil,
Žige milowaný w šťastném snětj,
A gest otcem dobrých, milých dětj;
Kdo, kdy skuka 23), můzy přizjwá
S něžnau gegich družj, milostkami,
Swé i cizé chwjle sladjwá
Prozy nebo weršů zabýwkami,
Od čistého srdce směge se
(Prawo směge se, ne hřešno)
Nad wšjm, co se káže směšno:
Tentoť swětem klidně bere se,
Nežádá, by zhasli geho dnowé
Od gedu neb mečů hubjcjch,
Tomu swětem swět, ne peklem slowe;
Prostřed trnj žiwot koljcjch
Růžemi ten paut swau kwětj 24),
Odtušenj nagde bolestem,
Čas wečernj s usmjwánjm wstřetj,
A w půl noci usne tichým snem,

---

1) šumný, hlučný, rauschend. 2) newěda = neumělý. Trauditi se = pracj welkau se zanášeti, smutiti se. 3) smrtných = smrtedlných lidj. Obelštugi = zagjmám lstj, pochlebenstwjm. 4) oswěžiti = občerstwiti z moraw. swěžj, neb swjžj, = čerstwj. 5) dřewnost = starožitnost; dřewnj, předešlý wěk 6) kobka = since, die Halle; blaho = das Wohl. 7) swršenstwo = to co swrchnjho gest, neywyšši

dobré. 8) sauhlasný = harmonický. 9) sady, obs. hier, cf. sý (tý) odsud. Sady, odsud, sem a p. gsau blјže nežli tady, odtud, tam a t. d. 10) lstјti se, od gména lest, zde tolik co pochlebowati sobě, sich schmeicheln. 11) přјzrak = Phantasie, Hirngespinst, Gespenst, Phantom, od slowa zřјti, zrak. 12) brně = brněnj, lorica, der Panzer. 13) máwám = iter. od manu, (magi, magu) zde tolik co něm. schwenken. Zábawa, Unterhalt. 14) duševný = dušnj, od duše (Seelen), gako duchownj od ducha. 15) welictwo = welikost, die Größe. 16) žádný gest také tolik co žádaný, žádaucj. 17) teska = tesknost, 18) hruď = prsa, die Brust. 19) namagi, namanu se = před oči se stawjm, na mysl wstaupjm. 20) pekelné, od řeck. ᾅδης. 21) kořist = praeda, Beute. 22) t. netřese se. 23) skuka = dlauhá chwjle, lange Weile. 24) kwětem posýpá; wstřctiti = potkati.

b. *Historické básně.*

α. Rozprawy nebo powěsti.

1. *Wděčný syn.*

Zbislaw mjsto radowánj
Dnem i nocj w bědowánj
Tráwil krásné podletj:
„Bože! gak se wede otci
W zlých nepřátel kruté moci?
Snad giž zhynul w zagetj.

Snad se w slzách plyna saužj,
Po swé milé wlasti taužj,
Snad mu mečem hrozj kat?“
Tak se, ruce lomě, mořj,
Láskau k otci ctnému hořj;
Starost nedá gemu spát.

Aby otce wyswobodil,
Hory přelez, a se brodil,
Dral se skrze drabanty
Přjmo k egyptskému trůnu,
Kdežto Baša w zlatém lůnu
Stkwěl se nad diamanty.

Padnul k noham důstognosti,
Sepiaw ruce w horliwosti
Zwolal we swém trápenj:
„Pane, swobodu dey otci,
Gá chci za něg dny a noci
Snášet pauta, wězenj."
Blahowý! ay co bys činil?
Nic gsi zlého nezawinil, —
Tak se Baša hochu smál;
Nikdy, nikdy otec lidj,
Nikdy swětla neuwidj:
Pomni, nežby kročil dál!
„Nemeškey mé spjti ruce
Nebránjm se žádné muce;
Dobře, co mne čeká, znám;
Nechť mé oko nikdy lidj
Nikdy swětla neuwidj,
Když swobodu otci dám."
Ha! swobodu — hlawu ztratj!
Dnes poprawj nad njm katj,
Umřjt musj Turků wrah:
Blaude, nechtěg žitj swého
Utracowat za giného;
Newjš co gest smrti strach.
„Zde má hlawa gest ó Pane!
Kaž ať wůle twá se stane;
Nebogjm se smrti s wlas;
Nebogjm se hrůzy meče,
Z lásky k otci krew má teče:
Slyš ó Pane, lásky hlas!"
Ne tak lehko hlawy zbude:
Prwe trýzněn, pálen bude,
Než mu žiwot wzjti dám;

K hanbě do smradlawé wody
Dá se žabám w tučné hody;
Chceš to nesti wšecko sám?
„Wšecko snesu beze lkánj,
Gen nad otcem smilowánj
Tresce syna, Pane měg!
Pal a trýzni dny a noci,
Ach gen, ach gen mému otci
Swobodu a milost dey.“
Staň se. Hned tu kati stáli,
By po wůli byli králi;
Stála hned i hranice.
Zbislaw dwjhna s země sebe
Chwálj dobrotiwé nebe,
Žehná Bašu welice.
Trýzněn, pálen mage býti,
Widj Bašu k sobě gjti
Se swau dcerau gedinau.
Baša prawj: Dobrý synu!
Odpauštjme otci winu
Pro twau lásku hrdinnau.
Zde, hle, dceru neymilegšj
Wezmi, synu neywěrnĕgšj,
Poklady mé i mau čest.
Twé synowské milowánj
Netoliko slitowánj,
Ale wjce hodno gest.

Wogtěch Negedlý.

2. † *Bitwa na Kosowu.*

(z Srbského.)

Uwedenj.

Srbské králowstwj po králi Urošowi přišlo na knjžetstwj; i wolili sobě za pána knjže Lazara, kte-

rýž měl sestřenici krále Uroša, gménem Milicu, knjžeti pak Lazarowi gedni přáli, a druzj nepřáli, gak se to po hřjchu we swětě děge. Usljšew cjsař Morát, že knjže Lazar gest náměstek pána swého w Srbském králowstwj; sebraw wogsko, táhl do Srbské země na Kosowo pole, a knjže Lazar též nemeškal, a položil se proti cjsaři z druhé strany na Smogowě wedle gedné wody, genž slowe Labes, a bylo we středu na den sw. Wjta, počal se bog walný, a trwal až do pátku. Páni, kteřjž přáli knjžeti Lazarowi, ti mužsky wedlé něho wěrně a práwě byli, a druzj skrze prsty hleděli. Skrze takowau newěru, záwist a neswornost ten bog zmrhán gest w pátek o poledni. Tu tehdáž Miloš Kobiza zabil cjsaře Moráta, též ten den zabit gest syn geho Mustafa, a druhý syn gménem Aldrýn. Bajazit ostal na cjsařské stolici. Ten den gat byl také knjže Lazar bljzko gednoho kostela Matky božj gménem. Wedlé něho gat byl Kraymjr wogwoda Teplický, a giných mnoho panůw na tom mjstě zbito gest, a newěrnjci nadjwawše se, zůstali za zrádce, gakož pak žádnému to na dobré newyšlo; nebo cjsař po dobré chwjli ge sebraw, dal ge stjnati, prawě: Tak učinili gste panu swému nepráwě a newěrně, mohliby gste i mně w potřebě mé učiniti. Tu pak byli přiwedli knjže Lazara a Wogwodu Kraymjra před cjsaře Bajazita. Cjsař Morát otec geho, také bratřj geho obadwa na marách leželi. I řekl knjžeti Lazarowi: Teď widjš ležjcj na marách otce mého i bratry; kteraks se směl o to pokusiti, a otci mému se protiwiti? Knjže Lazar mlčel. I řekl wogwoda Kraymjr: Knjže milý, odpowjdey cjsaři; nenjť hlawa gako wrbowý peň, aby dwakrát rostla. I dj knjže Lazar cjsaři: Wětšjť diw gest to, kterak otec twůg směl se o králowstwj Srbské pokusiti. I řekl dále: bychť byl wěděl,

co nynj očima widjm, musilby ty na čtwrtých marách ležeti, a snad pán bůh tak neráčil chtjti pro naše prohřešenj, děgž se wůle božj. W tom cjsař kázal mu hlawu stjti, a Kraymjr wyprosiw na cjsaři, držel podolek pod hlawau knjžete Lazara, aby hlawa země nedopadla. Tehdy wogwoda Kraymjr přičiniw hlawu swau k knjžeti Lazarowi, i řekl: přisahal gsem dnes pánu bohu, kde hlawa knjžete Lazara, tu má také; a obě dwě hlawy na zemi upadly. Téhož času přinesl geden Genčařjn hlawu Miloš-Kobjze, a wrhl gi před cjsaře k těm dwěma hlawám, řka: Cjsaři; ted dwě hlawy neyukrutněgšjch nepřátel twých. Potom Srbi, kteřjž byli při cjsaři Bajazitowi, wyprosili tělo knjžete Lazara, i nesli ho do kláštera gměnem Klawačan, a tu pochowán, a za swatého wyzdwižen gest. Cjsař Bajazit, uděláw znamenj tu kdež otec geho zabit byl, sklep olowem přikrytý na čtyrech slaupjch, otce swého a bratřj w rakwjch poslal do města Brusy, kdežto gegich pohřeb byl. Tak se ten nešťastný bog dokonal skrze neweru zlých lidj. Dwa páni, totiž cjsař Uroš, a knjže Lazar z Srbského králowstwj wěrně bogugjce, pro wjru křesťanskau w krátkém času od Turkůw z tohoto swěta sešli. (Z Tur. kron. M. Konstantinowiče.)

Car Lazar si zasedne k wečeři,
Wedlé něho carice Milice;
Prawj k němu carice Milice:
„Care Lazo Srbská krůno zlatá! 1)
Ty potáhneš zegtra na Kosowo,
S sebau wodjš sluhy i wéwody,
We dwoře nikoho neostawjš;
Care Lazo! žádné mužské hlawy,
By ti mohl psanj odnášeti
Na Kosowo, a nazpět wrátiti;

Odwádjš mi dewět milých bratřj,
Dewět bratřj, dewět Jugowičů;
Ostaw aspoň mi gednoho bratra,
Gedno bratra sestře pro přjsahu. 2)"
K nj howořj Srbské knjže Lazar:
Panj moge carice Milice!
Kteréhobys neyraděg wolila,
Bych ti geg ostawil w bjlém dwoře?
„Ostaw mi zde Božka Jugowiče."
Tedy prawj Srbské knjže Lazar:
Panj moge carice Milice!
Když se zegtra bjlý den rozswitne,
Den rozswitne a rozhřege slunce,
A wrata se otewrau na hradě,
Tu hned wygdi přede městskau bránu,
Tudy půgde wogsko w krásných řadách,
Wšickni gezdci pod bogowným kopjm;
Před nimi ge Božko Jugowičůw,
A on nosj křjžowý praporec.
Wyřiď gemu ode mne žehnánj;
Nechť dá praporce komu gen sám chce,
A nechť s tebau we dwoře ostane.
Když se ráno gitro rozswitnulo,
J městské se otewřely brány,
Tu hned wygde carice Milice,
Ona stogj bljzko w městské bráně,
A hle tutě wogska w krásných řadách,
Před wogskem ge Božko Jugowičůw
Na ryzáku wšecken w čistém zlatě,
Křjžowý geg praporec zakrýwal
Pobratřenče! 3) do koně ryzáka;
Na praporci gest zlaté gablko,
Od gablka strmj zlaté křjže,
Od křjžů pak zlaté třapce wisj,
Ti klepagj Božkowi po plecech.

Přiskočj tu carice Milice,
A uchwátj za uzdu ryzáka,
Ruce sepne Božku wůkol hrdla,
Pak mu počne ticho howořiti:
„O, můg bratře Božko Jugowiči!
Car mi tebe darem obětowal,
Abys nešel na bog na Kosowo,
J tobě též žehnánj zkazuge,
Bys dal praporec komu ti libo,
J bys ostal se mnau na Kruševci,
Abych měla bratra pro přjsahu.“
Ale prawj Božko Jugowičůw:
J gdi sestro zpět do bjlé wěže,
A gábych se ti giž nenawrátil,
Ani z ruky praporcebych nedal,
Kdyby mi car darowal Kruševec;
Pakby řekla družina ostatnj:
Hle strašiwce Božka Jugowiče!
On se bogj gjti na Kosowo
Pro křjž čestný krwe proléwati,
A pro wjru swatau swau umřjti;
Pak zabodne koně přjmo k bráně.
A hle Jugu starého Bohdána!
J za njm hned sedm Jugowičůw;
Wšech gich sedm zastawila řadau,
Ale ani geden hleděti nechce.
Malau chwjlku na to trwalo to,
A hle tu zas Wogna Jugowiče;
J on wodj carské krásné koně,
Pokryti gsau z cela ryzjm zlatem;
Ona pod njm uchwátj hnědauše,
J sepne mu ruce wůkol hrdla;
Tu se k němu gme hned howořiti:
„O, můg bratře Jugowiči Wogne!
Car mi tebe darem obětowal,

J tobě též žehnánj zkazuge
Bys dal koně komu se ti ljbj,
J bys ostal semnau na Kruševci,
Abych měla bratra pro přjsahu.“
Tu gj prawj Jugowičůw Wogen:
Gdižiž sestro do swé bjlé wěže,
Gábych se ti gonák nenawrátil,
Ani carowých konj nepustil,
Kdybych wěděl, že tam hned zahynu:
Táhnu sestro na Kosowo přjmo,
Pro křjž čestný křew swau prolewati,
J pro wjru s bratřjmi umřjti.
Pak zabodne koně přjmo k bráně.
Když to widj carice Milice,
Ona padne na kámen studený,
Ona padne — tu gi smysly minau;
A hle tutě slawného Lazara!
Když tak widj panj swau Milici,
Hrnau se mu slzy s obljčege,
Ohljžj se s prawice na lewo
A zawolá sluhu Holubana:
„Holubane ty můg wěrný sluho!
Skoč hned dolů s koně Labutjna,
Wezmi panj na swé bjlé ruce,
A odnes gi do wysoké wěže;
Ode mne to dowoleno tobě,
Abys nešel na bog na Kosowo,
Ale ostaň raděg w bjlém dwoře.“
Když to zaslech sluha Holubanjn,
Prolil slzy se swých bjlých ljcj,
A tu skočj s koně Labutjna,
Wezme panj na swé bjlé ruce,
Odnese gi na wysokau wěži;
Ale srdci odolat nemůže,
Aby nešel na bog na Kosowo;

Wrátj se tu k Labutjnu koni,
Wsedne naň, a gede na Kosowo.

* * *

Když se ráno gitro rozswitnulo,
Přiletěli dwa wranj hawrani
Od Kosowa pole širokého,
A tu padli tam do bjlé wěže,
Až do wěže slawného Lazara.
Geden krakče, druhý předpowjdá:
„Zdali to wěž slawného Lazara,
Neb snad w wěži nikde nikdo nenj?"
To pak w wěži nikdo nezaslechl,
Leč slyšela carice Milice;
Na to wygde před tu bjlau wěži,
Zeptá tyto dwa wrany hawrany 4):
„Bůh buď s wámi dwa wranj hawrani!
Odkud pak gste sem dnes přiletěli?
Negsteli wy od pole Kosowa?
Widělili gste dwě silná wogska?
Zdali wogska na se udeřila?
A čj wogsko druhé porazilo?"
Na to kážj dwa wranj hawrani:
Bůh buď s tebau, carice Milice!
Letjme dnes od Kosowa přjmo;
Widěli gsme ta dwě silná wogska,
Wogska na se wčera udeřila,
Obadwa carowé zahynuli;
Od Turků pak něco gich ostalo,
A od Srbů co gest pozůstalo,
Wše raněno i zakrwaweno.
O tom oni když tak howořili,
A hle tutě sluhy Milutjna,
Nesa prawici w swé lewé ruce.
Na něm gest ran krutých sedmnácte,
Celý geho kůň mu w krwi bředne.

Prawj k němu tu panj Milice:
„Co tě bolj sluho Milutjne!
Zradili snad cara na Kosowu?“
Howořj pak sluha Milutjnec:
„Skyň mne panj s koně teď wjtěze,
A umyg mne studenau wodičkau,
A čerweným wjnem rány zaleg,
Těžké gsau mne rány oswogily 5).“
Skyne geg tu carice Milice,
A umyge geg studenau wodau,
J zalige geg čerweným wjnem.
Když se sluha málo zpamatowal,
Ptá se geho carice Milice:
„Co se dálo sluho na Kosowu,
Kde zahynul slawný knjže Lazar?
Kde zahynul starý Juğa Bohdan?
Kde zhynulo dewět Juğowičů?
Kde zahynul Miloš Wogewoda?
Kde zahynul Wuko Brankowičůw?
Kde zahynul Banowič Strachyňa?“
Tedy sluha počne powjdati:
Wšickni ostali tam na Kosowě.
Kde zahynul slawný knjže Lazar,
Tu gest mnoho kopj polámáno,
Polámáno Tureckých i Srbských,
Ale wjce Srbských nežli Turských,
Bránjc, panj, swého hospodara 6),
Hospodara slawného Lazara;
A Juğa ti carice zahynul
Na počátku hned w tom prwnjm bogi;
Zhynulo ti osm Juğowičůw,
Bratr bratra kde zraditi nechtěl,
Dokud hodně geden běžet mohl.
Geště ostal Božko Juğowičůw,
Křjžnjk se mu po Kosowu wěge, . . .

Geště Turky rozhánj po řadách
Gako sokol ptáky a holuby;
Kde se brodila krew do kolenau,
Tu zahyne Banowič Strachyňa;
Miloš pak ti carice zahynul
U Sitnice u wody studené,
Tam kde mnozj Turci zahynuli;
Miloš zhubil cjsaře Murata,
Turků pak gest zhubil dwanáct tisjc.
Bůh rač spasit, koho stwořit ráčil:
Zde gest památka Srbskému rodu,
By se přjčil i by wyprawowal,
Dokud lidj, dokud gest Kosowa.
Co se ptáš na proklatého Wuka!
Ontě zradil cara na Kosowu,
J odwedl dwanácte tisjců
Carice má ljtých kyrisnjků.

Wáclaw Hanka.

---

1) Krůno mjsto koruno, ze Srbského k wůli werši wzato. 2) Neywětšj přjsaha Srbkyň gest: Tako mi žiw bratec! 3) Srbowé magj wolené bratry; pobratřenj w kostele gistými cjrkewnjmi obřady se stáwá. 4 Srbowé we swých národnjch pjsnjch nemagj žádných rownoslohů, a přigdeli kdy který, hned slowo za sl wem se srownáwá; proto zde wrany za wrané. 5 Oswogiti t. přiwlastniti. 6) Hospodar w Tureckých zemjch gest wládař.

3. *Knjžecj stůl.*

Česká powěst z Herdera, dlé Hagkowy kroniky.

Kdož gest ona na zeleném luze 1),
Sedjc mezi dwanácterem panů?
Gest to Libuša, maudrého Kroka
Maudrá dcera, české země kněžna,
Sedj na saudu, a smysljc saudj.

Ale nynj nález přjsný činj
Bohatému Rohoňowi. Boháč
Zapálj se wztekem, třikrát praštj
Kygem w zemi, zkřjkna dj: „O, křiwda
Weliká nám Čechům, statným mužům,
Že nás žena podmanila, trýznj,
Dlauhé wlasy magjc, krátký rozum.
Hned umřjti gest nám lépe mužům,
Než tjm ženským práwem žiwu býti."
To kdy uslyšj Krokowa dcera,
Lidu matka, dobrým přjtelkyně,
Ač se tiché prsy gegj rmautj,
Přece zasmáwši se wljdně, prawj:
„Křiwda Čechowé wám, statnj muži,
Že wás mjrná žena láskau saudj;
Máte mjti muže zpráwce swého,
Gestřába na mjstě holubice."
Wstala pěkným zardégjc se hněwem,
„Tuto zgitra nagdete se u mne;
Wyplnj se žádost waše." Wšickni
Němj, hanbau zaraženi stogj,
Wšickni cjtj, gak zle lásku gegj
Mateřskau a wěrnost odplacugj.
Gesti wyřknuto, a každý sobě
Gitra, každý muže wládce žádá.
Rozegde se z saudu zástup celý.
Mnozj páni, bohatj a dwornj
Libušu i gegj stol snaubjce
Wábj okrasami, lichocenjm,
Drahým zbožjm, brawu, skotu stády.
Libuša prodati se nerodj,
Ani stol swůg. Koho sobě zwolj?
Každý šlechtic w tu noc nepokogně
Spj a čeká gitra. Gitro přigde.
Wöstka Libuše gest beze spanj,

Bez dřjmoty na swé hoře swaté,
Klimby bohyně se táže, až gj
Bohyně wygewj osud přjštj:
„Wzhůru Libušo! tam za horami,
Za horami na Biliny břehu
Twůg kůň nagde české země knjže,
Ten ti mužem, kmenu otcem bude.
Dwěma oře strakatými woly,
A prut kmenu swého w ruce držj,
Buda za železným stolem gjsti.
Ruče dcero, osudnj čas kwapj.“
Kwapj Libuša swolati Čechy,
Na zem klade korunu, a wece:
Wzhůru Čechowé, ó statnj muži,
Za horami na Biliny břehu
Můg kůň nagde české země knjže,
Ten mi mužem, kmenu otcem bude;
Dwěma oře strakatými woly,
A prut kmenu swého w ruce držj,
Buda za železným stolem gjsti;
Ruče děti, osudnj čas kwapj.“
Ruče oni plášť, korunu wzawše
Za brůnau co střela rychlau gedau,
Bjlý orel nad nimi se wznášj.
Když Biliny za horami dogdau,
Stane kůň a řehce pod člowěkem
Aulehlj ořjcjm. Diwjce se
Stogj. On pak přemeyšlege kráčj,
Dwěma oře strakatými woly
W prawici má ljskowý prut uschlý.
Děgj oni: „Zdráw buď muži šťastný!“
A on pospjchage woly bode,
Aniž slyšj. „Zdráw buď bohům wděčný,
Knjže náš!“ A hned i geg w knjžecké
Raucho oblékagj, korunu naň wloži.

„O by bylo doorati rolj
Tuto, dj on, blahaby wždy w zemi
Byla wašj. Nechceť wšak giž tomu
Osud rychločasý. A wtekl w zemi
Prut, a wypřah z pluhu woly prawj:
„Gdětež tam, odkud gste wyšli.“ Náhle
Woli pozdwihli se do powětřj,
A tam do bljzké se wnesli skály,
Skála po nich zawřela se, a z nj
Hnogná dosawáde teče woda.
Náhle počna prut se zelenati
Ze sebe tré ratoljstek wydá.
Widauce to, náramně se diwj.
Přemysl (takowé gmě muži bylo)
Gednéž radlicj pluh zwrátj zhůru,
A z kabele wyňaw sýr a pecen,
Káže hostem na drnu sedati,
A sám klade oběd na radlici.
„Nynj, kmeti, s knjžetem swým kwaste.“
Oni wěstby té se diwj prawdě,
Kterak bude gjsti za železným stolem;
Pohlédagj na zelenost prutu.
O, diw diwu! náhle z třj dwé uschlo
Ratoljstek, třetj mile kwete.
A kdy w diwu tázati se chtěgj
Oráč takto wece: Přátelé! kwět
Tento znamená můg rod králowský,
Mnozj panowati chtjce uschnau,
Geden gen gsa králem bude kwésti.
„Pane, nač ten diwný stůl železný?“
Což newjte, na gakowém stole
Král gjdáwá? On gest to železo,
A wy skot ořjcj gemu chleba.
„Pane, tys tak snažně oral rolj;
Hněw tě pogal, žes gj nedooral.“

O by bylo doorati rolj!
Žel mi gest, že přišli gste tak ráno;
By gste tepruw wyšli od Libušy,
Hognost chleba, (tak znj osudowé,)
Po wšecky dny byloby w té zemi.
W této hoře gsau teď mogi woli.
To řka wstane, na kůň bjlý wsedne,
Genž si bugně počjnage, hrabe.
Střewjce má prosté z kor ljpowých,
Gež swau rukau sobě leyčjm ušil;
Oni geho obauwagj w skwostné.
„Nechte, prawj knjže na komoni bjlém,
Nechte mi střewjců z kor ljpowých,
Gež gsem sobě leyčjm sám byl ušil,
Ať uwidj synowé i wnuci,
Kterak gegich otec knjže chodil."
Poljbil ge, a za ňadra wložil.
Geda, dobrotiwě, maudře mluwj,
W dlauhém rauše bůh se býti widj.
A kdy přigedau na dwůr Libušin
Ona geho wjtá s drahau panen,
Lid ho gednjm hlasem za swé knjže,
Libuša pak za manžela wolj.
Dlauho wládli wesele i dobře,
Slawné zákony a mjrná práwa
Dadauc, mnohá wystawěli města,
A prut osudnj wždy wjc wykwétal.
Střewjce ty byly pro památku;
Ňezahálela radlice, dokud
Libuša i Přemysl žiwi byli.
Běda, běda! prut giž dáwno uschnul,
Ukradeny gsau střewjce prosté,
A stůl železný gest zlatým stolem.

Frant. Jan Swoboda.

1) Herder sobě předstawuge Libuši gako pastýřku na ze'ené luze, t. lesnj lauce. W starožitném zlomku Českému národnjmu Muzeum zaslaném Libuša w bělestwúcj ryze na z l a t ě o t n ě s t o l e, t. g. zlatém otcowském trůnu sedj, a welebně sobě wede. Sama ta powěst tam přirozeně, a práwě básnjcky přednesena, ale žel! ne cela.

4. *Lakomec Bral.*

Lakomec Bral, gehož mrzká peněz žádost
Byla nenasycená,
Cjtil hanebnau w swém zlostném srdci radost,
Wida gako zwětšená
Geho stodola se zbožjm z rolj, wlonj
Chudým wdowám neprawě
Uchwácených plnj, aniž wše se do nj
Městkná. Nehneť této ohawě
Srdce neštastných těch na to zřjcjch lkánj.
W tom mrak náhla oblohu
Zaclonj; hrom do stodoly, u blýskánj
Také wenku do stohu
Udeřj, a wšecku laupež se stawenjm
W okamženj na popel
Obrátj. Tu shořj i Bral se zlým gměnjm,
An ho přjliš bránit chtěl.

Giřj Palkowič.

5. *Přemožená žádost pomsty.*

Fricek malý trhal kwjtj
Chtěge z něho wjnek wjti,
W tom geg pichla wčelička
Do prawého malička.
On tu polekaw se skočj,
Slzy utjráge s očj,
W patách za nj harcuge,
Wšecko zlé gj slibuge.

„Počkey wčelko! nemáš wjce
Z květin zbjrat sladké pjce,
Dosti mám twé krutosti;
Umřeš bez wšj ljtosti.“
K tomu štěstj na otcowa
Geště sobě wzpomněl slowa:
„Nehezkýbys Fricek byl,
Kdyby zlým se za zlé mstil.“
Hned se tedy pozastawil,
Wčelce odpustil a prawil:
„Lépe hezkým Frickem být,
Nežli wčelce žiwot wzjt.“

J. Zabranský.

6. *Oklamaná naděge.*

Gednau panj Pepice, dcera mé přjtelkyně,
Gako dobrá hospodyně,
Na hlawu wzawši hrnec mljka,
Umyslyla na trh gjti do Mělnjka.
W letnj zatjm suknici
K městu po rowné chwátá silnici;
Pak, že takto se lehčegi chodj,
Sukni si podkasá, a obuw s nohy shodj.
Gdúci cestau weselá
Počjtá giž w mysli, co wydělá,
Pěkný dwadcetnjček, a snad wjce
Na swém mljce.
Myslila kaupiti s kopu wagec, a na ně
Nasaditi troge slepice
Do kukaně:
(Bylať z Naděgowic panj Pepice.)
Cožby to bylo, řekla sama w sobě,
Aby mi hodně kuřat newyseděly?
Třeba we dne sup, neb w nočnj liška době

Mně gich několik potřeli:
Bylabych musila zawiniti mnoho,
Kdyby mi nemělo ze wšeho toho
Zůstati aspoň na prase.
Z prasete, až se hodně wypase,
Dostanu, (kdož pak mi to zepře?)
Tlusťaučkého, milostného wepře.
Tak se sberau pomaljčku a pomaljčku
Groše do pytljčku!
Kdož mi při takém požitku
K rozmnoženj mého dobytku
Zapowj kaupiti kráwu, a potom kráwa
(Bodeyž gen byla zdráwa!)
Dá mi tele; ó gak ge uzřjm ráda
Bugně skákati prostřed mého stáda!
W tom si Pepice, hopsa! poskočj,
Hrnec s hlawy se skotj a plesk! se na kusy rozkočj.
Běda! ach přenešťastná chwjle!
Wegce, kuřata, slepice,
Prase i wepř i kráwa i týle,
Wše tu zhynulo s mljkem! A panj Pepice,
Co se giž tak možnau byla
Učinila
S ničjm a s plačky se domů wrátj;
Blaze gestě, že gj muž newymlátj.

Ant. Puchmayer.

7. *Čarodějnjcký učedlnjk.*

(Z Göte.)

Uwedenj z Lucianowa Tychyda a Filoktéta, wiz. Hlas. I. 620.

Plawil se náhodau s námi gakýsi muž z Memfisi, náramně maudrosti, a we wšem egyptském

uměnj welmi zběhlý. I swěřiw mi wšecka swá tagemstwj přemluwil mne konečně, abych zanechage wšech chlapů mych w Memfisi sám gediný s njm šel, že prý služebnjků se nám nikdy nebude nedostáwati. I poslechl gsem ho, a byli gsme tjmto spůsobem žiwi: Gak mile gsme někam na mjsto přišli, wzal dřewěný sochor, chwostiště aneb paličku z moždjře, oblékl w raucho, a řjkal k tomu gistá slowa; i hned chwostiště aneb cožkoli to bylo, chodilo, a wšem ginym lidem člowek se býti zdálo: wyšedši wen wážilo wodu, ostaralo nám gjdlo, a we wšem nám k pomoci bylo, i posluhowalo. Když gsme geho služby wjce potřebj neměli, řjkal zas gakási slowa, a chwostiště se zase we chwostiště, palicka w paličku proměnily. Co neywjce gsem se snažil, abych se tomu od něho naučil; ale toho gediné mi nepřál, ač we wšech giných wěcech byl neysložebněgšj. Gednoho wšak dne přišel gsem podtagj w temném kautku se skryw na formuli w třech slabikách toliko záležegjcj. On šel na trh, rozkázaw paličce, co činiti má. Gá pak na zegtřj, když on mage řjzenj odšel, wezmu paličku, obleku gi, wyřku ty tři slabiky, a poručjm gj, aby wodu přinesla. I hned mi přinese plný džbán. Dosti, djm gá, nenos wjce wody, nébrž buď zase paličkau. Ale palička nechtěla mne wjce poslechnauti, nébrž pořád wodu nosila, tak že celý dům wodau naplněn byl.

Gá newěda si rady (neboť gsem se bál, aby Pankrates, nawrátě se, těžce toho nenesl, což se i skutečně stalo,) popadnu sekeru, a rozseknu palicku we dwé. Ale tu každá ta polowice popadla džbán, a nosily wodu, a mjsto gednoho měl gsem giž dwa slaužjcj. W tom přigde Pankrates, a wida co se děge, učinil ge zase dřewem, gak prwé před řjkánjm slow byli, sám pak tagně mne opustiw, poděl se, ani sám ne-

wjm kam, a až po tu chwjli gsem ho geště nespatřil. *Jan Negedlý.*

Posléz gednau kauzedlnjku
Událo se z domu gjti!
Nynj bude učedlnjku
Duchy geho k wůli mjti;
Slowo mistra wšaké 1),
Zwyk i skutky znám,
Mocj duchů také
Čáry udělám.
Skokem, skokem
Ku potoku!
Wědro k boku!
Aby wody
Walným, plným tekauc tokem
W kaupel daly hogné brody.
Nynj pogď sem starý chwoste 2)!
Za pacholka byl gsi dlauho;
Wezmi na se ruby 3) prosté,
Buď mi k wůli wěrný slauho!
W hoře nasaď hlawu,
Dole nohy měg!
Běhey, co gsi w stawu,
Wody naléweg!
Skokem, skokem
Ku potoku!
Wědro k boku!
Aby wody
Walným, plným tekauc tokem
W kaupel daly hogné brody.
Wěru, hleďte! dolů spěchá
Ku potoku, hony skoky!
Zase zpět co šipka gechá,
A tu lige ručj toky!

Guž i po dwakráte!
Gak to natjká!
Geště gedenkráte,
Staudew přetjká!
    Chwoste, chwoste
    Dosti moků!
    Ani kroku
    Negdi znowa!
    Běda, běda, ách pomozte!
    Zapomněl gsem toho slowa!
Slowa, kterým konečně se
W prwnjm gewj stawu prostém.
Ach! zas běžj, wodu nese,
Kéž pak bude starým chwostem!
Wzdycky opět wleče
Wědrem nowý brod;
Ach guž na mne teče
Přjwal hrozných wod!
    Nelze dlauho
    Toho snesti,
    Chci tě w pěsti
    Chwátit chlape.
    Ach, nastogte, ó zlá tauho!
    Gak se supj, gak se sape!
O, ty zlostný pekelnjku!
Má dům celý ztopen býti?
Newidjšli z pokogjku
Praudy walem wen se ljti?
Diásel 4) chwosta mjwal!
Nechce slowa dbát.
Chwoste, kterýs býwal,
Zůstaň gednau stát!
    Předce nechce;
    Zloboh státi!
    Má se káti!

Gá ho schwátjm,
A to staré drewo lehce
Širočinau w dwé rozwrátjm.
Guž ho zase widjm běžet!
Gak se na tě wrhu mile,
Hned padauchu budeš ležet; —
Třeskl topor, padlo čile,
Wěru dostal notně!
W dwé ge kletý chwost!
Gak mi bylo psotně!
Guž gsem leku prost.
Běda, běda!
Oba djly
Zas tu chwjli
Zhůru wstali,
Každý z nich co chlap si weda;
Kéž se bozi smilowali!
Oba běžj! Co tu wody
Po schodech a pokogjku!
Gaké řeky, gaké brody!
Kde gsi mistře kauzelnjku!
Ach, on práwě k tomu;
Mistře, zle ge zle!
Duchů opět z domu
Nepozbudu, hle! —
W kautě stůgte
Chwosti, chwosti!
Wody dosti.
Máli djka
Z posluh býti, pozorugte
Genom mistra kauzelnjka,

1) wšaký - každý, omnis. 2) koštiště. 3) šaty. 4) ďasel, zlý duch.

b. Herecké neb dramatické.

1. Smutnohra:

SWATISLAW.

(W gednom gednánj.)

Osoby:

Swatislaw, knjže Morawský z rodu *Swatoplukowa*, přjtel *Wratislawa*, bratra *Spitihněwowa* knjžete Českého.
Žerotjn, téhož přjtel.
Černokwas, Český sudj.
Dobromysl, knjžecj lékař.
Wjtoš, Swatislawůw zbrognoš.
Strážnjk.

Děg koná se na hradě Českém, který na skalném břehu Sázawy stogj, nedaleko pomezj Morawského.

Wýgew I.

(Wysoká tmawá sjň. Wzadu slaupenj, stůl a několik sedadel. W lewo mřjžowé okno. Podzim. Gitro neyraněgsj.)

Swatislaw

(sám bezbranný, raněn do lewého boku, stogj u okna, podepřen gsa na zed; hledj tak něgakau chwjlku ochotně w pole.)

Odpočjwá braň, w swůg černorauchý kljn zahalila noc wztek wogenský, a mlhau neprohlednutelnau zastřeno gitro, gako můg rozbrogný osud! — Ach, i přjroda mračj se na mne, swým dýmem mi zakrýwagjc údolj, to gediné po tři dni, co krotilo mé trápenj. — Kams zapoljtl mjre zlatý! tys auroda nebes, a tisjc neduhů po twé po-

hromě táhne. — Gediné nesrozuměnj, gediné překwapenj, a s celau swau zlobau wětřj rozbrog, kdes kralowal ty, tak nábožně a swatě. — Wratislawe! mûg přjteli, mûg bratře! proč swjragj stěny má zmužilá prsa, gsili ty w nebezpečenstwj, truchljšli, a nebo — strasti přestrastná! w hroběli giž, co gsem s takau blahostj na swé srdce tiskal! — O gistoto, prawdy dcero neylaskawěgšj, segdi ke mně s nebeského bytu, okřjdli se perutjm bleskowým, a zapoljtni newiditedlně k Wratislawu mému! Powěz mu, že zacházj mé garo, powěz mu, že za žiwa prachniwjm, že gsem w gámě, bez přjtele, bez braně, bez pomoci, a proč? — králi wšech králů! že gsem poslušen byl knjžete swého, že gsem welitele pokorně následowal do bratrského kljnu! — O! — (klesne bolestj na sedadlo) má rána — tak málo giž sjly mám, že ani tuto bolest neuněmj! — kde gste chwjle přebugných časů, kde gsem se lwy žjti, se lwy umjrati chtjwal — šestnáctidennj tělesná bolest mne gako owci do rakwe složj! — — Sotwa že pozorugi, že gsem dnes geště nepřewázal ránu — (wstane) ach, proč gsem nepadl na bogišti, potýkage se s wrahy Wratislawowými! (pomalu do ložnice odegde)

W ý g e w II.

Ž e r o t j n. S t r á ž n j k.

Str. Prawjm wám ginochu. — (odpjrage mu)

Žer. Krátkozraký! Newidjš že barwu Spitihněwowu nosjm?

Str. (zdá se chwjlku přemeyšleti, pak segme pomalu čepici) Gak — ginochu — snad přicházjte z knjžecjho dwora?

Žer. Ze dwora knjžecjho, na to ti swatě přisahám.

Str. Co sobě počnu — hradnj mi odgel —
Žer. Gak? hradnj že odgel prawjš? — kam?
Str. Do Morawy pro wjno.
Žer. Kdy se nawrátj?
Str. Pozeytřj.
Žer (po straně) Bohu děk! — kde ge twůg rytjř?
Str. Wygel se žoldnéři do boge.
Žer. Gak — a ty sám? —
Str. S několika zbrognoši, střehaucjmi našeho wězně.
Žer. A neobáwáte se —
Str. Nemáme proč. Audowé wlastnj ho kljčj; ge silně raněn.
Žer. Raněn! (stranau) ó nebesa! — kde gest twůg wězeň?
Str. Tu w ložnici — bude geště spáti.
Žer. Spáti! (po straně) Napj se nowé sjly Swatislawe můg! budeš gi zapotřebj mjti! — (hlasitě) Wj giž Swatislaw, proč byl gat?
Str. Swatislaw? wzdyť pak gsem lwa na uzdě ani gmenowati neuměl! — Gakžby se toho od nás dowěděl šlechetný ginochu? gá sám newjm.
Žer. Wzdyť ge tu sám.
Str. Gediného sluhu mu tady trpjm.
Žer. (stranau) Wjtoš ho předce neopustil! —
Str. A ten také — Bůhť gest žiw! kde neštěstj, tam paušť! — ten mu také wčera za šerého gitra ušel.
Žer. Odegdi. Pobudu s njm sám.
Str. Gá gdu; wšak prosjm wás ginochu, nebuďte ho, pewněli spj, spanj gest geho lékař. W neyhlubšj noci slyšel gsem ho, an bolestný nářek do pole zasjlal. (odegde)

Wýgew III.

Žerotjn sám.

Gá abych ho budil? z rukau přjteli geg wydjral? sklamaný šediwče! ty newjš, gak mnohokrát přjgemnēgšj lože swému Swatislawu wystjlám!

Wýgew IV.

Swatislaw. Žerotjn.

Swatislaw. (wycházege zarazj se) Pro Bůh! — Žerotjne!

Žerotjn. Swatislawe!

Swat. Dobroto nebeská! ó můg Žerotjne! tebe mi nechali! (obgjmá ho)

Žer. Můg drahý přjteli! kde gsme se shledali opět! — Mluw, ó, mluw! gaké nepřátelské, gaké chmurné zhwězděnj odsaudilo do wězenj tebe? Smrt gest to neymenšj nebezpečenstwj, gemuž gsem se podrobiti musil, abych se wedral až k tobě. — O, mluw!

Swat. Nech, ať se tebe ptám, gak ty přicházjš ke mně? powěz, ký dobrý duch rágský po této dráze wedl tebe?

Žer. Twůg Wjtoš —

Swat. Gak — widěls ho? — kde?

Žer. Wčera w prwnj saumrak wběhl mi nenadále wcestu, odjn w raucho sedlské, pilně se na Wratislawa ptal —

Swat. Wratislaw — můg knjže! welikého Břetislawa syn! — O, mluw Žerotjne! — gednjm slowem ti možno z mé rány wykaužliti sjlu, a zdrawj — gak! ty se odwracugeš? tworowé rágštj! co se stalo s Wratislawem? mluw! cokoli zkázy w ustech swých chowáš — ani gsem geště raniteli neklel — mluw!

Žer. Po Čechách se roznášj powěst, že Wratislaw — o! že tě málomocného swýma rtoma sklátiti mám!

Swat. Nezadržug blesků w letu. — Po Čechách se roznášj powěst?
Žer. Že w onné neyčerněgšj noci Wratislaw —
Swat. Padl?
Žer. W zagetj přišel.
Swat. W zagetj? — o Morawané! swého knjžete za žiwa wydali gste katům! — Ale mluw; geště hrůza we mně po wšech žilách běhá, geště zacloňuge smysly mé neswětlé chaos — kdo nás přepadl w noci, když gsme dobrořečjce luně, na Chrudjmské těšili se bašty? —
Žer. Gak? geště newjš, že zborowé Češtj —
Swat. Že gsem se s Čechy potýkal, wjm, to mně wygewil gazyk gegich; — ale gak — nás, kteřj gsme přátelé k přjteli — bratřj k bratru —
Žer. O, my gsme byli nehodně sklamáni! Spitihněw sám —
Swat. Ha! nedopowěz, tys toliko sklamán, klamem gedowatým štjrowé tě nadchli — zadrž! to nenj, to nesmj býti prawda!
Žer. A kdyby mi wlast zlořečila, knjžecj zbory přepadli nás. Knjžecj ruka wrhla do wězenj tebe, a knjžecj Spitihněwowau rukau snad Wratislaw náš —
Swat. O! den saudný wytrhne naň! — Co počal swět welebnost znáti, neměl knjže tak laskawého bratra. — O gdi, gdi! ty negsi Žerotjn, ty negsi Morawan — ty negsi Wratislawůw, negsi můg přjtel. Rozbrog wyplilo peklo na swět, a whodilo naň postawu twau!
Žer. Swatislawe! — (upřjmně se naň djwage) Wěz, že se angelštj snowé naši truchliwě zakalili!
Swat. A gak? Spitihněw by wytrhl na nás, gemuž Wratislaw, nečekage na wyzwánj, neyzralegšj sjlu wedl, uslyšew, že Frankowé hrozj Čechům?

Žer. Wšecko ge plod zrady. Wyšel si škůdce ďábel na laskawau swornost bratrských myslj, wyprawiw zradu na bok swůg. Než gsme pokogně branau Welehradskau wytrhli, zaslal zrádce neyhřjšněgšj Spitihněwowi listy, w nichž ho napomjnal, aby se wystřjhal nás, an pod pláštěm pokory až k prsům derem se genu, bychom ho přelstili, zmocnili se ho, a Wratislawa dosadili na stolici Českau.

Swat. Lež! gakowé geště nezplodilo peklo! — A proto Wratislaw — proto gá — proto tolik kraganů našjch!

Žer. Znalť dobře nešlechetnjk zrádný blahosti Wratislawowy pramen. Neboť tebe, gako wůdce zborů našjch, a tagemnjka Wratislawowa udal.

Swat. Což Spitihněw newj, že Wratislaw k nešlechetnostem nikdy nenakloňuge ucha?

Žer. Tak se stalo, že nás neočekáwal w knjžecjm městě, chtě předegjti nás, a udusiti zradu w neyautlegšjm wzniku. Tak tebe wězenjm tresce, mage tě za zrádce welebnosti knjžecj — tak bratra swého mezi newinnými neynewinněgšjho —

Swat. Spitihněw bude brzo litowati náhlosti swé.

Žer. O, giž se welmi mnoho stalo.

Swat. A p r a w d a by newynikla z prachu?

Žer. Spitihněw giž nenaklonj k nj ucha; obloha gest chmurami přeplněna. Geden ze zagatých, Holomaucký měšťan, byw od Pražanů do mučjrny wlečen, wyznal, co geho mysl nikdy nepoznala —

Swat. Wyznal?

Žer. Že nás hewěrnost a odbogstwj wybjdly s pahorků našjch.

Swat. A tak ať ho swědomj metlami stjhá, mnohem bolestněgšjmi, než hrozily tělu geho!

W ý g e w. V.

Dobromysl. Bůh s wámi.

Swat. (se lekne)

Žer. (též) Gak? — tedy gsem giž zrazen?! (zůstáwá wždy w zadu).

Swat. (wážně k Dobroslawowi) Bůh s tebau šediwý kmete! přinášjšli mjr pod střechu tuto.

Dob. Twořiti mjr mezi audy těla gest mé powolánj.

Swat. Takli gest, wjtey mi!

Dob. Posjlá mne Spitihněw —

Swat. Pražský knjže? — snad ke mně?

Dob. K tobě Swatislawe! — takť se nazjwáš — neb welmi mnoho záležj knjžeti na zachowánj twém.

Žer. (stranau) Co ge to opět?

Swat. Twému knjžeti? Podiwné. Kdyby byl w čele swých Čechů bogowal, přjsahal bych, že mi geho wlastnj meč otewřel bok.

Dob. Rána twá má býti nebezpečna; Wratislaw prý tě bratrsky milowal, to zarmautilo Spitihněwa, a na okamženj mne wyslal k tobě.

Swat. Z Prahy až na ostrow Sázawy? Musjš býti mocný muž; a předce necháwáš swého knjžete padati z nemoci do nemoci.

Dob. Když gsem ho opauštěl, byl dokonale zdráw knjže náš.

Swat. Newěř tomu starče! Spitihněw ge nemocen, nemocen až na smrt; geho duch ge w hrozném nebezpečenstwj!

Dob. Pomni, že toliko lékař gsem, a zbraň gen pro ozdobu nosjm.

Swat. Co ge úmysl twůg?

Dob. Tys bolestně raněn —

Swat. (hluboce) Bolestně! bolestně!

Dob. Na čele se ti bledě wyrýwá smrt. Nezawrhug mé dobromyslné ruky —

W ý g e w VI.

Wjtoš. (we wlastnjm oděwu) Bohu chwála! tu gsau oba geště!

Žer. (spěšně k němu) Wjtoši! co přinášjš?

Swat. (se též ohljdne) Ha! — Wjtoši! dobrýlis čili padlý Cherub? (uchopiw ho za ruku na stranu ho wede) Mluw! prawdu mi mluw! byťby smrtedlně zněla!

Wjt. Prawdu, prawdu. — Sotwa gsem překročil práh tohoto hradu, zawzněl mi ze wšech stran hlas, že byl Wratislaw knjže náš w zagetj přišel.

Swat. Ze wšech stran hnal wjtr samé klamy — to nenj možná!

Wjt. Nenj — nenj — také to nenj; giž gsem přeswědčen —

Swat. Nenj! nenj Wjtoši! o welebena buďtež nebesa za to! — Tak gsem důwěrně saudil, tak bych byl do nebe přjsahal na to! Morawané opustili w nebezpečenstwj knjže; nebeštj serafowé ho doprowázegj wšude!

Žer. (na druhé straně) Wjtězstwj! Swatislawowi se wesele giskřj oči!

Swat. Mluw Wjtoši! wšecko mi powěz. Twá slowa wykauzlj na mé ráně měděné zdrawj.

Wjt. Wratislaw, wida wog swůg rozplašený a tebe zmizelého, swěřil se temnostem nočnjm, a změniw swůg oděw, šťastně se až do kláštera Kutnohorského dostal.

Swat. K swé sestře?

Wjt. K swé sestře, která ho laskawě přigala, rauchem pautnjckým odjla, a tak geg swěřila opět angelům strážným. — Pomysli si, odbyla ho! a

kde ge gistšjho útočiště, než w poswátných zděch gegjch ?

Swat. Nikoli. Zagisté giž Spitihněw u sestry hledal bratra, neb wj, že gj z bratřj Wratislaw neymilegšj býwal. Blaze! že gest knjže můg na swobodě; přes meze ho doprowodj Bůh, a tam wšude přjstřešj nagde! — Podey mi ruku Wjtoši! tys mi přinesl ljk, který ti swým neylepšjm gměnjm splácjm, (polibj ho — pak k Dobromyslu) dobrý šediwče! ty tu tak autrpně stogjš, a ani pohnutjm nekaljš nám rozkoše. Gakž bys nám to také, gsa člowěk, záwiděti mohl, wida, an se n e š ť a s t n j radugj! — Odegdi w pokogi, twé pomoci giž nemám potřebj. Tu, tu přišel lékař můg — a gsem opět dokonale zdráw!

Dob. Negsi zdráw. Twář ti bledne na smrt — nohy ti odpjragj sjly —

Swat. Zdráw gsem, odegdi s Bohem!

Dob. Dobrá zpráwa tě na okamženj sesjlila; na wzdy oněmiti nedá se ti tělesný neduh. — Daleko se neodstranjm! (odegde).

W ý g e w VII.

Žer. Swatislawe! ó powjdey, cos spasitedlného slyšel ?

Swat. Wratislaw ge na swobodě.

Žer. (radostuč) Gak ?

Swat. Na swobodě přjteli! a snad giž přes meze wlády Spitihněwowy. O, gá negsem u wězenj, můg duch počjná swobodně kráčeti!

Žer. (k Wjtoši) Odkud máš tuto zpráwu ?

Wjt. Z kláštera Kutnohorského.

Žer. Od sklepnjka, ne?

Wjt. Od sestry Wratislawowy wlastně.

Žer. Taby — a toběby to swěřila?
Wjt. Mně, neboli snad pánu mému. We gménu Swatislawowu přibljžil gsem se k poswátnému gegjmu bytu.
Žer. Tomuby bylo hodno wěřiti —

Wýgew VIII.

Strážnjk (rychle přigde)
Swat. Co spěšného přinášjš?
Stráž. Gdu se tě ptáti ginochu, dostili sjly máš, aby promluwil s knjžecjm sudjm.
Swat. S kým?
Žer. Co to?
Stráž. S Černokwasem, hnjžecjm sudjm, gehož Spitihněw posjlá k tobě.
Swat. Opět posel z Prahy?
Žer. Kde ge?
Stráž. W hořegšj sjni. Když gsem se mu zmjnil pane! že wy práwě, gsa též z hradu Spitihněwowa, rozmlauwáte s mým wěžněm —
Žer. (odhodlaně) Nu?
Stráž. Welice se zarazil nad tjm. Na okamženj mi kázal spustiti most, uzawjrati brány, a nepauštěti wás odtud.
Žer. Gak — mne bawiti! (sahá po meči)
Swat. Gdi, přiweď mi twého hosta; gsem hotow wyslechnauti wůli knjžete. — Gdi prawjm! —
Stráž. (odegde)
Swat. Co počjnáš Žerotjne?
Žer. Gsem sice w úzkostech, nikoli ale přemožen. S celým kragem se potýkati budu!
Swat. Gak! — nesmyslnosti!
Žer. Gakkoli smeyšljš, w okowy se wkljčiti nedám. Gá, snad gediný s to, abych wyswobodil tebe, Wratislawa —

Swat. Prawda! prawda! kdo wšak wj — wyslechněm ho!

Žer. A gak, přigdeli wlk, mage heyno rownýchza sebau?

Swat. Tjm nebezpečněgšj gest zpaura twá —

Žer. Ale autěk —

Swat. Kady?

Wjt. Můg pane! okénko w twé ložnici ge prostranné dosti — ani nenj wysoko —

Žer. Pryč tedy! —

Swat. Pro Bůh! Žerotjne! — wysoko nenj, ale smrt gistá. Diwoká Sázawa přehrozně wlny swé na stěny skalnaté zmjtá —

Žer. Tedy s žiwly zápasiti budu. Kde ge okno? (wběhne do ložnice)

Swat. Žerotjne! (klesne na sedadlo) — Běž za njm Wjtoši! — gá negsem s to — rána mi opět krwácj.

Žer. (se nawrátj) Měg se dobře drahý Swatislawe!

Swat. Slyšels mne —

Žer. (spěšně) Gen málo ozbrogených střeže tebe, buď smělý — zbrog ti — ha! — Bůh opatrug tebe! (wzkočj do ložnice)

Swat. Serafe strážný! přenes ho na swém silném křjdle!

Wjt. A gá můg pane —

Swat. Zůstaň tady.

Wjt. (mu ohniwě ljbá ruku) Djky můg pane! — ať přigdau, umru s tebau!

W ý g e w IX.

Černokwas.

(Wystaupiw, nechá otewřené dwéře, za nimiž ge widěti ozbrogené žoldnéře těsně wedlé sebe státi. Wida tu gen dwa přjtomné, zarazj se, a přikročiw bljže k nim, djwá se gim tě-

sně w twář. Po tom se ohljzj, uzře pak prostranné dwéře spěšně do nich běžj. Po chwjli se wrátj a zůstane před Swatislawem státi) — — —

Tys Swatislaw?

Swat. Gsem.

Čer. Tento?

Swat. Můg starý zbrognoš.

Čer. (popogde ke dwéřjm) Přiweďte mi strážného! (wrátj se opět) Morawanů wůdce?

Swat. Tjm gsem byl.

Čer. Nynj se giž nediwjm, že náš praporec tak brzce, a tak snadně zwjtězil. Tys geště welmi mladý.

Swat. Mnoho wlků i lwa unawj.

Čer. S námi byla wěc sprawedliwá —

Swat. A noc gste si wyzwali na pomoc.

W ý g e w X.

Stráž. Můg weliteli —

Čer. Přistup bljže.

Stráž. (se přibljžj)

Čer. Který gest twůg wězeň?

Stráž. (ukáže na Swatislawa) Tento.

Čer. A tento? (na Wjtoše)

Stráž. Geho zbrognoš.

Čer. (djwá se poněkud strážnjku do očj) Kde ge kdo třetj?

Straž. (se ohljžege) To wj Bůh! — gá se podiwugi —

Swat. (před sebe) Ha! — (na hlas) O kom třetjm mluwjte?

Čer. O knjžecjm wyslanci, který s tebau na hodinu mluwil.

Swat. Se mnau? — dnes, a tak po celý čas swého wězenj newiděl gsem mimo zbrognoše cizjho muže — ano, lékařeli —

Stráž. Gak ginochu? — před Bohem —
Swat. (k Wjtoši) Widěls ty někoho?
Wjt. Žádného.
Čer. Kdeby také byl? dwéřmi neušel —
Stráž. Pane! geště ge tuto ložnice — tam musj býti —
Čer. (gde k oknu a zatřese hodně mřjžj, pak ku strážnjku) Gdi!
Stráž. Tedy to byl duch, a před wámi zmizel! (odegde)
Čer. Swatislawe! co tobě přinášjm, gest wěc tegná.
Swat. (k Wjtošowi) Odstraň se.
Wjt. (odegde)
Čer. (pokyne žoldnéřům, aby se odstranili, a zawře dwéře wážně) Knjže Spitihněw mne posjlá k tobě —
Swat. Bez pochyby abys mi we gménu geho oznámil, proč gsem we wězenj?
Čer. Gak? to newjš? nezatracugj tě skutkowé twogi?
Swat. Skutkowé n e w i n n é h o.
Čer. Newinného? Wšickni chcete newinni býti? Gakžpak dáwno zrada welebnosti we swětě tak zewšedněla, že muži nj zkáleni, se geště wypjnati smělgj?
Swat. Co o zradě welebnosti mluwjš, netýká se mne, aniž kterého kraganů mých!
Čer. Hřjchu mnohem wětšjho se dopauštjš opowažuge se Spitihněwa w nesprawedlnosti stjhati.
Swat. A předce běda gemu! gestli nesprawedliw!
Čer. Lečby swět to nesprawedlnostj nazwal, že gednal maudře a prozřetedlně, a rozplašil laupežnjky, dřjwe než na laupež došlo.
Swat. Ha! to negsau slowa twého knjžete, tak nesmeyšlj Spitihněw o nás.

Čer. Přinutili gste ho, aby tak smeyšlel o wás. — Co Swatopluk wzal do hrobu s sebau Morawské žezlo, nedopustili se Morawané takého odbognjctwj!

Swat. Nikoli! nikoli! a nedopustj se, co wěk wěku bude podáwati ruce!

Čer. Proč gste slepě následowali zrádného úmyslu Wratislawowa?

Swat. Čechu! netup Wratislawa, utrháš swatému na cti.

Čer. Zaslepeně gste mu otročili! Čili gste newěděli, že otcowský zákon ruše, swůg podjl na Uherskau korunu zawěšowal? Či wám nepowědomo bylo, kterak Spitihněw, chráně a welebě bratra swého na dědictwj otcowském wzdy wraucně ho ctil, pozdrawowal, nawštěwowal — a Wratislaw, Břetislawowo přikázánj nohama šlape —

Swat. Ustaň! byli gste hrozně sklamáni!

Čer. Pod pláštěm wraucnosti lstiwě a tegně se k němu kradl, aby mu, ozbrogen, z rukau wyňal sprawedliwé žezlo!

Swat. (s hrozným podiwenjm, hroznau pak ošklіwostj) Zlořečená usta, která wyplila lež tuto přeošemetnau! — Zaslepeni! Což prawdy po twáři, po hlase, po gegjm co snjh čistém rauše nepoznáwáte? Wratislawa zatracugete, který aby s wámi na Franky wtrhl, w neywětšj rychlosti swolal swé pluky, a dobromyslně nás k praporci Spitihněwowu wedl?

Čer. Mistrná dokonalá lež! ale pozdě přicházj. Důkazowé, žiwotnj důkazowé gj rozbili gazyk!

Swat. Tak žiwotnj, tak mluwjcj gsau wám důkazowé waši? — O politowánj hodná knjžata! neydražšj, neyswětěgšj kámen w koruně wašj gest s p r a w e d l n o s t, a žel, wy neznáte cenu geho! — Což gsau prawda a lež, nucenj a wůle tak má-

lo od sebe rozdjlny, že lidé na pochybnostech podpory zakládagj? — Wšak — načež tobě tolik slow. Snadnobys za to mohl mjti, že sebe osprawedlňugi. Co se stalo, co gste na nás bezpráwjm učinili, za to bez pochyby sami někdy na hoře odpowjte. Odwolati wám nelze giž ničehož!

Čer. O geště pozůstáwá mnoho k wygednánj!

Swat. Ku přjkladu: zdaž mnau přjsně neb milostiwě nakládati máte?! — Gaký ge twůg auřad, co mi Spitihněw po tobě wzkázal?

Čer. Spitihněw, Český knjže, geště miluge Wratislawa bratra swého gako kdy gindy. Naprawiti wše, — co se bauřj welkých okolčnostj událo, gest wraucj geho tužba.

Swat. A za tuto sprawedlnost mu nebe welké sláwy popřeg!

Čer. Že nynj Wratislaw we wězenj, gest následek —

Swat. Gak? — sudj! tys se hrozně podřekl! Wratislaw?

Čer. Sedj u wězenj w Hradci Králowé.

Swat. Wratislaw, můg knjže?

Čer. Twůg b ý w a l ý knjže!

Swat. Spitihněwůw bratr we wězenj?

Čer. Tak gsem powěděl.

Swat. O, fy! zdá se to býti twá prwnj lež; také ti šeredně hyzdj twář!

Čer. Pochybugeš? Neywětšj důkaz, že ge prawda, co gsem wypowěděl, gest má přjtomnost. Nebo wěz, že toliko ty Wratislawu ulehčenj, ano i snad swobodu wydobyti můžeš.

Swat. Gá? že bych Wratislawa wyswobodil! — o, za tuto poctu padl bych na kolena před tebau — kdybych newěděl, že Wratislaw šťastně ušel!

Čer. (na straně) Gak?
Swat. Že se wrauše rolnjckém až do Kutné hory, a odtud, nebe budiž wěčně welebeno za to! w šatě pautnjckém přes meze země České dostal!
Čer. (stranau) Buď angel a nebo ďábel nawštěwuge ho! wýmluwnosti přispěg mi! (na hlas) — do Kutné hory prawjš? — Kdož pak ti přepustil tu lehkowážnau bágku? ta byla naspěch wymyšlena! Nebo wěz, že práwě z hory Kutné k tobě přicházjm, kdež se u sestry můg knjže giž celý týden zdržuge.
Swat. Gak? Spitihněw u sestry — w Kutné hoře?
Čer. Giž celý týden. Také geg, wracuge se od tebe, geště tam dostihnauti daufám.
Swat. (stranau) U sestry Spitihněw, tedy ge Wratislaw we wězenj, a gá od ženy přehrozně sklamán! (na hlas, mdle a bolestně) — Ach — ne, žeby Wratislaw we wězenj byl — widjš, že slowům twým newěřjm — wěřiti nemohu — nesmjm! — ne tedy proto — wšak, abys nadarmo newážil ke mně cestu — mluw, gakau službu mohu geště w okowách Wratislawowi proukázati?
Čer. (pewně naň hledě) Přisahati máš na geho p ř e č i n ě n j.
Swat. (wida se sklamána) A tak Wratislawowi swobodu wydobudu?
Čer. Aspoň ho časem swým s knjžetem smjřjš. — Wratislaw, wida se od tebe zrazena, přestane zapjrati, bude litowat, a litugjcjho bratra Spitihněw opět k srdci přiwine.
Swat. Hahaha! gak přátelsky — gak bratrsky! — a t y ř mi snad také k tomu radjš?
Čer. Ano, radjm ti tak, žádám tebe, proto že sám ohniwě po swornosti dychtjm — žádám a prosjm tebe, aby bez nucenj, wše co wjš, weřegně wyznal.

Swat. (wzdy horliwěgi) Gá newjm nic, než že Wratislaw, otcowskau wůlj Morawský hrabě, zrady nenáwidj, gako nebesa zlosti pekelné; že miluge bratra a welebj geho gako pána swého; že, chwalitebnými city puzen sebral lid swůg, a ochotně chwátal, aby pomohl zahnati nepřátely koruny České! Wjm, že gste nás u Chrudjmě přepadli w temné noci, přihrnuli se na nás gako přjwal Sodomský, práwě, když gsme, zaslawše do nebes hlasité prosby, abychom se šťastně wrátili z boge sprawedliwého — práwě, prawjm, když gsme se bezpečně swěřili spanj! Wjm konečně, že gsem proléwal newinau krew Českau, a newině byl wymýtěn z počtu swobodných!

Čer. Žel! Bohu žel! že wše prawda, gaks prawil — až na úmysl wáš, na přjčinu wašj pauti. Tauto wýmluwau neodwoláš ničeho.

Swat. Tedy ať diwotwornost gedná, a Spitihněwowi Bůh wšewědaucnost do prsau wlige! gá gsem bezbranný!

Čer. Gest to twůg nesklonitedlný úmysl?

Swat. Swěřil gsem ti wšecko.

Čer. Tedy Bůh s tebau! (odcházj)

Swat. Newljdný muži! gen geště gedno!

Čer. (se stawj) Gest ti tak těžko, rozhodlati se na powinnost?

Swat. Práwě, že powinnost plnjm, nelze mi zráditi prawdu. — — Gen gedno mi powěz — toběť ge wše zlé powědomo! — gaký osud čeká na Wratislawa?

Čer. Wězenj neskončené! (mužně odegde)

Swat. Ha! — (sám) wězenj neskončené! a tak ať celá přjroda u wězenj klesne! — owšem — korunykrádce! — O můg Wratislawe! co ti

platno, že tisjci srdci wládneš, gestliže zázrak toliko může tě wymásti z tenat lidských! — Ha! — gak? — o, kwap duchu můg! kwapiž za tau myšlénkau, ať mi neuklauzne! — — tak — a tak — a — mne nástroge nebes! Wratislaw gest na swobodě! — O, zůstaň ti přikrytá budaucnosti swau měděnau rauchau! co se koli uděge, gá nemohu ginak! — (ke dweřjm) Wjtoši! Wjtoši!

Wýgew XII.

Wjt. Můg pane —

Swat. Odgel giž z hradu knjžecj sudj?

Wjt. Práwě sedá na kůň.

Swat. Gdi — pospěš za njm! ať se nawrátj, že gsem mu wěc neydůležitěgšj powěděti zapomenul! že mu — o gdi! ať ti neugede!

Wjt. (odběhne)

Swat. (sám, zamyšlen se pomalu ode dweřj wracj) — — A gak — kdyby ho ani má samozrada newyswobodila! oběti hrozná! neslýchaná! — wšak — gediné takému wyznánj lze uwesti gistotu a pokog do bytu knjžecjho — gá gsem připrawen! (klesne na sedadlo, a přikryge si rukama twář) O můg Bože! proč wložils tak těžce na mne ruku swého hněwu!

Wýgew XIII.

Čer. (zawřew pilně dwéře zůstane w prostřed státi) Swatislawe!

Swat. (wytrhne se s bolesti, a uzřj geg) Ha! — (pracně wstáwá) Zmužilosti neopauštěg mne!

Čer. Twůg bog gest hrozný; mně ho wšak nepřičjtey! — Z toho, že tak málem důwodů dotjrám na tebe, swětle můžeš poznati, gak nerad konám,

co mne této chwjle na twé obydlj wjže. Aniž nezanewjrey na knjžete mého, ne geho slowa, gi-stota koruny České gest to, co mu tak pokračowati káže. Nepřenáhli se!

Swat. Rozhodnuto gest!

Čer. Wratisław tedy winnen?

Swat. Powěz to Spitihněwowi Čechu! Až mne sluh přegde, oči klesnau, a hranice mých audů bez wlády se káceti bude, bude můg posledni chrapot: Wratislaw gest newinnen!

Čer. Tomu swět neuwěřj.

Swat. Uwěřj. Spitihněw, ty, oba Labštj břehowé uwěřj tomu! — Spitihněw na stolci byl w nebezpečenstwj; že geště žiw a wládne, stalo se dobročinem zrady. Ale ne Wratislaw — gá gsem se chtěl státi korunokrádcem wašjm!

Čer. Ty!! — člowěče! ty třeštjš —

Swat. (zbledlý až na smrt, uemoha se slabostj na nohau udržeti, uchopj rukau sedadlo a geho se držj) — Gá! — — gsem štjpek knjžecjho kmene — Weliký Swatopluk byl praotec můg —

Čer. Ha! pro Bůh! nedopowěz!

Swat. Od pacholectwj gsem se stau králowskau myšlénkau zabjral: dobyti sobě opět mocného Swatoplukowa žezla; — a nynj — Wratislawa učiniw nástrogem swým —

Čer. Ginochu! ty se omluwjš o krk!

Swat. To — gak prawjš — swodné náwěštj, žeby Frankowé na Prahu táhli — bylo můg skutek — Wratislaw sám newěděl, kam mu wedu lid, on sám následowal mne, proněhožby žiwot byl dal —

Čer. Diwotworné nebe! to nenj možná!

Swat. Tak měl na zkáze bratrowě wystawěti wládu swau. Na stolici knjžecj bylbych ho byl mócj wymrštil — napotom ho shoditi zdálo mi se sna-

dno; neb gsem wěděl do žiwota geho neyblјžšj cestu. —

Čer. Hrozně, hrozně! — ale nikdy, nikdy možné!

Swat. Mnoho stawů Českých přisahalo mi pomoc, gegich gména ze mne ani smrt newynutj.

Čer. Samowrahu! gak se tak studeně škrtiti mužeš?

Swat. (pro sebe) Bohu děk! přestál gsem to! (nahlas) — Teď gsem hotow. Gdi k swému knjžeti a wygew mu wšecko, ať odwolá bratrůw newinný trest.

Čer. Swatislawe! pro Bůh! odwoley sám, tys neprawé wěci mluwil. M o ž n é to nenj, s takowé přečiněnj nenj taká mladost!

Swat. Co gsem powěděl, gest prawda. Odegdi w pokogi; zmužile budu očekáwati swůg sprawedliwý trest.

Čer. Twůg trest? — Nesmyslný! T w á krew nenj krew Spitihněwowa — smrt rukau katowau!

Swat. (gehož tato slowa w okamženj na sedadlo sdrtj) O!!

Čer. Slyš mne Swatislawe! geště nenj pozdě, slowo gen slowem wyplať a na wěky do prsau zahrabu wyznánj twé.

Swat. (pokyne mu rukau) Odegdi! gá gsem odsauzen.

Čer. Gsi! nešťastný mladjku! (odegde)

Swat. (sám bolestně zdwihne hlawu, a nad nj ruce spjná) — Přigmi za wděk Wratislawe můg! draze — draze wykupugi tebe! s l z e — O má růžowá budaucnosti! mogi blažitedlnj snowé! w tak hrůzy plnau gistotu proměnili gste se dnes, w tak černorauchý žiwot wdechli gste swůg nesrownalý strog! — „s m r t r u k a u k a t o w a u!" (padne na kolena) O, nebe wšewědaucj! nedey ať skončjm tak hanebnau smrtj! dey probodati prsa má pětihranau dýkau! dey do nádob těla mého ged weškerého štjrstwa wljti, tak ohawně, tak nehodně nedey, ať umru!

Zboř na mne klenutj toto, wystrin mi z něho přewysoký hrob, ať audů mých nedotkne katowa ruka! Wyžeň Sázawu z aužlabj wen, wyžeň gi na dewět sáhů wýše, ať se wyhřňau na mne baufliwé wlny gegj a obsklepj mne; a — ha! djka ti Žerotjne! žes mi ukázal cestu! Přigmětež mne přátelsky wlny — (chce do ložnice, w tom)

W ý g e w XIV.

Stráž. (papjrowý swazeček w ruce nesa) Šlechetný ginochu! —

Swat. Kdo mne gestě do swěta wolá? — (obrátj se) Co chceš?

Stráž. Tento swazeček ti posjlá šediwý řeholnjk. —

Swat. Řeholnjk — mně?

Stráž. Tobě. „Swatislawowi, twému wězni“ — prawil. Gsau tam, doložil k tomu, wšeligaké modlitby a žalmy —

Swat. Polož na stůl! — — Gdi s Bohem!

Stráž. Bůh tě potěš ginochu! (odegde)

Swat. Amen! — (gde ke stolu, zwolna rozbalj papjr, a nagde w čistém šatě zaobalenau dýku) — Co to! — dýka? ha! sláwa ti nebe! tys wyslyšelo prosbu mau! — Ne rukau katowau, tauto ocelj mi padnauti weljš — tak znj twá swatá wůle! — (wenku gest slyšeti hluk) Slyš! gaký to hlahol — koňský dusot — křik se bljžj — tak čerstwá gest sudjho ruka? — mne chránj nebe! (chce do ložnice, tlapot giž za dweřmi) Nuže! tedy mne Wogtěše přigmi pod swůg plášť! (wrazj si na prahu do prsau dýku, a pomalu klesne, drže se wzdy u dweřj slaupku) O! —!

Wýgew XV.

Žerotjn, Wjtoš, Strážnjk.

Žer. (geště za dweřmi) Swatislawe! Swatislawe! skončena gsau muka twá! — Kde ge? — Swati— ha! co widjm!?
Wjt. Pro Bůh! můg pán!
Stráž. Swětice Božj! co ge to?
Žer. Sprawedliwé nebe! můg Swatislaw se topj we krwi!!
Wjt. Dobroto neskončená! (wběhne do ložnice na druhau stranu)
Swat. Tys to Žerotjne — můg — o! giž ge pozdě!
Žer. Pozdě! — ďáble se swým horaucjm peklem — kdo to učinil!? (wytrhne na strážnjka meč)
Swat. Gá — sám —
Žer. Sám! — to nenj možná — gmenug mi swého wraha — Belzebub nespáše zlořečeněgšj wraždy!
Swat. Gá sám — abych Wratisla—wa wyswobodil — swalil gsem — na sebe — welebnosti zradu —
Žer. Myšlénko neynešťastněgšj! Wratislaw ge na swobodě!
Swat. Na swo—bodě — o! nynj rád umjrám!
Žer. W oděwu pautnjckém se šťastně až k Andreáši Uherskému dostal, který se ho negen králowsky ugal, ale i swau gedinau dceru mu zasnaubil. Wratislaw wyprawil k Spitihněwowi posly — gsau smjřeni — a Wratislaw chwátá do náručj bratrowa!
Swat. O! tedy gsem byl strašliwě sklamán — rukau katowau — měl gsem — umřjti.
Žer. Ha!
Swat. Prozřetedlnost mi seslala tuto dýku —
Žer. Tuto dýku gsem ti gá poslal po řeholnjku — dýku, kterаužby sobě na swobodu pomohl!
Swat. O — Žerotj—ne — (držj se ho pewně)

Žer. Pročs mne nepochowala Sázawo!
Wjt. Bože! ó Bože! můg pán umjrá!
Swat. (chrče) Řekni — Wratislawowi — že umjrám — pro — ně — o!!! (umře)
Žer. Neutjkey mi přjteli! wezmi mne ssebau! (padne nań)

(Opona spadne.)

Wenc. Klicpera.

2. *Činohra*

B R A T Ř J.

(W geduom geduánj.)

O s o b y:

P a w e l O l š i n s k ý, kupec, (
H y n e k O l š i n s k ý, básnjk (bratřj.
H o s t i w j t.
K r i s t i á n, Pawlůw služebnjk.
S k l e p n j k.

(Děg gest w hlawnjm městě, djlem w Hynkowě, djlem w Pawlowě bytu.

W ý g e w I.

(Hynkůw byt. Mimo malau schránku na knihy a dwě stolice, wšecko prázno. Na prawé straně malý stoleček, za njmž sedj Hynek, piše a mage před sebau wšeligaké papjry, a sklenici čerstwé wody. Práwě dočjtá werše, gež byl k swátku swého bratra napsal.)

Kýž, gak přjroda nám štědrá, ó bratře, podáwá
Roh hognosti libé, gak wzcházj nad zemi hwězda
Dospěchu mocně dadauc osenjm a zralosti požitkům:
Kýž mně také plod ljbezný wraucnosti braterské
Žjti popřáno! Wygew swornosti se záře, wygew se!—

(chce dále čjsti; city wšak přemožen, položj papjr na stůl, a utjrá si slzu) — — geště nebyla celá slzami skropena oběť má, bratře! — dále mi nelze čjsti, ljtost mi přeljwá srdce. — Tak srdečně gsem se na den zegtřegšj těšil, ale ach! radosti zemské gsau gako obloha nebeská; wzdy se pocestnému zdá možno gich dogjti, a čjm bljže se laudj, tjm wjce se gich wzdáluge; protože mu mimo to geště sklamaná naděge čelo smušj! — (sebe samého těše) Nu, můg dobrý Bože! tyťs wygasnil giž mnoho tisjc zakalených twářj, i také mně někoho sešleš, genžby mi s oka slzu otřel! — — Gak podiwný gest obchod můg! w básnjch rozdáwám blaženosti zemské dle ljbostj lidských: rodiče uwádjm w střed oplakaných djtek — syna do náručj taužjcj matky — (těžce) bratry swádjm po mnoholeté wzdálenosti w obgetj utěšené, a sám! — — wj Bůh na nebesjch, že gest čisto srdce mé, co tato krystalowá woda, a předce! — (wstane) gá nemohu pracowati — dnes mi nechce s očj obraz mého nešťastného bratra! (zůstane zamyšlen státi. Wenku gest slyšeti několikrát na dwéře klepati, konečně to uslyše Hynek, obrátj se.)

Wýgew II.

Hostiwjt, předešlý.

Host. (ohljzj se po celém bytu, dáwage podiwenj na gewo,)

Hyn. (nemoha se dočkati Hostiwjtowých slow) Koho hledáte mládenče?

Host. Básnjka Hynka.

Hyn. Hynek se gmenugi — časem také básnjm.

Host. Gste wy tedy ten slowútný z Helikona pastýř, který dle ljbosti zahráwá lidskými srdci? — Gá se wám giž dáwno w tichosti podiwugi.

Hyn. Zdá se, že gste se toliko z gediných ust gméno mé naučil znáti?

Host. Dobře máte — proč?
Hyn. Na druhém mjstě byste se byl teprw o mé ceně přeswědčil.
Host. Na druhém mjstě teprw?
Hyn. Bylbyste uslyšel, že snižuge druhý, co wywyšowal prwnj.
Host. (roztržitě se po swětnici ohljzege) Wy gste potřebný.
Hyn. Potřebnj gsme wšickni; a to musj být, sic eby snad nadarmo geden k druhému o pomoc wolal.
Host. (wytáhna spenězy měšek) — Giž na dewět měsjců přemeyšljm, gakbych se tohoto kowu zbawil — zprosťte mne pohledu geho!
Hyn. Gste nepřjtel bohatstwj?
Host. To wám nemohu řjci, neb gsem gakžiw bohatý nebyl. — Že wám tuto maličkost podáwám? To nečinjm bez zisku, ta mi musj hogné auroky nésti!
Hyn. Nepochopugi, kam směřugj slowa waše.
Host. Toto zlato wám podáwám za swé budaucj štěstj.
Hyn. Nepamatugi se, žebych byl pro bljžnjho swého kdy co tak požehnaného učinil.
Host. Můžete ale učiniti.
Hyn. Co žádáte ode mne?
Host. Mnoho — mnoho! — To neyhlawněgšj gest: Uděleyte ze mne básnjře!
Hyn. (hledj na něg, usmjwage se) — Ljbj se wám staw básnjcký?
Host. Nadewšecko! Žjly we mně poskakugj, zawznjli gen gméno básnjka w uchu mém.
Hyn. (nepromluwě slowa, gde ke stolu, wezme knihu na něm ležjcj, wynagde gistý list, a podá geg Hostiwjtowi) Patřte na tento obraz. —
Host. Nač to?

Hyn. Co widjte?
Host. W oblacjch na bleskotném stolci sedj Jupiter, an práwě s nebe wysjlá pobočnjka swého: orla. Na poslednjm stupni stolce stogj skřiwan, gednau nohau Jupitera poškrabuge, druhau pak ukazuge na odletagjcjho orla.
Hyn. Rozumjte tomu?
Host. Obraz mnohosmyslný — newjm —
Hyn. Tedy wám pomohu do toho. — Skřiwan doráž́j na Jupitera, aby mu dal sjlu, důwtipnost a ostrozrakost orlowu.
Host. Skřiwan pozbyl rozumu.
Hyn. Proč?
Host. Gak pak z něho Jupiter orla může udělati? totěby musil znowu twořiti?
Hyn. Tohoby snad nebylo potřebj. Weliké tělo nedělá orla, a důwtipnost, ostrozrakost, nagdau i we skřiwanowě skořepině mjsta dosti.
Host. Takéli ale sjla? — Rozumjmť wám. Wáš úmysl gest, abych wám ukázal meze důwtipnosti lidské? — S to negsem. Stupně, gehož duch lidský dosáhnauti může, nelze mi pogmenowati! stupeň ale, kteréhož nikdy nedosáhneme, gest mi dobře powědom, aniž wy budete smeyšleti ginak. — Gabloň může weyšky gasanowy dosáhnauti, wysoký co dub, nebude nikdy. — Skřiwan může po čase zápasiti s drozdem, silný gako orel nebude nikdy!
Hyn. (chopě ho za ruku) silný gako orel nebude nikdy! — A — nepřestáwáte geště žádati na mne, abych z wás básnjka udělal?
Host. (se zarazj, a haubě se, postaupj).
Hyn. Nečerweneyte se — neodwracugte ode mne twáři, a slyšte mne dále. — Byltě čas, kdy gsem na křjdlech obraznosti hrdě nad hlawami lidskými

ljtal — a, musilť gsem tak podiwně býti k smjchu; nebo gednoho gitra, když gsem práwě dle dennjho zwyku na odletu byl, přineslo mi sedmileté pachole tento obraz. Od koho, newjm podnes; ale že od muže, který o mne dobře smeyšlel, cjtjm po každé, kolikrátkoli se w pokoře mezi lidmi na zemi procházjm. — Widjte s to Jupiter nebyl — aspoň toho nedokázal — a byl wšemohaucj! — Geště gednau, neotewřel gsem knihu tuto, abych zahanbil wás; nebo i gá proto nikdy neodstranjm daleko od sebe obraz tento, abych se w čas swémyslnosti upamatowal, že ze mne nikdy nemůže býti orel!

Host. Owšem, a ne každý, kdo sám ljtá, může ginému přiosobiti peruť!

Hyn. Nikdy! odepřelali mu gi máti přjroda. — Wšak až potud o nemožnosti. Nezapomeňte ale proto, že ta sama wěc wšem, a w každém stawu nemožna nenj. — Pozorugte obraz dále.

Host. — Ha! co widjm? z lewého kauta wyletuge wzdy wjce a wjce křjdlatých tworů, a zdá se, že wšecky ke skřiwanu cjlj?

Hyn. Ne gináče. Gednoho po druhém skaušeti má skřiwan, zápasiti se wšemi; přiwtěluge sobě wlastnosti gegich.

Host. A přestogjli zkaušku, tedy bude orlem?

Hyn. To Jupiter neusaudil.

Host. Též i to pochopugi! — Proto ale — práwě proto přicházjm k wám, abych se od wás naučil po cestě kráčeti, na njž gste tak chwalitebně došel wzneseného cjle.

Hyn. Wzneseného cjle? a gediné toho dosjci gest horaucj žádost waše?

Host. Geditné toho; nebo, ačkoli swémyslný pošetilec gsem, gako wšickni učedlnjci básnjctwj, před-

ce gsem se wzdy té drzosti ubránil, abych nadginé powýšen býti chtěl. Mezi wýsostj a prachem gest geště weliký — weliký rownjk — nechte, ať ten uchwatjm. — Dwa k gednomu směřugjce konči, nesmĕgj se s osudem hádati, nedogdauli ho oba; gich to byla wina, že sobě nedali ukázati cestu prawau.

Hyn. Zagisté, přežiwotný obraz, a gak mnohem wjce žiwotnosti zasluhugjcj po cestách našich, po nichž, swůg celý wěk člowěk blaudě, může splakati nad pautj swau! — Pročež nedychtěte po stromě, gehož neyzralegšj owoce trpké gest; neb tomu časowé chtj, a od wzniknutj býwal šťáwau newrlosti kogen!

Host. Skutečně, kdyby wás člowěk slyšel, nepowědom mysli swé, zagisté by se zhrozil, a dal swé neyswětěgšj blahosti wýhost. — Ale gá, genžto gsem roznjtil giskru básnjckau w Trojánský plápol, genž hořjm, a neuhasnu, dokawádž smrt nerozbořj mau nádobu sypkau —

Hyn. A plod horaucj obraznosti wašj?

Host. Gest studený, gako půlnočnj moře! — Psal gsem Elegii na hrobě Césarowě, lidé prawili, že gest k smjchu! — Psal gsem truchlohru, tak wážnau a smutnau, že při nj žádný ani hubau neklapl, nebo wšecko spalo! — Moge weselohry prý gsau beze wšeho omastku, moge frašky pro uličnjky, a mé činohry prý nemagj žádného konce! — gakoby na swětě něco bez konce bylo? — Před dwěma měsjci gsem dohotowil satyru, pět tisjc rýmowaných hexametrů dlauhau — tu gsem dáwal nowinářům za darmo; žádný gi nechtěl, nebo prawili, nyněgšj swět že ge sám neyžiwotněgšj satyra! — Konečně gsem se wrátil opět do Čech, do swé milé wlasti, podáwage kraganům swým chwalozpěw,

plný wlastenské horliwosti. Ten se gjm záse nelj-bil, že byl w daktylech psán, které tak znj, gakoby trakařem po nowé silnici gezdil! — Nic, než bořjcj blesky do mého blažitelného hradu.

Hyn. Každodennj osud mnoha tisjců lidj. — A co gste teď mjnil?

Host. Nedospělý gsem, o tom gsem se přeswědčil — proto ale předce zbranì nesložjm na wzdycky. — Mne básněnj blažj — že ale plod geho neblažj lidj, nenj skutečně wina má. Dobrá wůle a stálost, myslil gsem konečně, může i wtip wyzwati na bog — i pročež přicházjm k wám; pln dychtiwosti, kam mi wrhnauti se poradjte.

Hyn. Gestli to waše celá žádost, tedy se uwolugi, dle možnosti wám býti raden. Prwé wšak musjme se obapolně lépe poznati.

Host. Z toho, čjm gsem se wám swěřil — a proto, že gsem se wám swěřil, můžete mne dostatečně znáti —

Hyn. Gako básnjka, dokonale; — ale geště pozůstáwá wětšj polowice: člowěk!

Host. Člowěk? — dobře gste powěděl — a to gest to gediné, w čem málo kdo přestogj zkaušku! — Nicméně wšak, než odegdu od wás, budete i co nad člowěkem moci úsudek wyřknauti nademnau. — Prw ale, než sobě raušku se srdce strhnu, oswoboďte mne od toho mamonu (podáwá mu opět měšec).

Hyn. Tlačj wás?

Host. Gako olowo.

Hyn. A mně ho podáwáte?

Host. K lepšjmu užitku.

Hyn. Užjwánj bez zásluhy gest nedozralé owoce.

Host. Geště gednau, wy gste nuzný.

Hyn. (usmjwage se) Pomnětež pak, že w swých dramatických hrách bohatstwj rozdáwám.

Host. Ani pak, když wašj pomoci, wašj přjčinliwosti použigi?

Hyn. Pak — snad.

Host. Nuže. — (wytáhne půl archu papjru, a podá mu ho) To psal člowěk. Suďte ale, pro Bůh! nepřehljdněte básnjře; nebo nedokonalý wděk, nenj žádný wděk, dokawád dokonalost nenj wěc nemožná!

Hyn. (čte, ukazuge se nepokogna — když konečně přečetl, klesnau mu obě ruce; djwá se na Hostiwjta od paty až do hlawy) — — Mnoho — mnohos powěděl mládenče!

Host. A geště mnohem wjce gsem cjtil — Bůhť gest žiw!

Hyn. — — — Kdybyste na okamženj přisahati měl: kdo wám tento mnohočlány řetěz do péra wložil —

Host. Wděčnost.

Hyn. Tato práce má swůg ustanowený cjl?

Host. Geště dnes gi swému dobrodinci odešlu 1) — swému starostliwému otci — neb wjce než otec o mne se staral.

Hyn. (spěšně) Kdo — a kde on žiw?

Host. S námi w gedněch hradbách.

Hyn. (po straně) Kterak mne pomátl ten mladjk!

Host. Abyste tjm bezpečněgi sauditi mohl, wyslyšte, gak sprawedliwým ostnem puzen předewzal gsem tuto práci. — Co sirotka chudého ugal se mne muž neznámý, gak gsem se pozděgi dowěděl, mým osudem pohnutý, neb gsem zagisté newinně swé neštěstj nesl. Co sedmileté pachole, byl gsem wyhoštěn z domu otcowského, proto že mi mladšj bratr přjzeň matčinu odňal —

Hyn. (po straně) Ha!

Host. Po čase zemřel mi otec, a gsauc žebračkau učiněna, litowala skutku toho newlastnj máti má — wšak pozdě — Prw, než gsem se do rukau ge-

gjch nawrátil, zemřela i ona, a má bjda počala opět znowu.

Hyn. (po straně) Bratře! — o můg bratře!

Host. Tak mi před osmi lety w Benátkach Bůh dobrodince seslal, genž stegný semnau měl osud. — Stokráte slyšel gsem geho, an klel swému gedinému bratru —

Hyn. O můg Bože!

Host. A stokráte slyšel gsem geg opět, an ho bratrsky žehnal, a nařjkage, horké slzy wyléwal, že se odřjci musil bratrského spolku!

Hyn. (po straně) Stokráte mu klel, a stokráte ho žehnal!

Host. Negedenkráte zwolal: Nebe! gen na hodinu mi blaženosti popřeg, které cjtj bratr na bratrowu srdci, a wšem rozkošem zemským směle dáwám wýhost!

Hyn. (nemoha se déle zdržeti) Člowěče! tys saudů božských nelaskawý posel!

Host. Co gest wám? gste zbauřen?

Hyn. (sebraw se) Dále — gen dále.

Host. J dlauho gsem přemeyšlel, gakbych gen na malé okamženj zasytil horaucj geho tužbu — a — gak widjte — popsal gsem lásku bratrskau. — Zegtra slawj swůg swátek —

Hyn. Gak? zegtra?

Host. Zegtra; Pawel gméno geho.

Hyn. Pro žiwého Boha! člowěče! kde gest dobrodinec twůg?!

Host. W tomto městě —

Hyn. (přikryw si rukama twář, bolestně s sebau potýkage, přeběhne několikrát swětnici. Konečně zůstane státi, přemeyšlj malau chwjlku, trhne sebau, a utjká do swé ložnice.)

Wýgew III.

Host. (sám, genž se s podiwenjm na Hynka djwal) Kdo to pochopuge, ten s njm musil od dětinstwj pod gednau střechau žjti! — Gá newjm, co ze mne udělal? — gsem docela giný, co gsem k němu wkročil! — Geho wýmluwnost, geho skušenost, a při tom tito baušliwj citowé!

Wýgew IV.

Hynek, předešlý.

Hyn. (přigde zpět, přinesa w ruce složený papjr, gegž Hostiwjtowi podá) Toto dey dobrodinci swému — zegtra těmi dobami čekám na tě opět! (odběhne opět)

Host. (sám, rozwine papjr, čte, přjgemně se podiwuge, konečně obrátě se k dweřjm, nimiž odešel Hynek) Co gsem gá gen řjci chtěl — to, a ještě mnohem wjce tys skutečně řekl! (odegde hlawnjmi dweřmi)

Wýgew V.

(Dům hostinský. Pawlůw byt. Stoleček a několik seslj. Pawel Olšinský přicházj práwě domů, několik rozpečetěných psanj w ruce nesa, které i s klobaukem mrzutě ne stůl hodj. Přešed několikrát pokog, na sesli k oknu se posadj, a hluboce wzdychna) Náwěštj ze wšech pramenů neyhlawněgšjch — a předce nadarmo! — O mém bratru nechce žádný wědět! — Kéžbych se nikdy byl neoddělil od ostrowanů swých! oni mne milowali, gá gsem gim činil dobře, a — aspoň někdy zapomněl, že gsem náklonosti lidské w dalekém swětě hledati musil! — — Můg Kristián se také newracj — po prwé bych se na něho horšil! wzdy na okamženj wyplnil žádost mau, a nynj, když gsem ho pro pokog swého srdce wyslal, nynj ho nadarmo

s netrpěliwostj očekáwám. — Můg předrahý otče! takéli pak tebe geště gednau spatřjm!?

Wýgew VI.

Kristián, předešlý.

Krist. (geště za dweřmi) — A! co oznámit! co opowjdat! tisjckráte gsem wběhl k swému pánu, a neopowjdal gsem se!

Paw. (wyskočj) Co slyšjm? nenj to Kristiánůw hlas?

Krist. (wystaupj)

Paw. (gemu wstřjc) Kristiáne! Bohu budiž chwála! — tebe s tisjcerau radostj očekáwám!

Krist. Můg dobrý — roztomilý pane! — (béře ho za ruku) Nechte pak, ať poljbjm waši štědrau ruku —

Paw. Nech — nech — až po druhé — nynj gen wyprawug! Předewčjrem, wčera — a dnes giž dwakrát wygel gsem ti naproti —

Krist. A! — budiž Bohu čest! gá wás opět widjm! — Wěřte mně, můg dobrý pane — dnes ráno se mi giž tak po wás stýskalo, gakobych wás celý rok byl newiděl!

Paw. (přinese mu sesli do prostředka) Posaď se Kristiáne — odpočiň si — ale gen mluw — našels šťastně rodinu mau?

Krist. Našel — wšecko gsem našel — i tu starau hrušku, o které gste mi powjdáwali! když gsem se přeswědčil, že to ta, tu gsem řekl sám k sobě: Kristiáne! na tuto hrušku lézáwál twůg dobrý pán, gako malý klauček! a — nesmějte se, mi, milý pane — nemohl gsem se zdržeti — gá gsem na ni také wylezl!

Paw. Mluw! gsau žiwi rodiče mogi?

Krist. Panjmámu — to byla ta druhá, ta škaredá — tu prey k sobě giž powolal Pán Bůh —

Paw. A můg starý otec? — Kristiáne, můg dobrý otec!?

Krist. J nu! starý ge — to ge prawda — ale geště gak prawjme garý —

Paw. Žiw! žiw!! (sepne ruce knebi) Můg nebeský otče! gá gsem nebyl nikdy nešťastný!! — Můg otec žiw — žiw a zdráw! — Kristiáne — od této hodiny mi nesmjš slaužiti giž — kdo mi takowé náwěštj přinesl, ten nesmj mým otrokem — ten musj mým kraganem, mým přjtelem, mým bratrem býti! — poljbit tě musjm — (poljbj čelo geho)

Krist. Ach! můg milý Bože! pane! wy mne radostj usmrtjte! — gá wám giž slaužiti nemám? — wašjm otrokem! dobře, dobře — tjm gsem nikdy nebyl — gá gsem gen wzdy přinášel mjsu na stůl, abychme gjdali spolu.

Paw. (genž plný radosti sem tam přebjhal) Geště s njm budu sedati za gednjm stolem! — A mluw Kristiáne! gak to wyhljzj wšecko w mém otcowském domě? weselo? wljdno? —

Krist. Zpočátku, když gsem tam přišel, bylo wšecko smutno — žádný se neozjwal, gen holuby wrkali w krbjch 2); ale panę! když gsem gim powěděl, kdo gsem, a, že gste žiw, a že ge wšecky tak srdečně milugete — to gste měl widět! ne gináč než gako když na našem ostrowě w nowý rok počnau hudbaři hráti!

Paw. O, wiď, Kristiáne! žes se musil k otci samému posaditi? —

Krist. Ne! — tobych se byl musil k němu položiti; nebo on radostj omdlel, a skulil se mi pod nohy na zem —

Paw. Pro Bůh! snad si neuškodil —

Krist. Ay! wtakowých přjpadnostech wzdy Pán Bůh člowěka od aurazu chránj! — My gsme ho

opět wzkřjsili, a pak teprw obžiwla radost! — W té swětnici bylo nagednau mnohem swětlegi, hodiny na stěně počaly čerstwěgi a silněgi tlauci — slunce si na nás swjtilo wšemi okny — a kocaur! — pane! to ge bláznowské zwjře ten kocaur! — skákal s gedné stolice na druhau — se země na stůl, a se stolu zase na zem — a k tomu ke wšemu wáš otec —

Paw. O — powěz mi gen wšecko — tak slawně gsem nepožil nikdy geště swého swátku, gako zegtra! — Mluw Kristiáne — mluw!

Krist. Můg Bože! ten šediwý otec mi házel gednu otázku na druhau — nestačil gsem ge lapati; a když gsem mu na několiko gich mandelů odpowěděl, tu se přeplnila radosti mjra — a on pozdwihna ruce k nebi, welikým hlasem zwolal: „Djky Bože! gá mám zase děti!“ — Konečně wyskočil, a kázal, aby se mi pokrmy předložili —

Paw. Gá neočekáwám, žes na swém poselstwj nedostatek trpěl?

Krist. Ay — hladowit gsem owšem byl, neb gsem giž dobrého půl dne byl klusal! ale, gak gsem do chalaupky wašeho otce wstaupil, zapomněl gsem na hlad — zapomněl gsem na žjzeň — a — až posawáde gsem na obě hrubě nepomyslil! — Nicméně, za stůl gsem se s njm musil posaditi — a ta stará Ewička — bylaby nás pokrmy zarownala — ta prý bývala wašj kognau —

Paw. Ta dobrá Ewa také geště žiwa?

Krist. Také. Dobrá ge, ale stará! gak náležj stará — Wěřte mně, můg dobrý pane! tu gsem radostj nadechl od paty až do toho neywyššjho wlasu! ona se wám po swětnici wrtěla, nic gináč než gako když na našem ostrowě kostelnj makowicj wjtr neyprudčegi zatáčj!

Paw. Mohls gj řjci, že gsem na ni tisjckráte zpomněl! — Onať byla gedina, gežto mne někdy uchránila matčiny newljdnosti! — Nu, a gakž tobě chutnala gjdla rolnjků Českých? neřjkáwal gsem ti, že Českých owec sněhobjlá šťáwa také trpká nenj?

Krist. Musjť to být dobré syrečky, to bylo na nich hned widět!

Paw. Gen widět? cožs gich nezakusil?

Krist. Můg Bože! wzdyť nebylo možné! Wáš starý otec se mne do honu wyptáwal, tak že gsem musil hubu wzdy na pohotowě mjti, nechtělli gsem se zalknaut!

Paw. Pak ale, když se přjblježil wečer —

Krist. Ano, tu gsem se počal opět ukljzeti —.

Paw. Gak? geště toho dne?

Krist. Nu ano, wzdyť gsem pořjdil wše, gak gste mi přikázali — a že i wy nawrácenj mého žádostiwě očekáwáte, to gsem také wěděl. —

Paw. Ale w noci, kdes odpočinutj zapotřebj měl —

Krist. Ah! mogi audowé negsau geště stařj — a negedeli si člowěk nynj za chládku něco —

Paw. A mluw, gaks se rozešel s otcem? —

Krist. Dost těžce! On mne nechtěl pustit — za ruku mne chytil, a chtěl mocj se mnau. — „Kde ge můg Pawel!“ wolal — doweď mne k němu, pozegtřj ge geho swátek, on mi musj odpustiti, gá gsem se welmi prohřešil proti němu — ale za to mu wázaného dám: swé otcowské požehnánj!

Paw. (až k slzjm pohnut) Swé otcowské požehnánj! dědictwj nenahraditelné, po tobě gsem šestnácte let dychtil! — O nynj gsem šťastný — nynj gsem blažený — Kristiáne, kdybych klenoty ostrowu wašeho nynj wládl, wšecky bych ge w tomto okamženj rozdal! a můg nepřjtel — můg neyauhlaw-

něgšj nepřjtel by musil trognásob dostati — tomu bych padl okolo krku, a kdyby mne giž w žiwotě mateřském byl nenáwiděl. (Tato slowa ho prožezenau, gakoby se ulekl sám sebe — zarazj se a hlubokým hlasem ku Kristiánowi) — Kristiáne — powjdey dále!

Krist. Od srdce rád! — Co wás bude neywjce těšiti? — o kocauru, nebo o Ewičce?

Paw. Wždyť si mi geště wšeho nepowěděl?

Krist. O! chceteli wšecko slyšeti, tedy se připrawte na celau noc!

Paw. Nezapomeň gen na neyhlawněgšj wěci.

Krist. Na neyhlawněgšj? — ah! nynj mi připadá něco —

Paw. Konečně!

Krist. Stará Ewička geště na mne wolala, když gsem giž s dwa hony za wsj byl —

Paw. Mluw tedy.

Krist. Mám prý wám wyřjditi, že tam wystawěli nowau zwonici — z té staré prý gste gednau sletěl —

Paw. Blázne! — Ty se mi wyhýbáš — bogjš se, by mne nezarmautil, nezkalil mi tu přegasnau radost! — Mluw, gá ti poraučjm.

Krist. Wj Bůh! pane můg, že nic wjce newjm —

Paw. (zdlauha) — Cos slyšel o mém bratru?

Krist. (nagednau spřjsněw) O wašem bratru?

Paw. Můželi mi po otci něco dražšjho býti?

Krist. Nehněweyte se pane, — na wašeho bratra gsem docela zapomněl.

Paw. (diwoce) Networo! tys neměl gakžiw bratra!

Krist. To ge prawda. Ale — gsauli wšickni bratřj, gako wáš — nehněweyte se pane — tedy djky Bohu, že žádných bratrů nemám!

Paw. Co ti udělal můg bratr?

Krist. Musil mi welmi mnoho udělati — gá gsem ho giž mnohdykráte našim bičewnjkům poraučel!
Paw. Proto žes záwistiwý — lstiwý — nepřegeš, abych mimo tebe někoho náwiděl —
Krist. Záwistiwý, lstiwý? — dobře! dobře! — Pamatugete ještě na ten slawný den, když wás naši ostrowané pozwali k hlučnému kwasu — mne gste tenkráte také wzal s sebau. Gestiť to u nás giž zwyk od starodáwna, že se při takowé slawnosti celé přjbuzenstwo segde, a upewnj wraucnostj obapolnau přátelstwj na budaucnost. — Pamatugiť to, gakoby se to wčera bylo přihodilo. — Mezi hosty se nacházel šediwý otec, který gsa giž wěku slabého, odewzdáwal dwěma synům mohowitost swau.
Paw. Ach!
Krist. Když pak bratřj swornj, obegmauce se, padli otci k nohaum, a otec radostně ge žehnal — tu gste wy — gá gsem s wás ani oka nestrhl — nemoha zakrýti slzj, wyskočil, a opustil rychle hlučný kwas. — Tenkráte gsem gen na polau rozuměl wám — když ale potom giž dáwno bylo zašlo slunce za naše modrosnědé hory, temná tichost opanowala okolj našeho bytu, a wy gste ještě nepokogně po swé ložnici přecházel, hluboce wzdychal, ano i konečně bolestně zwolal: „Bratře! ani gediné mých trapných nocj nepřegi tobě!“ — tenkrát gsem wraucj za matkau do hrobu zasjlal djky, že mi nezanechala bratra! — Záwistiwý gsem, lstiwý, nepřegi, aby gste mimo mne někoho náwiděl? — Můg i wáš Bůh gest žiwý swědek, že gsem wašeho psa po wás neywjce milowal, proto že wám wzdy byl wěrný!
Paw. (tiskne mu ruku) — — Odpusť mi to, dobrý Kristiáne — učinil gsem ti křiwdu. — Nic giž o

bratru (přegde několikrát pokog) — Připraw wšecko na odchod — geště dnes, k wečeru odgedem.

Krist. Geště dnes?

Paw. Práwě gsem obdržel psanj z Benátek. — Můg nábytek giž gest na zemi pewné. Nic mne nedržj w městě, a geště dnes odgedem.

Krist. Odpusťte pane! že se wás wšetečně tážj — kam?

Paw. K mému otci.

Krist. Do Podhágska!? — Juchuchu! za půl hodiny sedjm na kozljku!

Paw. Zegtra w poledne musjme být na mjstě. W náručj otcowu budu slawiti swůg swátek!

Krist. Dobře! — a gá polezu na hrušku — s hrušky na tu nowau zwonici, a se zwonice zas na hrušku — a když se mnau žádný nebude chtjt howořit, proto že se wšecko pohrne k wám, tedy si chytjm toho upřjmného kocaura, a budu mu wyprawowat o tučných myšjch našeho ostrowa! (utjká, i wrátj se zas) — Ah! geště něco pane! Práwě, když gsem slézal s koně, wyskytl se tu náš Hostiwjt, a prosil mne, abych wám toto psanj odewzdal (podá mu psanj)

Paw. Dey sem! (rozpečeťuge ge)

Krist. Ten také pogede s námi?

Paw. Budeli chtjti.

Krist. Musj, a kdybych ho měl k wozu přikowat. Nyněgšjch časů musjme si dobrých lidj wážit — gę gich na mále! (odběhne)

Wýgew VII.

Paw. (sám, který giž byl počal čjsti, upřeně do papjru hledj. Když s polowici přečte, co wytržen postaupj asi dwa kroky zpět, pohlédne k nebi, pak wůkol sebe, zase do papjru) — Snjmli pak za dne bjlého — s otewřený-

ma očima! — A — Hostiwjt!? — ano, Hostiwjt — tak prawil Kristián — a tento žiwý, tento pronikagjcj obraz — kterak rozbjrá záhyby srdce mého neytemněgšj; co gsem neštěstj swé poznal, nepostihl gsem ducha swého na takém citu! — (čte dále — změniw barwu twáři několikráte, konečně ruce sepna, na sesli klesne) Diwotworné nebe! proč wyhazugeš pokrm na plamen srdce mého, nadarmoli den ode dne daufám!? — (wyskočj) To nenj možná, aby duch lidský, drže se gediné sypkého břehu obraznosti, wystawil tento hřjmagjcj obraz, a kdyby mu sama přjroda wedla ruku! — a předce — před — wšak — nenj to Hostiwjtůw dar wděčnosti? nedautnali a nedautnagj geště ti samj citowé w prsau našjch? a nedychtili gsme gednostegně po prameně zasypaném bratrské lásky? — Ano, děkugi Hostiwjte tobě, a tauto obětj splatils mi (w tom přigde oko geho na papjr) — co widjm — to nenj ruka Hostiwjtowa? — Buď gsem sto psanj obdržel od něho, gež psala ruka cizj, a neb toto slupka i gádro z země cizokragné! — W tom musjm gistotu wyskaumat — (wolá wen) — Kristiáne — Kristiáne!

W ý g e w VIII.

Kristián, předešlý.

Krist. Práwě gsem chtěl gjt na poštu —

Paw. Kdes mluwil s Hostiwjtem?

Krist. Před domem.

Paw. Kam odešel?

Krist. Newjm.

Paw. Gdi — pospěš! za půl hodiny s njm musjm mluwit.

Krist. Kam mám gjt?

Paw. Prohledey celé město — wšecky školy — cjsařskau knihownu —
Krist. Pane — we škole gsem gak žiw nebyl —
Paw. (rozloben) Protos také osel! zůstaň doma! (popadne klobauk, hůl, a odběhne.)

W ý g e w IX.

Krist. (sám) Co se gen opět stálo? můg pán ge zbauřen, a nemá na mjstě stánj? — Hostiwjtowo psanj w ruce? — Hm! wždyť gich od něho obdržel giž wjce, než wšickni třj počjtáme roků; ale žádné ho geště tak nepohoršilo! — Gá gsem osel — dnes poneyprw — a proč? proto že gsem gak žiw we škole nebyl! — Nu, takowj oslowé gsau geště k pomilowánj! gsau ale oslowé, kteřj we školách wyrostli, za welké uši se stydj, do kožj owčjch a gelenjch ale nestydatě lezau! Takowým oslem bych ani w Arkadii nechtěl býti!

W ý g e w X.

S k l e p n j k, p ř e d e š l ý.

Sklep. (přinese láhwici s wjnem) — Přjteli! gmenuges se Kristián?
Krist. Giž sedm let.
Sklep. (djwá se naň) Teprw sedm let? — Slyš brachu, budešli tak dlauho žiw, gako Mathuzalem, tedy budeš sám pro sebe potřebowati kalendář.
Krist. Proč?
Sklep. Proto že se musjš dáwat každých pár let ginák pokřtit, a naposledy tolik swátků ročně slawiti budeš, co Turci postnjch dnj.
Krist. (odwrácené) Přálbych, abys také mezi Turky byl, kdebys nesměl wjna pjt!

Sklep. To wjno náležj tobě. (postawj ge na stůl, a odcházj)

Krist. (se obrátě) Mně? — stůg dobrý přjteli! zmeylil gsi se, gá žádného wjna nepožádal.

Sklep. Na to gá se neptám. Náš cizj kupec, bezpochyby twůg pán — ačkoli tě w geho bytu dnes poneyprw widjm — odcházege z domu, zůstal we wratech několik minut státi, a konečně se obrátil ke mně, řka: Dones mému Kristiánowi láhwici Mělnického wjna, on ge po cestě, a potřebuge posilněnj.

Krist. Tu to máme! W gednom okamženj osla, w druhém láhwici wjna; — ta ge geho přirozená dobrota! — — Nu, geli to takowé, tedy dey sem! Ljbjli se ti, můžeš pjt se mnau. (posadj se ke stolu a nalewá)

Sklep. (po straně) Hola! tubych mohl něco wyštěrbat! — (nahlas) Mám sice dole hosti — ale slaužjcjmu tak štědrého pána nemohu ničeho odepřjti. — Na twé zdrawj! (pige)

Krist. Nech toho! — Raděg mi něco o wašem městě wyprawug.

Sklep. O tomto městě — chtěls řjci? — O tom ti welmi málo powjm; gá gsem tu teprw pět dnj. — Tybys mně ale mohl ledacos powědjti, čehoby se w našem domě mnohý rád dowěděl.

Krist. Ay? (pige)

Sklep. Twůg pán ge kupec — tak slyšjme — ale můg Bože — kupců ge nynj we swětě, gako w lese dřjwj! —

Krist. Může být!

Sklep. (bljže k němu posedna) K nám přicházjwagj wšeligacj lidé — mnozj z nich wjdagj twého pána, an přebjhá — na horu, dolu — z domu, zase do domu — a přitom si žádného ani newšjmne!

Krist. Kdybych byl tebau, newšjmlbych si h• také!
Sklep. Gá! — na mně málo záležj.
Krist. Málo?
Sklep. Ale hosté — ti mne mohau otázkami zasypati! — „Kdo ge ten muž? gak se gmenuge? odkud přicházj? kam měřj? kdy přišel? kdy pogede?!“ — a na to wšecko gim negsem wstawu ani be ani me odpowědjti!
Krist. Tys k politowánj! (pige)
Sklep. Nynj ale, gsa tak šťastný, že s tebau, s geho laskawým — wljdným, přjwětiwým —
Krist. A tak dále!
Sklep. Služebnjkem w těsněgšj přátelstwj mohu wgjti —
Krist. (sedne si dále od něho) — Slyš — sklepnjče, nebo kdo gsi — těsněgšj přátelstwj si odpustjme. — Budem pjt dokud co w láhwici, a pak se můžeš zas s někým giným spřátelit.
Sklep. (po straně) S tjm chlapem nepřigdu k žádnému konci! — — (po chwjlce nahlas) — Přicházjte z daleka? — ty — a twůg pán?
Krist. Z daleka.
Sklep. W Čecháchř nebudete také welkého stánj mjti?
Krist. Uhodls, my se hodláme posadit —
Sklep. Tady?
Krist. Kde se pánu mému bude ljbit.
Sklep. Hodláli twůg pán w našem okolj statků nakaupiti, tedy se welice diwjm, že žádných nowin nečte?
Krist. On gakžiw žádných nečte.
Sklep. Diwná wěc! takowý pán — prošel wjce zemj, než gá hospod — gakž to asi přicházj, že si žádných nowin newšjmá?

Krist. On ge milownjk prawdy.

Sklep. Ale ty —

Krist. Gá? Haha!

Sklep. Hm! znalť gsem giž mnoho služebnjků — ale wšickni čtli nowiny, kde se gich gen dopjditi mohli.

Krist. To byl weliký rozdjl!

Sklep. Gaký pak rozdjl?

Krist. Ginj služebnjci uměli čjsti, a gá neumjm.

Sklep. Ty neumjš čjsti?

Krist. Ani pjsmenka!

Sklep. (po straně) Prawý mezek! — (nahlas) Ay — to nic nedělá — gáť ti ge každodenně s radostj přečtu — budeš gen poslauchati moci —

Krist. Auwe! giž nynj skoro dřjmám! (wenku gest slyšeti na sklepnjka zwonit)

Sklep. (sebau trhne) — Slyš Kristiáne — gá ti něco důkladného swěřjm —

Krist. Pro mne!

Sklep. Když gsi se před půl hodinau na swého pána ptal — stál náš pan komisař, který w třetjm ponebj zůstáwá, práwě na schodech —

Krist. Může být — gá gsem si ho newšjml. (opět se zwonj)

Sklep. E!! — on si ale tebe dobře wšjml.

Krist. Wše gedno! (zwonj se silněgi)

Sklep. Ay — zwoňte! až wám zwonec sljtne na nos! (ku Kristiánowi) Ne, ne! ? skutečná prawda! On přišel na to hned do gjdelnice, a prawil wesegně, že se mu zdá, gakoby tebe nebyla zplodila Ewropa.

Krist. Ať mne gelen trkne! wáš pan komisař umj hádat!

Sklep. Ge to prawda?

Krist. Co?

Sklep. Žes z nowého swěta?

Krist. Náš ostrow ge tak starý gako wáš! — (zwonj se)

Sklep. (giž na odběhnutj) Hned!! — Tys tědy ostrowan?

Krist. Od paty až do hlawy!

Sklep. Čemu se ale neywjce diwjm, ge —

Krist. Nu?

Sklep. Že se Kristián gmenugeš.

Krist. Tomu se diwjš? nenj to poctiwé gméno?

Sklep. O! neypoctiwěgšj na swětě! gá gen mysljm — žes ge z swého ostrowa nepřinesl?

Krist. Z swého ostrowa.

Sklep. (genžby giž rád odběhl, také se ale něčeho dowěděl) Kdož pak tě tak pokřtil?

Krist. Můg pán. A gemu k wůli se dám třeba Bruncwjkem nazjwat. (nynj se w gednom kuse zwonj)

Sklep. (gsa na odběhnutj, po straně) Tořěbych se držjwe s Tatarem smluwil! — (nahlas) ležj daleko wáš ostrow?

Krist. Gak to kdo wezme —

Sklep. (nemage wjce stánj) Z Korsiky?

Krist. Chraň Bůh!

Sklep. Z Madakaskaru?

Krist. Tjm méně! (zwoněnj nepřestáwá)

Sklep. Z Kanárských ostrowů?

Krist. Dálegi s cesty!

Sklep. (byl giž u dweřj) Z Kandye?

Krist. O něco bljž!

Sklep. (wrátj se geště) Z Gamayky?

Krist. Oho!

Sklep. Z předhořj dobré naděge?

Krist. Hahaha!

Sklep. (gako na trnj) Z Kwadelopy? z Tabáku? z Oleronu? —

Krist. Ne! ne! ne!
Sklep. Tedy gsi z měsjce, a škoda každého slowa —
Krist. Z měsjce? může být —
Sklep. (přiskočj) Geli možná! uhodl gsem? — ty bys byl —
Krist. Od tam tud, kam ty do smrti nepřigdeš —
Sklep. Z pekla! a nawrať se tam třeba geště dnes!! (popadne práznau láhwici, a odljtne.)

Wýgew XI.

Krist. (sám) Hahaha! bláznowský chlapjk! ten mne gak náležj rozweselil! — Tomu gsem ale peprně wyplatil, a přál bych, by se tak wšetečným lidem wzdycky dálo! — Čtwrt hodiny tu se mnau seděl, a naptal se mne wjce, než bych gá za 3 Olimpiady naodpowjdal! — Brr! — (wstáwá) To ge ale prawda! to Mělnické mljko probjhá wšecky žjly, a člowěk ge po něm, celý gako na drátkách! — Nynj do sebe tolik sjly cjtjm, žebych swého pána i s poštowským pacholkem do Podhágska donesl!! (odegde)

Wýgew XII.

(Hynkůw byt — wšecko, co we wýgewu prwnjm.)

Hyn. (sám, wygde postrannými dweřmi) Nadarmo — zbauřeného srdce swého neutišjm. Čjm wjce daufám, že se bljžjm ku břehu, tjm hlauběgi se smekám do rozsedlin wnitřnjch, a cjl dychtiwosti mé gest wzdy gen: možnost! — Kdo byl ten mládenec, a kdo usty geho mluwil? náhoda? — a budiž tomu — ať ho náhoda swedla se mnau, byla i to náhoda, že gsem práwě gá — a práwě dnes nad obrazem sauditi měl, který mne samého za-

tracuge? — Geho osud — geho gméno — gestli pak geště wjce zapotřebj, by se wyděsil hlas neymrtwěgšj wědomj poškwrněného? — A, předce — ach! gistá, přegistá to wěc, že giž zahynul bratr můg, a sprawedlnost wzdy citliwěgšj metly sesjlá na mne! (zůstane zamyšlen státi)

Wýgew XIII.

Pawel, Hostiwjt, předešlý.

Host. (otewře dwéře, a ukazuge Pawlowi Hynka)

Paw. (pokyne Hostiwjtu aby se odstranil)

Host. (odegde)

Paw. (postaupj na několik kroků stranau, aby se mohl Hynkowi podjwati w twář; tak zůstane něgakau chwjlku nepohnutedlně státi) — Bože! gestli tady cjl mé tužby, dey, ať wzbudjm city bratrské!

Hyn. (zaslechna posleduj slowa, škubne sebau, sebraw se wšak opět) — — Koho hledáte pane?

Paw. (gde k němu bljže, wzdy naň ostřegi hledě) Pokladu, po kterém šestnácte giž let na darmo dychtjm.

Hyn. A nikdy wás neopustila naděge, žebyste ho dosáhl gednau?

Paw. Gednau gen se mi ukázala — tenkráte gsem se gi oběma rukama chytil —

Hyn. Blahý člowěk, dokawád daufá. — Dokawádž ho naděge nezradj, může geště pokogně umřjti.

Paw. Gak? doprowázelaby naděge člowěka až přes pomezj časnosti? Nepohltj hrob wšecky žádosti a tužby?

Hyn. Gá myslјm, geli hrob cjl snaženj lidského, tedy proukázala naděge wšecky swé dobrotiwé aučinky. Nebo, ačkoli naděge plod dobročinnosti

Božské, gestit předce s tělesnostj nerozdjlně spogena.

Paw. Welmi pochopitedlně! gá wám děkugi za tento klásek do stodoly žiwota mého. — Wy gste zawěsil oko na osobu mau — tak gakoby gste se mne ptáti chtěl: Kdo gsi cizinče; genž gsi se tak neobyčegně do mého bytu wkradl? — Gsem hotow odpowědjti wám na tu otázku, tak, gakž mi gen wýmluwnost má nápomocna bude. — Neyprw mi powězte, — gest toto plod wašj aurodné obraznosti? (podá mu psanj, gež byl od Hostiwjta obdržel)

Hyn. (ulekne se) Gak! — (zdlauha se naň djwá) — — Wy gste tedy dobrodinec onoho mládence? —

Paw. Gestli wám: nešťastného milowati, za dobrý skutek — ano — geho dobrodinec.

Hyn. Gméno waše gest Pawel?

Paw. Zegtra slawjm swůg swátek.

Hyn. (dychtiwě) A waše přigmenj?

Paw. Gest potud i mému mladému přjteli nepowědomo.

Hyn. — Odpusťte, že gsem se wás wšetečně tázal. — Co mne opustil wáš mladý přjtel — tjm wjce geště u přjtomnosti geho podáwalo ruku w srdci mém gedno teskliwé domněnj druhému. —

Paw. To mi nenj nepowědomo, on mi wšecko wyprawowal. Zdali to ale pochopuge geště, pochybugi. — Tato báseň — wšjm práwem to nazjwám básnj — nebo obrazu toho byste na darmo w pospolitosti lidské hledal.

Hyn. A předce — předce!

Paw. Tak, gak tady popisugete lásku bratrskau, musilibychom gi gediné tam hledati, kde bratřj, rozlaučeni bywše — geden druhému klnauce — předce miluge geden druhého wraucně.

Hyn. Tak — tak — a předce gest to možné!

Paw. Kdoby se o tom přeswědčil —
Hyn. Odpusťte — měl gsem gednau bratra — w wěku, w kterémž gsem sotwa uwážiti mohl, že bratra mám. — Ach! máti má mně nikdy nepowěděla, co může — co má býti bratr bratru! —
Paw. (před sebe) Celý můg otec — tak gsem ho wjdáwal w neytemněgšj noci!
Hyn. Nás dělila okolčnost, giž lidé prstem Božjm nazjwagj. Gednoho otce — ale dwau matek —
Paw. Gak? dwau matek? — cizinče! gak znj twé gméno!?
Hyn. Hynek Olšinský —
Paw. Hynek! — (zaražen, před sebe) o! nebi wšecka chwála!!
Hyn. Nucenj, abychom kráčeli po rozdjlných cestách, nikdy gsme se nesešli w obgetj bratrské. — Tisjc lahůdek gsem swéwolně wyházel — swému bratru gsem gediné podati nesměl, neb ho matka má nenáwiděla na smrt! — Tisjc plesů gsem rozdělil mezi skotačiwé spoluhráče — můg bratr neznal radosti. — W měkaunké hedbáwj gsem se stkwostně odjwal, an bratr můg bos běhal; — lehkowážně mi za stolem řjkáwala máti, že gsem gá k wládařstwj — bratr můg k otroctwj zrozen. — — Tak gsem na rukau hognosti rostl, ažbych byl wyrostl, nehoden lidského spolku. Ale — začež každodenně Bohu djky wzdáwám — přjroda wložila geště časně dosti na srdce me swau mateřskau, nestrannau ruku. — Matka mi umřela —
Paw. A bratr wáš? —
Hyn. Ten byl giž dáwno matce pro radost — otci wšak pro hořkau žalost, docela z domu zmizel. — Gednau — otec byl přes pole — dopustil se bratr můg, hladem přinucen, nepatrné krádeže, začež geg weřegně trestati umjnila máti má. —

Prchl — žádný newěděl kam — a nikdy, nikdy se nenawrátil! — — Celý rok se žebrotau žiwil — tak gsme se pozdĕgi náhodau dowěděli — až se ho, od Boha seslán, bohatý kupec ugal, a odwedl s sebau — Bůh wj! do gakých wzdálených končin. — O, pane! polowici swého žiwota byl bych stokrát dal za neytemnĕgšj náwěštj — gestli žiw — bjdnýli, a klne mnĕ snad potýkage se na loži, na nĕž ho sklátila tĕlesná pracnost! — O! gestiť to welmi — welmi bolestné, sám! w tom dalekém širokém swětě, sám gediný! newinně, nezaslauženě —

Paw. Měls otce! — — wzdyť wám snad otec také neumřel?

Hyn. Můg otec? — ach! pozdě, pozdě a těžce gsem se znáti naučil, že gest i Pawlůw otec! — Každodenně widěl syna swého w bjdě, gá gsem ho do nj wehnal; — každé noci, widěl Pawla swého, an s smrtj zápasj, gá gsem byl geho wrahem! — Kdykoli se podjwal na mne, obegmuly bolest a prchlost obapolně geho srdce — gá gsem musil též z domu, do swěta, newěda ani, gak náwiděti lidi. — Hogně na mne nakládal otec, wšecka wšak dobrodinj geho zdála se mi w hněw přistrogena býti. — Konečně, gsa do stawu přiweden, že gsem se pracj užiwil sám — hrozil gsem se, déle okrádati geho, a tráwiti z podjlu bratrowa, na gehož nawrácenj — pročbych se nepřiznal — až podnes geště daufám! — Otce — swým neydražšjm gměnjm zaplatjm wzdy náwěštj o geho zdrawj — sám gsem ho giž dwanácte let newiděl (slzy ho přesilně poligj)

Paw. Ha!! — (nemoha déle wydržeti) — — Prosjm wás — mně na tom welmi mnoho záležj — kolik gest giž hodin?

Hyn. Gá hodinek žádných nemám. — Wšak — sečkeyte maličko — z mé ložnice gest widěti na náměstj — (odegde)

W ý g e w XIV.

Paw. (sám) Nebe plné dobroty! to gest mûg bratr — mûg bratr, tak, gako že kraluge w tobě trog-gediný Bûh! — A proč gsem se srdci swému tak těžce bránil — proč gsem mu nepadl na krk, ne-winul ho k srdci — onť gest newinný — gest do-brý — miluge mne, a bratrsky wzdy pamatowal na mne! — — Ubohý bratře! twûg byt gest pro-stičký — čistá woda twûg nápog — a tato woda (přistaupě ke stolu uwidj papjr) Co to? (čte) „K swát-ku mého bratra, Pawla Olšinského“ — o! mûg Bo-že! mûg bratr na mne dnes giž myslil! (čte) — — — — O! tolik wraucnosti — tolik litosti — mé srdce to nesnese wšecko — bratře mûg! — Hyn-ku — Hynku! twûg bratr gest tady!!

W ý g e w XV.

Hynek, předešlý.

Hyn. (wybjhage) Milosrdný Bože! kdo mne wolá!?
Paw. Pawel, twûg bratr! — o! což mne péro twé lépe zná než srdce!
Hyn. Ha!! — mûg angeli! nedey mi padnauti! — cizinče — pro wšeliké swátosti, kdo gsi!?
Paw. Twûg bratr! který ti nikdy neklel —
Hyn. Mûg bratr! dobroto wěčná — to nenj — ne-nj možné!
Paw. Hynku! obegmi mne — dnes poneyprw —
Hyn. O! nebe! gak krásně se mi otwjráš! (běžj, a padne mu okolo krku)

Wýgew XVI.

Hostiwjt, Kristián, předešlý.

Host. Požehnaný budiž tento utěšený dwaulist!

Krist. Gestli to prawda, gá se radostj utopjm!

Paw. (mezi ně běže) Přjteli! Kristiáne! gá gsem neyšťastněgšj bratr! kdo nikdy nepochybowal, nedogde prawé wjry. — Můg bratr mne miluge — miluge mne Kristiáne! a nechcešli ty i geho milowati — tedy zůstaň tady, gá tě dám krmiti do smrti, ale na oči mi nikdy nechoď!

Krist. Můg pane — milugeli wás bratr — gá se pro něg geště dnes šestkrát zabigi!

Hyn. (radostj pláče) Můg nebeský otče! to ge mnoho — mnoho blahosti na gednau!

Paw. Hleď bratře — dwa nowé štjpky do zahrady našj! tento mladjk — po wšech cestách mi neywěrněgšj, z swé rágské Marie, 3) mne následowal do Čech, z ostrowu, kde mne milowali kragané geho, ctili, w bohatstwj zahrabali! Bez něhobych nikdy byl nespatřil wlasti, nikdy otce — nikdy, bratře! bez něhobych se nebyl dnes shledal s tebau!! (běžj, a opět ho obgjmá)

Hyn. Můg dobrý bratře!

Krist. (k Hostiwjtowi) Ginochu! gá wás musjm obegmaut, a kdyby gste byl stokrát wětšj než gá! (tiskne ho k srdci)

Host. My malomocnj básnjci! kdo ge z nás w stawu wyobraziti tuto radost!!

(Opona spadne.)

Wenc. Klicpera.

---

1) prosto na mjstě odešli, což se tuto gak pro uwarowánj dwogsmyslnosti, tak pro domácnost gazyka w takowéto hře dowoliti může. Podobně skracowaný inf.: být a t. d. 2) krb alowe také = holubnjk. 3) Ostrow Maria, mezi Azorskými ostrowy.

c. *Popisowacj básně.*

a. Popisy.

*1. * Ideálů řjše* (Inj zpěw.)

Sláwa ti, sjdlo nebes! kde w garnjm swětle wolenci
U pramenů blaženosti winau sobě palmy newadlé.
Sláwa ti, nesmrtných obydlj! k tobě wážně se bljžj
Poswěcený let můg, a do harfy milostiwě zwučné
We hluku strun weselostiplném twé zpjwati chwály
Horliwě se wznášj; ó sjly dodey klesagjcj
Mé peruti zemské, a do srdce mi sešli paprslek
Swé swattosti; nechať swěcené w člowěčj prsa ljwá
Plápoly harfa nowá, by k ragským chwátali sjdlům.
Krásný gest swět onen, kam wywzletnauce šlechetnj
K chrámům nesmrtnosti, Božj zastjněni láskau
Slawněgi se zborugj; do swých ge radostně pogjmá
Bran wznesená ideálů řjš, a mateřsky winauci
K swým ge prsům, gako djtky milé, udatněgi k wěčné
Wznésti se sláwě učj. Tu brunatné gasněgi swjtj
Swětlo nebes weselých; w amarantů hági žiwaucjm
Rozkwetlá laubj, co na Hermonu krůpěge rosné,
Tjše ligj do prsau i hrdinskau sjlu i poklid.
Tu wzneseným, gako plápolawau duši mládcowu tagná
Tužba plnj, proniká žiwot ohněm háge swatého
Weškery stjny; Božj duchowé gasných u potůčků
Krystalowých swé krásy gewj důwěrně miláčkům.
Krásný gest ideálů krag; wysoké geho chwály!
Sláwau wěncowaná božskau swé rozbila wěčně
Sjdlo milé zde ctnost, a gegj bezmračně se swjtj
Krása, welebněgšj nad walné oblohy gasnost.
Genž gasným proniká wěděnjm swěta končiny wšecky,
Odhalená Maudrost, tu miláčky wodj zpytugjcj
Do swatynj tagnostj swých; tuť láska powěčná,

Hogně winauci darů blažených, swůg růžemi wjže
Swět; spanilý staupiw Genius s nebe, u zdroge krásy
Nezkaleného učj radowat se we sláwě nebeské.
Mocnau on prawicj zachytj struny gemnčnatáhlé
Srdce milostněgšjho, a z pustiny ráge si kauzlj.
Z čjše duchů blažených tu hrdinstwj sjly nabýwá
Oceliwé ; ne k rozbořenj k nebi krásně se pnaucjch
Měst a wěžj, ne k wyléwánj krwe bratra newinné :
Ztřjti krutých osudů gemu wjtězi pauta otrocká
Dáno, a zlosti swětů zuřjcj zrážeti autok.
Andčle láskyplný ! ty, na gasném wládna Sionu,
W lůně Božjm hlawu poswěcenau skrýwáš, a welebnau
Snášjš twář milosrdně na autlé swé w prachu djtky.
Ay twá berla pogj kolugjcj oblohy swětla
K sauzwuku sláwy Božj, a s řjšj wjže nebeskau
Zemské končiny ; tyť prowodjš smrtnjka ze hlaubi
Laskawě k Otci milostiplnému, a do prachu nerwů
Sladce trnaucjch angelské nám rozkoše ljwáš.
Šťastný gest ideálů swět, a milé geho stánky !
Wiz z ruky Neywyššjho tekaucj praudy blahosti,
Wěčné praudy blahosti, co žjznjcjch by tisjce
Mohli swětů napogit ; sem walné praudy se měgte
Chwátawě ; ay zdobný wám wěrněgi kljnu podáwá
Hág, tu wylegte žiwé swé poklady ; štědře owlažte
Zhůru se pnaucj stromky, posilněte kwět se pučjcj,
Ať wěkoswjžjm oblažené duchy stjnem obegmau,
Ať se radosti plnost roznášj w wichru letjcjm,
Ať dýchá w Zefira kwětowonném křjdle milosti.
Gasně se blýská nad swatynj tam odplaty wjnek
Hwězdokwětý ; a widj ho radostně we sláwě blaženců
Bezkalné oko, a zpjná se udatněgi činnost
W srdci čilém, a letj nesmrtné chwály dosjci.
Kdo zbránj k wysokým se wynest nebesům, kdo segjti
Do hlubiny swětné ? Gim pásem sjly newadlé

Bedro se páše gaře, a w očjch plane odwahy plápol
Nuž po ctnosti swaté, Maudrosti a Krásy tagemstwj
Nezmarná gim tužba hořj, a skutky žiwaucj
W blesku se oslawném pnau zhůru, na obrubě hwězdné
Zwěčněnu býti. Tu těsněwité zardjc se překážky
Ay prchagj a hynau. Pod twornau Genia myslj
W sjle nowé ožigjc kwětotwářj wywstane krása.
Mrak pominul, a nahý w bytnósti se wěrně obrážj
Swět zpytugjcjm důmyslům. Wzbuzená se lehaunkau
Obraznost perutj nese w nadwětrné krage swětla
Plápolawého, letj ode slunce ke slunci, a staupá
Do swatyně wšeho mjra. Tu pás gest neywyššjho
Z blesku witý a swětů plesagjcjch w okruhy. Sešli
Shůry swaté, ó, sešli milostné lásky paprslek
Otče, na djtky swé; a gegich tobě k oslawě hlučné
Zpěw poletj ode pólu ku pólu, a kaule nebeské
Zagme do wjru radosti wšeobsáhlé. O welebná,
Twůg to triumf, ó Ctnosti! ty wyššjs nad swěty padlé.
Dcero božj, gediný wšehomjra ty poklade, gasná
Studnice angelské blaženosti, ty wládkyně kůrů
Oslawených — ty chodjš po hwězdné dlažbě, Wšemocná,
Neb we chrámě swětů kolugjcjch sjdliti ráčjš?
Ach, twůg chrám ge šlechetné srdce, ty s hůry paprsků
Sešla gsi, we klidné důwěrně chalaupce obýwat.
Wkrásiti zemský byt do nebes, smrtnjka slabého
W spolky duchů čistých uwodit, geg zgasniti bleskem
Nesmrtnosti. Co zřjm? Ay, twými nebešťany hlučné
Pléšj wrchole háge swatého a studnice wšecky
Obžiwené, a w nádherném stáli blesku pahorci.
Slyš! hlasitau zwučný hág rozléhá se radostj,

Slyš! ay w záři tiché sám Pán se milostiwě bljžj.
Skloňte se skály! skloňte pahorci! ty wěčněžiwaucj
Cedře a palmo! Božj přede twářj skloňte se wraucně.
On přemilé nawštjwiti swé, a do srdce radostj
Nadzemských, neuhasnaucjch sám prauditi ráčj!

Fr. Palacký.

2. * *Wznesenost přjrody.*

(Wprowod.)

Mhoklenutý strope, odwážným we blankytu rozpiat
Gsaucj oblaukem! tobě pozdrawenj a radostné
Wzdáwám usmánj. Žjznjm: gen rozkošeplodnj
Z ohniwělému mohau zdrogowé prsu pochlad a sjlu
Dáti. By ze hlubokých gezeřin, kdež nektaru slastj
Čjše plnj duchowé, prahnaucjm krůpi gen ustům
Čerpati gednu bylo, krásný by se lehce wywjgel
Cit, žádost tegná, we wnitřnj ukryta hlaubi,
Usměchy přjgemné a radost by wynášela wábnau.
Přjrodo, twá na prsa mne přiwiň, kde motýlec a welryb,
Lidstwo a čerw srdceblažným weseljm se opjgj;
Každý twor ty mateřsky zowauc, wola gak slona pjljš.
Tehdy w twém gistý bude poklid a útěcha lůně.
Kde, kteraký wywoljm twé ó králowno we řjši
Stan, trudné, co zrak mi kalj, kdež pozbudu péče?

Tamli mi gjti,
Kdež barewný stkwj koberec se wesny,
O ploty břečtan spanilý se wjgj,
Wjřegj w gasném klokoty kde modru;
Či, kde we střemchách se honj wěterky,
Kde w tichu slawném štěhotá slawjček?
Pod skaljmi či snad při žiwé studánce
Utěchy nagdu?

Tam, kde lichotný dech přes zpěwné háginy mlázj
We březowých usedá wětwjch, králowno, powěd mne!
Zwláště kdy swětu omlazené z lože gitro wysjláš,
Wráskočelé by hory střjberným krásilo wjnkem,
A mhošedý záwog lehkým sňalo daubrawě wánjm.
Z wýchodu blesk a drahé kamenj se s perlami giskřj,
Wausinatý drnowá kdež koncuge obruba gečmen;
Přeblaze tam na hrázi pobýt rybného gezérka!
Přeblaze pocty obět w twém přjrodo páliti chrámě!
Přeblaze ukrytu být twým dmaucjm šjro se pláštěm,
A w plnu obdiwenj patřit, gak tu w zemi čerwjk,
Tam w kwětu autljnký žiwnau ssage mjzu motýlek!
Slawněgšj ale gsau diwadlo Alpy,
Ohromnj welikáni! an strmjcj
S gich pustin překotem hrozj swalit se
Strášná záhuba; záwěgj kde wěčných
Sněžný lesk, mraziwých ledů kde pausty
Temné spády, tisjcletj skalobři,
Hněwné přjrody wýtwor ohnipalný,
Wážné ustrnutj budj w diwáku.
Na zkamělých kobkách stoge mlh podobiznami wůkol
Obskočený dýchám do prsau city neywelebněgšj.
Zrak bystrým přeludem wzbuzený ze dřjmoty mrtwé
Lepne newýslownau ukowán kwšemu předmětu sjlau.
Pozdrawená tedy buď wýtworné přjrody mocnost!
Ať se žeber zemských hlučná tuto ozwe se pjseň,
Mech kde rodj se chudý, a nahost gen nuzně šątjcj.
Kdož mi den ustanowj, w němž druhdy sypáno ty kopce?
Kdož wygewj, co rodj a žiwj se na uhlu polednjm,
Neb kteracj duchowé za strašnau chwálu ti Zemlau
Ohlašugj? kdož we kraginách tmy a hrůzy plných se
Odwážj zpytowat ty tisjcery skály železné,
Led na wzdycky kteréž přikrýwá wrstwami mrazný?
Gestli člowěk wyměřj na wodách kdy wztekle gečjcjch

Ty swaliny ledowé, ohromné spǎusty, co města,
Gichžto proti hlučenj sto hromů po obloze baufných
Znj přeslabaunce, co šusty tiché wětřjčku we gjwách.
Gak walné mnohokráte hatjš ó přjrodo hráze,
Kam člowěčj se zrak nikdy protřjti nemůže!
Kdož we měsjci kdy přjbuzné nám duchy ljbal?
Kdož gediný kwjtek z tamnjch proukáže palauků?
Důl hluboký znamenáš, w kuli gežto slunce se černá:
Mnedle, gacj tworowé tam k slávě tworce rodj se?
Kde dno Charybdy, gaké, moře genž we hrůze gečjcj
Stále točj a wařj, wše i do tlami hltně požjrá?
Gak wyhljzj chřtán záhubné kol sebe Etny?
Netrestey ach, smělce plná Mocnosti tagemstwj,
Genžto se do hwězdných tře z důlu wynesti chomáčů;
Sjriowa skaumat gde pasu, diwokým se letem pak
Nawracuge k černému dnu swé njžiny zemské;
W nadwětrné sjni, škaredých i propasti we hlaubjch
Gde zpytowat dychtiw, nezná ba malého mrawence!
Slawná, nesmjrná tobě ó Mocnosti! kořjm se
We prachu, čest, giž má wstawu gsau dát usta, podáwám,
W srdci ryté wraucném skládám tobě djky radosti.
Gak weliké ruka twá diwy rozsela! nezpytatelný
Um gak maudře chowá a žiwj a sytj twory wšecky!
Sám w skořepu wplýwá hladowé brauk želwici chutný,
Přehrozného také býwá táž welryba pjce:
Ten wod praudy loká, pak lepšj odděle částku
Zpět hlaholem střjká zbytnau luky we dwoge mokrost.
Chraupage tamto kosj hedwábnjk listu lahůdku;
Lepne we bodláčj stehljk, břede stádo we tráwě;
Střed wtipně z bylinek ssage tu wčela heyno medáků;
Winnice, sad člowěkům a rolj nese potrawy umným;
Před nahotau a zimau gich zwěř nebo rostlina hágj;
Lom kamenj, dřjwj poskeytá les pro obydlj.

Zem se měnj hmotná w audné tělo nezpytatelných
Dle prawidel; winný ukrádá kmen zemi mjzu.
Wonné přes fioly slawná má tehdy wywiň se
Z ust pjseň! K hágům duch můg zaletá Edenským,
Rozljwá ljbě mráz w mém těle přjrody sláwa.
Wýš přelude wěrný! až nad modrogasno wynes mne,
Z preyštěnin ať čistých naplnjm mau náděge čjši,
Ať ducha nj opogjm, a zpěw nesu wýše do bezdny,
W okrase neywyššj kdež slawná přjroda trůnj.
O kdyby Wieland mau dle předmětu pjsně welebné
Neb kdyby nesmrtný uprawit chtěl ku zpěwu harfu
Thomson, a Kleist swé w utrobu mau city byl wstawu ljti,
O, co hlásal bych! ligawec gako krůpěmi déštj,
Tak zwuky by plynuly z wydutin mé harfy zučjcjch;
Ustrogugi wšak gen po tichu swau nesměle hudbu;
Přjrodo, ty wznesená! přigmi slowo tehdy srdečné,
Gjmž wděčnosti plný ti twor z duše sláwu wynášj,
Ctj tebe a chwálj, moc cjtj nezpytatelnau,
Gjžto we modřeninách za kaulemi kaule pohánjš,
Hemzánj žiwota blažené, i náplň a rozkoš
Rozptylugeš, ke prsům wše co máteř laskawě wábjš.
Čerwe radug se, a pod kamenem ty žjžalo plésey!
Wšecko wesel se a pěg, čemu dal hlas twůrce milostný,
Na křjdlách mrštných co honj w oblauku se modrém!
Wěgte z kautů wšech gen k oslawě přjrodě wětry!
A w lese dub hlubokém korunau ať njzko se klánj.

Z utroby wraucné wiňte se pochwaly!
Harf Eolských zefirem strunky
Pěsteny gemným šepcete pjsně!
Duchowé čistj wůkol trůnu
Přjrody božské chwály wydeyte!
Ať waše hymny proletj oblauk

Nebe nesmjrný! Ať w plesu lidstwo
Weselj se blahém,
Přjrodo, gežto darů twých w hognoplnosti požjwá!
Národowé hlučnj se radostj bawte newinnau,
Zrádná nechť wymizj gako pára w gitru nenáwist,
A strašný Orkus zawře swoge na wěky sjně!
Smutnoli wám, ku prsům božské proč negdete matky?
Tam wodnj tworowé, wětrné létadla u wýsi
Tam braw raunobělý, a na pastwině stádo bučjcj
Tam se těšj; wznesený, gegž matka miláčka nazjwá,
Pročby twor weseljm se gegjm poukágeti nesměl?
K útěše wám ona wezdy ruku přemilostně podáwá,
A kdy bolest nám w srdci tkwj, poulehčuge božsky.
Snášeliwost wěrná se u nj gako záře wečernj
Usmjwá, kormautjcj ale utrobu nesnáz
Gak na horách sněhowé garnjm se rozplyne sluncem.
Geť swoleno tworcem požitj twých matko radostj.
Proto buď pochwala Moci té wzdána
Tam w nadwětrné zářné sjni,
Kdež čelo krásj gj swětowěnce,
Gj k slowu se walj kule nesmjrné.
Zawzněte lesowé, háginy wjřte,
Klokotem zpěwowé z mlázin ráge
Do gezer modrých zhůru plyňte!
A kdy se pak den hlučný utišj,
Na lukách wonných šero nastaupj,
Slawičj po lesjch plesowé pěgte!

M. Z. Polák.

b. Selanky.

1. *Zima nebo Dafne z Angličiny.*

(W křowj o půlnoci).

Lycidas. Thyrsise, hudba toho chřestjcjho pramýnku nenj tak smutná, gako pjsně, které pě-

geš. Aniž potůčkowé audoljmi dolů se winaucj nehrčj tak přjgemně, aniž tekau tak lahodně. Nynj odpočjwagj spjcj stáda na swé měkaučké wlně, měsjček w gasnénı blesku wycházj na nebi, a ptáčkowé utichnauce zapomjnagj swých libozwučných zpěwů; ó zpjwey o Dafnině smrti a Dafnině sláwě!

Thyrsis. Patř, gak křowiny střjbrným sněhem se lesknau; swadlá gest gegich krása, i weta po gich zelenosti. Mámli pjseň rozmilého Alexisa zpjwati, kterýž dryády poslauchagjcj na pole přiwábil? Themse zaslechši pjsně okolo tekauc kázala swým wlnám, aby se učily pohnutedlnému zpěwu.

Lycidas. Tak tišj dešťowé wyléweyte swé obžiwugjcj mokro, a rozhogněte žně přjštj! Začni! tuť powinnost uložila nám umjragjcj Dafne řkauc: „Pastýři, zpjweyte wůkol mého hrobu!“ Zpjwey, gá zatjm u zastjněného hrobu popláči, a čerstwými wěnci bobkowými gegj sprostičký oltář okrásjm.

Thyrsis. Wy pak, milostné Múzy, zanechte swých krystalowých pramýnků; kažte bohynjm wodnjm a bůžkům lesnjm, aby cipřišowé přinesli wěnce; a wy plačjcj bůžkowé milosti, zakrýte potok myrtowjm, a rozlámeyte swé luky, gako tehdáž, když Adonis umřel; i napište swými střelami zlatými, nynj nepotřebnými, nápis na tento obměkčugjcj kámen: „Proměň se přirozenj, plačte nebe a země, krásná Dafne gest mrtwa, i po milosti gest weta!“ J stalo se tak, a rozmanité krásy přirozenj opadáwagj; hle! černá mračna zatemňugj radostný den! Nynj stogj pokapáwagjcj stromowé, perlami gsauce obwěšeni; a swadlá okrasa gegich ležj roztraušená na gegich marách. Hle! gak kwjtků sláwa na zemi ležj, nj kwetli, a nj zacházegj. Ach, což prospěgj krásy, kteréž

přirozenj neslo? Krásná Dafne gest mrtwa, i nenj krásy wjce! Pro ni wýhost dáwagj stáda swé zelené pastwě, wyhýbagj se žjzniwj skotowé tekaucj wodě, a střjbrné labutě oplakáwagj gegj nešťastné smrti daleko smutněgšjm hlasem, než kdyby swé plakaly wlastnj; milostná Ozwěna ležj němá w geskynjch dutých, němá, aneb gegj gediné opětuge gméno; gegjmu gménu prwé s radostj učila břeh, nynj gest Dafne mrtwa, i nenj radosti wjce!

Žádná přjgemná rosa nepadá s wečernjho nebe, žádné rannj wůně newycházj z kwjtků; žádné wonné páry neučerstwugj aurodných polj, a woňawé byliny newydáwagj swého přirozeného kadidla. Balsamowj wětřjčkowé utáhli, co ona gest mrtwa, željce, že přestalo dychánj mnohem ljbeznĕgšj wůni wydáwagjcj; i wčeličky přičinliwé zanedbáwagj swé zálohy zlaté! Krásná Dafne gest mrtwa, i nenj sladké wůně wjce!

Skřiwánkowé w powětřj se wznášegjcj nebudau ustáwati na křjdélkách swých, aby Dafni zpjwati poslauchali; ptáci nebudau wjce gegjch pjsnj následowati, a podiwenjm oněmĕgjce s wětwj poslauchati: potoky nepřestanau wjce hrčeti, aby přjgemnĕgšj hudby nežli gest gegich, zaslechli, nébrž třtinám budau wyprawowati, a hlasnému zwěstowati břehu: Krásná Dafne gest mrtwa, i nenj hudby wjce!

Tichý wětřjk pošepce gegj smrt, i zwěstuge gi wzdychage wšem třesaucjm se stromům; třesaucj se stromowé šustjce pošepcj po wšech poljch a hágjch střjbrným wlnám smrt gegj; střjbrné wlny, geště nedáwno tak pokogné, zdagj se nowau žalostj nadýmati se, a slzami přetýkati; wětrowé, stromowé a wlny oplakáwagj smrti gegj, oplakáwagj Dafne, hoře nynj našeho! nikoli sláwy našj wjce!

Ale patř! gak Dafne plná podiwenj wzhůru se wznášj přes oblaky a přes nebe hwězdné! Wěčné krásy okrašugj blyštjcj se podjwánj, pole wždy čerstwé i křowiny na wěky zelené! Gežto tam w besjdkách amarantowých odpočjwáš, aneb na lučinách neswadnutedlné kwjtj trháš, tedy wzhlédniž laskawě na nás, gméno twé wzjwagjcj, Dafne, bohyně naše, i nikoli wjce hoře naše!

Lycidas. Gak wšecko poslauchá, ano hořekuge Múza! Takowá tichost panuge při pěnj slawjka za tichého wečera, když šustjcj wětřjk mdle na listj podychuge w stromowjch umjrá. Tobě ke cti bohyně stkwaucj, za časté bude beránek krwáceti, když owce březj mé běloraune rozmnožj stádo. Pokud zrostliny stjn, a kwjtj swau bude wydáwati wůni, gméno twé, čest twá i sláwa twá budau žjti.

Thyrsis. Ale patř, Orion wyléwá nezdrawé gjnj! Wstaň, smrkowé rozšiřugj škodliwý stjn; ostrý wjtr od půl noci fičj, a přirozenj cjtj zemdlenj, čas přemáhá wšecko, i náležj nám času poslušnu býti. Měgte se dobře pastýřštj zpěwowé a pastýři; měgte se dobře stáda má, měgte se dobře bůžkowé lesnj; Dafne i weškeren swěte, měg se dobře!

Jan Negedlý.

2. * *Mesiáš.*

Duchownj Ekloga podlé Polliona Wirgilowa

(z Pope.)

Múzy Sionické! wzácněgšj počněte pjseň;
Gsau hlaholů wyššjch důstogny zpráwy nebeské.
Háginy stjnolibé, a mechem wrchowiště porostlá
Parnaské, co zobecněly giž děwy, a sny na Pyndu

Dél nemohau mě těšit. — Přispěg a nadechni ty hlas můg,
Genž ohněm swěcené rty zanjtils Jzaiáše.
Takto prorok zpjwal božský, wytržen we budaucnost:
Panna diwem počne, porodj bez poškwrny panna.
Ay winiká prautek z kořenů odrostage Jzai,
Kwět geho poswátný wznesenau naplnj nebe wůnj,
Eterowému duchu zpočinaut bude wolno na wětwj,
Wrch pak nadwětrný holubička osedne tagemná.
Sem rosu nektarowau, ó sem nebe shůry wydeyte,
A w tichu přjgemném powlowným sprchněte deštěm!
Rostlina ta silný bude ljk churawým a nemocným,
Záštita před bauřj, bude w aupalu ochlada horkém,
Pogde i bezpráwj wšeliké, dáwný zhyne auklad ;
Práwo se nawrátj, a opět swau wyzdwiže wáhu ;
Wztáhne pokog ratolest pěkné zase na swět oljwy,
Rauchobělá na zemi sstaupj s nebe wýše newinnost,
Mjgegtež roky rychle, a žádné 1) wzegdi to gitro !
Přigď na swět spasytelné, přigď nemluwně, narod se !
Eyhle libá neyranněgšj tobě přjroda kwjtj
Pilna wynášeti, a wšelikau garo wůni dadaucj ;
Ay hlawu tam sklánj wysokau k tobě sláwa Libanská,
Ay pleše les na horách, walné shybugjc ti wrcholky,
Wywstáwá wonným nade njzkým Sáronem oblak,
A kwětný na obět dýmá nebi zápachy Karmél.
Slyš truchle weselý hlas w pustině : Cesty hotugte,
Bůh wjtá k nám : Bůh kolkol ty pahorky hudebné
Ohlašugj, a hučj to skály, že bljzko ge božstwo.
Eyhle, přigjmá geg země od nebe nakloněného !
Sniž se horo wšeliká, pozwýšeny auwaly buďte,
Swé hlawy sehněte cedry, a kloňte se ; měkněte skály,
Ustupte prudké řeky, ay Spasytel se bljžj,
Zwěstowaný Spasytel dáwných zpěwy od wěku wěstců.
Slyšte hlušj, prohleďte slepj. On temnotu segme

Se zraku wám, a wydá na slepau žřjtelnici swětlo,
On hlasu zatwořené učinj zase průduchy gasné,
On powelj, by nowá nabytý sluh kauzlila hudba.
Zazpjwá si němý, a chromec swau odwrha berlu,
Počne se proskakowat co gelen; bude reptu a lkánj
Neslýcháno potom, s každé slza odňata twáři;
Smrt ukowána we pauta demantowa: rány pocjtj
Wěčné wrah pekel ukrutný. Gako pečuge dobrý
O swůg braw pastýř, weda geg, kdež gasno powětřj,
A swjžj bude pastwa, hledá ztracených, a uwádj
Na dráhu bludné, dnem gich střeže a w noci chránj,
Autljčká gehňátka do náruči něžně pogjmá,
Swau i krmj ge rukau, i ge na swém pěstuge kljně:
Weškeru tak pjli strážnau člowěčenstwo zaměstná
Otce wěků přjštjch; tuť wjc proti národu národ
Newstane ukrutkný, a nepůgde ku bitwě bogownjk,
Wjc pole okrýwat nebude stkwaucjmi se mečmi,
Ku wzteku trauba budit: skuta pak bude nákřiwený w srp
Sudlice neplatná, široký meč w rádlo ukončen.
Zrostau hustě paláce: synem dokoná se radostným
Krátkowěký započal co otec. Bude réwa potomkům
Dáwati chlad; ruka, gešto bylať sela, táž bude žjti.
W paušti neaurodné uwidj růst ljlie pastýř
S ustrnutjm, uwidj zelenost powstáwati náhlau;
W pustině wyprahlé zwučných wody uslyše pádů
Tjm se užásne diwem. Skalnj kde w geskyni druhdy
Ljtá bydlela saň, chwěge teď se w rozdechu wětrů
Tresť zelená, wysoký wlage 2) tam se co wýlewy rákos.
Pjsečné, pusté doly, smutné gindy trniště
Sosna nynj ztepilá, a swjžj 3) skrášuge břečtan,
Ustupugj kwětným bezlisté chrastiny palmám,
A hlohowj škodné myrtům. Bude wlk a beránek
Pospolu pást zeleném e na auporu; tygra i parda

Na pletiwu z kwjtj powedau pacholátka maličká;
Býk se pokogně a lew k gedněm bude scházeti gesljm,
Neškodný pautnjkowi had paty ljzati prašné:
Anť i neostawené baziliska i geštěra djtě
Uchwátj, a se názeleným pozabýwati leskem,
A s gazykem geho rozdwogeným bude bez škody hráti.
Powstaň wěncowaný swětlem ty Sáleme mocný,
Powstaň, a té spanilé hlawy nadpozdwihni a prozři!
Walná eyhle! potomstwa dworů twých prostoru krásj,
Eyhle! hrnau se dawem w přjštjm wěku wezde odewšad
Nezrozenj dosawád synowé, dcery: žjt libugjce
A s tauhau čekagjce nebes! Wiz národy státi
U bran twých, w twém swětle obýwat, a poklonu we twém
Skládati chrámu. Powiz, twoge gak se obětnice gasné
Od nice 4) pokloněných gsaucj obkljčeny králů,
Kauřj nadbytkem Sabeyské aurody garnj.
Gen tobě rozkwetagj Jdumegské háginy wonné,
Offirských we horách žjřj zlata gen tobě sjmě.
Otwjrá nebe giskřjcj široko swoge brány,
Wýlewy dnů lige nad hlawu twau; guže slunce i gitra,
Ustane pozlacowat, plnit ustane Cinthia roh swůg
Střjberný, ano oswěta gich w twé swrchowanègšj
Pogde paprsky: geden wýlew bude sláwy, geden lesk.
Nemračný dwory okryge twé. Samo swjtiti swětlo
Pozgewené bude, wěčný pak Boha den bude den twůg!
Wyschnau wláhy gezer, wymizj nebe w obraze dýmu,
Skály se rozpadnau, a w prach obráceny pogdau.
Zůstane gen slowo Páně nepohnuto, gen požehnánj;
Wěčnéť twé panstwj, Mesiáš twůg králuge wěčně.

---

1) žádný slowe wlastně co žádaný, optatus; odtud nižádný, ižadný, stazeně: žádný, nikdo, nullus. 2) wlage se, t. wlnj se. 3) čerstwý; frisch. 4) njzko, nicj = cernuus.

c. Satyry.

1. *Chwála bláznowstwj* 1)

Gakž pak koli o mně wůbec mluwj lidé (neb i to gá wjm, gak haněgj bláznowstwj také i neywětšj blázni) wšak gsem gá sama, sama prawjm gediná, gežto swau mocj i bohy i lidi obweselugi; a toho gest dosti weliký tento důwod: že gakž gsem do tohoto welmi welikého zástupu přišla mluwiti, tak gsau hned wšech obljčegowé nowau gakaus a neobyčegnau radostj se zastkwěli, tak gste se hned ochotně postawili, tak gste mne sobě s gakýms weselým a milostným smjchem obljbili, že mi se zdáte wšickni, což wás koli widjm přjtomných, opogeni býti nápogem bohůw Homerowých neylahodněgšjm ne bez nepenthy 2), gešto gste před tjm gsauce smutnj a teskliwj seděli, rowně gako byste se nynj z geskyně Trofonowy 3) nawrátili. Než giž, gakož to býwá, že když se slunce krásné a gasné okáže zemi, nebo když po ukrutné zimě podletj s teplými wětřjky nastane, hned se nowý způsob wšem wěcem, nowá barwa a gistě gakás mladost nawracuge; tak gakž gste wy mne uzřeli, hned gste na sebe ginau postawu wzali. A protož, čehož znamenitj sic řečnjci dlauhau swau a ustrogenau řečj sotwa mohau dowesti (totiž tohoto, aby starostliwé péče z mysli wyhnali) toho gsem gá hned samým toliko na mne pohleděnjm dowedla. Giž pak proč gsem dnes w tak neobyčegném oděwu mezi wás wyšla, uslyšjte, gediné nebudeli wám těžko mne slyšeti, ne tak gak slyšjte w kosteljch 4) kazatele, ale tak gakž posláucháwáte s pilnostj žertéřůw opselých 5) a bláznůw, a gakž gest někdy poslauchal Midas onen můg Pána. — Chwálu budete slyšeti ne Herkulesowu ani Solonowu, ale

mne samé, totiž *chwálu bláznowstwj*. Giž pak gá nedbám na maudré, ty gešto ohlašugj, že gest to wěc neybláznowěgšj a neypyšněgšj, když se kdo chwalami wynášj, to nechť gest gakž chce bláznowé, když gediné prawiti budau, že gest mně slušné. — Ačkoli gá to dobře pokorněgi učinjm nežli znamenitj w swětě a maudřj lidé činjwagj, kteřjž s převráceným gakýmsi studem nagjmagj sobě nebo řečnjka něgakého pochlebného nebo poetu marnomluwného, aby od něho swé chwály slyšeli, totiž pauhé lži. A wšak ten stydliwý gako páw ocas zdwjhá a wytahuge šjgi w tom chwálenj, když w něm nestydatý pochlebnjk člowěka toho, gešto za nic nestogj, bohům rowného 6) činj, když na něm dokonalý wšech ctnostj okazuge přjklad, gešto ten sám chwálený wj, že gest náramně od toho wšeho wzdálen, když wránu cizjm odjwá peřjm, a mauřenjna bjlým činj, když dělá slona z mauchy. — Než tuto se diwjm lidské newděčnosti djm či nedbanliwosti, gešto, ač mne wšickni gsau pilni, a mé rádi cjtj dobrodjnj 7), wšak žádný se za tolik wěkůw nenalezl, kterýžby wděčnau řečj bláznowstwj chwály oznámil; poněwadž gsau i ti byli, gešto welmi weliké ukrutnjky, zimnice čtwrtého dne, mauchy lysiny a giné takowé wěci škodné pilně, pracně, a bedliwě wymyšlenými chwalami wyzdwihowali. — Můg otec nenj ani Chaos, ani Orkus, ani Saturnus, ani Japetus a nebo někdo giný takowý z těch giž minulých a shnilých bohůw, ale gest Plutus (bohatstwj). A toho mého otce wolj gako i od starodáwna tak i nynj také wšecky wěci rozličně se mjchagj, wedlé gehožto zdánj děgj se wálky, pokogowé, úřednjkůw wolenj, manželstwj, slibowé, smlauwy, práwa, uměnj, řemesla, žertowné i wážné wěci (giž sotwa duše popadám 8)

a krátce wšecky wěci i obecné i zwláštnj. A bez toho mého otce pomoci wšeckno to poetských bohůw množstwj, a djm smělegi i těch samých bohůw wýborných nebo by nebylo, a nebo doma gjdagjce gistě welmi by špatně žiwi byli. Kteréhožto mého otce kdož na se rozhněwá, tomu nespomůže ani maudrost sama. — Tjm se gá chlubjm, že gsem od takowého otce zplozena. — Nynj giž pilně tohoto poslyšte, abych se někomu nezdála, že bez přjčiny bohyně gméno sobě osobugi, gak weliká a mnohá bohům i lidem činjm pohodlj, a gak široce moc swau roztahugi. Neb gestliže gest kdos práwě napsal toto: že bohem býti, gest lidem pomáhati, a gestliže hodně mezi bohy ti gsau počteni, kteřjž wjno, nebo obilé, nebo geden některý takowý užitek lidem nalezli a okázali, proč bych gá hodně ze wšech bohůw přednj neslaula, i nebyla gmjna 9), poněwadž gá sama wšem wšecko dáwám. — Co žiwot tento, zda by měl slauti žiwotem, kdyby mu rozkoš odgal? Zapleskali gste radostj. A gistě powěděla gsem gá, že žádný z wás tak nenj maudrý nébrž nemaudrý, anobrž maudrý, aby ten držel smysl. Ačkoli i ti Stoištj mudrci rozkošj pohrdagj, ačkoli ustawičně gj tagj, a mnohým haněnjm gi obecnjmu lidu hyzdj, a to z této přjčiny, aby odstrašjce giné od nj, sami gj užjwali hogněgi; ale nechť mi toto powědj pro Bůh prosjm: která žiwota částka nenj smutná, neweselá, neutěšená, neteskliwá, nestýskawá, nepřidášli k nj rozkoše blázňowstwj. — Neyprw, kdo newj, že neyprwněgšj wěk člowěka gest ze wšech neyweselegšj, a wšem neyljběgšj. Neb co gest to na nemluwňátkách, což tak oblibugeme, tak milugeme, tak ochraňugeme, že také i nepřjtel tomu wěku dáwá pomoc 10)? Nic giného nenj, než ljbost blázňowstwj, a tu ljbost naschwále 11) přiro-

zenj opatrné w nowě zrozeným připogilo, aby gako nĕgakau rozkoše záplatau mohli i těm, gešto ge chowagj, práce polehčiti, i od těch, gešto ge ochraňugj, přjzně k sobě ljsanjm dobyti. Potom to, kteréž za njm přicházj, ginostwj, gak gest wšem welmi ljbé, gak mu upřjmě wšickni přegj, gak mu milostiwě rukau k pomoci podáwagj. A medle odkud odginud gest ta mladosti ljbost než odemne; poněwadž mým dobrodjnjm welmi málo mládenec smyslj, a protož málo se wraštj 12); lhu, gestli že ne i hned staršj býwagj a skrze skušenj wěcj a skrze rozličná uměnj cos mužského smysliti začjnagj, neubýwáli gim gich krásy, a nehyneli gich weselj, nemjgjli spanilost, nemizjli sjla; a čjm ten wěk dálegi odemne odcházj, tjm žiw gest hubeněgi 13), až zatjm přigde teskliwá starost a netoliko ginym ale i sobě nelibá. A ta starost gistě žádnému z lidj nebylaby snesitelná, kdybych gá opět litugjci tak welikých pracj nepřispěla s pomocj, a kdybych obyčegem bohůw poetských, kteřjž těm, gežto zahynugj, gakýms změněnjm pomáháwagj, starcůw giž od mar bljzkých znowu, pokudž mi gest možné, nepřiwolala zase k dětinstwj. A protož ne bez přjčiny lid obecný starce podruhé dětmi má obyčeg nazjwati. A gistě, tjželi se kdo na změněnj toho spůsob, nezatagjm ani toho. Wodjm starce k řece mé, genž slowe zapomenutj (neb ta řeka začjná se na ostrowjch blahoslawených; ačkoli z nj w pekle maličký potůček teče) aby, kdyžby se tu dlauhým zapomenutjm opogili, a po málu splákli péče mysli, zase nabyli dětinstwj. Ale řjkáwagj někteřj, že starcowé nesmyslj 14) a bláznj. Nechť gest tak; neb to gest po druhé djtětem býti. Čili co gest giného djtětem býti, nežli blázniti a nesmysliti? Zdali to samo w wěku dětinském roz-

koše nečinj neywětšj, že nic nesmyslj. — Bláznj tedy starci mým obdarowánjm — Nechť pak kdož chce koli to mé dobrodjnj přirownáwá giných bohůw proměňowánj, kteřjžto bohowé co činj, rozhněwagjce se, nechci toho připomjnati, poněwadž ty na kteréž gsau neylaskawěgšj, obyčeg magj w stromy, w ptáka, w kobylku nebo také i w hada proměňowati, gakoby to proměňowánj nebylo zahynutj, když člowěk udělán býwá něčjm giným; gá pak téhož člowěka nawracugi k neylepšj a neyblahoslaweněgšj žiwota částce. Gežto kdyby se lidé zbawili wšeligakého spolku s maudrostj, a ustawičně semnau žiwi byli, nebyloby žádné starosti, ale wzdycky by užjwali mladosti, gsauce blahoslaweni. J zda newidjte těch přjsných lidj, gežto gsau se buďto učenj maudrosti, buďto wážným a těžkým pracem oddali, že častokrát prwé, než práwě přigdau k ginostwj, stařj učiněni býwagj, a to péčemi a pilným myšlenj přemjtánjm, když po málu krwé čisté pára a wlhkost ta, genž žiwot dáwá, péčemi býwá wysušena a zahubena. Zase pak blázni mogi gsau picnatj 15) a stkwělj a plti čisté, rowně gako wepři Akarnanštj 16). A tiby nikdy neucjtili nehod starosti, kdyby drobet (gakž to býwá) maudrých obcowánjm nebyli nakaženi. Takť žádné wěci nedcpauštj žiwot lidský býti se wšech stran blahoslawené. — Giž — gak na zemi nic nenj weselého nebo blahoslaweného, leč mým obdarowánjm, pohleďme. Neyprwé widjte, s gak welikau opatrnostj přirozenj rodička a lidského pokolenj stwořitel toto spůsobil, aby wšecko wšudy oprawcno bylo bláznostwjm. Neb poněwadž wedlé Stoitských mudrcůw oznámenj nic giného nenj maudrost, než zprawowati se rozumem, a zase bláznowstwj nic giného nenj, než hýbati se wášně-

mi; i aby wšem smutný a přjsný nebyl žiwot lidský, Jupiter gak mnohem wjce dal člowěku wášnj nežli rozumu, tak gakoby přirownal libru k půl lotu. K tomu rozum do úzkého hlawy kauta odeslal, wšeho pak těla wášněm nechal, potom gako dwa neyukrutněgšj tyrany proti rozumu gednomu postawil hněw a žádost. Proti té dwogj moci toho dwogjho wogska, gak mnoho může rozum, wšech lidj žiwot dostatečně okazuge, když rozum křikowánjm swým až do sjpánj odpjrá hněwu a žádosti, a šlechetnosti zpráwy gim wydáwá, a to samo toliko w swé moci má; ale oni na swého zpráwce nic nedbagj, by se třebas měl oběsiti a s mnohem wětšj 17) mu nenáwistj odpjragj, až on giž ustana dobrowolně postupuge gim a dáwá se. — Bez bláznowstwj žádný kwas nenj chutný, a to tak welmi, že nenjli na něm toho, kdožby buďto přirozeným, buďto neholeným, bláznowstwjm popauzel k smjchu, powolagj naň něgakého mistra na to, zgednaného mzdau, a nebo některého směšného fatkáře s sebau posadj, kterýž by směšnými, totiž bláznowými šprymy mlčenj a smutek kwasenj odháněl. Neb k čemu by to bylo, žeby toliko lahůdkami, toliko labužkami 18), toliko chutnými wěcmi a pamlsky břicho bylo obtjženo, kdyby spolu i oči i uši, i wšecka mysl smjchem žerty a kunšty nebyla nakrmena? A takowých wěcj gá gsem mistryně neylepšj. Ačkoli i tyto wěci kteréž gsau na kwasjch slawné, totiž na krále a w kostky hráti, ku pitj pobjzeti, podwesele se zpjwati, tancowati, keyklowati negsau od sedmi řeckých mudrcůw, ale odemne wymyšleny pro zachowánj lidského pokolenj. A takowých wšech wěcj toto gest přirozenj, že čjm wjce magj bláznowstwj, tjm wjce lidskému žiwotu prospjwagj, kterýž žiwot když

gest smutný, nezdá se, by měl žiwotem nazýwán býti; ale gistě musjř smutný býti, neodegmešli od něho gemu přirozené tesknosti něgakými takowými kratochwjlemi. Ale gsau snad někteřj, gežto na takowé rozkoše nedbagj, w lásce a w obcowánj přátelském odpočjwagj, řjkagjce toto, že přátelstwj wšem wěcem má předloženo býti, poněwadž gest wěc tak welmi potřebná, že nad ni nenj potřebněgšj lidem ani powětřj ani oheň ani woda, a tak welmi gest utěšená, že kdož by chtěl přátelstwj z swěta odgjti, odgal by mu slunce, a tak welmi poctiwá (wšak přjležjli to co také k té wěci) že ani ti sami mudrci nebogj se gj mezi zwlášťně dobrými, wěcmi počjtati. Ale co djte, když to prowedu: i toho tak welikého dobrého gá gsem i počátek i konec. Prowedu pak to ne chytrostmi logikařskými ale hlaupjm (gako řjkagj) obyčegem, a wěc tu téměř prstem okáži. Nu, mnohokrát přehlednauti, klesnauti, slepnauti, mýliti se w wadách přátelských a některé znamenité gich hřjchy gako ctnosti milowati a gim se diwiti, zda to nenj bláznowstwj přjbuzné? Co pak, že někdo oblibuge sobě bradawičku na přjteli, a otec syna swého šilhawého prawý býti nešilhawým 19). Co gest to giného než pauhé bláznowstwj? Protož nechť gakž chtj welmi wolagj a křičj lidé na bláznowstwj, wšak ono samo i spoguge přátely i zachowáwá spogené. O lidechť mluwjm, z nichž žádný bez wad se nerodj; wýborný ten gest, kohož neymenšj wády trápj; gešto mezi maudrými těmi bohy nebo owšem žádného nebýwá přátelstwj, nebo býwáli které, tehdy býwá gakés přjsné a neochotné a to toliko s welmi řjdkými; neb řjci s žádným, nesmjm pro toto, že neywětšj djl lidj bláznj, nébrž žádného člowěka nenj, aby mnohými obyčegi nebláznil, a

přátelstwj býwá toliko mezi sobě rownými. Pakli se kdy spřjznj ti přjsnj, to mezi nimi spřjzněnj nebýwá nikoli stálé ani trwánliwé, gakožto mezi těmi, gešto gsau newhodnj a wjce než potřebj okatj, a na wady přátelské tak ostře hledj, gako orlice 20) nebo had Epidaurský. Ale sami gak bljkawě na swé wady a nedostatky hledj a gak newidj mošny swé na hřbetě gich wisjcj. A poněwadž gest takowé lidské přirozenj, že žádný člowěk nemůže nalezen býti, aby do sebe neměl wad welikých, přidey k tomu tak welikau nerownost myslj a pilnostj lidských, tolik poklések, tolik poblauzenj, tolik pádůw w žiwotě smrtedlném, kterak tehdy i za hodinu trwati bude mezi těmi přjliš okatými přátelstwj utěšenj, nebudeli při něm gakés nedbánliwosti, kteréž můžeme řjkati bláznowstwj nebo gakás powlownost w obyčegjch. — Krátce, žádné towařistwj, žádné žiwota spogenj bezemne nemůže býti buďto utěšené, buďto stálé, že nesnese dlauho ani lid zpráwce, ani pán služebnjka, ani panj služebnice, ani učitel učedlnjka, ani přjtel přjtele, ani nagimač nágemnjka, ani podruh podruha, ani hodownjk hodownjka, nebudauli se wespolek gednak mýliti, gednak sobě pochlebowati, gednak chtěčky lečehos 21) přehowjwati, gednak bláznowě sobě powolowati 22). Giž gá wjm, že se ty wěci zdagj wám býti náramně weliké, ale uslyšjte geště wjce. Medle zda koho bude ten milowati, kdo sám sebe bude mjti w nenáwisti? zda s giným ten srowná, kdož se sám s sebau nesrownáwá? Zda ten komu bude utěšený, kdož gest sám sobě těžký a teskliwý? Mnjm, že toho žádný nepowj, leč by kdo byl bláznowěgšj nežli samo bláznowstwj. A wšak zažjneteli 23) mne, tak žádný nebude moci druhého snášeti, že také i ge-

den každý sám se bude mrzeti, a každému geho wlastnj wěci nebudau se ljbiti, a každý sám se bude mjti w nenáwisti. Poněwadž i tuto zlau wěc přirozenj, genž w mnohých wěcech gest wjce macecha než máti, wštjpila we wtip lidj a zwláště těch, kteřjž málo něco gsau smyslněgšj, že sobě každý s sebau steyštj a cizjm wěcem se diwj, a skrze to býwá, že wšeligacj přjrozenj darowé, wšeliká wýtečnost a okrasa žiwota kazj se a rušj. Neb co prospěge krása, zwláštnj ten boha nesmrtedlného dar, budeli mrzenj nebo neljbosti wadau poškwrněna? Co mladost, budeli nakwašenjm zármutku starcůw porušena? Také, co budeš we wšelikém žiwota činěnj buďto sám s sebau buďto s ginými působiti s slušnostj (neb gestiť netoliko uměnj ale i wšeliké činěnj hlawa, aby slušně činil, což činjš) nebudeli šťastného toho sebe samého zaljbenj, kteréž hodně mám za sestru, takť wšudy snážně mau wede práci. Co gest pak tak bláznowého, než sobě se ljbiti, sobě se diwiti? A zase, co bude krásného, co milého, co slušného, budešli co činiti sám se sobě w tom neljbě? Odegmi to žiwota potěšenj, a hnedť potuchne s swau postawau řečnjk, žádnému se nebude ljbiti s swau hudbau hudec, wyhnán bude s swými keykly keykléř, smjti se budau poetowi s geho werši; nebudau wšjmati maléře s geho uměnjm; hladem bude mřjti lékař s swým lékařstwjm; naposledy gsa krásný budeš zdáti se škaředým; gsa mladý, budeš se zdáti starým, gsa wtipný budeš se zdáti hlaupým, gsa wýmluwný, budeš se zdáti bez wýmluwnosti, gsa uctiwým, budeš se zdáti neuctiwý. Musj to také býti, aby sobě každý powolowal a chlácholil, a aby se sobě sám neyprw gakýms potákanjm 22) schwálil, nežli by ginými mohl schwálen býti. Ta-

ké poněwadž zwláštnj blahoslawenstwj gest djl, aby čjm gsi, tjm chtěl býti, gistě wšecko toto spolu sestra má, genž slowe sebe samého zaljbenj, dáwá, totiž aby žádný nehořekowal sobě pro swau podobu, žádný pro swůg wtip, žádný pro swůg rod, žádný pro swé mjsto, žádný pro swé předsewzetj, žádný pro swau wlast, a to tak, aby Jrland, neynuzněgšj země Němec nesměnil s Wlachem, ani Tráckého ostrowu obywatel s Aténským měštěninem, ani Tater s ostrowy blahoslawenými. A o, gaká gest to zwláštnj pečliwost přirozenj, že w tak weliké wěci rozličnosti wšecko učinilo rowné, a kdež darůw swých něco ugalo, tu wjce přidáwá zaljbenj sebe samého, ačkoli gsem to bláznowě gistě řekla, poněwadž to sebe samého zaljbenj gest dar neywětšj. A proč bych i tohoto za tjm také nepowěděla, že o žádný se znamenitý skutek lidé nepokaušegj bez mého přinutkánj, žádné znamenité uměnj nebo řemeslo bez mého powodu nenj nalezeno. — Budešli čjsti kroniky, nalezneš w nich gistě, že žádnj zpráwcowé nebyli obecnjmu dobrému škodliwěgšj, nežli mudráci nebo učenj, když na ně přicházelo zprawowánj. — Ale gakžkoli na těch maudrých bylo by toto snesitedlné, že by toliko k zprawowánj obecnjho dobrého byli nepřjhodni a neužitečni, než žeť nic negsau lepšj ani šťastněgšj ke wšelikému žiwota wedenj nebo činěnj. Pozow na kwas maudrého, zarmautjť geg, nebo smutným mlčenjm swým nebo swými teskliwými otázkami a hádanjmi. Powoley ho k tanci, djš, že welblaud skáče; přitáhni ho ke hrám obecnjm, samým swým obljčegem bude kochánj diwákůw překážeti, a wynutkán bude z diwadla maudrý Cato, poněwadž nemůže swého zasmušenj nechati. Přihodjli se k kterému rozmlauwánj, hned

se wšickni utagj; máli co kupowati, máli co stržiti, a krátce, máli kterau wěc z těch činiti, bez kterýchž nelze žiwota tohoto na každý den wésti, djš, že gest ten maudrý špalek a ne člowěk, takť welmi ani sobě, ani wlasti swé, ani swým nikdy 25) nemůže býti užitečný pro toto, že w wěcech obecnjch nenj běhlý a zdánj lidu obecnjho a obecnjm ustanowenjm welmi se protiwj, a pro tu wěc musj dogjti od lidj nenáwisti, když se tak welmi nesrownáwá s nimi i žiwotem i myslj. Neb která se wěc děge mezi lidmi aby nebyla plna bláznowstwj, a děge se od bláznůw před blázny. Pakli by se kdo sám gediný chtěl wšem protiwiti, tomu bych gá radila, aby následuge Timona šel na něgakau paušť, a aby tam sám swé užjwal maudrosti. — Gá pak giž dáwno zapomenuwši na sebe, přeskakugi meze. Budeli se pak wám zdáti, že gest něco odemne žwawě powědjno, pomyslte sobě, že gest to bláznice mluwila. A wšak za tjm pomněte na toto řecké přjslowj: Mnohokrát také i blázen přjhodné wěci powěděl . . . Widjm, že čekáte zawřenj řeči, w kterémž se wšecky wěci napřed prawené opětugj; ale náramně gste welicj blázni, gestli mnjte, že to, což gsem prawila, i nynj geště pamatugi; poněwadž gsem tak weliké množstwj slow wylila. Staré gest toto přjslowj: měg w nenáwisti pamětliwého spolupitele. Toto gest pak nowé: měg w nenáwisti pamětliwého posluchače. Protož měgte se dobře, weseli buďte a žiwi, pigte bláznowstwj welmi slawnj služebnjci.

Řehoř Hrubý z Gelenj.

---

1) Μοριας εγκωμιον, geden z neywtipněgšjch spisů Erazma Roterodamského, nalezá se z latiny w češtinu přewedený od Giřjho Hrubého z Gelenj w c. k. knihowně

od r. 1513 mezi ginými utěšenými spisy. Zde toliko některé wýgimky z celého kladau se. 2) Narážj se na bezstrastný neb strastilomný ljk, Φαρμακον νηπενθες, který Helena wnápog mjchala; wiz Odys. IV. w. 220.

Wšakže giné Helena ted smyslila, Zewsoplozenka:
Ljk na ručešt tu do wjna hodj, co k nápogi dáno,
Nestrastný, a bezehněwný, wšeho zlého zabudku:
Kdožkoli geg okusil, když byl w kofljku zamjchán,
Za dne celého gemu slza nikdy nekapla po ljci etc.

3) Trophonius w geskyni hádaetwj prowozowal, a newesełými obřady lidem hlawu mátl. 4) Rkp. kostelécl. 5) opselý t. nestydatý, psj mrawj magjcj. 6) Rkp. rownným, což ale zde by dělalo dwogsmyslnost. 7) Tak wzdy rkp. práwě od dě gi, děnj, djnj. 8) wyčjtagje ty wěci. 9) g m j n, part. pass. od gměti t. mjti. 10) Rkp. retunk. 11) Rkp. nazchwále, ale Welesl. a g. naschwále. 12) wraštiti se = smutiti se, od w r á s k y = Runzel. 13) t. bjdněgi. 14) Rkp. smyslee, blaznije. 15) pienatý, pinguiculus, porow. pjce, pitatř, t. g. krmiti. Plti čisté = bene curata cute. 16) řecké přjslowj: χοῖροι ἀκαρνάνιοι. 17) Rkp. wětšj, šetře wjce wyslowenj než slowozpytu. 18) Latinjk takto: tot bellariis, tot lauticiis, tot cupediis. 19) lat. strabonem pactum appellat: snad lépegi: šilhauna nazjwá, brloočkem. 20) Rkp. w o r l i c e, a tak wzdy, při sběhnutj se dwau stegných samohlásek, 21) Rkp. lečeléchos. 22) Rkp. folkowati. 23) zažjnete, nynj: zažencte. 24) potákati t, řjkati: tak, tak: wlat. stogj: assentatiuncula. 25) Rkp. nikdjž.

2. P ý ch a.

Gedenkaždý čas měl wlastnj raucha kroge,
Giné, než gsau, byly w starém wěku stroge,
Pradědowé Greků gináč chodjwali,
Nežli gegich wnuci. Oni nosjwali
Dlauhé pláště, tito tělo odjwagj
Kabátem. J Uhřj nowé raucho magj,
Mentjk gegich dlauhý po ledwj se skrátil,
Ač i proto gešte swět se nepřewrátil.
Hromowým si Slowák přikrýwal ctnau hlawu

Klobaukem, genž nynj w rozumněgšjm stawu,
Před slunečnjm horkem širákem swých chránj
Očj, děšti, sněhu na twář pršet bránj.
Předc i w starém wěku mnohý pyšnjk býwal,
Nezdařilé djtky w každý čas Bůh mjwal.
Mnohý Helen s pláštěm, a s klobaukem Slowák,
Uher s swým mentjkem, slaul giž pyšný nowák.
Před wěky se lidé kožj odjwali,
Gako Kamčadáli, s holau chodjwali
Hlawau, bosau nohau, potom krpce, boty
Nosili, a předce z wysoka swé noty
Začjnal si sedlák, pyšně w krpcjch kráčel,
Ač se w šarlatowý oděw neobláčel.
Kde tu byla pýcha? w krpcjch čili botách?
Frašky! w mysli genom gedowatých zlotách,
W hedbáwj, ni kmentě nehledeyme pýchy;
Ale w srdci zlostném, tam byt magj hřjchy.
Otrhaný kabát pyšné srdce kryge
Přečasto, i w ňadrách Šklubanowých bige.
Pohleď na Cigána, gak si pyšně wede,
Ač i w samých strapjch na dewličce 1) gede,
O sobě wjc smýšlet, nežli na nás slušj,
Mudrcem chtjt býti, s welmi hlaupau dušj,
Co ti Nebe dáwá, připisowat sobě,
Před giným se chwastat chlubně w každé době,
Na starých si předcjch zakládati mnoho,
Titulůw kdož nemá, zlostně tupit toho,
Na lidi gen s boku hledět okem křiwým,
Rowné aneb nižšj gazykem selžiwým
Hanět, to gest, wěř mi nešlechetná pýcha,
Která na zemi giž horkým peklem dýchá.

Boh. Tablic.

1) hubený cigánský kůň posměchem tak zwaný; strapy gsau roztrhané šaty.

d. Nápisy čili epigramy.

1. *Na Ariosta.*

Slowo mysl opjgj,
W barew ducha topj kráse.
Lehaunce se wywjgj,
Milé wše, co twé, mi zdá se:
Wynálezů newywážitelné sklady,
Měnjcj se w rozprawenj žiwot wšady,
W slohu prostau rozmilost,
Nikde newidjm než spanilost.
W autlém citu zakwetá
Twornost plápolawá gasně;
Mladost s nowem propletá
Mezi přjgemné twé básně.
Schopnost wazbu lahodných slow pogj;
Kam co stawjš, neylépegi stogj.
Mile zmatené co gest,
Frašná z nowu wywinuge lest.

M. Z. Polák.

2. *Na Petrarku.*

Múza twoge tolik spanilosti měla
Gak kdy Laura w rági s Cherubjny dlela,
Zanjcenj swatého kdy záře
W chrámu gegj lepé ruměnila twáře.
Slowa twá gsau střjbrozwonků zněnj,
Z dutin lyry chwěge zaljbenj.
Barwy w twých se stkwěgj zpěwjch ladných,
Gako ony w ráge doljch neuwadných.
Každý wýlet smělý ducha twého,
Obraz každý péra lahodného
Blaženým mi prsy citem plnj,
Newypsané utěšenj činj.

W básnjch twých, když bawně člowěk bláudj,
Sladká z něho slowa wzdechy laudj;
Po stoletjch geště čarodějná pjseň
W srdci našem twořj přerozkošnau tjseň.
Twornost mysli twé a milá čilost
Šediwau zas omladila starobylost,
Rauchem šerým skryté doby budaucnosti
Mocně podmanila rozmilosti.
Schopnost duchu twému na nebesku
Udělená zgewila ti ztezku
Newzdělaným swětem k tegné skreyši,
Kde leželi obrazowé neymilegšj.
Wtip twůg wztahowal se časy na wezdegšj;
Nebude twých pjsnj mladost šediwěti;
Potomstwo ty zpěwy wábné bude pěti,
Gména twého sláwa, wěčně musj wzněti.

M. Z. Polák.

3. * *Hlubina bezpečnosti.*

Swět se točj wůkol, wůkol w swětě wšecko se wálj
Zhůru dolů, sem tam, w něm wšudy wšecko chodj.
Ač nechodj, létá, kácj, přewracj se kotrlcem:
Málo co swým řádem kráčege, wšecko manj.
Sám gediný swěta Pán (nade wšjm pode wšjm, skrze wšecko
Gda) swětu sám wěčná podpora pewně stogj.
O, blaze kdož w centrům wěčném usadj se! na wěčnost
W srdci božjm swému srdci nalezne pokog!

J. Amos Komenský.

4. * *Na Spartány u Thermopyl pobité.*

O pautnjku, powěz Spartánům, že zde ležjme
Do smrti poslušnj zákona bywše gegich.

Fr. Šjr.

5. * *Slepý a chromý.*

Na plece pogma slepý žebrák žebráka chromého
Wet nese: půgčuge on zrak druhu, druh mu nohy.
Z Antologie řecké.

Wet, rus. wot = ay, hle!

6. * *Na lakomce.*

Máš bohatého bohatstwj, gest ale duch ti chudého:
Swým dědicům gsi boháč, wšak sobě sám gsi chudý.
Fr. Šjr.

7. * *Na obraz Filokléta.*

Známe Filokléta; w prwnj naň zjrage pohled
Každý rychle widj trapliwu srdce žalost.
Částka geho hlawy má zgežené wlasy; část ode pautce
Kštjci nosj surowé barwy mu kostrbatau.
Kůže plná wrásek se widj, a wšecka wyzáblá,
A skoro, žeť wyschlá, moh namakať by rukau.
Ustydlé slzy wyplakaných mu zřjti na wjkách,
Náramné patrnau známku bolesti geho.

8. * *Na obraz pěkné kraginy.*

Čj ge to pěknořadé stromowj, pastýři? — Oljwy
Pallady gsau: winný kmen se wige Bromiu.
Ti klasowé? — Démétery. Čj, a gakého to božstwa
Kwjtj? — Héryno tu, růženy tam Pafie.
Páne milý! neračiž swé pjšťaly dáwat ode rtů,
Ozwěna w auporu tom nagde se gistě tobě.

9. * *Safin nápis na hrobu rybáře.*

Postawil ay, zde rybáři otec Pelagónu Meniskus
Weslo a wrš, žiwota trudna památku geho.

*10. * K slawjku ulowenau kobylku do hnjzda nesaucjmu.*

Attyčane stredný, zpěwawau uchwátě kobylku
Ty zpěwawý za pokrm ptenci nepernu 1) neseš;
Pěwkyni sám ty pěwec, letawý blaholepno 2) letadlo,
Zárownau letnjk letnici, hosti ty host.
Rychle gi pusť! i nenjť zapodobno ni práwno
Pěsnolibými pogjt ustami pěsnolibým.

1) ptáčku neopeřenému. 2) lieblich, glänzend, prächtig.

*11. * Tanceř.*

Pleskonosj Niobi když tancuge Memfis a Dafni,
Gak z kameneť Niobi, gak z dřewa Dafni wede.

*12. * Břicho.*

O břicho nestaudné! pro tě mastihuba spolugedlý
Ljbezné swobody práwo za gjchu prodá.

13. Nápis hrobowý.

Chcešli wědět, kdo w tom ležj hrobě?
Poslyš: Sluha wěrný pánu swému,
Když geg heyno přátel we chudobě
Opustilo, wěrný ostal gemu;
A když gednau widěl po swém pánu
Mečem měřit, on w té nuzné době
Skočiw odwrátil tu smrtnau ránu,
Sám byw zabit, zaslaužil tjm sobě
Pochowán být w tomto skwostném hrobě.
Nepodobno zdá se ono tobě?
Pes tu ležj. Styď se, gestli kde šlo z tuha,
Opustil ty swého druha.

Seb. Hněwkowský.

14. Marnotratnost.

Ráno marnotratnost skwostně snjdá,
O polednách ohryzky pogjdá;

K swačině má, co si wywěřj,
Na noc z prázné mjsy wečeřj.

J. Zabranský.

15. Oběť Krésowa.

W čas, když Delfan gal se Apolůw chrám zdjti,
Kázal mocný Krésus kadidlem geg ctjti.
Wonný zápal hořj,
Kněz se w prachu kořj. —
Ale z černých mraků počne co hrom znjti:
Wyřiď Kresusowi: Apolo že stawj,
Z kadidla že zednjk chrámu newystawj;
Gindy zlatým slowem,
Nynj zlatým kowem
Gméno mé ať slawj! —

Fr. Štěpnička.

16. Hrobnj nápis Iozefu Rautenkrancowi.

Tiše swatj zefirowé plyňte
Přes pahrbek, pod njmž dřjmá wlastenec,
Wonné ljpy lahodně geg stinte,
Swinugte se růže nad njm u wěnec,
Kwjtkowé se po něm rozwjgegte,
Slawjkowé wůkol sladce pěgte,
Sladkýť zaslaužj sen prawý wlastenec.

Fr. Štěpnička.

17. Arabské průpowědi.

Pro růže zaljwá se trnj.
Mluwiti gest střjbro, mlčeti zlato.
Uměnj gest koruna, rozum zlatý wjnek na hlawě.
Dobýwey sobě zlata co potřebugeš, a maudrosti co můžeš.

J. Jawornický,

18. Učiteli cnosti.

Chcešli cnosti w srdce sjti,
Musjš se sám cnostj stkwjti :
Z lauky gen tu kyne kwjtj,
Lahodně kde slunce swjtj.

Fr. Štěpnička.

19. Na Fr. Faustjna Procházku.

Kam, kam milé wčelinky
S medem z wonné bylinky ? —
Procházkowi na péro se posadjme,
Geho spisy medem osladjme.

W. Negedlý.

*20. * Karlow w Praze.*

Karle! na srdci ležjš ty Čechům tak silně a krásně
Gak na památku u nich sjdlo ti wěčně stogj.

W. Stach.

21. P e s.

Pes štěkal na zloděge, celau noc se trudil;
Byl ráno bit, že hospodáře budil;
Spal klidně 1) druhau noc, a krádce nečekal.
Ten okradl dům; i bili psa, že neštěkal.

J. P.

---

1) pokogně.

22. N a P á n k a.

Pánek hanj wšecky lidi, zem i nebe,
Kohoby měl neywjc haněl, chwálj — sebe.

Seb. Hněwkowský.

23. Náhrobek chudému adwokátowi.

Wzácný tuto práwnj přjtel ležj,
J neymenšj křiwdu přehljd stěžj,

Mjr a swornost radil neustále.
Co měl z toho? — Umřel we špitále.

Fr. Wetešnjk.

24. *Zlatý wěk.*

Ptáš se, kdy wěk zlatý w swětě kwet?
Dokud neznal zlata swět.

Seb. Hněwkowský.

25. *Na Dudka.*

Dudek gako páw se hrdě stawj:
Neznám poctiwého muže, prawj.
Kterak může znáti poctiwého,
Znage sebe gediného?

W. Negedlý.

26. *O Bumbalowi.*

Bumbal nenj prázen, wěřte tomu,
Když se od Bryndálků klátj domů.

Seb. Hněwkowský.

27. *Na sprawedlnost.*

Rci, nač dobytý meč nese w prawici,
Slepá sprawedlnost? nač wážky w lewici? —
Wážky? — by dukátů tjži znala,
Meč? — by zákonům se wysekala.

Fr. Wetešnjk.

28. *Na Wjta.*

Diwjš se, že Wjt twých dárků nechtěl wzjti:
Neměls k němu s dárky, nébrž s dary gjti.

Joz. Rautenkranc.

29. *Na ničemného bracha.*

Došel gednau — došel Wanda mar,
Pro swět tuze mlad, a pro smrt tuze star.

K. Payer.

30. *Na básnjřjka.*

Kaňhálku, kasey se, nebogjm se za wlas,
Nemáš mne nalezti; schowám se na Parnas.

K. Payer.

31. *Na Zloděge.*

Poberta zde wisj poprawen;
Snjžil se, a za to powýšen.

K. Payer.

d. Naučné básně.

1. *Člowěk.*

Člowěk twor gest, genž se nahý rodj,
Bjdně čtwermo leze dřjw než chodj,
Mdlý, a samá křehkost dle těla.
A dle duše? — k duchům přináležj;
A wšak mdloby swé poznáwá s těžj:
Zwjřete půl — a půl angela.

Zwjřátko hned gak se zljhne — skáče,
Genom člowěk, přigda na swět, pláče,
S pláčem mateři se ozjwá:
Tak bůh určil tomu nemluwněti,
Že si pomoc swau má wyslzeti,
Dřjw než lidské řeči nabýwá.

Tisjc darů na swět si přinášj,
Gimiž se nad wšecky twory wznášj,
Gimiž k nebesům až dotjrá,

Ale když swau hřjšnau bugnost widj,
Sklopiw oči, za sebe se stydj,
Studem sobě slze utjrá.

K wýsosti se člowěk wtipem wpjná,
Powýšen gsa, brzo zapomjná,
Že gest gedno třtina, prach, a nic;
Dnes na prsjch zlaté řauno nosj,
Zegtra swržen s Belizarem prosj,
Swrženého nikdo nezná wjc.

Wšecko ráčil bůh mu podrobiti,
Chtěge z něho Pána tworů mjti,
Wšecko by swau řjdil maudrostj,
Nad giným co král wládnauti umj,
Sebe sám přemoci nerozumj,
Hned gest otrokem wšj žádosti.

Den ode dne w ustawičném bogi
Tělo s dušj, cnota s hřjchem stogj,
Geden na druhého dotjrá;
Sotwa cnota po wjtězstwj sahá,
Tu gi hřjch swau úlisnostj zmáhá,
Člowěka gj s ruky wydjrá.

Rád o swatém žiwobytj káže,
Rozumem swé bugné smysly wáže,
Wyměřuge cestu do nebe;
A když usty swatým cnostem učj,
S wůlj padá hřjchu do náručj,
Stud i bázeň swljká se sebe.

Často tak i cnostný hřjchy tropj,
Šťastným zdá se, an se w hřjšjch topj,
We swém srdci dusj božj hlas;
Wšak, když procjtne, tu teprw pyká,
Schopiw se, před hřjchem preč utjká,
Běžj, brká; brkna 1) padá zas.

Tworce! máli člowěk k wůli tobě
Angelskau cnost wzdycky mjt na sobě:
Proč newládne z cela nad tělem?
Máli wšak swé tělo w uzdu wzjti,
Bez wšj wady swatau cestau gjti,
Ach, proč nenj stwořen angelem?

Než, gak zlato prudký oheň čistj,
Tak si člowěk pádem cnotu gistj,
S chybami gde k dokonalosti;
Z newinného může lotr býti,
Lotr — w nebešťana se změniti,
Podle daru božské milosti.

Člowěče! kdož pochopj tě zcela,
Ducha wznesenost i křehkost těla?
Kdo twé wšecky diwné wlastnosti?
Tělo twé tě mocně k zemi táhne,
Duše, kterau žádný neobsáhne,
Zdwjhá tebe k gasné wýsosti.

Ustawičně žádáš, woljš, taužjš,
Nikdy syt gsa, chtěnjm sebe saužjš.
Ach, kdy ukogjš swé žádosti?
Nenj, nenj tato zem pro tebe,
Cjl twé bytnosti gest teprw nebe,
Čerw gsi — stwořen k nesmrtedlnosti.

Proto při twé celé lidské nidlobě
Widjm majestátnau wážnost w tobě,
Widjm obraz djla božského!
Až se sebe smrtedlnost swau střeseš,
J gsa čistý, do nebe se wzneseš,
Poznáš w sobě Tworce welkého.

Ant. Čermák.

---

1) brkati gest zde klopeytati, caespitare, ſtolpern.

2. *Nesmrtedlnost* 1.

Kdo mne ubezpečj o wěčnosti? —
Bůh a srdce mé, a maudrost prawá
Poskytugj důkazů mi došti,
Že smrt nerozdrtj duše drawá.
Wzdyť mi přirozenost wygewuge
Boha stwořitele laskawého,
Který rozumem mne powyšuge
Nad stwořenj swěta weškerého,
Který gazyku řeč uděluge,
K lásce mne, a ku podiwu nutj;
Tenby, beze wšeho ustrnutj,
Dokonalostmi mne ozdobuge,
Gako otec neymaudřegšj
O swé děti neymilegšj
W každé době weda péči,
W maudrosti mé kráse neyswětlegšj
Gako tělo nechal duše zahynauti?
Zdažby otec maudrý sahal k meči,
Chtěge syna tehdáž probodnauti,
Když mu práwě pernau pracj k štěstj
Radostnému drsnau cestu klestj?
Ne, ne, člowěk nezahyne,
Milek swého stwořitele;
Wzdyť ho otec dobrý k sobě wine,
Wzdyť mu cestu kwjtjm stele,
Uwádj geg do zahrady,
Aby s radostj se objrage,
Weselosti mjrně užjwage,
Růže kweta plésal tády.
Wzdyť on wšecky swěty obžiwuge,
Ani braučka nezmařuge,
Gak by neměl zachowati lidj?
Kam mé oko hledj, žiwot widj.

Powaž člowěče! kdo slunce zachowáwá,
Měsjci a hwězdám rozkaz dáwá,
Aby denně probuzenj nesli swětla?
Rci, kdo káže, aby země kwetla,
Zimau mrtwá, garem obžiwená?
Bez žiwota zaražená
Stála w swětě přirozenost;
Wáhawá a bledá lenost
Wůkol panowala,
Twory ukowala,
Krásu zawřel hrob:
Garo dechlo milostiwé,
Žaláře se rozpukl strop;
Z hrobu w kráse žiwé
Powstáwagj tworowé;
Božjm duchem okřjwagj,
Nowým šatem odjwagj
Wzkřjšenj se stromowé.
Aby mladé ozdobili swěty,
Rozwjgegj se wšeliké kwěty.
Oráč zemi pluhem probuzuge,
Zlaté sjmě do nj rozhazuge.
Slepý člowěče, co činjš, že swé zlato,
Naděgi i žiwot zahazugeš,
Dřjwe gednáš, nežli rozwažugeš?
Co máš pošetilče za to?
Bohatstwj twé w zemi hnige,
Gádro mljčj, kůra wadne.
Ale gaký diw to! Mrtwý mladne,
Hlawu zdwjhá, rozkošně se kryge,
K nebi hledě božj rosu pige,
Gako obr rosta rozplozuge syny.
Padni člowěče w prach před swým bohem!
Wzhlédni duše nesmrtedlná do hlubiny
Neskončené maudrosti!

Uč se znáti w diwu mnohém
Moře božj maudrosti.
Hospodin i zrnko obžiwuge,
Mohlby tebe zmařiti?
Gestli geště duše pochybuge
Brauk gi bude učiti,
Že zde pro budaucnost zrage,
Ay! hausenka plazný žiwot mage
W brzce dospjwá i umjrá,
Když se w skořepinu zawjrá.
Nynj ležj suchá skořepina;
Kdo gi do žiwota wzbudj?
Člowěče! zde spatřjš Hospodina
W mocnosti a sláwě welikého!
Sluncem dychá do mrtwého
Brauka žiwot, tu smrt pudj,
Z nemotorné rozwinuge
Skořepiny ptáčka weselého;
Ten se plesem k nebi pozdwihuge.
Slunce s měsjcem se obžiwugj
W nowé kráse, w čisté gasnosti,
Swětům zaraženým wygewugj
Dobrotu, a sláwu božj milosti;
Stromy mrau, a z nowa mladnau,
Brauci obžiwenj snadnau
Pracj skořepinu prolomugj,
Boha welikého oslawugj.
Něme twory wolá do žiwota,
Žiwočichy krásau oslawuge;
A nás djtky geho negistota
Nesmyslná zaslepuge,
Očima že nechcem prohlédnauti,
Prawdy čisté k srdci přiwinauti?
Koho gak nás w kráse nezkalené
Stwořil otec milostiwý?

Lidé, swého boha obraz žiwý,
Okem prawdy wygasněné
Šjré swěty probjhagj,
Přjštj wěci předzwjdagj,
Měsjci a hwězdám měřj běhy,
W pauta kladau hroma smrtjcjho,
W moři nalézagj břehy
Swěta plynaucjho,
Zůřjcj a lehký národ řjdj;
Z moře země, z pustin ráge twořj,
Wrchy rownagj, a skály bořj;
Po prawdě se obři pjdj,
Prolézagjc wšecky swěta djly,
Přebjragj tagné žjly
Weškerého přirozenj,
Aby došli oslawenj:
Nynj máli duše s tělem mřjti,
K čemu bude dokonalostmi se stkwjti?
S rozumem proč maudrost zrage
Nesauc w stářj kwěty neykrásněgšj?
Snad by upadl člowěk smrtj umdléwage
W moře nepaměti neytemněgšj?
Ne, ne, duše naše nezahyne,
Gistá nesmrtedlnost na nás kyne.
Bůh náš otec milostiwý
W srdce wštjpil obraz žiwý
Krásné, šťastné budaucnosti;
Protož připrawil nás pro wěčnosti.
Ten cit obžiwuge muže wznešeného,
Že se obr po wěčnosti žene.
Srdce sláwau roznjcené
Nehrozj se protiwenstwj zlého;
Hrůzy přemáhá a w bitwu letj,
By swé wywedl předsewzetj,
By swé skrotil nepřátele,

Zastal wlasti hynaucj,
Rek se hrne na smrt směle
Láskau pro wlast horaucj.
Geště mage na smrt gjti
Mudřec wygasněný učj,
Že ho přigme otec do náručj,
Že se bude na wěčnosti stkwjti,
Duše zmařena že nemůž býti.
Budem, radugte se, budem žiwi!
Duše, gak se swého těla sprostj,
Bude oplýwati blaženostj,
W nowém swětě uzřj nowé diwy,
Blud a mha gj s očj spadne,
Mocj božj okřege a zmladne,
Prawdu nezkalenau spatřj.
Tu se w zboru milých bratřj
W sláwě milostiwých hrdin shledá,
Kdežto ukrutnost a záwist bledá
S maudrostj wás nerozdělj
Mudrcowé smělj.
Budem žiwi! Tento hlas tě slawj,
Stwořiteli wšemohaucj!
Budem žiwi! w lásce wraucj
To řká, Otče, syn se k tobě stawj,
Srdce tebau rozpaluge,
Do nebe se pozdwihuge,
Gako djtě k milému se otci
Wina stjžnosti swé wyprawuge;
Bjdy klesagj, a hynau noci,
Oko obžiwené gasněgi hledj,
Neboť wj, když slzy cedj,
Že ge otec dobrotiwý čjtá,
Že swé djtky po těžkosti
Přemožené w nebi wjtá,
Připrawuge krásné newinnosti

Sjdlo wěčné blaženosti.
Takto smeyšljm we swém sužowánj,
Gá se trápjm, brňzau třesu,
Mělbych bez odplaty mřjti?
Když gen w žiwobytj bjdy nesu,
Když se potjm w trpkém powolánj,
Bohatec se topj w požjwánj,
Kam gen kročj, kwětiny se winau,
Radowánky na miláčka kynau,
Na zemi mu nebe čarugjce.
Wšecko se mu dařj, co gen srdce ráčj,
Bohu zdrawjm wykwetagj ljce,
Pro něg chlapi moře sušj, skály páčj,
Zemi neustupnau donucugj,
Že z nj pokladowé wystupugj.
Zdali cnost geg korunuge,
Že té pocty zasluhuge?
Ba syn mrzké neprawosti,
Gako kat w swé zůřiwosti,
Newiny pošlapal kwjtek,
Zlostj soptě wytrhl matku
Z prostřed ušlechtilých djtek,
Wyhnal z dědičného statku
Syna zwedeného.
Za to mělby sedět w radowánj,
Že byl twůrce bědowánj,
Plodě neslýchané hany? —
Patřte tamto na žalostnau
Bjdu, kdežto bez ochrany
Nazj lidé zimau kostnau.
Otec ležj, wůkol djtky
Wadnau gako autlé kwjtky.
Srdce puká ubohému otci,
Když swé milé drahé děti
Widj mřjti bez pomoci!

Chtěge na ně geště pohleděti
Zbjrá každau krůpěg sjly.
Ach! tuť nemoc w rozkacenj
Gede w geho tělo, trhá žjly,
Audy kljčj, srdce drtj;
W hrozném duše zarmaucenj
Potýká se chudák s smrtj;
Smutné na miláčky zřenj
W poslędnj mu okamženj
Lige ged, a peklo strogj.
Každá auzkost na muže se rogj,
Nepřátelé gako sowy
Trýznj bodlawými slowy
Šlechetného w smrti bogownjka!
Oči k nebi slzy cedj,
Ruce spjná, wljdně hledj
Na ljtého protiwnjka,
Okem plným smilowánj
Odpauštj mu pronásledowánj,
A se žehná s swětem zrádným.
Proč ten člowěkem byw řádným,
Který ctitel prawé ctnosti
Žiwot strávil w newinnosti,
Gak červ w bolesti se wine,
Kdežto na zlosyna rozkoš kyne?
Nynj musj usaužený
Odtud bez odplaty gjti;
Mělby, rcete, zmařen býti,
Gako boháč zamračený,
Gežto gak bůh w štěstj sedě,
Denně na radosti hledě
Tropil mrzké hanebnosti?
Musjť dobrý za swé ctnosti,
Musj ctitel přikázanj
Slávy dogjt na wěčnosti,

Okusiti radowánj.
Sicby nesprawedliwý bůh zbořil
Štěstj na swětě, a řády zhatil,
Bezbožnjkům ráge twořil,
Newinnosti peklem platil.
Kdožby chtěl se k cnosti třjti,
Kdyby neměl na wěčnosti býti?
Bože, otče sprawedliwý
Naše potěšenj gediné!
O, ty nerozdrtjš gako mstiwý
Tyran duše newinné!
Odměnu ty krásné cnosti
Strogjš gistě na wěčnosti.
Tyť nám setřeš slzy s twáře,
Wytrhnuw swé djtky ze žaláře
Gako otec pogma k srdci swému,
Splatjš bjdy lidu šlechetnému!

W. Negedlý.

1) Zlomek z rukopisné posud básně naučné w 8 zpěwjch pod nápisem: Karel IV. wiz Hlas. IV. str. 52.

e) *Ginotagitelné básně.*

a. Ginowky.

1. *Obraz swěta.*

Octneme se na gakés náramně wysoké wěži, tak že gsem se sobě pod oblaky býti zdál: z njž gá dolů pohlédna, widjm na zemi město gakési, na pohleděnj pěkné a stkwělé, a široké welice, wšak gehož gsem wždy končiny a meze ze wšech stran znamenati mohl. A bylo okrauhle wystawené, zdmi a waly opatřené, a mjsto přjkopy hlubina gakási tmawá, ani břehů, ani dna, gakž mi se zdálo, nemagjcj. Nebo gen nad městem swětlo bylo, za ohradau dále čirá tma.

Město pak samo rozdělené gsem widěl na nesčjslné ulice, náměstj, domy a stawenj, wětšj i menšj, a wšudy plno lidu gako hmyzu. K wýchodnj straně widěl gsem stogjcj bránu gakaus, z njž ulička šla do giné brány, wše giž k západu hledě: a z té druhé brány teprw se do rozličných ulic města wcházelo: kterýchž ulic neypředněgšjch gsem šest počjtal, wše od wýchodu k západu wedle sebe běžjcjch; a u prostřed nich bylo prostranstwj neb náměstj welmi weliké, okrauhlé; a neyzáze k západu stál na skalnatém přjkrém pahrbku wysoký gakýsi stkwělý zámek, na něgž se neywjc wšickni města obywatelé ohlédali.

J dj mi můg wůdce Wšudybud: Nu tu máš, pautnjče, milý ten swět, na něgžs se podjwati žádostiw byl. Proto gsem tě neyprwé na tuto wysokost uwedl, aby sobě naň zcela neyprw pohleděl, a geho spořádánj wyrozuměl. Tato wýchodnj brána gest brána žiwota, skrze niž wšickni, kdo se na swět dostáwagj k bydlenj, procházegj. Tato pak druhá bližšj brána gest brána rozchodu, z njž gedenkaždý, gak komu los padne, k tomu neb ginému powolánj se obracj.

Ulice zagisté, kteréž widjš, gsau rozdjlnj stawowé, řádowé, a powolánj, w nichž se lidé usazugj. Widjš hlawnjch ulic šest: w oné ku poledni bydlj D o m o w n j s t a w, rodičowé, djtky, a čeládky: we wedlegšj ř e m e s l n j c i, a wšickni s žiwnostmi se objragjcj: w třetj této neybližšj ryňku (*náměstj*) bydlj staw u č e n ý ch, s pracemi myslj zacházegjcjch. Z druhé pak teď strany, gest staw d u ch o w n j, k nimž ginj náboženstwj konati wybjhagj. Za tjm staw w r ch n o s t j a z p r á w c ů swěta: neyzáz pak k půlnoci staw r y t j ř s k ý, s wěcmi wálečnými zacházegjcjch. Ay gak to ušlech-

tilé! Onino wšecky plodj; tito wšecky žiwj; tito wšecky učj; tito se za wšecky modlj; tito wšecky saudj, a před neřády zachowáwagj; tito za wšecky bogugj: a tak wšickni sobě slaužj, a wšecko w swé wáze rowné stogj.

Komenský, w Lab. sw. k. 5, 6.

2. *Hrad Fortuny* (štěstěny)

Když k tomu milému hradu přigdeme, widjm neyprw zástupy lidu, ze wšech města ulic se zbjhagjcých a obcházegjcjch, a kudy by se zhůru dostati mohli ohlédagjcjch. Byla pak na ten hrad gediná, wysoká, a úzká brána; ale kteráž zabořená, zawálená, a trnjm zarostlá byla: slaula poně 1) ctnost. A praweno mi o nj, že před časy ona sama toliko ku wcházenj na hrad wystawená byla, ale že se brzy potom přjhodau gakausi zabořila: protož giných menšjch že naděláno, a té necháno, poněwadž přjliš přjkro, nepřjstupno, a nezwolno bylo choditi skrze ni.

Prolámány tedy zdi, a naděláno bran z obogj strany; kteréž gá prohlédage, widěl gsem nápisy gich: Pokrytstwj, lež, pochlebenstwj, neprawost, auskok, násilj a t. d. ale když gsem to tak gmenowal, a kteřj tudy wcházeli, slyšeli, hněwali se na mne, reptali, shoditi mne dolů chtěli: tak že gsem stauliti 2) musel. Djwage se pak, widěl gsem že někteřj předce tau starau branau, skrze rum a trnj lezli; gedni prolezli, a ginj nic: a ti teprw se zase do dolegšjch bran wraceli, a gimi procházeli.

J wegdu tam také, a spatřjm že tu geště hrad nenj, než prostranstwj (*plac*) na němž množstwj lidj stogj, zhůru k wyššjm palácům wzhlédagjcjch,

a wzdychagjcjch. Když gsem se ptal, co ti tu dělagj? odpowědjno mi, že gsau čekanci, laskawého panj Fortuny wzezřenj, a na hrad pustěnj očekáwagjcj. A co se ne wšickni geště tito tam dostanau? wšak wšickni o to wěrně pracowali. Odpowěděl: přičjněti se každý můž gak wj a umj; naposledy wšak na panj Fortuně, koho ona k sobě přigjti chce neb nechce, záležj. Můžeš se podjwati gak to gde. J widjm, že tam giž wýše žádných schodů, ani bran nenj, než kolo gakési ustawičně se točjcj, k němůž kdo se připial, zhůru na podlahu wynesen byl, a tam teprw od panj Fortuny přigat a dále puštěn. Dole pak nemohl kdo chtěl kola se chytiti, než koho k němu úřednice panj Fortuny, gménem Náhoda, přiwedla, aneb na ně wsadila: ginému každému ruce zklauzly. Ta pak wládkyně Náhoda chodila mezi zástupem, a koho se gj událo, toho chytila a na kolo wsadila: gešto se gj někteřj welmi na oči-tiskli, rukau podáwali, prosili, swé wynaložené práce, poty, mozoly, šrámy a giné zaslaužilosti předstjragjce. Ale gá držjm, že naprosto hluchá i slepá býti musila, tak se nic ani osobám newzhlédala, ani proseb nedbala.

Mnozj tu z wšeligakých stawů byli, kteréž gsem prwé widěl, že w powolánj swém a skrze bránu ctnosti, aneb také skrze postrannj fortny, práce a potu nelitowali, a wšak se štěstj dočekáti nemohli: giný, na to třeba ani nemysljcj, byl za ruku ugat, a zhůru nesen. Z oněch pak čekanců mnozj přewelmi tesklili, že na ně pořádka přigjti nechtěla, až negeden ošediwěl: někteřj sobě zaufali, a pustjc o štěstj, wraceli se k lopotowánj swému: z nichž opět někteřj roztaužjce se, k hradu lezli, oči i rukau panj Fortuně podáwa-

gjc: tak že čekanců w těch spůsob tak i ginak bjdný a teskliwý gsem shledal.

Kom. Lab. k. 23.

---

1) poně, poň obs. adv. zde tolik co mysljm, tušjm, mich deucht. Odtud poněž, poněwadž = weil. 2) stauliti (usta) t. umlknauti.

b. Mrawné básně.

1. *Ctnost a nectnost wesměs.*

Spanilá, gako bohyně, sestaupila ctnost s nebe na zemi, nesauc w rukau swých hognost sladkého owoce, njmžby lidi šťastné učinila. Než nekaždý z těch lidj hleděl na sljčnost gegj, ani na wýborné dary, kteréž byla s sebau přinesla, proto že nectnost do domů lidských se zatjm wlaudiwši, gi nepřátelsky zhaněla. Gen onino tak šťastni byli krásu gegj spatřiti, a owoce gegjho požjwati, kteřj se zlolagjcjmu utrhánj a pomluwám nectnosti mámiti nedagjce, gi do přjbytků swých přigali, a přátelsky s nj gednali. — Odkud i nynj pocházj, že málo lidj ctnost opráwdu miluge, protože ani spanilosti, ani prospěšných aučinků gegjch neznagjce, podwodnému mámenj nectnosti se swésti dáwagj.

2. *Pilnost a rozmařilost.*

Pilnost a rozmařilost umjnily sobě, gednakaždá zwlášť pro sebe, dům neb obydlj wystawěti. Pilnost swůg dům tak zřjdila, že wchod do něho hrubě obtjžný a trnjm zamezený se spatřowal, wnitřnost pak geho byla nad mjru přjgemná, a poklady wšelikými naplněná. Naproti tomu rozmařilost učinila přjstup k obydlj swému welmi snad-

ný a přjmý, gehož ale wnitřnj swětnice tak zle spořádány byly, že lidem tam obýwagjcjm na zdrawj i žiwobytj škodily. Kdo tedy w těch domjch swého štěstj hledati chtěl, nesmělť gen na zewnitřnj wchod neb přjstup do nich hleděti, nébrž musil na wnitřnj gich powahu pozor mjti, by tudy seznal, zdaližby tam šťastným, čili nešťastným býti mohl. — Takť tomu i podnes gest. Pilnost nám z počátku obtjžná a nepřjgemná, pak ale libá a prospěšná, rozmařilost naproti tomu z předu snadná a lahodná, dále pak škodná a záhubná býwá.

3. *Šlechetnost a zločinnost.*

Pokogně se wezla šlechetnost po moři lidského žiwobytj, daufagjc co neydřjw k břehu prawé blaženosti připlauti. Zatjm wšak zločinnost, gi nenáwidjc, tak náramnau bauři proti nj na témž moři stropila, že k obáwánj bylo, by ubohá šlechetnost nešťastně utonula. W tom tak welikém nebezpečenstwj zwolalať ona stálost na pomoc, pod gegjžto štjtem a ochranau šťastně se do přjstawu požádané země dostala. — J teď se uchránj šlechetnost člowěka před nepřátelským autokem nenáwidjcjch ho zlosynů, pakli gen stále w začatém dobrém a newinnosti trwá.

4. *Maudrost.*

Ctnosti w Olympu bydljcj snesly se gednoho času o to, že sobě některau z nich za králownu a matku wywolj. J nemohlyť se dlauho w tom wolenj srownati. Neb chtjce se teprw skušenostj přeswědčiti, kteráby k důstognosti té neyschopněgšj byla, nalezly, že gich neywjce, když ostatnjm ctno-

stem představeny byly, meze moci sobě swěřené přestaupilo, a tjm ctnostmi býti přestalo. Až k posledku gim w mysl přišlo, maudrost k auřadu tomu zwoliti; kterážto také geg tak dobře zastala, že se gednosworně od nich w něm utwrdila. — Od té doby maudrost matkau ctnostj se gmenuge, protože ge wšecky w náležité mjře držj, a že bez maudrosti žádná ctnost dlauho obstáti nemůže.

5. *Prawá a domnělá zásluha.*

Prawá a domnělá zásluha kdys běžely spolu o záwod, by wykázanau odměnu získné gakés hodnosti dosáhly. Prawá zásluha počala běh swůg tak pořádně, že nižádný z přjstogjcjch o wjtězstwj gegjm nepochybowal. Zatjm wšak přjzeň lidská, kteráž se také sama při tom diwadle wynašla, domnělé zásluze saukromj křjdla připiala; odkudž se stalo, že ona dřjwe, nežli prawá zásluha k wysázenému cjli doběhla. Neděgeli se to také geště podnes častěgi mezi námi, že přjzeň lidská mnohému člowěku wjce k rozličným auřadům a hodnostem pomáhá, nežli ginému gakkoli weliké a prawé zásluhy? —

6. *Štěstj pozemské a záwist.*

Štěstj pozemské palauky swé mnohými přjgemnými kwětinami naplnilo, aby lidi tjm účinliwěgi k tauženj po sobě wzbudilo. To widauc záwist, wšeliký škodný hmyz do těch kwětin wyslala, kterýžby ge djlem požral, djlem swým gedem nakazil. — Od toho času radosti pozemského štěstj téměř nikdy tak čisté negsau, aby se záwistj lidskau neporušily a nezkazily.

7. *Pokora a čest.*

Žalostně sobě gednoho dne pokora nařjkala, že wzdycky gen o samotě na zemi ležeti, a ode wšech lidj opowrženau se widěti musj. To slyšjc sprawedlnost, cti rozkázala, aby gj negen se země pozdwihla, ale i wěrnau towaryškau gegj gsaucj, žiwot gj přjgemněgšj učinila. — Z té přjčiny se stáwá, že pokora obyčegně weřegnau čest za sprawedliwau odměnu béře.

8. *Pýcha, tupost a opowážliwost.*

Pýcha a tupost kdys se tak přátelsky s sebau spogily, že chtjce towarystwo swé rozmnožiti, opowážliwost k sobě přiwolaly, aby s nimi po cestách gegjch kráčela. Ta pak ge brzy do tak nebezpečných mjst uwedla, že přigdauce gednoho času k hluboké propasti, gjž byly nepozorowaly, wšecky tři do nj wpadly a tam nešťastně zahynuly. — Tjmť patrno gest, že pyšný a spolu tupý člowěk také obyčegně opowážliwým býwá; tau pak opowážliwostj w záhubu padá.

9. *P o k r y t s t w j.*

Pokrytstwj se nemálo nad tjm mrzelo, že ho lidé w přirozené geho spůsobě widěti nechtj. Pročež uzawřelo twář swau larwau prawdy zákryti, a tak přetwářeno se lidem w oči postawiti. Než, že tkanice, kterauž si gi k twáři přiwázalo, dosti pewná nebyla, nébrž se častěgi přetrhla, protož mu táž larwa často s twáři spadnauc, přirozenau ošklíwost geho lidem zase okázala. — A tak se i po dnes děge, že pokrytec dlauho skrytý nezůstáwá, nébrž že ohawnost mysli swé wšemu swětu

prozrazuge, ode wšech slušně potupen a nenáwiděn býwá.

10. Lakomstwj a marnotratnost.

Lakomstwj a marnotratnost hádaly se kdysi spolu o předek, gegž sobě každá z nich přiwlastniti chtěla. Lakomstwj wytýkalo marnotratnosti lehkowážnost, s kterauž ona lidi ke wšelikými̇ wýstupkům a k rozpustilosti wede. Marnotratnost naproti tomu winila lakomstwj z patrné pošetilosti, kteráby w nemjrném schowáwánj peněz, bezewšeho užitku záležela. Tu hádku něgakau chwjli poslauchagjc maudrost přjstogjcj, takto k oběma promluwila: Což se daremně hádáte o to, kteráby z wás lepšj a horšj byla, gsauc obě wy nectnosti hanebné? Gen skrownost rozumná mezi wás wkročugjcj, ta gediná gest, kteráž chwálu a předek zasluhuge; neb ona lidi rowně tak od bláznivé lakomosti, gako od swodné marnotratnosti chránj. — Nenjliž to wyrčenj maudrosti prawdiwé a zkušenjm utwrzené? —

11. Náboženstwj a smrt.

Smrt se lidem od přirozenj co strašliwý kostliwec, mage w rukau ostrau kosu, představila; čjmž se gj také lidé báli, a w ruce gegj padnauti nechtěli. Zatjm pak náboženstwj gi přjgemným rauchem oděwši, zlatým kljčem opatřilo, by cnostným lidem brány nebeské otwjrala. — Tjm giž smrt prawým a šlechetným křesťanům strašliwá nenj; nébrž s radostj se od nich očekáwá, by skrze ni wěčné blaženosti došli.

Aleš Pařjzek.

12. Stud a milost.

Jupiter když stwořil lidi, giná wšecka mysli hnutj gim dal, toliko stud wljti do nich zapomněl. Potom newěda, kterakby geg w ně uwesti měl, se hřmotem a hurtem w lidi geg wehnati chtěl. Stud tomu neyprwé odpjral, žeby nehodné a neslušné wěci trpěti musil. A když předce geg k tomu měl a gako nutil, řekl: Gá s tauto smlauwau to učinjm: Dokawadž milost nepřigde, a když ta přigde, tedy gá hned chci wygjti. A od té chwjle wšickni milostj gatj náramně nestydatj gsau. Z fab. Ez.

c. Ezopické fabule nebo bágky.

α. Prostomluwně.

1. Osel nemocný a wlk.

Wlk nawštjwil osla w nemoci, a dotýkage se těla geho, tázal se, kdeby ho bolelo? Odpowěděl mu osel: Kdežkoli se mne dotkneš, tu mne neywjce bolj.

(Z wydánj Kram. 1791.)

2. Uhljř a knap.

Uhljř podlé gednoho knapa aneb saukenjka přebýwage, prosil, aby ginam se stěhugjce, spolu bydleli. Přigaw to saukenjk k sobě a rozumem rozwážiw, řekl: Gá toho učiniti nemohu, boge se, což bych gá zbjlil, aby ty toho nezčernil.

* * *

Wěci sobě odporné a protiwné nemohau spolu bydleti.

(Též odtud.)

3. *Liška a čáp.*

Wyprawugž mi něco o cizjch zemjch, kterés widěl, prawila liška k daleko široko prošlému čápu. Tuť gal se čáp gj každičkau kalužinu a každičký močál gmenowati, kde neychutněgšj žjžaly a neytučněgšj skokany do sebe saukal. Dlauho gste byl w Pažjži, můg Pane. Kde se tam neylépe hoduge? Gaká gste tam neywjce wjna dlé swé chautky nalezl?

Kinský z Lesinka.

4. *Sowa a kopáč pokladu.*

Onen kopáč pokladu byl welmi křiwdiwý muž. Odwážiw se do sutin pustého zámku laupežnjho, spatřil tam, ana sowa hubenau myšku polapiwši trávila. Slušjli pak to, wece, mudrckému miláčku Minerwinu? J proč ne? sowa odtušila. Poněwadž tichých rozgjmánj milowna gsem, mohuliž proto powětřjm žiwa býti? Wjmť sice, že wy lidé toho od swých učených žádáte.

Týž.

5. *K r k a w e c.*

Widauc liška, an krkawec oltáře bohůw oblupuge, a gegich obětmi se žiwj, myslila sama u sebe: Ráda bych se dowěděla, zdali krkawec podjlu na obětech má, poněwadž wěštj pták gest; aneb zdali se za wěštjho ptáka držj, poněwadž dosti drzj gest, s bohy se o oběti zdělowati.

Týž.

6. *Wčela a pawauk.*

Tyť zagisté rowně gako gá gsi od gedu žiwa, dj pawauk wčele, s njž se na kwětném křı sešel.

Nikoli, odpowj wčelička, tobě gest tu snadno gedu naleznauti, protože gsi samá gedowatina.

* * *

Tak mnohý w této knjžce nagde potrawu pro swau pokaženost, kdežto giný z nj srdce swé naprawuge, a rozum swůg wygasňuge.

Jgnác Šiefsler.

7. *Hospodyně, děwečka a kohaut.*

Zatrolený křiklaune! kdo se tě prosj, aby nás burcowal? proč geště w kurnjku na bidle nepřešlapugeš a neklemžjš? zlobiwě se osupila leniwá děwka na stági se powalugjc na bedliwého kohauta, genž práwě při rozednjwánj pronikawau swau pjseň s zawřenýma očima zanotowal. Máš čas kohaute! že gsi se gednau ozwal! řekla pečliwá hospodyně z čelednjka na dwůr přicházegjc, sic bych ti wěru, kdyby zaspal, byla nože půgčila; nebo těm ospalým děwkám nikdy by nenapadlo, aby se z teplé peleše sebraly, kdyby ty gim do ušj nezakřičel, že bjlý den gest.

Nenjli to k zlosti, prawil kohaut, že se mi poštěstiti nechce, abych domácjm w hod učinil? neb děwečkám přjliš časně, hospodynj wšak pozdě kokrhám; komu mám tedy po wůli býti? Neylépe snad sobě poradjm, když se přjslowjm řjditi budu: Čj chléb gjš, toho pjseň zpjwey!

M. J. Sychra.

8. *Swatojanský brauček.*

Když se po parném dnu setmilo, chladil se co drahý kámen třpytjcj se brauček w měkké tráwě, na nic zlého nemysle; w tom ohyždná žába z bahna až k němu potichu přikradla se, a nena-

dále leynem swým ho zastřjknauc swětlost geho zhasla a zkalila — Proč mne káljš? bolestně zwolal brauček. Geště se ozjwáš a na přjčinu ptáš? zařwala chroptawě gedowatá potwora, nenjli to opowážliwost smrti hodná, že se ty ničemný brauku tak krásně stkwjš? Nediw se šlechetný přjteli! když klewetný gazyk čest twau hyzdj, neb platné zásluhy zdagj se záwistiwým nešlechetnjkům býti prowiněnj trestu hodné.

M. J. Sychra.

9. *Gelen, zagjc a osel.*

Wážně a poněkud hrdě wykráčel sobě w poli gelen, hlawu wzhůru nesa, na kteréž parohy na čtrnácte konců rozloženj co prostranná korůna stáli. Cupotem tohoto krásného zwjřete poplašený zagjc dal se na autěk; znamenage wšak k potěšenj, že ho žádný nehonj, zastawil se, a poznage, co ho polekalo, přiskákal blјže k mjstu, na němž se gelen pásti začal, a posadiw se na bobek pokřikl na gelena: Podjwey se na mne, negsemli i gá twého pokolenj? neb když sluchy swé napjmým, a do hromady srazjm, hned mám parohy gako ty. To zaslechna osel, genž u prostřed bugného bodláčj stoge obědowal, zagjcowi přiswědčil řka: Dobře máš přjteli! a podobně i gá, když si usmysljm, parohy sobě ze swých požehnaných ušj udělati umjm. Gsmeť tedy gednoho pokolenj, gelen, ty a gá. — Opowrženě mrštil okem gelen po tomto ušatém řečnjkowi, a za hanbu si to pokládage, aby se s njm do hádky dal, několika skoky octnul se w lese.

Že Škrabonský wydluženými myšlenkami několik archů papjru nemotorně pošmarykowal,

chlubně giž hulakuge: Wiztež nowého spisowatele! —

M. J. Sychra.

10. *Kráwa a zagjc.*

Kráwa se kdys po běžjcjm zagjci pustiwši, wšemožnau práci na to wynakládala, aby ho dohonila. Ale tento s smjchem se k nj obrátiw, řekl: Kdyby ty geště mnohem wětšj byla, předce mne nedohonjš; neb welikost těla zde nic neplatj, nébrž spůsobnost a hbitost noh, gjž gá tě náramně předčjm.

Takř hlaupý člowěk, byřby třeba gakkoli mohowitý byl, chytrému se w gednánj swém rownati nemůže.

Aleš Pařjzek.

11. *Pawauk a dna.*

Některý čas pawauk cestau gda i potkal se s dnau, a řekl gi: kamž to smutná dno béreš se? odpowěděla mu dna, byla gsem u gednoho hospodáře, sedlského člowěka a hrubého, kterýž mne hladem a ustawičnau pracj od gitra až do wečera mučil, w rolj a w kamenj býwage, sotwa wečer do uprášeného a nedostawěného domu přicházeli gsme. Hospodář můg nikdá w celých střewjcjch nechodil, a wzdycky z hrubé wlny sukni mjwal těžkau, a tu spolu domůw přišedše, po ztráwenj dne bjdného, noc tak bjdná nás gest očekáwala: tu mne on ničjmž giným nekrmil než gečmenným chlebem na poly s otrubami, a s twrdými kragjci, kteřjž po obědě zůstali: k tomu nic giného k wečeři nebýwalo, než poljwka z úkropu, a nemastné zelj s octem: a giž to musil wýročnj swátek býti, když

seyr na stůl kladen byl: a tak wečeři na poly s hladem zawřewše, spáti na twrdau lawici, aneb na holá kamna chodili gsme. Tu málo hospodář můg pocdpočinuw, hned semnau před swětem 1) wstal, a opět na pole ku práci nutil, a tak den po dni odpočinutj mi nedal. K tomu geště ani w swátek pokoge gsem neměla, nebo on wzdy, neb na robotu panskau, neb hrazenj plotůw, aneb owcj práti, semnau nucen byl. Nikdy odpočinutj, nikdy žádné zwůle nemohla gsem mjti. A protož gá zateskliwši sobě, a zaufawši nad hospodářem, musila gsem se pryč bráti. Tyto řeči wyslyšew pawauk, řekl ke dně: o kterak giného rozdjlu a tobě nepodobného hospodáře gá gsem měl: ten pak byl rozkošný a rozmazaný, u něhož dobré bydlo, za neylepšj dobré gmjno gest. Řjdko kdy daleko chodil, obědwáwal do poledne, wečeřjwal do noci, a co mezi tjm času bylo, to snem zmařil a spanjm na měkkém lůži, a na kmentowých prostěradlech, aby gestliže co zameškal rozkoše w gjdle a w pitj, dokonal gi spanjm a leženjm. A když wstal s lůže, čekaly ho rozličné krmě, rozličných zámořských wůnj: wjno z cizj země, kofljkowé zlatj, a w nich drahé pitj, stěna pěknými koltrynami obestřená, stůl koberci přikrytý, a mezi těmi přjprawami obor služebnjkůw, ani se sem i tam točj. Žádný kaut w domu nebyl, aby zwláštnj přjprawau se nestkwěl: žádná podlaha nenj, kterákby čistě chwostišti umetena nebyla, žádná stěna prachem uprášená nenj, než každá pěkně ozdobená, tak že žádná nitka řemesla mého nemohla zůstati, a gá sem i tam běhage, nemohl sem žádné skuliny nagjti, abych se schowal, ano wšudy wybjleno a uhraženo, tak že žádné djrky ani za trámy nezůstalo. A protož utekl gsem

od toho zlého hospodáře mým obyčegům protiwného. K tomu odpowěděla dna: Ay z těchto řečj porozumjwám, že ač se nám oběma zle wedlo, z toho wšak bude se nám giž wýborně wésti, gestliže budeš chtjti, abychom změnili hospody; gá půgdu k twému hospodáři, a ty gdi k mému; ty u sedláka se dobře mjti budeš, a gá u pána. Sljbila se rada pawaukowi, i změnili pány. A od toho času wpráwo to wešlo, že pawauk w kautech a smetech obýwá, ale dna na hodech a na kwasjch u panůw a lidj rozkošných bydlj.

Z řečj hlub. Mudrců.

---

1) zastaralé slowo t. před swětlem, swjtáujm.

β. W e r š e m.

1. *S t r a k a   l a k o m á.*

Straka, kde co našla, sbjrala;
    Střjbro, zlaté prsteny,
    Perly, drahé kameny
Na hromadu skládala.
    Co když kohaut uhljdal;
    „Proč to snášjš?“ powjdal,
„Nač ge tobě toho třeba? —
Kaupjš snad si za to chleba?“
    Straka gemu powěděla:
    Abych hodně mnoho měla. —

* * *

Po mnohu wzdy lakomec gen bažj.
    Čjm wjc má, tjm wjce žádá;
O statky se neyweyš snažj,
    W bohatstwj gen blahost skládá.

Jozef Chmela.

2. Hlemeyžd a zagjc.

Čiperný a šwižný zagjc
Potkal šneka, cestau přebjhagjc.
Dobré zdrawj!
Gakž se máš má skořepino? prawj.
Ach, můg Bože! gakž ty přes tu hrudku
Bjdně wlečeš tu swau malau budku.
Hleď, mne prudkost wětrů ani konj
W běhu nedohonj.
Ty pak za hodinu, tak se bjdě,
Sotwa ulezeš tři pjdě,
Hola! odpowj šnek! Pane wětronohý!
Nemysl sobě, že gsem gá tak prahubohý.
Známť i gá ti hodit sebau,
Ba i mohu běžet w záwod s tebau.
Rozesmál se zagjc: Slowo s to, můg šneku!
Wida
W tom tam lese u prwnjho břeku,
Buď cjl našeho
Běhu wěru směšného.
Toto řekl; i spěšně daw se w skoky
Stanul w půlcestě, a poohljdna se a wida,
Šnek že ledwa udělal tři kroky:
Nač mám, prawj, běhy trmáceti?
Mohuť sobě trochu pohowěti.
Než on doleze sem, tak se přilaudagjc,
Stokrát držjw se wyspj šwižný zagjc. —
W tom si k mezi trochu ještě popoklusne,
Sluchy přiklopj a usne.
Hlemeyžď zatjm, po kroku krok nesa,
Dopljžj se lesa.
Probudj se zagjc:
Práwě w čas; i wyskočiw a pospjchagjc
Darmo wšak se žene po šneku;

Neb ten w půlcestě co nespal, radost mage,
Zagjci se wysmjwage:
Ey! kdož, mluwj, prwněgšj z nás u břeku?

A. Puchmayer.

3. *Rada zwjřat.*

Zlé, co wšudy rozprostjrá strach a hrůzu,
Zlé, co nebe wynalezlo w zlosti,
Aby neprawosti
Země potrestalo hlůzu:
Mor,
(Takť mu gméno) mocen wšecken twor
Wypleniti za den do paty,
Wálčit počal kdysi s zwjřaty.
Wšechněch, prawda; neumořil, ale
Seslabil ge wšecky neslýchale.
Nenj wjdat, abyť které weselé
Hledalo si gjdla, pitj;
Každé smutné, zmrtwělé
Čeká konce hynaucjho žiwobytj.
Wlk se nepřikrádá na gehňata,
Ani liška na kuřata.
Z hágů mizj wrkot hrdliček,
Řjge gelenů a pjsně pěniček.
Zatjm Lew, co Sultán w Carohradu,
Z poddaných powolaw walnau radu,
„O wy mogi, wece, milj přátelé!
Kde ge žiwost naše? kde ge weselé?
Zlé obecné čigem; tušjm že tak těžce
Nás pro hřjchy naše přjsné nebe tresce.
Kdo z nás neywinněgšj, nechť se obětj
Hněwu Bohů mocných poswětj.
Možná dost (kdožť bude od toho?)
Spasenj že Wšech se stane zhaubau Gednoho.

Děgowé nás učj, w takowéto mjře
Za newinné že šlo gedno neywinněgšj zwjře.
Nelahoďme sobě; wěrně, podlé wědomj
Uwažugme stawu swého swědomj.
Co se týče mne, i wyznáwám, že dosti
Natropil sem zlého w prchliwosti.
Wpad sem často w stáda, mezi howada,
Gakýž byl to gehňat, owec daw!
Pošlo koz i kraw
Hromada —
Negednoho udáwil gsem wola.
Což mi mnedle zawedly? nic zhola.
Ba i časem byl w mých rukau bez ducha
Pastucha.
Gestli třeba, oddám tedy sebe,
Oddámť sám se za wás na ofěru nebe.
Saudjm wšak, by zřetelně, gak gá sem učinil,
Každičký z wás stegným spůsobem se obwinil;
Neboť slušno, aby zhynul neywinněgšj.“ —
Králi neygasněgšj!
Wyskočila liška: skrupul ten twé milosti
Z welikė gde, prawj, srdce twého autlosti.
Gakýž hřjch to, uwažugte gen, prosjm zwjřata,
Gjsti ničemná a hlaupá gehňata.
Ano čest se, Pane, neywětšj gim stáwá,
Když se které tobě za pokrm dostáwá.
Co se týče pastuch; ó ten každý hoden,
Z kůže dřen by byl a ostrým trnjm boden.
Gsauť to tyrané, co nad zwěřj se dugj,
Blázniwau si nad nj wládu osobugj.
Tak se liška prohlásj; a pochlebnjci milj
K ztwrzenj té řeči welmi byli čilj.
Nechtělo se potom přetřásati giných
Mocných hlaw, ač neywjcegi winných.
O zločinstwjch týgra, wlka, nedwěda,

Každý pokorně se stawěl gako newěda.
Zhola panstwo wše, ač w hřjšjch zerzawělo,
Za mjň winné, skoro za swaté se mělo.
Na konec se osel zpowjdá:
Připomjnám sobě, powjdá,
Že sem gedenkrát, tau práwě chwjlj,
Když již slunce k západu se chýlj,
Po poswátném Benediktjnů šel palauce.
Mjsto, hlad a chuť, a ljstky páchnauce,
Či i, tušjm, gakýs čert mne pokusil,
Že gsem hrstku tráwy uškub zakusil;
Bylať pěkná, zeleňaučká, swjžj tráwa.
Zle gsem učinil, to gisto; neb gsem neměl práwa.
Lotr! zločinec! wše křikne hlasitě.
Wlk řeč na tré rozdělj, a očitě
Ukáže, že wěru
Powinen gjt osel na oběru.
Weškeren mu národ zlořečj,
Smrt gen geho wšech prý zhaubu ulečj.
Tráwu gjsti! gakážiž to wina!
Pauta na zlosyna!
Na osla pak wygde nález smrti:
Za žiwa ho roztrhati w čtwrti.

Týž.

4. *Dwě myši.*

Myšky Lizetky, co žila u dwora
Králé Chlebora,
Fantasj se maně chytj,
Že chce zwědět, gaké na wsi žiwobytj.
Wygdauc tedy po stole
Do pole
Nawštjwj tam milau, známau myšku
Pannu Hryžku.

„Gak se dařj, Panno?“ „Dobře, chwála Bohu,
„Gako myšce w stohu.“
Hospodyně, ze cti ráda welice,
Běhá semotamo; wynášj wen z lochu
Trochu
Hrachu, žjta, pšenice,
K tomu cosi owsiny,
Nahryzlé i kausek slaniny;
Neboť uważugjc, že se sotwa čeho
Slečna nádherným tkne pyskem z toho wšeho,
Chtěla aspoň z potraw rozmanitosti
Zawděčit se Gegjmilosti.
Nynj dwořka, staw swůg blažjc gedinko,
Ljtosti gj tonem wysokého swěta:
„Žel mi tebe, prawj, chudinko!
„Že tu w psotě té swá mladá tráwjš léta,
„Mohauc wše, co hrdlo ráčj, mjti;
„Nač se w této bjdné pustotě
„Hluché poswětiti samotě?
„Semnau pogď, a zwjš, co gest to žjti.
„Slepý gakýs los tu na swětě:
„Žj gak žj; smrt zachřestj a pogme tě.
„Načby posty twé tu mělo
„Mořiti se tělo?
„Zanech o budaucnost wšeho nepokoge,
„Co dnes užigeš, to twoge.“
Měšťka, řečj wýmluwnau, a morálj tak lehkau,
Namluwila Hryžku, selku křehkau.
Gdau. J lezauc gako po břichu,
Krčj se, gakž opatrnost káže,
Pominuwše koček stráže,
W panský dům se wkradnau potichu.
Lizetka, gak podkasaná hospodyně,
Běžj honem do kuchyně.

Selka bleskem střjbra, zlata
Žiwě byla gata.
Co když zwětřila tam křehké mazance,
Sladké cukrowj a chutné týkance?
Nynj Lizetka tu selskau pannu
Perském klade na diwánu:
„Wězto!
Powjdá, „teď wjš, co wes a co gest město.
„Zawadjliž k wám kdy wašjch do budek
„Něco z okras těch a nebo lahůdek?
„Požjwey teď!“ — Samé pochautky gj nosj,
A by chutně gedla, zagedno gj prosj;
Sama napřed, nežli čeho podá hosti,
Z slušné ljzne uctiwosti.
Bryžka, při rozkošné zwůli, gjdle, pitj
Blahoslawj panských myšj žiwobytj.
Spadne koš. J hrozným hlaholem
Třaskne na zem pod stolem.
Třeskotu se besednice uleknau.
Hupky s diwánu. W tom za kliku se běře,
Hřmotem otewrau se dwéře,
Strašně náramnj psi zaštěknau.
Krutau hrůzau myši užaslé w té době
Ledwa trefj do skuliny obě,
Běda! křičjc, běda! nastogte!
Utichlo. Tu dwořka naše:
„Ne tak plaše,
„Panno! wece, nic se nebogte!
„Geště, geli libo, kausek křehotinky,
„Nebo cukrowinky.“
Ale selka, sotwa geště ducha popadagjc,
Prawj, pryč se ubjragjc:
„Zdráwa buď! a mjwey si tu rozkoše
„Na koše!
„Žigjc w poli, w bezpečnosti, w pokogi,

„A ne, gako wy tu, w strachu, hrâze, rozbrogi,
„Přigmuť radšj zawděk slaninau a hrachem,
„Než tu hedbáwjm a cukrowinau s strachem.“

Týž.

5. *Lakomý a záwistný.*

Opustiwše wlasti, žen i dětj,
S záwistným šel skaupý; Perun s njmi třetj.
Když swau cestu skončili:
Gá gsem Zews, dj bůh, a byť ste toho zkusili,
Oč mne prosit budete,
Toho dogdete;
Dostane, co bude koli prwnj chtjti,
Druhý má to dwognásobně mjti.
Nechce záwistný být prwnjm, lakomce pobauzj,
Lakomý než také prwnjm být se zpauzj.
Záwistný, gsa rád, že skaupý toho pykne:
Wylup mně, ó Bože! gedno oko, křikne.
Stalo se. J tak, an w také zjskat měli době,
Ztratil oko záwistný a skaupý ztratil obě.

Týž.

6. *Wněšný (zewnitřnj) i wnitřnj nepřjtel.*

Gednau w létě w dobu rannj,
Když giž očj nemhauřilo spanj;
Zřely w hági stromů wrcholy,
An se z palaučného audolj
Kára, škřipjc pod swau tjžj
Plná nowých seker bljžj.
Slunce žhawau twářj
Wůkol rozséwalo záři,
Až se w hladkém oceli
Geho paprskowé třpytěli.
K tomu úžasnému podjwánj

Wznikne wšech něch kmenů bědowánj;
Po celičkém lese
Wšecko chwěge se a třese.
„Gestli tyto ostré cštěpačky
Do našjch se stonů dagj,
Strach! že genom z hračky
Rázem wšecky nás zde porubagj."
Takto w žalostiwém powyku
Děsj prostořeká gedle
Chaulostiwau kmotru osiku;
Ale stoge wedle
Starožitný dub,
Wida seker bez násady,
Prones slowo této rady:
Neškodný nám bude seker rub,
Pakli drwa z swého boru
Neposkytnem ku toporu.

Ant. Marek.

d. P o h á d k y.

a. Wěcnj.

1. †

Kdožkoli bljzko mne státi se pokusj,
Ten hned slzy z očj wylewati musj;
Ma sjla se přjmo až k nebi proráž j,
Gestli gj powětřj těžké nepřekážj;
Ten pak, kdo mne časem na tento swět plodj,
J sám se bezemne nikdy nenarodj.

Chraština.

2. †

Čtyry sobě rowné sestry cestau běžj,
Na gedné tak, gako na druhé záležj;

Každá se nad giné wrtj a obracj,
Gešto gednu a tauž wšecky činj práci;
Wzdáleny od sebe negsau též na dlauze,
Předce gedna druhé dohonit nemůže.

Kola u wozu.

Týž.

3.

Neyprw gak rostlinu člowěk mne wywracj,
Potom w twrdý kámen wařenjm obracj;
J tu nepřestáwá, pro swau chuť třjbiti:
Musjm se stát wodau, mámli se ljbiti.

Cukr.

Palkowič.

4.

Měké dělám z twrdého;
Twrdé dělám z měkého;
S wětrem rád se pogjm;
Wod se ale bogjm.

Olej.

Joz. Chmela.

β. *Syllabnj.*

5.

Gméno, gjmž gsem slauti nawyk,
Složeno gest ze dwau slabik.
Prwnj ustawně se tokem wjřj w swětě,
W druhé pokrm ležj, kterýž chladj w letě.
Obě národu mne zbratřenému wlastnj,
Odkudž gméno wzali dědi mogi šťastnj.

Polák (M. Zd.)

6. *

Sedmi liter slowo gsem, tré syllab w celku zawjrám.
Má hlawa gest, co w pozdrawenj tobě djtě posjlá,
Ostatkem můžeš geho někdy nazjwati matku.
Břich můg wláknowatý, k dwjhánj tjhoty konce
Mé spogené tuhnau; přesadjšli ge, částka po částce

Z hůry kane. Strach mĕg, by nebyl to, co bez nohy
gá gsem.
Gsem tekutost, ale ohnĕ plná, w geho žáru rodjm se.

Pálenka (pá, Lenka, len, páka, kapá, pálen).

γ. Liternj.

7.

Gá gsem slowo syllab dwau a liter pĕti;
Ber se k wodám, chcešli celé wyzwĕdĕti.
Bez *o* rádost swého syna na mnĕ spatřj,
K tomu geštĕ *p* pryč; háge gsau mi bratřj.

Pleso (t. gezero).

Palkowič.

8.

Rozmanité stroge, plesa, tiché háge,
Kwĕt, strom domácj i přespolnjho krage
U mne widĕt, wĕci k strawĕ, k wyraženj;
Gá gsem wtipem gaté w pauta přirozenj.
Odetnešli z předu litery dwĕ mého,
Budu gméno dřewa k stropům tesaného:
Pakli mne gen gednjm geštĕ znakem saužjš,
Budu, po čemž, wĕze w pochybnosti, taužjš.
Bez gednoho s zadu, s předu bez dwau znaků,
Hrdin bydlo býwám, strmjm do oblaků;
Sám střed mého gména hned se k žertu hodj,
A hned k zisku, wůbec s slepým štĕstjm chodj.

Zahrada (hrada, rada, hrad, hra).

Týž.

Hrada u Slowáků znamená trám; česky hřada, zastaralá dáwna hředa, wiz star. sklád. I, 57.

B. Prostomluwa
(prosa).

a. Podobenstwj a přirownánj.

1. Sowy k mudrlantům.

Sowa podobná některým mudrlantům, kteřj toliko potmě widj, we swětle prawdy gsauce slepj.
Philad. Zámřský.

2. Pilnosti ke kwětu.

Pilnost u mládeže gest kwět, který naděgi dáwá, že w dospělegšjm wěku chutného owoce ponese.
Týž.

3. Prawdy k hřebjku a oštjpu.

Prawdu wyteykagjcj gest nám milý gako hřebjk w oku a oštjp w boku.
Týž.

4. Dwořanů k šamrze.

Aby dwořané z milosti pána swého newypadli, gsauť mu co šamrha, která se dotud točj a poskakuge, dokud se nj hragjcjmu ljbj.
Z list. Wjd.

5. Utrhánj k hadu a uhlj řeřawému.

Gako kdyby kdo lapil rukau hada, a chtěl geg na někoho whoditi, aneb uhljm řeřawým na giného házeti, prwé než to wyhodj, od hada w ruku ušřknut a od uhlj spálen býwá: podobně cti-utrhač. *S. Athanas.* Philád. Zámrský.

6. Lakomce k člowěku w horké nemoci.

Rowně gako horkostj zimničnau rozpálený člowěk čjm wjce pige, tjm se méně uhašuge, než rozněcuge w žaludku a w gátrách žjzeň: tak lako-

mec wjceli hltá, lopotuge, a peněz swé gměnj naplňuge, tjm se wjce w žádosti lakomé rozpaluge.

Phalad. Zámrský.

7. Licoměrných ke skalinám wodnjm.

Pokrytstwj gest owoce záwisti; neb obyčegowé ljcoměrnj zwláště pro záwist mezi lidmi se nacházegj, poněwadž nenáwist w hlubokosti srdce držjce na postawě swé lásku okazugj, gsauce podobnj w wodě skalj, kteréž skalj gsauci na hluboce wodau přikryte, zlé nenadále neopatrným plawcům přinášj.

Řeh. Hrubý z Gelenj.

8. Záwistiwého k supům a muchám.

Gako supowé létáwagj na pastwu k mrchám smrdutým pomjgegjce mnoho luk, mnoho weselých a wonných polj, a gako mauchy zwykly pomjgeti mjst na těle zdrawých a toliko na wředjch sedati: tak záwistiwý šlechetných žiwota skutkůw a wěcj wzácných od lidj dowozowaných nechagjce toliko na wadách lidských se zastawugj.

Bazilig weliký w řeči o záwisti dle přeložcnj Řehoře Hrubého z Gelenj.

9. Rozmáhánj Turkůw podobno moři.

Turecké rozmáhánj podobno gest k moři, kteréhož nikdá nepřibýwá ani ubýwá, a gest takowé powahy, že nikdá pokoge nemá, ale wzdy se koljbá a hýbá, pakli se w gedné kragině utišj, tehdy w druhé o břehy se tluče. Woda mořská gest hrubá a slaná, tak že z nj w některých kraginách sůl dělagj, wšak proto nepřičinjli sladké wody geden djl mezi mořskau, nemůž sůl udělána býti. Také wšecky wody, kteréž po swětě tekau, a pletau se sem i tam, wody gsau sladké a dobré, i ke wšem wěcem požitečné, ale když do moře padnau,

a smjšj se s mořskau, tu giž wšecka gich sladkost a dobrota mine, a bude gako mořská woda hrubá a slaná. Též i Turci takowé gsau powahy, gako moře, nikdá pokoge nemagj, wzdycky wálku wedau rok od roku, z gedněch zemj do druhých. Pakli kde učinj přjměřj pro swé lepšj, tehdy hned w druhých kraginách pášj, zagjmagjce lid, a což nemůže choditi, zabigj; to se stáwá častokrát w každém roce, že několikonácte tisjcůw přiženau, a přiwedau dobrých křesťanůw mezi pohanstwo, a ti smjsjce se, i skazj se, gakož o mořské wodě napřed powědjno, wjry swé dobré křesťanské zapomenuwše, pohanskau wjru přigjmagj, gi welebj a mnohem horšj býwagj nežli pauzj pohané.

Mich. Konstantinowic.

10. *Přirownánj swěta k stromu.*

Co na stromu powrchně hledjc, widjme, kmen gest a neb peň, ratolestj, list, owoce: což pak newidjme, ale rozumjme, gest pod zemi ukrytý kořen, z něhož strom wyrostl, a na němž stogj. Tak w swětě, co widjme, gest nebe, země, moře, a rozličnj w nich tworowé: což pak newidjme, ale tomu wšemu za základ státi rozumjme, bůh gest; tagná, ukrytá, smyslům nepochopitedlná bytnost, a wšak bez njž swět státi nemůže, ba ani se státi nemohl. Zatjm, co koli gest na stromě, až do toho neymenšjho pupençe, wšecko z kořene, ne odginud, pocházj. Z kořene zagisté neyblјž wystupuge kmen, z kmene wyrostá haluzj: haluze se zase na ratolesti rozrostagj, wětšj a menšj: z ratolestj rostau wětwe: z wětwowj list, kwět a owoce. Tak z boha, wěčného toho kořene, wyplýwá bytnost: ta se dělj na duchownj a tělesnau, a tak

wzdy dále až do té poslednj osobné bytnosti gednékaždé wěci. K tomu, gakož strom od kořene tři wěci má: 1. sjlu a moc: kořenem zagisté stogj, aby se nezwrátil. 2. Wláhu a žiwost: z kořene zagisté mjzu pige a po ratolestech rozsjlá, gjž se ony obžiwugj, zelenagj, kwetau, rostau. 3. Přirozenj a wlastnost; z kořené zagisté rozcházj se newiditedlná moc, listj a owoce gednomu každému stromu formugjcj, gak přirozenj geho s sebau nese: tak že hruška wrbowého, ljpa fjkowého, trn winného a t. d. kwětu, listu, owoce, roditi nemůže, než swé wlastnj. Tak kořenowé swěta a tworů tři gsau: moc, maudrost a dobrota božj. Mocj zagisté geho stogj wšecko, kterauž kdyby odgal bůh, w nicby se obrátil swět, tak gako prwé ničjmž byl, Protož každá bylinka, každý kamének, každý prášek před očima našima stogjcj, gest widitedlným znamenjm newiditedlně přjtomné Božj moci, kteráž geg sebau w bytu držj. Owšem pak žiwých tworů se hmyzenj, gako i wlastnj naše (ne našj než Božj mocj se děgjcj) dýchánj, přjtomnau newiditedlnau moc Božj nám k spatřenj předstawuge; dobrota pak Božj twory sebau zawlažuge, gednomu každému toho, což k geho zachowánj a zrůstu přináležj, dodáwage. Naposledy, wšudy rozlitá Božj maudrost působj, aby geden každý twor tjm byl, čjmž býti má, i zase sobě podobný plodil, bez matenj a mjšenj přirozenj. Aniž mi tu kdo na odpor nastupug, že mnohé w swětě wěci ginak gsau než býti magj, a přirozenj gegich wyhledáwalo: ku přjkladu, že člowěk některý zlý gest a zlé owoce (hřjchů a ohawnostj) přinášj: gešto kořen žiwota geho, bůh, dobrý gest. Nebť i při stromu podobnau wěc widjme, a wšak tjm kořen nebýwá winen: gmenowitě,

že když se cizj raub do stromu štjpj, a ugme se, a wyroste, nese owoce ne gakéby kořen chtěl, než gakého přirozenj sám gest. Tak když lidé cizj sjmě w srdce pustili, zlost, a ta se ugala, giž podle nj owoce nesau, ačkoli na dobrém kořenu stogj, a geho wlahau se zapágegj; co tjm kořen winen? Naposledy rozumjme také, že ačkoli bůh wšecko we wšech dělá, nedělá wšak bezprostředně a zázračně něgak, než prostředkowánjm samých tworů. Odkudž sic hlaupým se zdá, že což se děge, samo se děge, aneb gedni gen tworowé při druhých dělagj. Wšak i tu gest dokonalá opět k stromu tělesnému podobnost. Nebo ačkoli na stromě wisjcj owoce ne samého kořene se držj, a neb z něho bezprostředečně wláhu pige, než držj se wětwe, a od nj po stopce wláhu přigjmá; hlaupě by se wšak kořene odčjtalo, poněwadž z něho půwodně wšecko plyne celému stromu. Béře zagisté gablko wláhu z neybližšj ratoléstky, ale ta odkud? opět z giné, gjž se držj; a ta opět z té, z njž wyrostá; až se přigde do kmene a naposledy do kořene, z něhož wšecky ratolesti, a co na nich gest, gedno skrze druhé, wláhy dostáwagj. Tak gest s námi twory. Ku přjkladu: Mám gá a cjtjm w sobě žiwot. Odkud gest ten? z boha mi, ne od ginud plyne: tak tjm gsem gist, gako že polednj swětlo z slunce (a ne z hwězd neb odginud) pocházj, Ale gak we mně ten žiwot působj bůh? zdali bez prostředků, zázračným něgakým (gako na počátku w Adama) wdechowánjm? Nic: ale skrze prostředky. Žiwot zagisté we mně držj se horkostj ohně, kterýž we mně gest. Oheň ten držj se we mně proto, že z mastnosti krwe která we mně gest, potrawu má. Krwe mi se zažjwánjm pokrmů a nápogů dodáwá. Pokrmowé a nápogowé

wyrostagj mi z žiwlů; z žiwlů pak aby ty wěci wyrostaly, obloha k tomu swětla, tepla, wláhy dodáwá. A tak tedy bůh skrze ty wěci dělá 1): proto že i půwodně wšecko od něho plyne, ačkoli gedno skrze druhé, gako po trubách, i on sám wšeho toho we wšech stupnjch tagným ředitelem zůstáwá. To gest, což bůh sám dj: Gá wyslyšjm nebesa, a ona wyslyšj zemi; země pak wyslyšj obilé, mest a oleg, a ty wěci wyslyšj wás. (Ozea. 2, 12,)

Amos Komenský w Hlubině Bezp. str. 13.

1) wirket.

b. Popsánj a žiwotowé.

1. Numowo taženj do Řjma

(z Floriana.)

Béře se (Numa) s swými posly; mine hory Apeninské, na hranicjch wůz na něho čeká, i w rychlosti přegede krag Řjmský, a giž widj města Řjma nádherné náspy, gežto gsau takměř osypáni lidem očekáwagjcjm přjštj krále swého. Gak mile wůz shlédnau, tisjcerým prokřikowánjm až do nebe se rozléhagj hlasowé: On gest to! on gest to! náš hrdina, náš otec, miláček bohůw a zachowatel Řjmanů! Ženy, děti, starci, oděnci, wšicknі hrnau se k bráně, wšecko wůkolj naplnj se lidem, wšecko běžj Numowi naproti. Geden nese w rukau kwjtj, druhý oliwowau ratolest; obětugj mu ge zdaleka, házegj mu ge na cestu, tlačj se k geho wozu, i stawj geg w getj. Řjmané, Sabinowé, stegnau plesagj radostj, stegnau saužj se nedočkawostj, i obadwa národowé magj gen gedinké srdce. Numa wystaupj s wozu, aby se mezi ně wmjsil. J ny-

nj tisjce tisjců hlasů geg blahoslawj, i tisjce tisjců geho ruce, geho raucho ljbagj. „Ach! giž nás wjce neopauštěg, wolagj wšickni, zůstaň wěčně mezi námi; bohowé nám dáwagj otce, aby ustawičně přebýwal s djtkami swými!“ Numa pláče, i rozkládá gim naproti ruce; gest tak pohnut, že gim ani odpowjdati nemůže; ale geho mlčenj, geho twář, geho slzy slibugj lidu wšecko, čehož si žádá. Numa zwolna postupuge k předu; i nowé lidu radosti, nowé prokřikowánj a prowýskowánj ho stále zastawugj; tak neylepšj z králůw obkljčen gsa od swých hrnaucjch se k němu poddaných, a mezi ně se přimjsiw wcházj do swého hlawnjho města, i daleko wětšj a wznešeněgšj gest nad wjtěze sedjcjho na triumfálnjm woze, wůkol něhož okowy břinkagj sepiatj otroci. Když na náměstj přigde, oděgj ho w králowskau okrasu. Prowázegj, nesau ho na rukau do kapitolium, kdež bohům chce wzdáwati djky; kadidlo wůnj k nebi se wznášj, krew zabitých obětj teče, a wnitřnosti z nich wyňaté zwěstugj štěstj. Numa položiw na oltář Jupiterůw žezlo a korunu swau takto hlasem wolá: „Synu Saturnůw,! gestliže w tom zástupu Řjmanů k tobě se mnau wolagjcjch některý gest, kterýby wjce než gá hořel žádostj, aby tento lid byl šťastný, degž mi, ať ho poznám, wzdám mu tuto korunu. Gestližes ale nezměnitedlně uložil, abych gá gi nesl, ó Jupiteře! tedy nikdy neračiž mé prosby zapomenauti: Ať w prwnj den, w kterýžbych se nesprawedlnosti dopustil, aneb chudých oslyšel, aneb po nešťastných nohama šlapal, ať hrom do mne udeřj na témž trůnu, na kterýž wstupugi! S tau gediné wýmjnkau přigjmám korunu. Otče bohůw a lidj! ta milost mi bude milegšj, než nad nepřáteli mými wjtězstwj!“ Tak propowěděl, a radost-

né prokřikowánj rozléhalo se; oběť skončj se ke wšech radosti a rozkoši. Numa wygde z chrámu, a dwanáct supů letjcjch po prawici geho prowázj geg až do palácu.

J. Negedlý.

2. *Žiwot Daniele Adama z Weleslawjna.*

Daniel Adam z Weleslawjna, obyčegně gen Weleslawjna nazwaný, narodil se léta 1546 w Praze; geho otec byl Stěpán Adam mlynář Pražský. Wšeho swého uměnj a učenj w wlasti swé nabyl. Léta 1568 dosáhl hodnosti Bakalaurské, a přjštj rok 20. čerwence byl mistrem mudrctwj učiněn.

Stalo se pak, že Prokop Lupáč gsa toho času učitelem historie na wysokých školách Pražských, auřad ten s sebe složil; i widělo se, že tato stolice učitelská nemůže lépe osazena býti, než když se Danielowi z Weleslawjna swěřj, kterαužto on také, giž od mladosti swé s historij se objrage, s radostj přigal. Po sedm let s wšeobecným zaljbenjm a s welikau pochwalau uče na wysokých školách Pražských, umjnil se oženiti. Wšak podlé zákonů wydaných od Karla čtwrtého, slawné paměti, gakožto zakladatele Pražských škol wysokých, žádný Professorem býti nesměl ženatý. Weleslawjna nechtěge swého žiwota w swobodném stawu stráwiti, léta 1576 dne 27. prosince pogal za manželku Annu, dceru neystaršj přeslawného knihtlačitele a rady w starém městě Pražském, Giřjho Melantrycha z Awentýna; s kterýmžto rodem zemanským w přjbuzenstwj wšed také se dal giž na počátku roku přjštjho w staw zemanský powýšiti, s přjgmjm z Weleslawjna, ode wsi bljzko Prahy ležjcj, z njž geho otec Stěpán rodem pocházel.

Léta 1580 ugal Weleslawjna dobře zřjzenau tiskárnu po swém testi (tchánu), kterýž práwě smrtj sešel, a zwelebil gi tak, že wšecky giné Pražské tiskárny swau dokonalostj přewýšila, i sám Weleslawjna gakožto muž welmi maudrý, učený, a w letopisech nad mjru zběhlý, byl arciknihtlačitelem nazwán. Gazyk český nynj geho přičiněnjm nad mjru wynikl, se brausil, welebil a takowé dokonalosti nabyl, že žádného wyššjho stupně dosáhnauti gemu nezbýwalo, a od toho času žádné proměny a žádného wzdělánj w strogi swém potřebj nemá. Wšecky knihy, kteréž buď od něho sepsané, přeložené aneb přehlédnuté a tlačené wycházely, hognostj, welikostj, stkwostnosti, gádrnostj a wýbornostj gazyka našeho milého giné tak daleko přesahaly, gako zlato giné kowy přesahá; každý, kdo dobře česky psáti shce, musj spisy Weleslawjnowy za přjklad sobě zwoliti, neunawitedlnau snažnostj ge bedliwě čjsti, aby swé cti a swým kraganům wděčně poslaužil.

Neywětšj djl žiwota swého w spisowánj a tlačenj knih wýborných k prospěchu wlasti swé náš horliwý wlastenec Weleslawjna stráwil, řjkáwage, žeby raděgi wšecko swé gměnj obětowal, než aby o dobré wlasti swé péčowati a pracowati přestal; (o kýž tak i nyněgšj Čechowé, zwláště pak Páni a Rytjři Češtj smeyšlegj!) až pak léta 1599 dne 18. řjgna k nesmjrné wšj wlasti naši žalosti, k nenahraditedlné ztrátě naši literatury na morowau ránu umřel.

Pět a třidceti tehdeyšjch znamenitých básnjků smrti geho w žalostných pjsnjch upělo a kwjlilo. My pak až podnes čjtagjce geho wýborné spisy upěgeme a kwjljme, žádagjce, aby geho duch wlastenský, kterýmž čtaucj nadychá, w každém

Čechu se wraucně roznjtil, a nedopauštěl tomu wlastenskému ohni uhasnauti, nébrž aby gazyk Český rowně tak gako rannj slunéčko kraginy paprsky swými oswěcugjc a hřegjc srdce naše neukogitedlnau wraucnostj a láskau k wlasti našj, matce České, rozpálil a zahřjwal, abychom se brzy dočkali Rudolfowa zlatého wěku!

Slawná buď nám Daniele Adama z Weleslawjna památka! Lehké buď geniu odpočinutj!

J. Negedlý.

3. *O snu aneb žiwot Lukiana.*

Ledwa gsem přestal do škol choditi, dorostáwage geště k dospělému wěku, rozwažowal otec s swými přátely, čemuby mne wyučiti měl. Mnohým z nich widělo se, že by uměnj liternj weliké práce, dlauhého času, nákladu nemalého, a stkwaucjho gměnj potřebowalo, naše důchody ale že malé gsau, a rychlé pomoci žádagj. Wyučillibych se ale něgakému řemeslu, že bych hned z počátku gjm se dostatečně žiwil, a tak zletilý gsa wjce doma se nekrmil, a že bych i otce swého přinášege weydělky w brzce potěšil.

Druhého tedy rozgjmánj předmět obrán, kteréby řemeslo neylepšj, k naučenj neysnadněgšj a člowěku swobodnému přjslušné bylo, a které by gistinu základnj w sobě mělo a weydělek dostatečný neslo. Že ale podlé rozumu a zkušenosti ten to, onen ono wychwalowal, ohljzel se otec na ugce přjtomného, který za neywyborněgšjho obraznjka, a za kamenjka neyhlawněgšjho držán byl, a prawil k němu řka: „Neprawé by bylo, aby u twé přjtomnosti giné řemeslo předčilo; pročež přigmi a odweď si geg (ukázal w tom na mne) a wyuč,

by w kameně dokonalým dělnjkem, spogitelem a řezbářem se stal; bude to moci; nebo wtipu, gak wjš, dosti má. Znamenal pak to ze hřiček woskowých; neboť pauštjn gsa od učitelů, rýpáwal gsem z wosku woly, koně, ano i člowěky, a sice podobně, gak se zdálo otci; pro kteréž gsem ale weyprask od učitelů dostáwal. Tehdáž to i ku chwále mého wtipu přispjwalo; měli tedy neylepšj naděgi do mne, že w brzce tomu řemeslu se naučjm, a sice pro spůsobnost w onom wyobrazowánj.

Gak brzo tedy přjležitý den k začetj toho řemesla se býti uznal, ugcowi mne odewzáno; aniž pak gsem sobě tuze nad tjm nestěžowal, ano zdálo se mně to w sobě mjti gakausi hru přjgemnau, a chlaubu u mých druhů, an mne uwidj bohy rýpati, a sochy malé sobě, a těm, kterýmž bych chtěl, robiti. Přihodilo se mi ale i hned to, co se začátečnjkům obyčegně stáwá! nebo podaw mi ugec něgaké željzko, poručil mi njm přetáhnauti desku uprostřed ležjcj, a prawil w známém přjslowj: dobrý počátek půl práce. Že gsem ale z nezkušenosti silněgi tlačil, rozlámala se deska; načež on hněwiwý popad biček na bljzce ležjcj, mne k tomu stawu nelahodně, nelákawě poswětil, nébrž tak, že slze úwodem k mému řemeslu gsau byly.

Uteka tedy odtud domu se beru, w gednom plakage, a oči mage slzj plné; wyprawugi pak o biči, modřiny ukazugi, a žalugi na hroznau ukrutnost, přidage k tomu, že z pauhé záwisti to učinil, bych geho w tom řemeslu nepřewýšil. Hněwala se máteř, a swému bratru nemjrně lála. Nastala noc, kterauž gá w slzách lehna celau přemeyšlowánjm strávil.

Směšné gest a dětinské až dotud, co gsem powěděl; co ale napotom milj lidé uslyšjte, k

opowrženj nenj, nébrž pozorliwé posluchače zaslu-huge; nebo ať s Homérem řeknu: Božský mně přišel sen we blažené noci, tak žiwý, že od prawdy wzdálen téměř nebyl; protož také až do-sawad po tak dlauhém čase obrazy toho widěnj před očima zůstáwagj, a hlas slyšených řečj w ušjch mně znj; tak zřegmé bylo wšecko.

Dwě ženy pogawše mne rukama oběd wě wel-mi silně a náramně po sobě táhly, a diw, že ne-roztrhly potýkagjce se spolu o mne; nebo hned ta předek obdržela, a mne téměř celého měla, a hned zase od druhé gsem uchwácen; wadily se mezi sebau wespolek, ta, že mne gakožto swého podržeti chce; ona opět, že na darmo cizé wěci sobě přiwlastniti mjnj. Bylať pak gedna dělná, mužná, wlasy magjc rozcuchané, ruce mozolowité, šaty podkasané, wápnem celá poprášená, gako byl ugec, když kamenj hladjwal. Druhá ale welmi lepé twá-ři, podoby přeslušné, a ozdobně oblečená. Po-sléz mně pak na rozsudek daly, s kterau bych sám býti wolil. Napřed ona hrubá a mužná mluwiti počala w tento rozum:

Gá, milé pachole, gsem obraznjcká uma 1), kteréž gsi se wčera učiti počal, domácj tobě, a twému rodu přjbuzná; nebo twůg děd (připomenu-la gméno otce mateřina,) kamennjkem byl, a streyc twůg a ugec oba nesmjrné chwály skrze nás došli. Chcešli tjtěrky a klewety pominauti této (ukázala w tom na druhau), mne následowati a semnau bydle-ti; pokrmu budeš užjwati silného, ramena hřmot-ná mjti, a odewšj nenáwisti wzdálen budeš; nikdy se do cizjch kragin neodebereš opustiw swau wlast a domácj; aniž tebe toliko pro slowjčka lidé chwá-liti budau.

Nehorši se nad nepatrnostj mého těla, a nešwárným oděwem; nebo takowý gsa onen Fidias Jowiše dokázal, Polyklet Junonu wypracowal, Myron chwály, a Praxiteles obdiwenj došel; pročež gim pocta s těmi bohý se wzdáwá. Budešli geden z těchto, kterak by i ty slawným u wšech lidj se nestal? J otce swého we wážnost uwedeš, a wlasť swau oslawjš. To a wjce klewetala, a wše hrubě mluwila ta obraznice, ačkoli welikau péčj swau řeč skládala, a přeswědčiti mne usilowala. Ale nepamatugi wjce, nebo neywětšj toho djl z paměti mně wypadl. Když mluwiti přestala, počala druhá téměř takto:

Gá ale, můg synu, gsem Učenost, giž tobě nawyklá a známá, ač gsi mne docela nezkusil. Gakého by štěstj dosáhnauti mohl gsa řezbářem, onano giž powěděla; ničjm giným nebudeš leč dělnjkem, který tělem swým pracuge, a w to weškeru naděgi swého žiwobytj skládá; nepatrným člowěkem se staneš, malau a nestatečnau mzdu obdržjš; prostého gsa ducha, a chatrného a špatného obchodu, ani přátelům při saudech nápomocen, ani nepřátelům strašliw, ani sausedům žáden 2) nebudeš; nébrž toliko dělnjkem gsa a geden z luzy lidu, musege wzneseněgšj wzdycky w uctiwosti mjti, wýmluwného ctjti, žiwot wésti zágečj, a mocněgšjmu mjzkau býti, a třeba se i Fidiasem aneb Polykletem stal, a mnohé obdiwenj hodné řezby wypracowal, řemeslo twé sice wšickni pochwálj, žádnému ale z těch djwačů, máli rozum, tobě rownu býti se nezachce; buď gakýkoli, nicméně tebe za sprostého řemeslnjka, rukodělnjka, a od rukau žigjcjho držeti budau.

Pakli se ale mně swěřjš, ukáži tobě napřed mnohé práce mužů starobylých, a skutky podiwné,

a gegich řeči tobě oznámjm, a slowem, we wšem tebe zkušeného učinjm; potom duši twau, neyzwláštněgšj djl tebe, ozdobjm mnohau a prawau krásau, střjdmostj, sprawedliwostj, nábožnostj, mjrnostj, slušnostj, maudrostj, stálostj a láskau k dobrému, a horliwostj k wěcem neyznamenitěgšjm; nebo toťoť gest práwě neyčistěgšj ozdoba duše; nic tě tagno nebude ani starožitného, ani co nynj se děge, nébrž i budaucj časy se mnau předzwjdati budeš; ano wšecko na prosto, cokoliwěk božského aneb lidského gest, w známost tobě uwedu.

Chud sice gsi geště a nepatrnen, a o řemeslu sobě rozpakugeš tak nešlechetném, w brzce ale wšickni po tobě dychtiti a tobě twého stawu záwiděti budau, pocty a chwály dogdeš, wýbornostj swau se zwelebjš, a od mužů rodem a bohatstwjm přednjch wážen budeš, rauchem takowým (ukázala na swé, které welmi skwostné nosila,) gsa odjn, důstognostj a přednj stolice za hodna uznán budeš. Putugc, ani w cizj zemi neznámým nebudeš; takowými znamenjmi tebe obkljčjm, že každý, kdo tebe uhlédá, swého bljžnjho postrkna na tebe prstem ukáže, a: t o g e s t t e n, řekne.

Budeli co důležitého, a přihodj se něco přátelům a celému měšťanstwu, na tebe se wšickni ohljzeti, mluwjcjho tebe nastawenýma ušima s obdiwowánjm poslauchati, tebe pro wýmluwnosti moc, a otce pro takowého syna weleslawiti budau. Co se prawj, že někteřj smrtedlnj nesmrtedlnými se stáwagj, to gá tobě wymohu; nebo ať i z tohoto žiwota pogdeš, nikdy předce s učenými bydleti, a s šlechetnými zacházeti nepřestaneš. Widjš onoho Demosthena, čj syn byl, a gak welikého gsem gá učinila? widjš onoho Eschina, který syn bubeničin byl, a předce ho sobě Filip pro mne wážil;

sám Sokrates od této řezbářské winy gsa žiwen, gak mile lepšjho se domyslil, odběh od nj ke mně utekl; slyšjš, gak odewšech oslawen. Opustiw tedy tyto tak weliké a mnohé mužę, činy gasné, řeči znamenité, raucho slušné, a čest, a chwálu, a přednj auřady, mocnost a wládařstwj, a nedbage zwelebenj, které wýmluwnost, a blaženj, které maudrost tobě strogj, špinawý šat oblečeš, podobu otrockau wezmeš, sochory, dlátka, kladiwa, a hladjky w rukau mjti budeš, dolů k práci gsa nahnutý na zemi hleděti, a po zemi se hmožditi budeš, wšjm spůsobem snjžený a opowržený; nikdy ale swé hlawy nepozdwihneš, nic zmužilého, nic swobodného newymyslјš, nébrž o to gediné pečowati budeš, by twá prace pořádná a spůsobná byla, gakby ale sám dobře spořádaným a ozdobným se stal, o to naprosto nic se nepostaráš, buda toho kamene špatněgšj.

Mluwila geště, gá wšak dočkati konce té řeči nemoha wstal gsem a rozsaudil; opustiw onu neslјčnau a dělnjckau, k nauce gsem náramně obweselen přeběhl; zwlášť když mně bič na pamět přišel, a nemálo ran, které se mně hned při začátku wčera natřely. Onano ale opuštěná z prwu sice se zlobila, rukama tleskala, a zubami skřjpěla; posléz ale tak, gako o Niobi slycháme, stuhla, a w kámen se obrátila. Ač to, co trpěla, k wjře podobno nenj, předce by gste tomu uwěřiti měli; neboť snowé diwotwornj býwagj.

Druhá ale na mne se ohljdla řkauc: Odplatjm tobě tuto twau sprawedliwost, žes tak krásně ten swár rozsaudil; pogď tedy, a wstup na tento wůz (ukázala mně wůz gakýs konj křjdlatých, Pegasowi podobných) aby widěl, gakých a gak welikých wěcj by byl neseznal nepogda za mnau.

Gak gsem wstaupil, ona sama mne wezla, a uzdu konj držela. Wyzdwižen gsa do wýsosti pozorowal gsem, od wýchodu začjnage až k západu, města, národy a lidstwa, něco gako Triptolemus na zem rozsjwage; nepamatugi ale, gaké to semeno bylo; krom toho gediného, že lidé z důly na horu se djwagjcj mne chwálili; a s plésánjm, kam koli gsem letem přišel, mne wjtali.

Mně tak mnoho, a mne oněm chwáljcjm ukázawši, dowezla zase zpátky, newjce tjm rauchem oděného, které gsem w tom letu měl; nébrž zdál gsem se wracceti we stkwělém a wyšjwaném oděwu gakéhos wysokého auředlnjka; napadnauc také otce mého stogjcjho a mne očekáwagjcjho, ten oděw a mne, gaký přicházjm, gemu ukázala, a něco také napowěděla, co w brzkém čase strany mne učiniti mjnj. To že gsem měl w mladém wěku widěnj, pamatugi, gak se mně zdá od strachu ran byw pomaten.

Při tom mém wyprawowánj řekne snad někdo: Pro bůh, gak dlauhý to sen, a gak zporný! giný zase skoro přegma dj: Zymnj gest to sen, když neydelšj gsau noci; a nebo snad třjnočnj, gako sám Herkules gest; což pak mu na mysl přišlo tak nám tlachati, a spomjnati dětinskau noc, a sny dawné a zastaralé? Daremné a studené žwánj; snad nás za snopráwce aneb hádače držj? Ne, ne, můg milý! aniž Xenofon powjdage někdy swůg sen, gak se mu snjlo, kterak hrom do otcowského domu udeřil, a tak dále (nebo to wjte,) to widěnj k hádanj, a nebo k žertowánj newyprawowal, a k tomu w bogi, a w zaufalstwj, od nepřátel obkljčen gsa; ale wzdy něco užitečného to powjdánj mělo.

Gá ale gsem wám ten sen tau přjčinau powjdal, aby mladjkowé k lepšjmu se přichýlili, a k liternjmu uměnj se obrátili; zwlášť gestli který pro chudobu zmalomyslněl a k horšjmu se klonj, wtip swůg nenestatečný zmrhage. Wjmť gistě, že se posilj uslyšew tuto pohádku, a mne za dostatečný přjklad sobě wezme, powažuge, z gakého stawu gsem se toho, co neykrásněgšj gest, uchytil, a po uměnj taužil, nikterak bázliwě neustupuge tehdegšj chudobě, a gaký k wám gsem nynj přišel, ačkoli ne giný, alespoň každého kamennjka nemenšj.

Jgnác Hágek.

1) W řeckém gest τεχνη ženského pohl. zde mjsto uměnj (Kunst) užito slowce uma pro zosobněnj potřebné. 2) t. žádaucj, Wel.

c. Rozprawy.

1. Božena.

Knjže Český Oldřich času garnjho chtě sobě a swým služebnjkům kratochwil učiniti, gel až do Postoloport 1), a odtud častokrát wygjžděge do lesůw, s geleny a ginau lesnj zwěřj mnohé prokazowal kratochwjle. J přihodilo se dne gednoho, když se slowu nawracowal, a gel skrze gednu wes, gjžto bylo gméno Opučná, i uhlédal prostřed wsi, ana stogj u studnice djwka welmi krásné postawy, (gežto) pranj šatůw nechawši, twář swau na knjže a geho služebnjky obrátila. J řekl gest knjže swým služebnjkům: Widjteli tuto krásnau pannu? J odpowěděli: Ctný Knjže a Pane náš, widjme. A on gim řekl: Wěřte mi, gistě že gest toto diw nemalý, že tato wéska welmi chatrná mohla takowé krásné stwořenj uroditi. Opteyte se gi, pro-

sjm wás, které gest gegj gméno. To oni když gsau učinili, ochotnau twářj odpowěděla řkauc: Gest mé gméno Božena. Obrátiw se knjže k swým služebnjkům řekl: Gistě wám prawjm, že táto Božena bude má žena. Druhého pak dne knjže powolaw k sobě wladyk znamenitěgšjch, rozkázal gim geti do wsi, tu kdež gř 2) stála děwečka peruci; i řekli gemu: Newjme, které gest té wsi gméno, a on gjm řekl: Pteyte se, kde gest stála djwka u studnice gménem Božena, toho času, když gsem gá se s lowčjmi a s holoty slowu nawracowal, a oni přigewše do Opučné, ptali se obywatelůw, řkauce: Wčjra když Knjže Pán náš gel skrze tuto wes, která gest djwka mageci na sobě čechel, stála u studnice peruci, genž má gméno Božena? A oni řekli: Dcera Domarádowa sauseda našeho, a powolawši gj, gjm gi ukázali. Kteřjžto opowěděwše se Domarádowi otci gegjmu, a Samoborce gegj mateři, a wůli knjžete oznámiwše djwku chtěg aneb nechtěg na kůň přistřený wsadiwše, na dwůr knjžete do Postoloprot přinesli, a že se zaljbila knjžeti peruc, té wsi dali gméno Peruc. Ženy pak poctiwěgšj oblékly sau gi wraucho, kteréž kněžnám náležj, a před Oldřicha gi přiwedli, a on pogaw gi za ruku, hned s nj před kněze předstaupil, a tu hned wstaupil w swatý staw manželský, a powolaw některých wladyk obogjho pohlawj, skwostný gjm učinil oběd. Třetjho pak dne na Wyšehrad se obrátil a nazeytřj swolaw staršj a znamenitěgšj oznamowal gim i ukázal, kterak gest od Pána Boha krásnau manželkau obdařen.

Zemané odstaupiwše, a málo se poradiwše, poručili sau Hořjnowi Borowskému, genž byl muž krasomluwný, obecnau potřebu před knjžetem oznámiti. Kterýž stoge před ginými, řekl: Wele-

slawný Knjže a Pane náš, wšecka společnost tuto shromážděných poručila gest tobě obecnau potřebu powěděti, že gest gjm to s nemalým podiwenjm, že řádowé za twého panowánj giž takowého průchodu, gako prwé nemagj. Neb počnuc od Nezamysla syna Přemyslowa, wzdycky byl ten obyčeg, že gsau lopctowě a staršj z wladyk, knjžata swá dobrými hodnými a gjm náležitými manželkami opatrowali až do tohoto času; a poněwadž se ten řád (genž gest chwalitebný) zachowáwal za pohanůw, mnohém wjce za křesťanůw měl by w swé celosti držán býti. Protož aby gistě wěděl, že gsi směl tak kwapně, zaumyslně i swéwolně sobě manželku bez gich rady a powolenj wzjti, a nadto sedlákowu dceru, tjm že gsi weliké důstogenstwj knjžetskému učinil polehčenj a swým poddaným nemalau protimyslnost. Zdaliž nenj hrabat, wladyk w twém knjžetstwj? wšak giž i pány máš w swé zemi; byl by mohl důstognėgšjm obdařen býti manželstwjm, i geště můžeš to slušně učiniti. Knjže uslyšaw to, co se k němu mluwilo, nemálo se hněwem zapáliw, odpowěděl: O nesmyslnj Čechowé, ale dlauholi wás takowá hlupost zprawowati bude, že minulých wěcj ani budaucjch nechcete rozwážiti. Pohleďte na mé a waše předky, a powažte, prosjm, pilně, kdo a odkud gest byl Krok prwnj saudce a zpráwce této země? Kdo gest byl předek můg Přemysl, zdali gest nebyl z rodu chlapského, a proto se Libušinému knjžetstwj připogil a knjžetem učiněn. J poněwadž gest také gegj neurozenost s mým knjžetstwjm smjšena, gistě wězte, že tato Božena, musj býti až do smrti má milá žena. Méněť gsem wám uškodil, že gsem Českau sedlku pogal, než bych Německého cjsaře dceru sobě za manželku wzal; kdebyste chtěli

bráti tlumočnjky, kdybyste měli každý z wás (když bych gá doma nebyl) něco před swau kněžnau činiti. Němkyně chtělaby Německau čeled mjti, a gá z wašich statkůw musilbych gim hognau platiti službu; pro hognau službu mnohoby Němcůw naběhlo do této země, kteréžbych gá potom i s wámi těžce z této země wyplenil. Ač gste dali od sebe powěděti, že gsem mohl některého hraběte, pána neb wladyky Českého dceru pogjti: poněwadž gest wám, abyste sobě manželky wolili swoboda pugčena, pročbych gá, gsa knjže, neměl té swobody užiti.

Wladyky urozuměwše, že toho nemohau rozrušiti, knjžete swého při geho wůli zanechali. Božena kněžna welmi šlechetná byla, kteráž tak mrawně a poctiwě uměla se k gednomu každému zachowati, gakoby od swého dětinstwj, netoliko na knjžecjm, ale i na cjsařském dwoře byla wychowána.

Hágek z Libočan na r. 1007.

1) Postelberg, porta apostolorum. 2) tak stařj skracowali slowce gest, kteréž četlili zrowna gest, či gako ť, odkudž i kdyžť, tožť, bylť a t. d. psáno, kdo rozhodne?

2. *O Hřezomyslowi, kterýž i Neklan slaul, osmém knjžeti Českém, a o wálce, kterauž wedl s streycem swým Wratislawem.*

Po Hřezomyslowi syn geho Neklan, šesté knjže, zpráwu země České na se přigal, muž nad obyčeg strašliwý 1). Kdež Wratislaw streyc geho, kterýž nad Srby, a w Slezjch panowal, wida ho býti takowého, mnohé mu nátisky činil, až pak naposledy do země České welmi silně wtrh, sokoly, rarohy, a giné ptactwo k kratochwilem přj-

slušegjcj, dwořanům swým, na potupu Neklanowi, s sebau nesti rozkázal, prawě, že nepřátelským masem ge chce wykrmiti. J takowému geho předsewzetj Neklan welmi strašliwý nesměge odepřjti, a s njm se potkati, Štera 2) rytjře welmi udatného, a k sobě twářj a zrostem podobného, s lidem swým proti Wratislawowi wyprawil. Kterýžto swau mužnostj, na poli řečeném Tursko, s nepřátely se setkaw, bog obdržal, a Wratislawa zabiw, sám tu také, mnohými ranami gsa zsečen, zůstal, a na tom poli pochowán. Čte se také, po té porážce, když mezi ginau kořistj Wratislawowa syna Neklanowi přinesli 3) ljtost mage nad djtětem, gednomu služebnjku Wratislawowému, gménem Durynkowi, kterýž se zdál prwé wěrný Pánu swému býti, toho gistého mládenečka k opatrowánj, do let geho rozumných, poručil; ale on wzaw ho zrádně usmrtil. Kdež Neklan za takowý nešlechetný účinek dal mu slušnau odplatu, to gest, aby z toho trého, co chce, wolil: aneb aby z skály Wyšehradské dolůw skočil, aneb swým mečem se zaklal, aneb se oběsil. Z toho on poslednj wywoliw, na wolši 4), gako Gidáš, sám se oběsil.

Kuthén.

---

1) zde tolik co bázliwý, gindy a obyčegněgi tolik co hrozný. 2) wlastně Čestmjra, wiz Rkp. Kralodw. 3) Zbislaw, u Hágka slowe. 4) t. olši. Stařj liteře o gako posud wůbec se děge, častěgi předkládagj w, rowně gako latinjci w slowě vinum k řeckému οινος.

3. *Těhož šiřšj wyprawowánj od Eneáše Sylwia* 1).

Wnislaw syna zůstawil Hřezomysla, kterýž ginym gménem Neklan nazwán byl, gedinký přjklad chaulostiwosti, strachu a bázně. Gehožto ni-

čemnost a zlenilost rozwažuge streyc geho, a mage za to, že wýbornau přjčinu má k podmaněnj sobě wšj České země, sebraw wogsko, mnohé proti němu wálky šťastně wedl, a wjtězstwj obdržel. Tudy zweleben gsa a zbohacen, wystawěl město mezi dwěma horama, gichž gména byla Mednek a Přjpek, a po swém génu Wratislawj ge nazwal. A nemage dosti na předešlých wjtězstwjch, nowau wálku proti streyci swému zdwihl, pod hrdlem přikázaw swým poddaným, aby s nim wšickni, gešto by meče geho zwýšj byli, do boge táhli. Poručil také panstwů swému, aby s sebau do pole nabrali sokolůw a gestřábůw, kteréž by chtěl lidským masem nakrmiti, gakoby ne k bitwě, ale k gisté porážce táhnauti měli. Naposledy hroznau pohrůžku učinil, že žádnému wěku neodpustj, ano i ta malá nemluwňátka rozkázal od prsj matek bráti, a zabjgeti. Přjliš nadutý, nezbedný a pyšný, a snad ukrutněgšj, než kdyby byl swjtězil. Z druhé strany Neklan, muž nad ženu strašliwěgšj, náramně se pohrůžek streyce swého bál, až se strachy třásl: žádné rady dáti sobě neuměl, žádné naděge neměl, ale domnjwal se, že giž poslednj den žiwota geho přišel. Nemohl ani na meč hleděti, ani k wogákům swým promluwiti; wšak weden gsa cizj radau, sljbil, že sám osobně do boge táhnauti chce. Ale powolaw k sobě tegně Štyra, udatného a urozeného rytjře, w postawě a zrostu k sobě welmi podobného, (byl zagisté ruky hotowé a udatné, smělého a nestrašliwého srdce, a nad giné wěcj a běhů wálečných powědomý a zběhlý). Tomu se we zbrog a oděnj swé obléci, a auřad i powinnost knjžecj mjsto sebe, o čemž gich nemnoho wědělo, w tom taženj konati rozkázal. Bitwa swedena na poli, kterémuž Tursko řjkagj. Tu

se potkali wšickni plukowé, a s welikým křikem, hřmotem i silau bogowali. Dlauho negisté bylo wjtězstwj, gednak tito, gednak onino přemáhali, mnozj s obogj strany ranění, potřjni, zabiti. Naposledy Čechowé, kteřjžto ne pro slávu, ne pro rozšjřenj knjžetstwj, ale pro ochranu žiwotů, statkůw, chrámů, manželek a djtek swých, do pole wytáhli, zaufalstwj w sjlu a statečnost proměniwše, směle a udatně bogugjce, wjtězstwj obdrželi. Weliké cti a chwály w tom bogi dosáhl Štyr; nebo uměnj geho, opatrnost a zmužilost neywjce k wjtězstwj napomohla. Nicméně sám w té bitwě zahynul, a gakž žádal, na tom poli, kdež bogowal, pochowán gest. Tak slawný rek swau smrtj žiwot knjžeti a wlasti swé swobodu a pokog wykaupil. Z wogska nepřátelského málo gich ušlo, a knjže Wratislaw s ginými zahynul.

Čechowé obdržewše wjtězstwj, a usmrtiwše Wratislawa, zemi geho mečem a ohněm hubili, a nalezše syna Wratislawowa, mládenečka let nemagjcjho, knjžeti swému ho dali. Kterýžto slitowaw se nad wěkem streyce swého, poručil ho chowati něgakému Duryňkowi, zbožj a panstwj swé při Ohři magjcjmu, a někdy Wratislawowi welmi přjgemnému a milému. Ten slepau žádostj gsa podweden, gakoby chtěl knjžeti učiniti wděčnau službu, mládenečkowi tomu na Ohři, kteráž tehdáž zmrzla, w prohlubni ryb hledagjcjmu, mečem hlawu sťal, a s sebau do Prahy přinesl. Kdežto před Neklana puštěn gsa, wyňal hlawu geště krwawau a promluwil: Stolici (prý) knjžetstwj twého dnes gsem upewnil, kteréžto zahynauti mělo, aneb ty padnauti. Giž potom bezpečně na obě oči 2) spáti budeš, nemage žádného wjce nepřjtele. Zhroziw se knjže, gakž náleželo, tak hrozného skutku,

dal mu zase odpowěd : Žádná dobrodjnj zrady nepřemáhagj. Poručilť gsem mládence, aby ho chowal, ne aby ho usmrtil. Tebe pak ani můg rozkaz, ani památka dobřého přjtele, ani newinnost sirotka nemohla odwesti od nešlechetnosti. Ale snad chtěl gsi mně způsobiti pokog ? Protož za swau službu wezmi ode mne tuto odplatu. Ze třj smrtj wol sobě kterau chceš : aneb sám se mečem probodni, aneb se osjdlem na dřewě oběs, aneb skoč po hlawě s Wyšehradské skály. Duryňk wzaw smutnau odpowěd, na olši, kteráž tu bljzko byla, sám se oběsil. Ta potom gak dlauho stála, Duryňkowa olše slaula.

Welcslawjna.

---

1) Geště šjřegi rozpráwj o tom Hágek, a s části Rkp. Králodw. 2) Tak Wel., Obyčcgněgi a lepegi : na obě uši, in utramque aurem dormire. Hág. na obau ušjch.

4. *Kterak Amurat k městu Kroy hnáti* 1) *počal.*

Když w tom mjstě Škanderbeg we wšech wěcech wjce chytrými obmysly a slowy proti Amuratowi, nežli zbrogj bogowal, Amurat k prodlenému ztečenj 2) města wuložený deň 3) se nawrátil, a na wysoké mjsto proti městu, odkudž zed městskú dobře widěti mohl, dwa weliké kusy střelby (nebo gj wjce s sebau byl nepřiwezl) wytáhl, při kterémžto práci tři dni usilowali, ták že mnohým střjlenjm dosti weliký kus zdi powalil, a to sobě umjnil, aby zegtřegšjho dne se wšemi korauhwemi a silau na zed wstaupil, té naděge gisté gsa, že by nebylo možné, aby gakýmžkoli městského lidu branným odpjránjm neb uměnjm, wogjni 4) geho od města opanowánj a wzetj odehnáni býti měli. Ty

wšecky wěci Škanderbeğowi hned w tu noc od strážných oznámeny byly, kterýž také tagnau tu wůli nepřjtele i úmysl Amurata u sebe uwažowal, a neyprwé se bál, že by měšťané takowému množstwj nepřátel dostatečni nebyli, a zed, giž padlá z té strany, strach množila; protož mnoho na to přemeyšlege, na tom se w mysli swé ustanowil, djl nebezpečenstwj, a práce wzjti na sebe, a obleženým něgaké polehčenj i pokog učiniti. Protož o půl noci wzaw k sobě na geden deň toliko špjže, na pět tisjc kroků w od nepřátel na starém mjstě záložhy, leženj swé položil, a poslaw prwé dwa neypředněgšj i nad giné opatrné muže, aby pořádek, leženj i k ztečenj města strogenj nepřátel spatřili. On sám w tišině zůstal, až do nawrácenj swých, od nichž by w té wěci lépe byl zprawen. Druhau hodinu na deň zwědači 5) Škanderbeğowi zase k wogsku swému se nawrátili, a asappi 6) z pořadu swého gsau wywedeni, genčáři, chtiwý lid k nebezpečenstwj, k autoku činěnj na město hotowi byli, a giž na wrch lezli, gjzdnj ledwa na tři kroky na wrch mohli wgeti, pro swůg znenáhlý chod, a zdaleka střelbau wjce nepřátely na zdi stogjcj strašili, nežli ge dolůw sháněli. K prwnjmu saženj na město lid sprostý, a neválečné haufy napřed wyslali, aby oni potom lid městský na těchto ustalý tjm snadněgi poraziti, a měšťany k takowé wěci připrawiti, od gegich nařjzených strážj a zwědůw ge odwésti, zbroge pomocj gegich pobrati mohli. Tyto wěci na tom mjstě předsewzaty byly, kdežto zed střelbau poražena gsúci, otewřena stála. Ale to mjsto z přirozenj wysoké a přjkré gsúc snadně lidi odhánělo, tak že každým malým udeřenjm neb házenjm od lidu městského dolůw smetáni býti mohli, k tomu také té noci měšťané násyp, tak že

mnoho země na gednu hromadu snesli, tarasy a tesy 7) wůkol opatřili, podlé toho udělali plot s koljm, a hromadu kamenj, tak aby neyméně dotknuta gsúci, z wysoka dolůw na nepřátely spadla. Na giných mjstech města, zwláště u brány, kdež mjsto rowné bylo, a wzhůru i dolůw lezenj snadné se ukazowalo, tu asappowé pawézami wšudy wůkol zpředu opažili, a podlé toho dwa wybrané haufy s ručnicemi a s luky postawili, aby podobně gako nějakau mrákotau šjpy a střelami lid městský od braně gegich odehnali, aby genčáři tjm snáze na zed wešli, kteřjžto řebřjkůw mnoho přistawiwše, podlé neywyšší snážnosti, do cela na smrt nepamatugjce, někteřj náramně raněnj wzhůru lezli, a s welikau pilnostj koruny zedničj 8) dosáhnauti snažili se: nebo zed na tom mjstě nebyla otřesená, a nebylo tu žádné pomoci giné ku přigitj do města, gediné po řebřjcjch; ale čjm weyše od země na zed wlezli, tjm mdlegšj k odpjránj byli. Mnozj od swé wlastnj tjže spolu i s řebřjky padali dolůw, kteřjž potom od těžkosti lezaucjch lámáni byli; mnozj z těch, gimž ruce osekány byly, nemohauce braně držeti, musili gi upauštěti, potom sami také dolůw lezti. Ta práce neywjce kamenjm a kusowjm 9) skalnjm konána byla, kteréž s hůry welikým pochopem puštěné gsúc, běželo, a cožkoli postihlo, wšecko porážželo. Ačkoli wšudy nezčjslnj dolůw padali, wšak proto nicméně ginj mjsto swržených, čerstwj mjsto ustalých a raněných na horu lezli, a přes těla mrtwých i krew tekaucj s wětšj snažnostj pomsty, nežli s žádostj laupeže, wšelikého strachu smrti odložiwše, s welikau zůřiwostj pochopiwše braň, wzhůru na zed lezli, a pospjchagjce tak nahoru lézti 10), wadili se, a gedni druhým překáželi, lidu městskému weliké množstwj braně sneseno bylo. Také

k užjwánj gi sjly i moci dosti měli; zwláště to mjsto k střelbě i házenj na nepřátely dobře gim pomáhalo. Tu byly některé obrany z prken dělané, roztažené gako pawézy 11), aby pacholek, tjm přikryt gsa, bezpečněgi státi, a auřad swůg wykonáwati mohl. Mnozj z Turkůw byliby mohli rukau žiwj popadeni býti, když z wysokosti řebřjkůw žiwotem swým nepřátel skůro se dotýkali, a někteřj bez zbroge na horu lezli, když těžkost žádagjcjm nahoru lézti překážela. Wšak nebylo žádného, genžto by nežádal, aby raděgi mrtwi nežli žiwi byli, bogjce se, aby w takowé wztěkánj a zůřiwost wálky, snažnost k zachowánj nepřjtele, a žádost laupeže w mysl nepřišla, a město od neopatrných blázniwě ztraceno nebylo. Tyto wěci hned po prwnjm i druhém útoku od Turkůw pokaušjny byly. Widauce pak, že wšudy hanebně odehnáni byli, tepruw neužitečnú 12) práci a bláznjwú žádost smrti uznáwati počali; a když geden každý hmatagjce 13) swé rány, krew z nich téci widěl, tu tepruw hněw trochu poukogen, a méně autokůw ke zdem činěno bylo. Tehdáž pominula hbitost rukau, čerstwost noh, pro zmenšenj sjly, gakož od ustawičného wzhůru a dolůw lezenj, když ustalým duchowé nepostačugj, tak se stáwá. Ale náčelnjci 14) a urozenj lidé pozadu stogjce, gednak napomjnánjm, gednak hrozenjm i bitjm před se hnali, a kteřjž nespěšni byli, cepami ge dostrčili. Tak nuceni gsauce, bog obnowili, a žiwoty swé ustalé i zemdlené proti nepřjteli táhli, swým nemocným bitjm zed tlaukli, až do cela klesali a mřeli. Towaryši gegich, když tito tak cepeněli, za nohy preč w stranu ge wlekli, chtěgjce od zůřiwosti městského lidu ge wyprostiti, a sami na

tom mjstě raněni a zbodeni gsauce, mrtwj zůstali. Potom lid městský snadně wjtězitelem zůstal, což z samého křiku radostného na zdi činěného srozumjno bylo, i z dworských přjpowjdek gegich posměšných. Ale tyran takowé křiwdy swých bez pomsty strpěti nemoha, Feribaši w sjle i wtipu náčelnjka 15) slawného se třmi tisjci oděnců w k zkaženj města, a neb práwěgi k učiněnj pomoci i pomsty towaryšůw gegich poslal. Tehdáž hned wšecken křik w městě přestal, a mlčenj, gežto bázeň ukazowalo, a bogownjky k začetj gakési giné přjsnosti boge, i snažněgšjmu zapocowánj potahowalo. Protož wšecken smysl i úmysl gegich k tomu obrácen byl, nowého nepřjtele odehnati, a nástroge tudy gdaucjch střelbami, kušemi, ručnicemi i házečkami wšeligakého spůsobu, (gjmižby nepřjtel z daleka ode zdi mohl zahnán býti) rušiti a kaziti. Widauce pak, že korauhwe silně se ke zdem tiskly, a bez wšelikého patřenj k nebezpečenstwj zed městská žádána byla, koly dřewěnné a kamenj, a koše smolau i olegem namazané dolůw na ně házeli; králowštj wogáci od těch wěcj obtjženi i přestrašeni bywše, když gedni z ohně ucházeli, druzj k uhašenj se zbjhali, málo řebřjkůw přistawěti mohli, a kteřj přistaweni byli, ti ohněm spáleni gsau a shořeli. Heytman Turecký s gednjm djlem haufu w giném mjstě daleko na horu přišel, a když některé lidi tu pobil, a řebřjky na zed wyzdwihl, bogownjky swé bráněnjm i napomjnánjm rozpálil, že odtud do prázdného města wešli, wogáci také dobrowolně to učinili, a sami od sebe mysli obecného lidu podpálili; nebo téměř wšickni s welikau zůřiwostj a wzteklostj k odpjránj, pro takowau poctiwost, žádostiwi byli, znagjce dobře welmi znamenitau odplatu i dary, a wyso-

kost welikého štěstj, mimo dar koruny té, kteráž tomu, kdož by na zed neyprwé wlezl, připrawena byla. Ale takowé od heytmanůw napomjnánj, a wogákůw wazenj Perlat 16) s nepatrným haufem 17) Dybrenských k mjstu zbitých towaryšůw pospěšně běžew, w nic přiwedl a zkazil, nepřátely gakožto hromowau střelbau pomačkal, wšecku zbrog 18) gegich zlámal, zbořil i rozptýlil, a opět křik w městě se zdi obnowen, a nepřjtel odehnán gest, ačkoli s wětšjm strachem, nežli nebezpečenstwjm; neb s toho haufu našeho ledwa 30 gich padlo, a 18 gest raněno. Wšak proto nižádný od giné práce autoku neodstaupil prwé, nežli odtud nebyli odwoláni. Na wšech mjstech usilowali, z samé toliko obyčegnosti, a wjce studem nežli silau, tak že ti w městě dobře se mohli oprawiti, a upokogenj gegich mnohem wětšj bylo, pro přjgezd Škanderbeğa, a widěnj towaryšůw swých, gegichžto budaucj přjchod prach a řehot koňůw oznamowal.

Mich. Konstantinowic.

---

1) 2) Spisowatel klade šturmowati. šturmowánj. 3) tak spisowatel, a to wlastněgi, nežli den, odkudž druhý pád dne. 4) spis. rytjři; snad rozumj gezdce; equites. 5) spis: špehýři. 6) gisté oddělenj pěchoty Turecké. 7) ginak urhanicemi. Skladatel: šraňky. 8) corona muralis. 9) Skladatel: štukowjm. 10) lýzti 11) pawýzy ib. clypei. 12) stařj ú, nynj klademe au. 13) wlastně hmatagicie t. hmatagjcj, aneb hmatagé. 14) 15) heytmané, heytmana ib. 16) Zpráwce města obleženého tak nazwaný. 17) hauf, ol. úf, auf, pol. huf, uf, může býti tak dobře slowanské gako německé gméno; cf. lat. copia. Kdoby se mu wšak wyhnauti chtěl, může položiti, hluk, pluk, zbor, draha, obor, gak se kde hodj. 18) spis.: rystuňk.

5. *Zabitj Hektora.*

Když minul čas přjměřj, obě strany strogily se k bogi. Té noci před bogowánjm Andromache, žena Hektorowa, we snách widěla hrozné widěnj, w němž bylo řečeno: Wygedeli nazegtřj Hektor, že smrti neugde, ale zabit bude. Tjm snem Andromache gsauci uděšena, prosila muže swého welice i s pláčem žalostiwým, by zegtra do boge newygjžděl. Ale Hektor na ni se rozhněwaw, ulál gi, prawě, že na maudré nesslušj marnostem wěřjti snowým, ani w ně daufánj kterého mjti; neb často gjmi býwagj lidé zklamáni. A když bylo na uswjtě, Hektor wstaw, počal se w oděnj obláčeti; Andromache o geho zdrawj gsauci pečliwa, šla k Priamowi králi a k Hekubě králowé geho, a wyprawila gim sen swůg, pokorně i s pláčem gich prosjci, aby Hektorowi ten den nedali do boge wygeti.

Když byl den, spůsobě Hektor wšecka wogska Trojanská, tak aby Troilus, Paris a ostatnj Trojanštj, byli prwnj, a po nich ginj králowé, genž byli gim na pomoc přitáhli, kterých wšech i wogsko požehnal král Priamus; a mezi tjm giž Řekowé z swých stanů na pole byli wytáhli. Tu přikázal král Priamus Hektorowi přjsně, aby ten den do pole newygjžděl; a Hektor se z toho welice hněwage, mnoho úkorů bezpráwných swé ženě obrážel, že ona to spůsobila, aby k bogi nebyl wypuštěn, a že rozkázanjm otcowým služebnjci geho byli oděnj schowali, na nichž Hektor ge wymluwil, i oblekl se. To widauc Andromache, s welikau žalostj pochyti a syna swého (Astyanakta, kteréhož geště chowačka chowala) na ruku, zběhla k Hektorowi, a padši k nohám geho, s náramným lkánjm pokorně prosila, aby složil oděnj. A když

Hektor nechtěl toho učiniti, Andromache často padagjc, omdléwala před nim, a prosila žalostiwě, nechtělliby se nad nj smilowati, aby se aspoň nad djtětem swým slitowal., a prawjc dále: aby synowé twogi a gich mátě hořkau smrtj nezahynuli, aneb w službu cizjch nebyli w chudobě podrobeni. Pak Hekuba mátě geho, Kassandra i Polixena sestry geho, i Helena padše k nohám geho, welmi plačtiwě prosily ho, aby negezdil, a oděnj s sebe složil. Ale on ani byl pohnut gich prosbami, ani slzami, než w oděnj sešel s sjně, a wsed na kůň, chwátal wygeti k bogi. Tu wěrná a ctná Andromache, roztrhši raucho swé na sobě, zedrawši ljce swé až do krwe, a gsauci wšecka w slzách, tak že gi nesnadno bylo poznati, gako bezsmyslná přiběhla k Priamowi králi, a padši u welike žalosti k nohám geho, přewelmi žalostiwě prosila, aby spěšně sešel s sjně, a Hektora odwolal, dokawadž by do boge newygel. Král tedy na rychlost wsedna na kůň, hnal po něm, a když ho dostihl, uchwatiw geg za uzdu, prosil i napomjnal ho s welikým pláčem pro bohy, aby se zase nawrátil, a dále negel. Gakžkoli Hektor mnoho odporů w tom měl, wšak otce nechtěl oslyšeti, wrátil se zase s njm do hradu, a wšel s králem na sjň, než oděnj nechtěl s sebe nižádným obyčegem složiti. Mezi tjm byl bog welmi wražedlný. Tu Diomedes a Troilus udatně se stekli kopjmi, a potom meči tak litě na se sekali, gakoby geden ani druhý neměl žiw býti. A byloby se to bez pochyby stalo, by byl král Menelaus s wogskem swým walným nepřispěl, genž ge rozwadil. Pak král Menelaus hnal na krále Miserona Syrského, kteréhož když zbodl s koně, Řekowé ho gali, a chtěli dowésti do stanů swých. Ale Eneáš u walném hluku hrdin-

sky přihnaw, nedal ho gim odwésti. Řekowé wídauce, že ho do swých stanů uwesti nemohau, chtěli mu hlawu zřezati; zatjm přitekl přeudatný Troilus s rotau swau, a mnoho zbiw Řeků, krále Miserona z gich rukau wyswobodil. W ty doby hned Telamon Ajax s třjmi tisjci mužů branných do boge wgel, a hnaw na Polidama, s koně ho srazil, že i hned upadl na zemi. Ale Troilus rychle přispěl na pomoc Polidamowi, a zpomohl mu na kůň dosti nesnadně. Potom Paris w bog wgel s střelci swými, a mnoho škody i žalosti Řekům učinil. A pak Achilles s swými Mirmidony proti Trojanským náramně silně počal tisknauti. Nato Řekowé zrotiwše se udatně, statečný bog nastrogili, tak že Trojanštj nemohše gim odolati, hřbet obrátiti musili, a k městu utjkali. Mezi tjm Achilles s úsiljm o to stál, aby gal gednoho syna přirozeného krále Priama, gménem Marğaritona; a když se mu statečně Marğariton bránil, Achilles ho zabil. Tu byl křik welmi weliký od Trojanských pro zahubenj geho ukrutné. Tjm časem také Telamonius silně tiskl na Trojanské; ale Paris gich hrdinsky a silně bránil, i ginj synowé Priamowi. A wšak nemohli přjlišné moci odolati, než musili postaupati do města před Řeky, nesauce sebau tělo mrtwé Marğaritona. Když Hektor spatřil, že Marğariton zabit gest, měl welikau žalost, a ptal se snažně, kdoby ho byl zabil; a když zwěděl, že Achilles, tedy gako wzteklý zwázaw na se štjt swůg, a přjlbici na hlawu postawiw, bez wědomj krále Priama se wšemi wogsky wyhnal na Řeky, a w náhlosti swé dwa Wýwody Řecké Tropilla a Hosidia u potkánj hbitě zabil. Potom rozrážege wogska Řecká, tepal, sekal i mordowal napořád, kdož mu se koli napletl, tak že před njm gako

před gistau smrtj utjkali. — Achilles wida, že Hektor tolik urozených a giných bez čjsla zbil, uložil na mysli swé, leč rychle geg z swěta zprowodj, že nelze Řekům pro moc, udatnost a statečnost samého Hektora proti Trojanským swjtěziti. J pomyslil, kterakby to mohl k mjstu přiwesti. W tu dobu přiwinul se k Achillowi wýwoda Polliceus, kterýž byl přigel do wogska pro Achillesa, chtěge gednu sestru geho za ženu pogjti. J přigel bohatě u welikém lidu množstwj. A když se ten wýwoda mezi wogsky s Hektorem setkal, Hektor naň hnaw, zabil ho, an Achilles na to hleděl. Tu Achilles zase hnal na Hektora s welikau horliwostj, chtě Pollicea pomstiti; ale Hektor mage w ruce něgaké přeostré kopj, udeřil gjm Achillesa w třjsla, a ranil ho welmi, že Achilles wygel z boge, a dal sobě ránu uwázati. Ale wrátil se opět, a myslil, zdaliby se mohl nad Hektorem pomstiti, by pak i sám měl zabit býti. Tau dobau Hektor oddal se na gednoho krále Řeckého, a gaw geg, chtěl ho z wogska wywesti, a aby to mohl snáze učiniti, zawrhl štjt swůg za sebe na pleci. To zwěděw Achilles, že Hektor štjtu nemá, a toho krále před sebau wede, wzaw hrubé a přeostré kopj, zabodl kůň, a wšecky moci swé sebraw, an toho Hektor newidj, hnal úprkem na něho, i pobodl ho smrtedlně w prsy, tak že Hektor mra s koně spadl. Ale král Odemon gakž uzřel Hektora umrlého, želege smrti geho, hnal na Achillesa, a raniw ho welmi kopjm, zbodl s koně; což uhlédawše Řekowé, Achillesa gako mrtwého wzchopili, a na poweze nesli geg do stanu. Trojanštj swého hrdinu neymilegšjho a neyudatněgšjho mrtwého widauce, silnau a statečnau sečj geho těla dobyli, a wgeli s njm do města s welikým pláčem, lkánjm,

i žalostj. Wzešel pláč a kwjlenj i nařjkánj přesmutné ode wšech obecně po wšem dwoře králowě, i po wšem městě. Což když uzřel král Priamus, s neslýchanau žalostj přiběhl, i padl na tělo geho, a omdlel náramnau žalostj. Co pak djme o té přectné mateři geho králowé Hekubě? o geho sestrách Polixeně a Kasandře? a co o geho wěrné manželce Andromache? Gakau ty wšecky, gakau z nich tato žalost měla, gazykby toho nemohl wymluwiti, aniž by péro to mohlo popsati.

Z letopisů Trojanských IX. 1.

6. *Naprawený Kalif.*

Omray, Kády neb sudj w městě Zebry, procházege se gednau za městem, potká ženu, kteráž plačjc osla před sebau žene. Co pláčeš nebohá ženo? ptal se Omray. W prawdě gsem nebohá, a přewelice nešťastná, odpowěděla ona; tento osel, pytel na něm, a oděw, kterýž na mně widjš, a kterýmž gedwa swau nahotu krygi, gest celé mé gměnj; neb mi ostatnj wšecko Kalif pobral. A w čem záleželo twé ostatnj gměnj? ptal se s podiwenjm Omray. — Měla gsem malý dworek a něco rolj; byl to podjl po předcjch mých a mého muže; bylo nám to nadewšecko milé a wzáctné; tu gsme se narodili, odchowáni byli; tu gsme také za sebe se dostali, a pracj chleba dobýwagjce, té radosti zakaušeli, kterauž dwě srdce upřjmně sebe milugjcj mjti mohau; — ještě na smrtedlné posteli prosil mne můg dobrý muž, aby náš statečck, gegž nám otcowé naši zachowali, žádnému do rukau nepřišel, krom našemu synu, kterýž snad práwě tjmto časem za Kalifa, genž matce geho wšecko pobral, swau krew rád wyléwá. — A z které přjči-

ny wzal ti Kalif twůg statek? ptal se Kády. — Nemá žádné přjčiny, odpowěděla wdowa; gen že chce na něm palác pro swé wyraženj wystawěti. Dobrý Bože, pomyslj sobě Omray; máť on tolik paláců a nákladných stawenj pro swé wyraženj; a že mu připadlo, aby geště o gedno wjce měl, chudobnau wdowu z gegjho wlastnjho přjbytku wyhánj. — A gakau ti dal náhradu? ptal se Omray. — Náhradu? žádnau! odpowěděla wdowa; neyprwé chtěl mne odbyti s skrowným penjzem; když gsem ale nechtěla nikterak toho mně tak wzáctného statečku prodati, mocj mi geg wzal. — Což gsi mu swých těžkostj nepotaužila? prawil Omray. — Padla gsem mu k nohaum, plakala, pro Bůh prosila — wšecko gsem mu powěděla, co člowěku w takowé bolesti, zármutku a zaufanliwosti připadá. — Tu pro weliký pláč wjce mluwiti nemohla. A swau prosbau nic gsi u něho newymohla? ptal se gj bolestně Omray. — Zpurně se na mne utrhl, a preč zahnal; s pláčem odpowěděla wdowa. Omray pozdwihna očj k nebi a wzdychna, zwolal: Wšemohaucj, sprawedliwý Bože! Otče lidu wšeho! on tebe tu na zemi představuge, a preč odhánj od sebe, kteřjž nic giného nežádagj, než co slušného a sprawedliwého gest; a ty showjwáš, a s trpěliwostj patřjš na ty, kteřjž w swých neprawých a nesprawedliwých žádostech žádné mjry nemagj. Ženo — zwolá chwjli stoge w myšljnkách, zapůgč mi na chwjli swého osla a pytle, a pogď z daleka za mnau. Gá u Kalifa něco platjm — kde gest nynj? — Práwě gest na dědině, odpowěděla žena, kteráž mně náležela. — Nic se nestarey, a pogď za mnau, řekl Kády. Omray pogma osla, gde k Kalifowi. Kalif pohlédna naň, přigme ho laskawě, a prawj: Omray, wždyť pak gsem tě giž tak

dlauho newiděl; a co gest, že práwě nynj přicházjš? Slawný panownjče wěřjcjch, odpowěděl Omray, práwě gsem s chudobnau ženau mluwil, kteráž — Kalif přegma mu řeč, prawil: Gá giž wjm, co chceš řjci, a gá ani slowa wjce slyšeti nechci. Ta twrdošjgná! ať zkaušj za swau swémyslnost. Cožť pak nenj to w mé moci, že po wůli swé nad gměnjm i žiwotem swých poddaných rozkazowati mohu? — Twá moc, odpowj Omray, tu na zemi žádných mezj nemá. A tať nebohá wdowa také swého gměnj wjce na zpátek nežádá; gen toliko prosj, aby něco maličko pro památku měla, a dowoljšli ty, gá tento pytel podlé gegj žádosti tauto zemj naplnjm. To můžeš učiniti, odpowěděl Kalif usmjwage se, ano třebas deset plných pytlů. — Omray! po málo dnech té kraginy ani nepoznáš. Tu bude státi krásný palác, tamto woda přes skálu poteče, a onde dám postawiti wysokau wěž, s kteréž celau kraginu přehlédnu. Ano? — odpowěděl Omray, a zatjm pytel zemj naplňowal — s swau pracj budu hotow, a pak, slawný panownjče wěřjcjch, ge ště gen gedinau prosbu wyslyš, kteráž rowně tak chatrná gest gako prwnj. — Nebudeš oslyšán, odpowěděl Kalif. — Pytel gest naplněn, řekl dále Omray, a nynj, slawný panownjče wěřjcjch, prosjm tě učiniž, aby geg na tohoto osla naložil. Gakáť to podiwná prosba! zwolal Kalif; gakž toho ode mne žádati můžeš? Zawoley některého z mých otroků, a ten ti pomůže. Odpusť, panownjče wěřjcjch, řekl Kády, že tě za tu milost prosjm, a prosjm tě s pláčem, aby mi gj neodepřel. — Nemaudrý muži, zwolal Kalif, wždyť ten plný pytel gest pro mne těžký! — Těžký? prawil Omray; ten pytel země, tak malá částečka z toho gruntu, na němž stogjme, zdá se

ti býti tak těžká? O pane neymocněgšj! a nehrozjšli se, když pomnjš na ten den, na kterýž před twým a nás wšechněch sprawedliwým saudcem se postawjš? na kterýž negen tento pytel plný země, anobrž i celá dědina se wšemi paláci a wěžemi, kteréž na nj stawěti chceš, se wšemi slzami, kterýmiž gi nešťastná wdowa twau přjčinau skropila, tobě daleko za nesnesitedlněgšj břemeno bude? Tys na tomto swětě welikomocný panownjk; twé pokynutj zkrátj člowěku žiwobytj, a twým gediným slowem na tisjce nešťastných býti může; ale — přigde čas, kdež ty otrokům swým rowen budeš. Gá mým otrokům rowen! opakowal sobě Kalif. Meyljm se welice, prawil Omray, a chtěl gsem řjci, že twá přednost na tomto swětě, někdy tobě k wětšjmu trápenj bude. Neboť tobě tu mnoho na starost poručeno gest, protož také mnohem wjce na odpowjdánj mjti budeš. Gedenkaždý z twých poddaných nebude aučtů skládati, nežli z toho, co sám pro sebe má; ale ty ze wšeho, což wšickni do hromady máme. Měg se dobře — odpusť twému otroku tuto opowážliwost. Omray chtěl odgjti. Kalif zdržel ho, řka: Toběli geště odpustiti mám, gežto wjce má powinnost gest, abych ti děkowal, žes mne před welikau nesprawedlnostj zachránil, kteréž gsem se giž napoly dopustil? — Zawoley wdowu! Nechť sobě swau dědinu zase wezme, a aby měla ty slzy nahrazené, kteréž pro mau twrdost wylila, wykáži gj kus mých zahrad, gako gegj dědina gest. A ty wjce od dwora mého neodcházeg, abych se tobě slušně odměniti mohl. Mocnáři potřebugj upřjmného wůdce, kterýž se neostýchá pro prawdu wšecko učiniti; kterýž ge na pokljsky upamatuge a před nimi chránj; a ty budaucně mým budeš.

W. Kraméryus.

7. *Bertrand du Guesclin.*

Udatnost, šlechetnost, ctižádost, ochráněnj utisknuté newiny — býwaly ty ušlechtilé powahy, njmiž rytjři čtrnáctého stoletj se wýtečnými činjwali. Nábožná, milostnostj ukrášená mysl a podnikánj rytjřských činů před očima slečen a zemanek, gichž lásku a wážnost chtěge zjskati rytjř swého žiwota milé rád nasazowal, byly účinné podněty k čestným skutkům. Rytjřské hry (kolby sedánj) k tomu také dopomáhaly.

Bertrandůw otec strogil se k hlučným hrám rytjřským. Weliká částka francauzských rytjřů, kteřj se udatnostj a neporušeným mrawem dobropowěstnili, k nim žádána byla. Radostj oplýwal mladý Bertrand, wida ty přjprawy chystati. Giž geho utužená ruka cwičila se w klánj a sečbě oštjpem a mečem; giž ostražitěgi harcowal na bugných ořjch otce swého; silněgi i tlauklo geho srdce při té myšlénce: brzy u boku mého otce geho i wšechněch pochwalu zjskám; — ale pogednau přjsné slowo obrazy taužebné geho naděge ztroskotalo. Doma zůstati kázal otec. Prosil — úpěnliwě prosil ohromený mládenec. Darmo. Otec ho oslyšel; neboť mnoho si zakládage na sláwě, kteréž si w rozličných kolbách dobyl, nechtěl, by kwapný ginoch w zápasu se statnými rytjři se zkaušege, sebe zahanbil a gméno Guesclinů u přjtomnosti wšeho šlechtictwa zatemnil. Od té chwjle gen tau myšlénkau mladý Guesclin se objral, kterakby pod tagj do města Rennes, kde ty rytjřské kratochwjle prowozowány byly, se wlauditi mohl. J přimjsil se k zástupům diwáků, a při spatřenj krásně oděných konj, zlatem, střjbrem a drahým kamenjm třpytjcjch se rytjřů wnitřnj hoře a newrlost se geho duše

zmocnily. Zwuk trub zápasnjký ponaukagjcj roznjtily podnikawého mládence. Newrle se k zábradljm prodjrage mjsta se posléz dopjdil, z něhož pohodlně celé diwadlo přehlédnauti mohl. Ale i zde neměl utěšené chwjle. Gak trudno mu bylo okolo srdce, zde zahálčiwým diwákem gsaucjmu, kde wědomj wnitřnj srdnatosti wjtězoslawným gemu býti přálo! Šťastná náhoda geg toho nelibého zahálenj zprostila. Gistý rytjř z geho přjbuzenstwa gsa opčtowanými gjzdami unawen z okolu aneb dráhy se odebjral. Mladý Bertrand padna k nohaum swého přjtele snážně geg prosil, aby gemu koně, brněnj a zbraně zapůgčil. J gakž by toho přjtel přjteli tak wraucně prosjcjmu odepřjti mohl? Sám mu brněnj připial a bugného koně čerstwě osedlati poručil. Radostj opogen k okolu se bljžil, daw sobě zábradlj otewřjti neypowěstněgšj z kolcůw k zápasenj wybjzel a gednoho po druhém s sedla wysažowal; sám geho otec s neznámým rytjřem se potkati uwolil. Bertrand poznaw swého otce wybjdnauti se sice nechal, ale mage se naň zrowna úprkem hnáti, stranau se pouchýliw a kopj spustiw hluboce se poklonil. S užasnutjm hleděli na to přjtomnj; někteřj se domnjwali, že onen rytjř se rozhlášené udatnosti starého Guesclina bogj; ginj smeyšleli, že po tak mnohonásobném namáhánj geho sjla umdljwá. Ale že se ti i oni w swých úsudcjch meylili, následek ukázal; nebo předešlau srdnatostj i giné opět wyzwaw tak zmužile na ně dotjral, že každý se zpččowal gemu we střjc gjti.

Wšickni se diwili geho sjle, geho obratnosti, geště wjce ale, že nezdwihna sklopeného hledj 1) tak dlauho wšechněm newděk se tagj. Zřegmo teď bylo starému Guesclinowi, že nikoliw bázeň přemoženj onoho neznámého zdržowala s njm se po-

týkati. Nynj welikau žádostj se zapálil zwěděti, komu asi z té šetrnosti powděčen býti má.

Gistý rytjř z Normandie, gehož hbitost a sjla skoro po celé Ewropě se weleslawila, dal se při tom sedánj nagjti, ne tak aby cti dobyl, gako aby slávu giž častokráte obdrženau obnowil. Rekowné počjnánj onoho mladého dobrodruha rowněž geg pozorliwa učinilo; i požádali ho panj, aby wěnec mu poslal, by se geho gména dozwěděly. Guesclin geho wybjzku přigal. Tryskem proti sobě geli. Normandský rytjř přjlbici neznámému zápasnjku zdwihl, teně opět na swého odpůrce tak spůsobně se obořil, že s koně geg wysadiw počet swých přemožených njm rozmnožil. Gestli podiwenj diwáků weliké bylo, gakž weliké musilo býti užasnutj otcowo? J chwátage k swému synu obgjmal geg s srdečnau láskau a radostj. Bertrand dostaw wjtězowi určený rytjřský dar, nesl geg u wyprowázenj šlechetného ženstwa a rytjřstwa onomu přjteli, genž mu koněm a zbranj poslaužil. Tjmto skutkem dosáhl wážnosti u wšech, kteřj swědky toho byli; neboť s radostj widěli, že synowské, welikomyslné a wděčné srdce s welikau udatnostj w ušlechtilém spolku se družj.

Dom. Kinský.

---

1) Visier.

d. Listy.

α. Gindřicha z Rožmberka.

1. Urozenému Panoši Přechowi staršjmu z Čestic a na Elčowicjch, přjteli milému.

Přechu milý, prosjm tebe, aby s ženau swau dáli Pán bůh od tohoto čtwrtku neyprwé přjštjho

we dwau nedělých, sem k našemu weselj přigel. Wěřjm že to nám k ljbosti učinjš, r. 1473.

2. Urozenému Panoši Bohuslawowi z Nemyšle a na Mitrowicjch, přjteli našemu dobrému služba naše.

Urozený přjteli! známi dáwáme, že gsme sněm obecný w zemi na hradě Pražském položili ten pondělj po swaté Trogici neyprwé přjštj, z hodných přjčin, kteréž se krále Geho Milosti, pána našeho i české koruny této znamenitě dotýkagj, gakož pak z listu krále G. M. otewřeného dostatečně tomu budeš moci wyrozuměti. Protož žádáme tebe, a wěřjme, že sám osobně na ten sněm ke dni gmenowanému, wšeho zaneprázdněnj a wýmluw na straně nechage, na hrad Pražský přigedeš, a tu abychom ty potřeby s radau a pomocj twau před se wzali, tak abychom se přjtomného našeho zlého i koruny této uwarowati mohli. Plné w tobě daufánj máme, a wěřjme, gakožto o milownjku krále G. M. též i obecného dobrého králowstwj tohoto, že znage toho býti pilnau potřebu, na ten sněm přigjti nikoli neobmeškáš. Dán na hradě Pražském w sobotu po Božjm wstaupenj a t. d.

b. Giřjho krále Českého a Markrabě Morawského.

Urozenému Zbinkowi Zagjcowi z Hažmburka, wěrnému našemu milému a t. d.

Urozený, wěrný a welmi nám zwláště milý! Welmi željme twé nemoci, a rádibychom s prawau wěrau, aby Pán bůh ráčil tě pozdrawiti, a z té nemoci pomoci. A plnauť naděgi máme, žeť se to stane; neb Pan Zagimač rowně takowau nemoc měl, když gsme byli s Cjsařem w Brně, a wšak z po-

moci Božj se zhogil; též bohdá o twé nemoci máme naděgi, žeť Pán bůh z nj pomůže. A gakožs žádal, abychom list náš dali tobě na pohřeb, a twému rodu w kapli na hradě Pražském pod welikau wěžj, toť my welmi rádi tobě a twému rodu ke cti gsme učinili, a netoliko to, i wjcegi, což bychom tobě a twému rodu ke cti učiniti mohli, to rádi učinjme, a teď ten list posjláme. Dán w Praze den swatých Petra a Pawla, Apoštolůw Božjch, léta 1464.

c. Karla Staršjho z Žerotjna.

1. P. Petrowi Wokowi z Rožmberka a na Bechyni.

Abyste se ráčili na wšem dobře a šťastně mjti, přál bych wám wěrně rád Milost Pane! Poněwadž z ňákých 1) důležitých přjčin z země wygeti se strogjm, a za některý čas wně pobyti, nemohl gsem toho pominauti, abych wás tjmto psanjm swým nawštjwiti neměl, a s wámi se rozžehnati; což tak činjm a služebně prosjm, že swau starau obwčegnau lásku a náklonnost ke mně zachowati, a mým laskawým pánem a otcem i napotom zůstati ráčjte. A podlé toho služebnjka swého tohoto k wám posjlám, aby s wámi z strany peněz, kteréž geště při wás zůstáwagj, rozmluwil. Dožádal gsem se také B. Gindřicha, aby totiž wám přednesl: z nichž porozuměti ráčjte, že žádného giného aumyslu nemám, než we wšem mně možném wám powolně slaužiti. Protož wás prosjm, že ge na mjstě mém wyslyšeti a žádost mau naplniti ráčjte, pro mé bohdá každého času wolné odslauženj. Na Brandeyse w pátek po S. Michalu Archanděle, léta 1591.

---

1) na mjstě: nčgakých.

z. Radě města Holomauce.

(*Swrchu*) Maudrým a opatrným Panům Purgmistru, a Radě Města Holomauce, Panům a Přátelům mým zwláště milým k dodánj.

(*Nadpis*) Službu swau wzkazugi maudřj a opatrnj Páni a Přátelé mogi zwláště milj, zdrawj a při něm giného mnoho dobrého na Pánu Bohu Wám žádám.

Zpráwu Wašj, kterau gste mi na poraučenj mé, Wám při skončenj minulého měsjce z auřadu mého (w přjčině kupu a stawěnj domu, před tjm streyci mému, Panu Wiktorjnowi z Žerotjna náležitého) učiněné, w obšjrném psanj dali, gsem wčeregšjho dne, od wyslaných Wašjch dostal, a na tom se nemálo zastawil, že takowé psanj netoliko proti obyčegi země a auřadu mému, než také proti Wašemu wlastnjmu spůsobu, německým gazykem učiněno gest; ležto wjte dobře, že w této zemi gazyk swůg obzwláštnj, a wlastnj máme, za který se Wám styděti nic nenj potřebj; nébrž styděti bychom se slušně za to musili, kdybychom se toho dopustili, aby týž gazyk náš přirozený, tak wzácný, starožitný a rozšjřený měl od cizjho gazyku wytisknut býti. Protož ačkoli gsem byl z počátku na tom, abych Wám na takowé psanj žádné odpowědi nedal, wšak prohlédage k wěci, o kterauž činiti gest, na ten čas od swého práwa gsem upustil, s tau wšak při tom wýhradau, a Wám učiněném napomenutj: abyste mi napotom gazykem w této zemi obwyklým, a nám Morawanům přirozeným psáwali; což slušně nad giné, gsauce přednjm a hlawnjm městem této země, učiniti máte. Neb gestližeby se toho od Wás nestalo, gá gakž

proto, abych se nezapomenul na lásku, kterau wlasti swé powinen gsem, tak i abych nowoty škodliwé do země neuwozowal, w žádná psanj a odpowjdánj s Wámi bych se dáti nemohl. S tjm se Wám na wšem dobře a šťastně mjti winšugi 1). Dáno na Rosicjch 2) 12 Prosince L. P. 1610.

1) Z něm. na mjstě starého: željm, a geště staršjho: želagu. Snad by se mohlo užjwati želám na rozdjl od želeti t. žel mjti. 2) Geden ze statků Žerotjnowých.

3. *Swé manželce P. Kateřině z Waldšteyna.*

(*Swrchu*) Mé neymilegšj manželce, Panj Kateřině z Waldšteyna na Naměšti a Třebici k dodánj.

(*Nadpis*) Mé 1) neymilegšj Srdce, aby zdráwa gsauc, wšeligak se dobře měla, přálť bych wěrně.

W auterý ráno psalť sem z Židlochowic, a to psanj Panj Bohunce 2), aby ge za tebau poslala, sem odeslal: wčera pak wečer, když gsem se sem nemoha dřjwe pro zlau cestu, dostal, dowěděl gsem se, že gest w noci na středu za tebau odesláno, na kteréž až posawád odpowědi nemám, čemuž se nemálo diwjm: A protožť znowu pjši a oznamugi, že gsem z daru Božjho we zdrawj se domu nawrátil, než Pana Getřicha w takowém spůsobu odgel 3), že netraufám, aby do této chwjle ziw byl. Pán Bůh račiž mu sám i w žiwotě i w smrti přjtomen býti. Posjlám ku Panu Otci geho, a oznamugi mu o wšem. O přjgezdu toho knjžete z Anhaltu 4) giž utichlo zase, a nesmysljm podlé mnohých přjčin, aby ho z Brna pustiti chtěli. O giném žádném aby sem přigeti měl newjm, leč Pan Karel z Kaunic 5) a Panj Tawikowská. Ale ani tjm hrubě gist negsem. S tjm tě mjlostiwé ochraně

Božj poraučjm, a potěšeného shledánj sobě s tebau žádám. W Naměšti 8 Dubna 1621.

Twůg wěrný manžel až do smrti.

---

1) my Rkp. prosto. 2) Žerotjnské, geho dceři prowdané. 3) odgeti pěkně s genitiwem. 4) Wůdce odbogných stawů. 5) Ten, mage ztratiti hrdlo a statky, milostj Cjsařowau k wěčnému žaláři odsauzen byl.

4. *Gindřichowi Wolbramowi* 1).

Gindřiše milý, dobrého zdrawj od Pána wám žádám. Oznamugiť, že gsem wčeregšjho dne chwála Pánu Bohu podlé spůsoba swého w dosti mjrném zdrawj sem na Rosice přigel, a dnešnjho dne, budeli wůle Božj, cestu swau dále k Rausinowu wzjti strogjm. Posjlámť pak přjležitě psanj, Panj swědčjcj 2), poraučege, aby gj ho s pozdrawenjm gi welice ode mne dodal, a podlé wčeregšjho s tebau na tom zůstánj mně po tomto poslu, gak se nynj wynacházj, oznámil. Gáť bohdá zegtra také, gak mi se dále powede, z Rausinowa psáti chci. S tjm a t. d.

Na Rosicjch 5 Ledna 1628.

---

1) domownj auřednjk geho. 2) swědčj komu psanj = ift addreſſirt an.

5. *T é m u ž.*

Psanj twé práwě této chwjle mne došlo, z něhož gsem tomu rád porozuměl, že se s Panj nepohoršilo. Nepochybugi pak, že gsi dnešnjho psanj mého dostal, i tolikéž toho, které w něm zawřeno bylo, Panj dodal. A poněwadž giž u sebe mého posla máš, naděgi se, že bohdá zegtra neb po zegtřj zpráwy twé, gak se dále Panj má, dostanu. Toto pak psanj Panj, s pozdrawenjm gi welice odemne, odweď, z kteréhož wšemu wyrozumj, gak mi

se na cestě wedlo. Gakož pak i ty od Buryana sám toho se dowěděti moci budeš, že gsme chwála Pánu Bohu wšickni w dobrém zdrawj sem přigeli, a geště až dosawád w témž spůsobu zůstáwáme. S tjm a t. d. W Kausinowě 5 Ledna 1628.

6. Panu Demetriowi Reychowi, Rychtáři Cjsařskému do Brna.

Urozený a Statečný Pane a Přjteli mně zwláště milý, dobrého zdrawj na Pánu Bohu wám žádage swé přátelské služby wzkazugi.

Nawracugjce 1) se od Saudu zdegšjho, gsem tě wůle, dáli Pán bůh po zegtřj, totiž w neděli na noc w Brně býti. Ale poněwadž zegtra dále dogeti nemohu, než do Prostěgowa, a odtud na ráno, poněwadž welkých pět mjlj do Brna gest, newjm buduli moci časně tam dostačiti. Protož, ačkoli sice wšeligak na to mysliti budu, abych se tam za dne dostati mohl, a wšak gestli žeby cesta takowá byla, neb něco giného w to wkročilo, že bych se opozditi musel, žádám, že mi to přátelstwj prokážete, a poněwadž nynj zima tuhá gest, aby mi nebylo potřebj dlauho před branau státi, a teprw buď k wám, neb ginam pro otewřenj posjlati, židowská neb měninská brána, aby mi gakž bych přigel, otewřena byla, nařjdjte. Čehož gá se wám zase wšjm dobrým přátelstwjm odměniti nepominu. W Olomauci 21 Ledna 1628.

---

1) tak u starých častěgi mjsto nawracugicie, t. nawracugjcj, neb nawracuge.

7. Panu Jaroslawowi Odkolkowi.

Službu Urozený Pane a Přjteli můg zwláště milý. Zdrawj a t. d.

Kdež mi psanjm swým oznamugete, že byste toho aumysla byli, poněwadž G. Milost Cjsařská

patentem swým wšecky osoby stawu pánského a rytjřského, kteřjby nechtěli od náboženstwj swého odstaupiti, a k Řjmskému přistaupiti, z králowstwj Českého w gistém wyměřeném času wypowědjti ráčil, do Morawy se obrátiti, a tu nĕgakého přichráněnj užiti, žádagjce při tom, abych wám někde na gruntech swých bytu, neb abyste sobě i zakaupenj učiniti mohli, popřál. K takowé žádosti wašj powolugi, a kde koli byste sobě na týchž gruntech mých byt zwolili, neb zakaupenj učiniti chtěli, wám toho rád přegi, wšak aby se to s mým wědomjm dálo. Toliko žádám, abyste s tau wěcj nepospjchali, poněwadž geště newjm, buduli moci sám spokogem zde zůstáwati, nercili abych komu ginému hospodu dáwati mohl. S tjm a t. d.

Na Naměšti 7 Unora 1628.

8. Panu Giřjmu Křineckému z Ronowa.

Službu U. P. P. šw. m. z. m.

Že mne ráčjte psanjm swým nawštěwowati, a na zdrawj mé se dotazugjce, o něm přezwěděti žádostiwi býti, Wašnosti 1) welice děkugi, gsauce hotow Wašnosti takowé laskawé paměti a péče, kterau o mne wésti ráčjte, zase wšeligak se odsluhowati. Mám se pak na ten čas, tak gakž tito zarmaucenj a žalostnj časowé toho dopauštěgj, kromě Wašnosti oznamugi, že gsem do prawé ruky dny dostal, tak že se ani podepsati nemohu, w čemž při Wašnosti omluwen býti žádám. Z strany prodlauženj času a terminu od GM. osobám stawu Panského a Rytjřského z králowstwj Českého, patentem GM. wypowěděným propůgčeného, giž gsem se byl prwé dowěděl, a sám to u sebe saudil, že nepochybně ráčjte naměřenj swé předešlé změniti,

w Čechách se délegi pozdržeti, a té milosti neb pohodlj, kteréž se Wašnosti skrze nadepsané rozšjřenj terminu naskytuge, chtjti užiti. Co se pak zámluwy mé dotýče, w té gá se neměnjm, nébrž kdykoli byste ráčili chtjti, sem do Morawy se wyprawiti, Wašnosti zakázaného 2) bytu w domě swém Brněnském rád přáti a propůgčiti chci, toliko prosjm, že mi ráčjte dřjwe, nežli byste se sem dostati ráčili, dwě neb tři neděle napřed o tom dáti wěděti. 8 Unora 1628.

1) Rkp. wzdy zkraceně: Wašt. a to mjsto Waš = most t. Waše Milost. 2) t. objednaného, bestellt.

9. *Janu Getřichu z Žerotjna.*

Službu a t. d. Urozený Pane Streyče a synu můg Neymilegšj. Zdrawj a t. d.

Můg neymilegšj Pane Streyče, těchto dnů Pan Mikuláš Cechořowský dwoge psanj od Wašnosti mně odeslal, gedno rukau wašnostinau psané, a druhé pjsařowau. Z kterýchž, že se s Wašnostj zas na zdrawj pohoršilo, hrubě nerad gsem porozuměl, a Wašnosti toho wěrně nepřegi, Pána Boha žádage, aby on sám Wašnost zase k dobrému spůsobu brzy přiwesti, a při něm stále, za dlauhé časy zachowati ráčil. Co se pak wěcj wašnostiných dotýče, byl bych rád giž dáwno Wašnosti na ně rukau swau odpowěd dal, ale pro dna, kterých sem předešle do prawé ruky byl dostal, od čehož gi welmi mdlau geště mám, nemohl gsem až posawad ani gednoho celého psanj napsati; wšak gak bych gen na ni trochu zdrawěgšj byl, nepominu na wšecko mjstně a dokonalé odpowědi dáti, a swého naschwalnjho posla k Wašnosti s nj wyprawiti, žádage Wašnosti, že mezi tjm strpenj malé se mnau

mjti ráčjte. Přitom že ráčjte na mne tak pamatowati, a zwěřinau pernatau, i ginau mne zakládati 1), welice Wašnosti z toho děkugi, a toho se Wašnosti zase wšeligak přjgemně odměniti a odslaužiti připowjdám. S tjm a t. d.

Na Naměšti 28 Unora 1628.

---

1) Rkp. fedrowati.

10. Panu Janowi Staršjmu z Bubna.

Službu Uroz. a St. R. P. a Př. m. z. m.

Nepochybugi že w dobré paměti snášjte, gaké gsem wám pominulého roku 1627, 18 dne Pros. psanj učinil, a skrze ně podlé bratra Tomáše Chmeljka, abyste mu něgakau sprawedlnost manželce geho spolu s mateřj gegj po něgakém Blažinowi, w městě Žamberce, gež (*ib. giž*) w sumě 155 zl. býti má, náležegjcj, wydati nařjdili, k wám se přimlauwal. J poněwadž pak až dosawad geho takowé penjze nedocházegj, a můžete sami posauditi, gacj nynj časowé gsau, tak že každý hledj, kdeby co swého sprawedliwého dostati mohl, a aby se s holými rukami ginam do cizj kraginy wyprawiti nemusel; z té přjčiny gak předešle, tak i nynj wás za to wšeligak snažně a s pilnostj žádám, že se k němu tak laskawě a přátelsky nakloňjte, a při této chůzi neb poselstwj aby mu weyš gmenowaná sprawedlnost položena a wydána byla, o tom skutečně poručjte. A což koli pro něho, na tuto žádost a přjmluwu mau učinjte, budu sobě toho tak wážiti, gako by se mně samému stalo. A neopominu se toho wám, i wšechněm wašim wšeligakým dobrým přátelstwjm wolně odměniti a odslaužiti. Na Naměšti 2 Března 1628.

11. Panj Anně Žerotjnské rozené Hofmance z Grinpichlu.

Službu U. P. św. m. z. m.

Nerad gsem z psanj wašnostiného gakž předešlého tak i tohoto o nemocí, kterau Wašnost i panna dcera Wašnošti nawštiweny býti ráčjte, porozuměl, a gakož Wašnosti tak i gj takowého nedostatku wěrně nepřegi, Pána Boha žádage, aby ráčil Wašnosti společně pozdrawiti, a brzy zase k předešlému dobrému spůsobu nawrátiti. A poněwadž gste neráčily moci, pro týž nedostatek zdrawj na ten čas sem přigeti, prosjm, že ráčjte potom na to paměť mjti, a pokudž nám Pán Bůh žiwota a zdrawj propůgčiti ráčj, k přjštjmu saudu do Olomauce se dostati. S tjm a t. d.

W Brně 2 Března 1628.

12. Panu Zděnkowi hraběti z Hodic.

Službu U. P. P. ug. m. z. m.

Že gste se zase domu nawrátiti ráčili, rád gsem tomu z psanj wašnostiného porozuměl, než naproti tomu nerad se z něho dočetl, že gste na té cestě a giž bljzko od domu neštěstj mjti a s aurazem domu přigeti ráčili, čehož Wašnosti wěrně nepřegi, Pána Boha žádage, aby on sám Wašnost k prwnjmu dobrému spůsobu tjm dřjwegi přiwesti zase ráčil. O sobě pak Wašnosti oznamugi, že gsem tolikéž těchto pominulých dnů při swém zdrawj nedostatečný byl, a až posawad geště welice zůstáwám, pomoci a lékařstwj užjwage; mám wšak ku Pánu bohu tu naděgi, že se semnau brzy zase dokonale polepšj. A poněwadž také z téhož psanj wašnostiného porozumjwám, že byste ke mně při-

geti a mne nawštjwiti chtjti ráčili, kdy koli se to stane, rád Wašnost w domě swém uhljdám. A při tom Wašnost ochraně Božské poručena činjm.

Na Naměšti 13 Dubna 1628.

13. Panu Kašparowi Melicharowi z Žerotjna.

Službu a t. d. Tak gakž gsem Wašnosti onehdegšjho dne psal, že přjčinau nedostatku zdrawj manželky swé geště za některý den zde se pozdržeti musjm, i nynj před Wašnostj netagjm, že až dosawad zde zůstáwám. A ačkoli sice w naděgi brzského polepšenj očekáwáme, a wšak geště welmi špatně nás docházj, než barwjř a doktor těšj, že asi okolo čtwrtku neb pátku přjstjho odsud wygeti moci budeme. A tak pokudž toliko Pán Bůh račj dáti, aby se těch bolestj a nebezpečenstwj něco umenšilo, nemáme aumyslu mimo ten čas déle se zdržowati. Audiencj že gsem při GMC. těchto dnů měl, dobře Wašnosti Pan Faktor zprawil, při nj wšak nic od GMC. gsem nežádal, toliko GM. swau ponjženau prosbu přednesl, poněwadž se giž ten čas, který GMC. patentem swým obywatělům Marğ. Mor. kteřjby k náboženstwj Řjmskému přistaupiti nechtěli, k odebránj se wen z země igmenowati ráčil, přibližuge, že gsem toho aumyslu, wedlé wůle GM. se zachowati, z země wygjti, a někde se mjstem a přjležitostj zaopatřiti. Wšak že gsem nechtěl pominauti prwé Geho Milosti gakožto králi a Pánu swému Neymilostiwěgšjmu se w tom ponjženě ohlásiti, dálšj ochraně Geho Milosti se poručiti, i wyrozuměti, kdebych se měl a kam, aby proti Geho Milosti nebylo, obrátiti. J ačkoli GM. Cjsařská ráčil mi to milostiwě na wůli dáti, kdebych koli neb které koli mjsto sobě oblj-

biti chtěl, abych to učiniti mohl, neb že Geho Milost ráčj mau wěrnau poddanostj wšudy ugištěn býti; a wšak když gsem se dále Geho Milosti w tom otewřel, že bych se nerad zemj Geho Milosti dědičných wzdálil, než tu žůstáwal, kdež bych mohl milosti a ochrany Geho Milosti Cjsařské bližšj beyti, a zegmena Uhry a Slézko gsem gmenowál, neráčil Geho Milost mně odporen se ukázati, a wšak předce gsem se při tom ohlásil že do Slézka wětšj náchylnost mám: na čemž zůstáwá, a wšak kdy a gak brzy bych se tam wyprawiti mjnil, geště gsem se na ničemž neustanowil. Z strany sněmu Morawského, giného gsem neslyšel, nežli že předce držán býti má, a že GMC. po sw. Trogici odsud wygeti chtjti ráčj. Gá wšak o tom pochybugi a aby před božjm tělem co z toho býti mělo, než dowjmli se čeho dále, nepominu Wašnosti oznámiti, a geště dřjwe nežli odsud wygedu, Wašnosti wjce psáti chci. Té hluchoty, která Wašnosti předce trwá, a změniti se nechce, wěrně nepřegi, Pána Boha žádage, aby wás zase potěšiti, i sluch nawrátiti, a brzy k předešlému spůsobu přiwesti ráčil. Gegj Milosti Panj manželce Wašnost prosjm, že ode mne i od mé ženy (kteráž Wašnosti swé modlitby wzkazuge) naše powolné a hotowé služby oznámiti stjžiti sobě neráčjte. S tjm a t. d.

W Menšjm Městě Pražském 22 Máge l. 1628.

14. *Panu Jaroslawowi Odkolkowi, Panj Kunce a Pani Hedwice Sudličkownám z Borowice.*

Službu swau wzkazugi U. Pane a Přjteli, a U. Panj a Př. mogi zw. m. Dobr. a t. d.

Zármutku, kterým wás Pán bůh wytrhnutjm skrze smrt časnau z tohoto bjdného swěta a plačti-

wého audolj, Panj tchyně a mateře wašj nawštjwiti ráčil, wám wěrně nepřegi, a nerad gsem tomu, co wás potkalo z psanj wašeho porozuměl. Wšak rozwažuge gak wěk gegj, tak časté nemoci, a k tomu také časy nyněgšj zlé, a termin, w kterémby se byla musila spolu s ginými poctiwými lidmi wen z země odebrati; saudjm že se nemůžete a gá spolu s wámi hrubě proč rmautiti; zwláště když wjme, že Pán Bůh lepšjm bytem gi opatřiti ráčil, nežliby ona byla, zůstáwagjcj na swětě, sobě geg kdekoli wyhledati a obgednati mohla. Srownáwám se pak s wámi, abyste s pohřbem mrtwého těla gegjho neprodlewali, a rád k tomu dowolugi, aby tam, kdež mrtwé tělo nebožtjka Pana tchána a otce wašeho ležj, pochowáno býti mohlo; ač newjm gak dlauho a při gakém pokogi to i giná těla mrtwá při tom kostele odpočjwagjcj, zůstati moci budau; ale to se musj Pánu Bohu poručiti. Chci také rád z strany učiněnj wám něgaké pomoci k témuž pohřbu nařjditi, a auřednjku o tom při této přjležitosti poručiti. K tomu wšak abyste měli s wykonánjm dotčeného pohřbu až do mého bohdá na Brandeys se dostánj, tak abych ho také přjtomen býti, a to mrtwé tělo k hrobu doprowoditi mohl, odkládati, raditi wám nemohu, gedno proto, že geště nic newjm, gak brzy, neb kdy a w který čas na cestu se wydati, a odsud odebrati moci budu; a druhé, že negsem tjm gist, gestliže k tomu nepřigde, abych od též gjzdy na ten čas upustiti a ginudy cesty wzjti musel, zwláště poněwadž s manželkau mau welmi slabě se posawad polepšuge, a musegjc se řjditi tjm, a toho šetřiti, gak dále Pán Bůh s zdrawjm gegjm naložiti, a gi w něm postawiti ráčj. Gestliže wšak budu moci i tam dostačiti, dřjwe nežby po pohřbu bylo, gsem hotow žádost waši

řád naplniti, a témuž mrtwému tělu tu poslednj službu wýkonati.

W Wařjch 13 Červwna 1628.

15. *Panj Johaně Emilii z Waldšteyna rozené z Žerotjna.*

Že mne psanjm swým nawštěwowati, a gakž na mé, tak i manželky mé zdrawj se dotazowati ráčjte, Wašnosti welice děkugi. A poněwadž ráčjte žádostiwi býti o něm přezwěděti, Wašnosti oznamugi, co se osoby mé dotýče, že chwála Pánu Bohu dosti mjrně se wynacházjm. Manželka má pak ačkoli giž čtwrtý týden pořád té zdegšj wody, gakž pitjm tak i mytjm užjwala, a užjwá, a wšak geště až posawad malé polehčenj a nedostatku gegjho starého, s kterýmž z domu wygela, zmenšenj při nj se spatřuge, krom sice že něco lépegi se má, nežli když gsme z Prahy wygeli. Geště tento teyden zde se zdržeti, a bohdá w Pondělj přjštj, totiž od dneška w témdni k Morawě se hnauti strogjme. Což Pán Bůh rač dáti, aby se šťastně a w lepšjm spůsobu, nežli gsme sem přigeli, státi mohlo. Za odeslánj lososu Wašnosti tolikéž děkugi, a nepominu se toho Wašnosti zase každého času wolně odsluhowati. S tjm a t. d.

W Wařjch 26 Čerwna 1628.

16. *Panj Weronice Waldšteynské Rozené Trčkowně z Lippy.*

Službu a t. d. Gsauce žádostiw, gakž o spůsobu zdrawj wašnostiného, a Pana Syna wašnostiného, mého zwláštně milého Pana Ugce, tak i Panen šlechtičen, dcer wašnostiných přezwěděti, na

schwále k Wašnosti tohoto posla wyprawugi, a Wašnosti psanjm swým nawštěwugjc za to žádám, že sobě neráčjte stjžiti, mně po něm wznámost uwesti, kterak se na ten čas společně gmjwati ráčjte. Přitom wšak Wašnosti oznamugi, že gest mi se dnešnjho dne wyslaný můg, kterého gsem do Wratislawě w přjčině swých wěcj wyprawowal, domů nawrátil, a mezi ginými listy také toto psanj Wašnosti swědčjcj přinesl, kteréžto psanj Wašnosti přjležitě posjlám, a pokudž byste ráčili chtjti, tam zase co psáti, že (ač) to toliko sem ke mně dodati poručiti ráčjte, nepominulbych při přjležitosti toho, komuž by náleželo, odeslati, gsauce netoliko wtom, ale w čem koli giném Wašnosti hotow slaužiti. Stjm a t. d.

Na Naměšti 2 Srpna 1628.

17. Panj Marii Anně Hrabince z Hodic.

Psanj od Geho Milosti Knjžete Břeského, které Pan Bořita ze Slézska ssebau přinesl, a mně od Wašnosti wedlé psanj wašnostiného odesláno gest, gsem přigal. A gakž předně z psanj G. M. Knjžecj, že Wašnosti na ğruntech swých bytu přáti, a k němu mnoho dobrého w prospěchu winšowati ráčj, rád, tak proti tomu, z wašnostiného, že gest giž w Břehu Wašnosti obyt 1) špatný a drahý zgednán, nerad porozumjwám. A wšak když gste ho gen dostati ráčili, zdá se mi, že chtěge nás Pán Bůh w takowé škole mjti, račjte moci na ten čas dosti na tom mjti; prodleněgšjm časem bude se snad moci i toto něgak gináč opatřiti. Mně podobně takowé wěci často na mysl přicházegj, a když sobě před oči stawjm swůg byt, který we Wratislawě mám dosti nepřjgemný a nepohodlný, new šeligak

se mu těšjm, ale zase myslj swau na to nawracugi, kdybych na samo pohodlj i na nepohodlj, kteréhych kde mjti mohl, hleděti chtěl, že bych se nemusel ginam z Morawy heybati; wšak poněwadž wjce sobě wážjm wůle Božj, a dobrého swědomj; raděgi chci po cestě, kterau mne wede, gjti, nežli tjm co opauštjm, dáti se wázati. Protož také gsem na tom, když toho čas bude, abych se předce w též mjsto gakkoli podlé zpráwy mně dané, ne hrubě přjgemné odebral, mage naděgi ku Pánu Bohu, poněwadž o mne wždycky péčowati ráčil, (začež milosti geho swaté děkugi) že i dálegi též péče a ochrany swé ke mně dokazowati, a wedlé uznalé potřeby nějakým zwolněgšjm bytem opatřiti mne račj. Pakliby w tom wůle geho božská nebyla, gsem powinen na tom přestáwati, co mi račj ukazowati. Kteréhož smyslu že Wašnost spolu se mnau býti račjte, nikoli nepochybugi. S tjm a t. d.

Na Třebiči 7 Prosince 1628.

---

1) Rkp. losument, Wel. lozument; lozowati, z franc. logement, obydlj.

18. Panj Bohunce z Žerotjna.

Wěda o twém nedostatku zdrawj, w kterém postawena gsi, nechtěl gsem tě oznamowánjm o swé nemoci obtěžowati, než psal gsem Pánu twému a gemu gsem, gak se semnau dálo, w známost uwedl. Poněwadž pak srozumjwám, že gsi se giž také toho dowěděla, oznamugiť, že hned na druhý den, gak gsem od tebe přigel, na nátchu gsem se těžce roznemohl, a w pátek, w sobotu, i po ty dni pořád, welmi zle se měl, až wčera a dnes z milosti božj, semnau se něco polepšilo, kromě noha, geště ote-

klá a červená zůstáwá; ale mám naděgi ku Pánu Bohu, že žádosti mé uslyšeti, a mně těch bolestj ukrátiti, i také brzy k předešlému spůsobu přiwesti ráčj. Swau rukau nepjšit proto, abych se neobtěžowal, a drobet sobě wyhowěl. Nebo ačkoli táž těžkost a bolest byla krátká, wšak mne tak zemdlela, a strápila, že o tom wyprawiti nelze, a že k žádné práci spůsobený negsem. Než gak bych málo čerstwěgi 1) byl, chciť to nahraditi, a o několikerých wěcech psáti. Mezi tjm pak nenjť se potřebj gjzdau ke mně zaměstknáwati, a na cestu wydáwati, zwláště wěda 2) gacj nynj časowé gsau, a že lidé zdrawj znemocněti musegj, owšem pak kdo prwé nemocný gest, zle by toho zažiti mohl. Neb mi to wděčněgi i milegi přigde slyšeti, kdy by doma zůstáwage zdrawj swému howěla, a ge opatrowala, nežli aby ke mně se wyprawiti měla, když by to s twau a zdrawj twého škodau bylo. Toť gsem tak w krátkosti napsati nepominul.

Na Třebici 13 Prosince 1628.

1) Rkp. czerstwiey, comparat. adv. čerstwě na mjstě adj. čerstwěgšj. Podobně russ. umněe, swětljae. 2) t. wědauc.

19. *Panj Bohunce z Žerotjna.*

Má Neymilegšj dcero a t. d.

Krátceť pjši, poněwadž na ten čas obšjrněgi nemohu, že gsem se sem do města Wratislawě we zdrawj dostal, a tak giž nynj zde zůstáwám. A ačkoli mne trochu dna nawštjwila, ale gest tak snesitedlná, že brzy zase, gakž tu naděgi ku Pánu Bohu mám, lépegi se mnau bude. Gá i žena má, která tě welice pozdrawuge, dosti při mjrném spůsobu se nacházjm, a nemám ještě preč na zdeyšj

byt nařjkati. A poněwadž každý teyden odsud přjležitost do Morawy mjti budu, a také gsem s postmistrem o to mluwil, aby má psanj k sobě přigjmal, a na Nyklspurg dodáwati ge poručil, chciť dále obšjrněgi psáti, a gakž o zdegšjm swém bytu, tak také gak mi se na cestě wedlo, w známost uwesti. S tjm a t. d.

We Wratislawě 12 Listopadu 1629.

e. P ř j p i s.

Wáclaw Pjsecký Řehoři Hrubému z Gelenj pozdrawenj wzkazuge.

Nenj mne tagno, pane Řehoři, že i mnozj i rozličnj se ku přátelům darowé posjlagj, wedlé rozdjlné lidj a nebo chuti a nebo powahy, někdy také možnosti i zaslauženj. Tak krále mohútným panům netoliko drahé šatstwo, ale i zámky znamenité za dar wjdame 1) dáwati, proto že i onino s to mohau snadně býti, a tito snad toho zaslaužili. Tak dobré koně těm, kteřjž ge sobě welmi wážj, tak rozličné ptactwo těm, kteřjž po něm stogj, w slušném daru se někdy posjlá, když k ljbosti a chuti lidské wýborně se přirownáwá. Týmž během i knihy darowány čteme a nepřjliš za marný a newděčný dárek. Neb gest tak toho, kterýž bral, gako kterýž darowal, powaha k tomu a náchylnost dobře přjležela. Gistě i hrst wody s ochotnostj onomu králi 2) od chudého člowěka podané za dar také prošla, že gest s možnostj tak chaterného člowěka dobře se srownáwala. Gá pak pochtěw k tobě přjteli mému něco také za dar poslati, ani wedlé bohatstwj mého, kteréhož nemám, ani wedlé slušnosti, kterážby k tobě přjslušela, ne wedlé zaslauženj twého, ale podlé mé powahy tudjž i možnosti toto to-

bě, cožkoli gest, gakéžkoli gest, s ochotnostj aspoň a rád posjlám. Ačkoli když gsem prohlédal ne k mému toliko učenj, ale i k twé, kterauž ty máš, chuti, nemohlť gsem nic přjhodněgšjho nynj nad toto poslati. Neb poněwadž učenj mé nynj w řečtině gest, twé pak usilowánj již od dáwných časůw gest při zwelebenj a množenj Českého gazyka; widělo mi se dosti zaslušné, abych tuto řeč Jsokrata, onoho u Řeků we wýmluwnosti welmi znamenitého a utěšeného, z gazyku řeckého nynj w česko přeložený tobě gazyku českého milownjku a mstiteli 3) oddal. To gsem pak učinil ne tjm úmyslem, gakoby ty těchto Jsokratských potřebowal napomenutj, ale aby porozuměti mohl, gak rozdjlnj a gak mnohem užitečněgšj gsau řečnjci řečtj nad latinské, zwláště k naprawenj mrawůw, což mládencům gest neypotřebněgšj. Neb že gsau mnohem wýmluwněgšj, nepotřebj mně o tom mluwiti, poněwadž i latinjci sami w tom gim postupugj. Aby také znal, w gakých mudrcjch Sigmund twůg již čjtati může, s gakým netoliko při wýmluwnosti ale i při ctnostech prospěchem; učinil gsem toto také a z přednj téměř přjčiny, abych se týmž během při učenj mém cwičil, gako někdy i Krassus i Cicero i Plinius potom činil. A Kwintilian tak radj přes to: „abych zkusil, zdali český gazyk tak hogný gest, aby bez žebroty buďto německého šwerkánj, buďto latinského proměšowánj sám od sebe tauž wěc wymluwiti mohl, kteraužby i Řekowé wypsali. Znamenal gsem pak, že netoliko latinské pomoci nepotřebuge (o němčině mlčjm, s kterauž nic nemám činiti) ale poněkud gi wywýšiti může, tak někde gest náchylněgšj k lahodnosti řecké a klepotě nežli latinský. Že při mnohých w mluwenj osobách, při lepém slow skládanj, kdež gazyk la-

tinský, řeckého a neb prostě nemůže aneb s těžkostj a welmi nesnadně následuge, tu gazyk český, co by byl mu w rodu dosti bljzký, tauž lahodau a gednostagnj téměř krátkostj wšecko wyslowiti může. Ačkoli znám, co gest giž gazyk latinský w ozdobě a co český, ani mne tagno nenj, že tento pilnostj lidskau giž gest ušlechtilegšj nežli náš český, ale mluwjm o přirozenj a spůsobu obogjho gazyka, tak o tom drže: že kdyby též pilnosti při okrašlowánj swého gazyka prwněgšj Čechowé byli užjwali a nebo nyněgšj geště toho hleděli, gako někdy Řjmané, gazyk český, co se tkne swětlosti, řecké lahody, lepoty, nadto i ozdoby i slow skládanj, bylby nad latinský, w tom mnohem i šťastněgšj i hogněgšj.“ Abych pak nemnožil řeči při wěcech giných, nechť ge 4) z toho gedno za důwod toto: Neb toho čemuž Řekowé omiocatalexia řjkagj, Čechowé pak mohliby řjci podobné skonánj, latina gsauci cos hrubšjho, neráda trpj; čeština pak též gako řečtina welmi tjm osladčuge a libé činj mluwenj. W čemž i Gorgias onen Leontinský i Polux Agrigentinský welmi častý gest, k tomu rythmu 5) což Čechowé rým gmenugj, latina prostě nenáwidj, ale čeština s řečtinau netoliko tjm řeč swau ozdobuge, ale i lahodnau činj. Při kterémž ozdobowánj Jsokrates tento tak weliké a tak ustawičné užjwal pilnosti, že se i útržky tak přjlišného usilowánj neuwarowal, neb i Tilonikus i Jeronim mudřec w tom ho gaks nešetřj, ač při giném ho wychwáliti nemohau. Pro tyto tehdy přjčiny, ač gsau geště i giné welmi mnohé, rád gsem na sebe tu práci wzal, abych tuto řeč Jsokratowu, kterauž něgakého Demonika a skrze něho wšecky mládendence k ctnostem napomjná, wedlé mé možnosti, gestli ne tak ozdobně gak sám gest w sobě, neb to

nenj možné, aspoň wěrně w češtinu přeložil, a tobě za znamenj a záwdawek našeho přátelstwj oddal, kterauž že wděčně přigmeš, nepochybugi. Neb i to snad za dar něgaký může progjti, zwláště že gest skutek řečnjka takowého, kteréhož řeči, gakož mluwj Dionysius Alikarnaský, kromě toho, že gsau wýmluwnosti i welmi utěšené i welmi libé, gsau samy dostatečné těm, kteřjžby města řádně zprawowati chtěli. Přigmiž tehdy toto ne tak pro mne, kterýž gsem wyložil, gako pro toho, kterýž gest složil, za gakýž takýž dárek. Ačkoli mnozj se nynj nalezagj, kteřjž se snad tomu směgj, ale wšak za prwněgšjch časůw netoliko páni anebo wůdce něgacj ale i králowé i cjsaři welmi toho šetřili 6), když ne bohatstwjm a marnau pýchau, ale šlechetnostj, ale uměnjm giné wywyšowati chtěli, což gest onen nadewšjm téměř swětem wjtězitel weliký Alexander Aristotelesowi učiteli swému psáti se nestyděl. Mně pak dosti za práci bude, gestliže kdo z Čechůw toto cožkoli gest, gakéžkoli gest, někdy aspoň přečte. Měg se dobře. Pjšiř k tobě během přátelským, zanechaw ráčenj, Milosti, a wámkanj 7); neb mi se to samému neljbj.

---

1) wjdamy w Rkp. a tak wždy; též přátelom mjsto přátelům, mohú mjsto mohau a t. d. 2) Artaxerxowi. 3) dle lat. vindici přjliš těsně. 4) Rkp. nechtě. 5) Rkp. rythmem. 6) Rkp. šauowali. 7) wykánj.

f. Naučné spisy.

1. O hýbánj rostlin.

Pohybowánj dwoge u žiwočistwa widjme, rozdjl wšak obogjho i přjčina i konec stanowj. Gedno, a to nižšj, má za cjl rozmáhánj těla t. přiosobo-

wánj a obnowowánj; takowé gest pohybowánj střew a srdce, žil a wšech wesměs utrob. Wůli dokonce nenj podrobeno, nébrž skoro pro sebe ústrogj spůsobuge. Giný druh pohybowánj na wyššjm stupni dokonalosti gest postawen, k wyššjm koncům směřuge, a s wůlj sbratřen gest, tak že rozkazům gegjm auplně howj. Nicméně widjme, že hýbánj wolné a newolné spogeno, že gedno pro druhé gest, že gedno bez druhého nemůže býti. Pohybowánj si tedy celé žiwočistwo přiosobuge, ačkoli wolné u mnohých, totjž neynižšjch zwjřat dokonce s newolným gest spogeno, k obnowenj gedině přidruženo, a takměř newolnostj pohlceno. Tak zwjřata n. p. beyložilci swá ramena wystrkugj, aby došli potraw; hmyz mjsto opauštj, aby nalezl pjci, aby swé pokolenj rozplemenil.

Podobné pohybowánj také rostliny sobě přiosobugj. U nich rowněž dwoge můžeme rozeznati pohybowánj, ačkoli wolného toliko sledy čili znamenj ohlédáme. Z ohledu hýbánj newolného rostliny s neynižšjmi zwjřaty sobě nic neodewzdagj, neboť pozorugeme, že wláhu z země přitahugj a pohlcugj, že gi w zawitkách k neywzdáleněgšjm částkám pudj. To ale mechaničnému snad přitahowánj trubiček přičjtati nikoli nesmjme, wědauce, gak wysoko woda w těch wstupuge, a na proti tomu, w gakau weyšku mjze wstupowati potřebj, až by wrchole stromu něgakého dosáhla; k tomu geště přigde, že mjza hustšj gest wody.

Přjčina pohybowánj wnitřnj w samém ústrogj ležj. Mjza w obor ústrogowý, slaup galwaničný předstawugjcj, přišlá, změnu chemičnau neboli we swém polučenj trpj, každá ale proměna chemičná také mechaničnau následkem má, gako zase na opak s každau mechanickau chemičná gest spogena; pro-

tož wšaká záměna gest pro druhau, i nelze tedy, aby se po různu myslely.

Co se týče pohybowánj wolného, ukážeme, že gakési prwotiny geho w rostlinách se obádagj; a ten gest neyznamenitěgšj úkaz w rostlinném žiwobytj. Gediná toliko rostlina, která ustawičně swé listy pohybuge, slowe wůbec W i č e n e c w r t i w ý (*Hedysarum gyrans*), a w Bengalii roste. Lady Monson, weliká rostlinictwj milownice, giž před mnohem let tento úkaz pozorowala. U nás w hřjgnjch se chowati musj a tu následugjcj úkazy wygewuge. Listy nese ztrogené a ljstek prostřednj neywětšj, pobočnj přjliš malé. Tento prostřednj se z rána přjmj, na wečer ale padá, pobočnj wšak napořád wystupugj a zase padagj, tak že, když prwé dolů wiseli, zponenáhla se potom wztýčj; mezi obogjm wzdy pokog za několik sekund nebo půl minuty trwá, a to za celý den a celau noc bež přestánj se opakuge. Zponenáhla to owšem gde, an gedno otočenj pět i deset minut trwá. Neyčilegšj gest to pohybowánj w silném růstu rostliny, a w parném létě; u nás na podzim přestáwá. Podobné pohybowánj na nitkách a čnělkách gistých pozorugeme rostlin. Widjme, že w pořádku se zpřjmugj a k blizně neboli čnělce přibližugj. Obyčegně ten pořádek od uzránj pylu gest odwislý. Tak n. p. u rauty. U giných naproti tomu zase čnělky pohybugj se k prašnjkům.

Wolné z wnitřnjho puzenj w určitých dobách děgjcj se hýbánj u přemnohých rostlin se nalezá netoliko na listech, anobrž i na kwětjch, a slowe s e n (*somnus*) rostlin. Tjm to býwá, že listy giný směr přigjmagj na wečer, nežli we dne měly, a kwětowé částky schlipugj se a zawjragj. Směr spěgjcjch listů na troge přjpadky uwesti se může;

totiž: listy prosté neb gednoduché ke pni přilnau, gako u wrby a g., složené u luskowých buď dolůw kolmo se powěsj, nebo k stopce společné přilnau swými ljcemi se schljpjce. Tomu pohybowánj listů na doby určité uwázanému, otwjránj a zamykánj kwětů se podobá, a tento úkaz pod gménem hodin kwětinowých znám gest, poněwadž za wýmjnkami stegnými w určitý čas, anobrž hodinu se děge. Některé kwěty we dne gsau otewřeny, a gistau hodinu se otwjragj, tak to činj čekankowité (*cichoraceae*) okolo osmé neb dewáté hodiny z rána, zamykagjce se w osm nebo dewět hodin na wečer; ginj zase, gako swlačci (*convolvuli*), kosmatci (*mesembrianthemum*) a šťawele (*oxalis*) nemagj tak stálau otwjránj a zawjránj kwětů dobu, činjce to za dne krátkého nebo pošmaurného pozděgi nežli za dlauhého a gasného. Některj kwětowé w kalném dni napořád zawřeni ostáwagj, n. p. měsjčnjk deštnj (*calendula pluvialis*), a mnohé šťawele.

Že swětlo, ačkoli samogedinau toho nenj přjčinau, tu swé drážděnj na gewo dáwá, nelze pochybowati. Wšude w přjrodě widjme periodičnost, dlé které ústroge zábywy za čas ustawičně konagjcj slabnau, pak ale odpočinuwše opět znowa a čile wykročugj. Tak citliwka do tmy postawená swých listů nestáhne, až wysilenj nastaupj, a dřjwe se neotewře, až nowé sjly nabude, třebas by swětlo zaumyslně připuštěno bylo.

Pozůstáwá, bychom geště o pohybowánj na doby neuwázaném a přjčinami wněšnými působeném mluwili. Mjnjme tuto pohybowánj rostlinných částek dotýkánjm působené. Listy rosatky (*drosera*) u nás w bařiništjch restaucj množstwjm pěkných žlázek podepřených nožkami se pokry-

wagj, které za čilostj zelinky sebe menšjm dotknutjm celého listu swinutj spůsobugj. Pročež i hmyz maličký n. p. mušky na ně sedagjcj umačkagj se a hynau. Rozhlášená z ohledu toho gest rostlina, kterau gsme m u c h o l a p k u (*dionaea*) umjnili gmenowati. Listy gegj takměř ze dwau článků složeny gsau, z kterých konečný skoro ze dwau uštů žlázkami nožečnatými obsazených, a u prostřed po třech tuhých bodlinách zaopatřených se skládá. Posadiw se něgaký hmyz na takowý list, a geg zdrážďiw spůsobj to, že list se schlopj, a on k zahynutj swému se chytj a nabedne. Roste we Wirginii kapradj *Onoclea sensibilis* gmenowané, které za dotknutjm ruky člowěčj na kwap stahuge se a při tom i wadne. C i t l i w k y (*mimosa*) a s t y d l i w k y (*aeschynomene*) některé magj tu wlastnost, že kdekoli dotčeny budauce, swé zpeřené, rozložené listy na gednau stáhnau a za čas teprwé opět rozložj, což i mnohokráte bez úrazu opakowati se může. Podobný úkaz wydáwá A w e r h o w a k a r a m b o l a (*Averhoa Carambola*), toliko tjm rozdjlem, že stáhnutj ne tak spěšně následuge. Dotekše se nitek d ř i s t á l a neb d r n a w c e (*Parietaria*) shledáme, že welikau se wztýčj mocj, a pyl roztrušugj.

Pátrámeli po přjčině, nahlednauti nám do slohu těch částek náležj. Pýtwa rostlinná ukazuge, že w nožkách, stopkách a tyčinkách weliké množstwj zawitek se nalezá. Pohybowánj ale nemá nikde mjsta, nežli tam, kde srownánj mezi pohybliwým a pohybugjcjm se zrušuge. Toto srownánj pak zrušuge se wůbec drážďidly, které gsau buď powětřj a swětlo, buď ruka člowěčj nebo hmyz a t. d. Pročež owšem spisowatelé prawdiwě napsali, že swětlo gest pohybowánj přjčinau; ale na žiwobytj

rostlin osobliwé ohledu nemagjce dokonalau gim podřjzenost přičjtali, a tedy co giné tělo mrtwé ge měli.

Jan Swatopluk Presl.

2. *Cwikla*, neb *swekla*, (beta, Mangold.)

Podlé Linéiského systému (saustawu) náležj k pětimužstwu, gednoženstwu (*pentandria monogynia*). Znakowé rodu tohoto gsau: kalich pětilistý, bez koruny; sjmě ledwinkowité, w kališném lůžku pohřjžené. Počjtá patero druhůw, gichžto neyznamenitěgšj gest:

Cwikla bjlá, (beta cicla, weißer Mangold). Kwět má trognatý, kališné lupeny málo zaubkowané, dolenj list wegčitý, pňowé listy sediwé, klasy bočné, neydelšj. Gest rostlina dwauletá, gegjžto tlustý kořen cukrowatinu obsahuge. Roste w polednj Ewropě na pomořj sama od sebe, odkudž také k nám přinesena, a nynj po celé téměř Ewropě rozšjřena gest. Z kteréžto přjčiny, poněwadž rozdjlnost podnebj a země gak w rostlinách, tak zwjřatech změny působj, od swé přirozené twářnosti se gest odrodila, a w několik odrod zwrhla, mezi kterýmižto odrodami následugjcj předčj, proto že w gegjm kořenu neysladšj šťáwa se rodj.

Cwikla wysoká, (anebo Burgundská řepa, *sl.* kwáka; *b. cicla altissima*, Runkelrübe, Dickrübe). Ačkoliw řepa tato, gakožto užitečná dobytku-pjce giž dáwno známa gest byla: nicméně gegj neyznamenitěgšj wlastnost až ku konci *XVIII.* stoletj skryta zůstala. Pilným přjrody zpytowánjm nalezlo se, žeby kromě třtiny cukrowé, z mjzy mnohých giných rostlin, mezi kterýmiž řepa neb cwikla tato prwnj sobě osobuge mjsto, cukr wařiti se mohl. Každý, komuž libo, syrupu i cukru z nj nadělati

může, totiž: wezmi řepy, gak mnoho chceš, wyper gi čistě, oblup, zestrauheg, potom skrze plátno wytlač, a nabudeš ze 31 liber řepy 15 liber šťáwy, kteraužto do čistého kotle wliw nad mjrným ohněm pořád mjchage a opěňuge powař, a kdyžby něgaký čas we waru pobyla, potom do 15 liber wzaté šťáwy 3 neb 4 žeydljky čisté wápenné wody přičině, wolným warem tekutinu tak dlauho powřjti nech, ažby gj polowic ubylo, a tak zhustlau skrze sukno procediw na kotli gako prwé mjrným ohněm powař, ažby do syrupowé hustosti wysmáhla, kteráž potom wychladlá, gako obyčegný syrup potřebowati se může. Nechášli pak syrup ten na mělkých okřjnech w teple státi, w několiku týdnů se sroste (skrystalizuge) a zcukrowatj. Pro domácj potřebu může se řepný syrup w sklenicjch neb giných nádobách na dlauhý čas chowati. Mimo to pálj se z této řepy wýborná kořalka.

Sadba Burgundské řepy:

Miluge dobrau, kyprau zemi, a sege se gako hlawatka, hned z gara, kdyžby žádného wjce mrazu w zemi nebylo. Gsauci pak 4 neb 5 prstů zwýšj, na swé mjsto do záhonu gako dumljky (tuřjn) neb okrauhlice, 10 neb 12 prstů od sebe se přesazuge, a potom za léto dwakrát okopáwá. Měsjce zářj neb řjgna na způsob giné řepy se skljzj, a přes zimu w sklepjch chowá. Neywětšj ale opatrnosti semenice žádagj, aby se nezkazily, a přjliš newyšeptaly. Řepa tato gest welmi aurodná, neboť gedinká často přes 10 liber wážj. Ze 100 liber řepy 13 neb 14 liber syrupu se wywařj, z kteréhožto syrupu 8 liber cukru se sroste.

Strogenj wápenné wody.

Aby každý wápennau wodu k wařenj řepného syrupu potřebnau strogiti uměl, widělo se zde

krátké poučenj položiti. Wezmi 21 liber neb žegdljků čisté wody, a uwrz do nj lot čerstwého nehaseného wápna, tak rozpustiw ge u wodě, budeš čistau wápennau wodu mjti. Wezmešli pak wjce než lot wápna, nerozplyne se wšecko, nébrž zakalj wodu, a po čase teprw zbytečný geho djl ke dnu padne. Aby se ale woda wšudy stegně wápnem nasytila, potřebj gest gi často mjchati. Poněwadž pak wápno rozpuštěné kyselinu uhlowau z powětřj pohlcuge, ke dnu padá a wodu čistau zůstawuge k potřebám neschopnau, pročež gi po každé znowu dělati.

Jozef Kauble.

3. *O přednostech těla lidského*, (z Člowěkoslowj.)

Člowěk giž ústrogjm těla přewyšuge ta zwjřata, která se gemu složenjm těla a mnohým gednánjm bljžj. Zwjře má toliko částečné schopnosti, w okresu kterých swými činy ostáwá: člowěk neznage takowých mezj, schopnost swau na celau zemi ano i na oblohu hwězdnau wztahuge. Zwjře propůgčené sobě a na swět přinesené spůsobilosti brzo w mládj prowozuge: člowěk beze wšj gisté umělé hotowosti se narozuge, ale spůsoben gest mnohonásobným uměnjm se naučiti. Toliko u některých lidj wnitřnj gakési puzenj a chtjč k tomu neb onomu uměnj naležati gest, a i to wzbuzowati potřebj. Zwjře přirozenau náklonnostj k gistému žiwobytj, k hledánj gisté potrawy se nese, a gistým pásmem nebe obmezeno gest, člowěk wše to ginak. Člowěk s sebau na swět nepřinášj žádné pomoci k žiwenj a bráněnj se, a sám ten nedostatek geg powyšuge. Méně nuzný nebylby tak hogně obdařen wšelikými tělesnými i duchownjmi přednostmi, kterými nad giné žiwočichy

tak wysoko předcj. Na mjstě wšeho nástroge k obraně a obžiwenj dána mu ruka, dopomáhagjcj gemu k uspokogenj wšech potřebnostj ano i ke wzdělánj rozumu. Ruka w prwnjm dětinstwj dotýkánjm wyučuge ho o spůsobu wěcj, tato magjc zwláštnj obratnost a množstwj žilin na koncjch prstowých, wyhotowuge w dospělegšjm wěku člowěka wšeliká řemeslná a důwtipná djla, i k ostřenj rozumu slaužjcj. Magj owšem některá zwjřata audy k rukaum lidským podobné, ale těch toliko co háků a klepeť užjwagj. Člowěk mezi rozdjlnau holemostj a malostj zwjřat prostřednj welikost má, gsa přes pět střewjců zwýšj; sjly pak znamenité; nebo neodwyklj přirozenému spůsobu žiwobytj diwochowé na honbách wjce snesau nežli zwjře, a smysly nad wjru bystré magj, n. p. čichem stopy člowěka neb zwěři wysljdj.

Neywjce ale člowěka od němého žiwočicha mluwa lišj, kteráž gest skutek geho rozumu. Dle toho i smjch a pláč samému člowěku náležj; neboť smjch gest následek pozorowánj buď nesrownaných buď diwně srownaných wěcj, pláč pak s zámutkem a s měkostj srdce aneb i s mrzutostj spogen. Děti na počátku žiwota gen křičj i když rozumu dogdau a křiwdu poznáwagj nebo swémyslné býti mohau, plačj.

Mezi wšemi žiwočichy člowěk neyrozptýleněgi na zemi bydlj. Země tedy gemu matkau, pěstaunkau a domowem ustanowena; neboť na celém oboru gegjm nenj mjstečka, na němžby se neusadil, gestliže gen nuzný pokrm nalézá. Bydlj w hlubinách podzemnjch, a na wysokých horách; bydlj w končinách, kamž ho ani wěrný pes geho doprowoditi nemůže, kde i sama domácj půlnočnj gedle a smrk zimau co kleč k zemi se skličuge,

nebo dokona neroste; bydlj, kde rtuť mrazem tak ztuhne, že se kauti dá, kde bjlá liška a bjlý nedwěd bez swé srsti přezimowati by nemohli; obywatel Zelené země toliko lehce oděný, s nahau hlawau, s nahým krkem, ledwa sobě chyžici teplem zawlažuge; tam diwoký Kanadan a Eskymok w prudké zimě lowj. Bjdný Pečerak w zemi chudé kožj mořského psa toliko oděný, wytrwá w zimě, kdež u prostřed léta nočnj dobau dwa z plawcůw ewropegských zmrzli.

Člowěk rozličněgšjho pokrmu než wšeliký giný žiwočich požjwati může, a gen tudy možno bylo gemu wšecky stránky země osednauti. Kdyby w Africe polednj, sausedům Hottentotů, nazwaným lesňákům, hadi, kobylky a ginj plazowé zošklivili se, anebo obywatelům končin sewernjch maso mořských potwor, welrybů, psů mořských a rybjho tuku smrad znechutnal, stránky ty swěta pustinau newyhnutedlně by ostaly.

Složenj celého těla, od zwjřecjho rozdjlné, k přjmému geho drženj, k přjmé chůzi, k uwelebenj člowěka ustanoweno a zřjzeno. Opičj a nedwědj chůze k lidskému kráčenj tak málo rownati se může, gako seděnj weweřice ořech lauskagjcj. Ruce člowěka proti nohám krátké a tudy k chůzi neschopné gsau; hlawa, wzadu těžšj, na krátkém krku ležjcj, toliko w přjmé postawě točiti a ohljzeti se může; oči w předu hlawy ležjcj a zwláštnjho swalu zdwihacjho, gako u zwěře, nemagjcj by ani stranau ani k předu, nébrž toliko pod se k zemi hleděly, a t. d.

Tato přjmá postawa člowěka za zpráwce a wládaře giných tworů wzdělala. Odegmi zemi člowěka: gaká pustina! Tu potokowé a řeky aurodná

rolj a kwětné lauky buď pjskem zanesau, buď w močál obrátj, tam hustý lès ragské sády udusj, nebo mechem a wřesem powleče; ljté šelmy rozmnožj se, néyprwé pitomé žiwočichy wyhladj, potom druh druha rozsapage swůg wlastnj rod zahubj. Naproti tomu powaž, co člowěk na zemi spůsobil. Obrátiw weliký djl země w rozkošné zahrady, owocem z celého swěta ge naplnil; moři negednau břehy, řekám toky wykázal, aby w sausedstwj gegich aurodné pole zjskal; wrchy a doly srownal, wyplenil lesy, wysušil močály, a tjm opět powětřj zlahodil, zčistil; wybraw celá pokolenj howad pod ochranu, ge rozmnožil, ljtau zwěř do lesů a pustin zapudiw, neškodnau sobě zdělal; wytasil z hlubiny země kowy, wyhotowil důwtipné nástroge, kterými co zmjněno i wjce dowesti wstawu byl.

Člowěk wzhledem na tělesnau bytnost, gest žiwočich mezi žiwočichy, bezestředně s twory na zemi, středmitedlně s celým swětem wolněgi, těsněgi spogen, aud weškerenstwa, a hlawnj článek nebo střed žiwočichů. Schopnosti těla i duše geho učinily ho wládcem a (kéž to na paměti má!) ochráncem ostatnjch tworů. Aby určenj swému zadosti učiniti mohl, nadán gest mocj rozumu, saudu, swobody, a g. Toto spogenj dwau tak rozdjlných částek (těla a duše) začasté nerownost plodj a nepořádek. Někdy k howadu se snjžj, a mocj duchownjch k záhubě toliko potřebuge; druhdy ale rozwinau se wlastnosti pěkné ducha geho, a on stogj welebně w zápase s tělesnostj, za kteréž pracné a krušné ausilj odplatu on ne zde w pomjgegjcnosti, ale — ginde očekáwá.

Ant. Jungmann.

g. Rozmluwy.

1. *Wgakém gazyku w Čechách psáti náležj?*

Sešed se onehdy se známým přjtelem swým, genž nemalého slowa gak auřadem tak i swau učenostj w zemi došel, domluwil gsem se geho spisowatelstwj, a tudy gakési wlastenské swády, kterauž w rozmlauwánj následugjcjm, nazjwage ho Čechorodem, uwádjm.

Gá. Co gste w krasoplodné Lublansko přesjdlili se, mnoho gsem o Wás slyšel i četl, a nynj gsa ljcem proti ljci i widěti budu.

Čechorod. (důwěrně) J nu činjm což mohu, ač nynj po několiko dnůw k nemilým auřadnjm pracem gsem přikowán; až těch z krku zbudu, opět zasednu k tomu, což utěšeněgšjho gest — totiž k literatuře.

Gá. K literatuře? bohdeyž k wlástenské — našj — tak chudé, pracownjkůw žádné!

Čechorod. K gaké giné? — že pro wlast pracugi, pjši, daufám že i wás tegno nenj.

Gá. Činil bych se newěda — abych ušel sporu, který mezi námi wznikne; ale mnjm že by gste mne dlauho w newědomosti nenechali, pročež ať přjmo řeknu, práce waše negsau w mých očjch tak wlastenecké, gak se wůbec o nich domnjwáte.

Čechorod. (s smjchem) O, wy prožluklý Slowane, wy neustupný Čechu! Gak podiwných byste chtěl ke mně býti prawidel! wězte, že gá pjši německy, mám toho negedny přjčiny, a proto nezasluhugi wašj nade mnau zrady, kterauž mne wlastenectwj a gména Českého odpowjdáte.

Gá. Newjm aby ohrada waše mohla odolati tomu citu, kterýmž má gestota 1) pogata gest, a kteréhož wý dosti čitedlné záwazy w sobě naleznete,

gsa w též zemi, w témž gazyku kogen a odchowán. Wěřte, že srdce mne zaboluge widaucjho we wás muže na tak wznešeném wzdělanosti stupni, tak zběhlého w gazyku swém Čecha, u oltáře cizj modly státi, s obětj, ku kteréž gá, — wlast naše — Čechye neypředněgšj a neyswětěgšj práwo má. Řekněte, kterak lzelo obzornému duchu wašemu po stopě lidj wšednjch tak daleko od prawého cjle zblauditi.

Cechorod. Wšak wás brzy smjřjm a sebe wywedu. — Pjšili německy, pjši o wlasti a pro wlasť. Čtěte toto a budete giného mjněnj „Wer sein Vaterland nicht kennt, der hat keinen Maaßstab für fremde Länder“ Hle to gest mé prawidlo, kterým gsem se hned w uwodu progádřil, to gest můg podnět, kterým buzen gsem, abych žiwoty wlastenských hrdin a topografická djla spisowal, seznamuge wlastence swé s našj wlastj.

Gá. Wytasiw se tauto zbranj, což gste giného učinil, nežli že gste gj chopil za ostřj, mně podaw rukowět swé obrany. Tato průpowěd, kterauž gste si před swé kotce wywěsil, gest wzata, nemeyljmli se, z Göthowých spisů. Snad gste wjce oděw gegj, nežli smysl zamilowal, ginakby sotwa stála na odiwu w čele djla, w němž se práwě proti nj prohřešugete.

Cechorod. Slýchám, že dwěma panům gest těžko slaužiti, gak nesnadno bude slaužiti panům tolika tak rozmanitých smyslůw, a nadánj.

Gá. Záležj na tom kterému gsme přisahali, a se přikázali. — Ale že přjsaha za našjch dnůw přjliš zobecněla, tedy mnozj si gj newšjmagj, a w krátce slaužj proti tomu, gehož wýložky na kabátě nosj. Wy n. p. gste se wlasti co pánu swému připowěděli — ale skutek utek! Pjšjce o wlasten-

ských wěcech cizjm gazykem ukazugete skrze začadčné sklo, gako o poledni slunce, činy předkůw Čechům w německém gazyce nezběhlým, a skrze barewné těm, kdo mu rozumj, na kteréžto činy by oběma prostým okem lépe bylo hleděti. Po tak mnohých smjm i gá twrditi: že gako básnjctwj tak i děgin wýprawa některého národu gediné w geho wlastnjm gazyce sličně, duchogemně a národně může wyslowena býti. — Cožby řekli tomu, genžby wýškuTrosek nebo Weliše japanskými lokty udáwal? nebudeli, skoro tolik gakoby o něch byl mlčel; a budeli kdo japanskau mjru pokládati za českau, zdali w blud a omyl neuběhne. Podobně se i s Wašjm tak nazwaným wlasteneckým djlem w německém oděwu děge, w kterém žřjce, cjtjce, a pronášegjce okem, srdcem a gazykem německým nemůžeme se domysliti té zřetedlnosti pauhočeské, gakowé odkrýti nám slibugete, wše nám zůstane hieroglyfem do české mysli nepřewoditedlným. Českého ducha newyobrazjte leč mluwau českau.

Čechorod. Nemáť přjteli Waše propowěd té wšeobecnosti, ginak bychom Balbjnowy spisy, a giných množstwj w našem i w minulém wěku na swětlo wyšlých, mezi wlastenecké počjsti nesměli, gelikož cizjm gazykem o našj wlasti gednagj.

Gá. Neměnjm swého úsudku ani z ohledu těchto; byť kdokoli z nich láskau k wlasti se honošil, wždy řeknu: že hory nj nepřenesl, o kterau se pokusiti měl. Balbjnowy spisy byli spoluwěkým Čechům to, což gsau Waše nyněgšjm: zpotwořenj obrazowé, w nichž se Čech seznati nemohl — nám wšak potomkům gsau památkau co něgaké zařjcené hradiště, u kteréhož stogjce hlawy si lámáme domýšlowánjm, gakau podobu, wýšku a wnitřek býwalý hrad mjwal: Latinjci psali o Ilyrii, Brita-

nech a Galljch; latinským na wšecko patřjce okem sebe čtli a swé bohy a bohyně u nich nalézali — ne tak upřjmně gako pokládawě wyprawugjce, an Jupiter, Venus, Mars a t. d. se ctj u těchto syrowých národůw, ač těmto cosi takowého na mysl nikdy newzešlo. — Přirownánj wás německy pjšjcjch Čechůw zůstawugi Wašj důwtipnosti.

Čechorod. Zůstawte ge tomu neydůwtipněgšjmu, ono předce někde uwázne. Naši nyněgšj spisowatelé nemohau stjhati se w té slepotě, gsauce a bydljce w tom národě, o kterém gim řeč gest — přitom gest historická sudba na neywyššjm stupni swé dokonalosti.

Gá. S malým rozdjlem gest wše gedno. Teutonowé nemohli swých gmén poznati we spisowateljch latinských, my swých Českých nemůžeme poznati we spisech wašjch teutonských — U wás nénj žádný Hynek, žádný Wogtěch, žádný Wáclaw, to wše béře proměnu, gedno Heinrich, Adalbert, Wenzel znj. To gest tedy celá ta známost, které magj Čechowé od wás kočekáwánj, že gim se nelze dowěděti gmén těch, o kterých gim wyprawugeté. W Pubičce se čte: das 1te Jahr des Richters Croci. — Který Čech se může dosauditi gména zdali Kroc, čili Krok? — bylli guž tehdáž nazwán rychtářem neboli saudcem nebo někým giným. — Pak zdali nehledjte Wy a Wám podobnj páni, kteřj o Čechách německy pjšete, wšecko, cokoli se w němčinu zkrautiti dá, přetlumočiti, wyhýbagjce se ostražitě i každého wlastnjho gména, byť sebe obyčegněgšj bylo, gedno abyste se swé Němkyňce nezošklili. A byť který z wás dosti Čechem byl, aby mjsto Bakofen českého Bakowa nechal, a mjsto Altenburg také někdy Staré Hrady řekl — předce w omámenj strneme, když počne wyprawowati: gaká to

byla Burg, gaký měla Zwinger — kde stál Wartthurm — gak hluboký byl Burgverließ. — Co stěmi zágužnými bylinami na záhoně sewernjm? — Nebo když tam čjsti w Hesp. Er hielt des ergrimmten Zizka hochgeschwungene Keule von seines Freundes Haupte zurück — gaké známosti nabýwá Čech o té zbrogi, kterauž Žižka 2) se rozpřahá? O, pijteli škaredě se mračj w Čechách našjch, co německým gazykem hledjte ge oswěcowati! Newidjteli noci pro gegj temnotu, tedy nastražte ušj swých, a uslyšjte dworné, nedjmli potworné plody z ust i toho neypodlegšjho národu, k němuž genem giskry z Wašj oswjcenosti doletugj, k užásnutj swému. J ten, genž u pluhu zrostl, gest nakažen, bohužel! tauto nowau učenostj, neboť newj z nenáhla ani koně, na němž sedj, a toho, co w ruce držj, pogmenowati — problekuge — Fuksa, braun, látsali a t. d.

Cechorod. Tjm mi nechtěgte wytýkati, an tato wrstwa lidj k giné úprawě přjslušj, než, aby mně připisowáno býti mohlo; pakli u těch něco zaškaudlo — toho kažte školám pokánj, aby sedláka wzdělaněgšjho swětu podáwaly.

Ga. Dřjwe wám nežli školám, kdo pro školy psáwáte; čili od škol wjce žádati budeme nežli od wás, kteřj pokrm pro ně připrawugete; čili magj něco lepšjho od sebe wydati, nežli přigaly? Mluwte s mistry těchto škol o prüfungu německy, a oni o prüfungu budau se swau mládežj howořiti česky. Nic nenj směněgšjho, gako tak ubohého kantora widěti mezi žáky swými, an se potj, newěda kterak promluwiti k nim, newěda kromě metly, kterau w ruce držj, a od normálky arci nepřigal, z mjsta ničeho po česku nazwati. — Dnes se bude čjsti Fleißkatalog, zegtra máte rekracj, — na foršriftě pište Cancelleyschrift — koho zawolám ať se

ozwe hier! a t. d. O, hanba národu tak hluboko kleslému! —, lépe snad by bylo w také škole ani nepobýti — ale i ten, genž od prsu swé matky k biči se dostane, nemjwá lepšjho zwěden), nebo Pan Pogezdný, u něhož robotuge, brzo ho odnaučj kygem a holj, co sebau od swé matky byl přinesl, a to proto, že i on k wašj učenosti časem prostředečně nebo bezprostředečně přiwánj.

Cechorod. Stranně — stranně saudjte brachu! Dowěřugi se, že nenj wšecko na prosto galowé, což pjši; geli gaká cena do toho, na zmar gistě nepřigde. Mám za to, že mogi čtenáři mi porozumj — a na tom dosti.

Ga. Pište latinsky, pište francauzsky, wzdy Wám někdo z nás porozumj.

Cechorod. Držjm se wětšjho počtu.

Ga. Wětšjho počtu držjteli se, tedy Wám dlužno psáti po česku. Dowěřugeteli se Čechům, že německy rozumj, dowěřte se i Němci w Čechách bydljcjmu, že porozumj i po česku, pakli tjm gest, za kterého se wydáwá, totiž: širokosahlým wšewědem. Znage nám wykládati tisjc mil wzdálený gazyk Peršanůw, bude naděgně wěděti i co sedlák mluwj, gehož chlebem žige a tyge.

Cechorod. Přegte pak i giným, co sám sobě přegete. Umjmeli co, tedy gsme se tomu genom w německých školách naučili, a w německých knihách dočtli. —

Ga. Gest prawda, mnoho děkugi tomu nečeskému wychowánj, ne pak wšecko. Pamatugeteli se, Mameluci w Egiptě gsau prý poturčenj křesťané, kteřj z Cirkasie kaupeni nebo mocně uneseni, se odcizugj swého náboženstwj, swého gazyka a t. d. My gsauce tito Mameluci, wlasti swé odcizeni, newjm wděčnostjli k tomu wychowánj:

čili oškliwostj sami nad sebau nad swým potwořenjm se rozrazjme?

Cechorod. Dle toho ale nebyl by staw náš tak bjdný, gak sobě nařjkáté — z Mameluků býwagj woleni Begowé, a z nás cosi podobného; néboť poněměenj i nás k důstogenstwu powyšuge.

Gá. Mezi nedůstognými špatného gest důstogenstwa, a powýšenost nad opowrženými gest powýšenost nehrubá, za kterauž, kdyby studu w mnohém bylo, by se wjce hanbiti nežli hrditi měl:

Cechorod. Gá aspoň si to za nemalau přednost kladu, že němčiny mocen gsem, a tak mocen, až i w gazyce tom psáti a swětu ukázati mohu, což Čechowé byli, což Čechowé gsau. Kdo se tak gako gá k oslawenj swé wlasti přičiňuge, ten gest gj požitečný; a gá, wzdálen chlauby, honositi se smjm, že gsem guž negednoho slowútného Čecha cenu odslonil, a w chrám wěčné památky uwedl.

Gá. Monstrum per excessum! Waše šestiprstá přednost snad wjce k záwadě nežli k wýhodnosti slaužj. Skládeyte si libozwučné kusy, waši kraganowé gich sobě zahráti nemohau, kteřj, nuzně podařeni gsauce, genom pěti prstůw u každé ruky magj. — Pakli byste ale tu utěšenau hřiwnu německé gazyčnosti zakopati nerodil, a wzdy na wzor opici, i když diwáci se rozešli, swé kotrmelce metal, tedy byste se a Wám podobni swým kraganům něgakž wyhraditi měli, aspoň tak gako onen wogák, genž z wogny domů swému zpráwci psal: Verzeihen Herr Dilector, daß ich thu schreiben deutsch — ich bin die böhmische vergessen und schunt wie!! Co se ale domnjwáte o té oslawě, která z Wašeho péra plyne na Čechy, tedy nemohu než i tuto Wám odegjti potěchu, a Wám laupežnjkůw našj národnj

cti spjlati, nemagjce na tom dosti, že uměnj swé do ciziny zanášjte, kdež pro hognost domácjho zbožj, w kautech zametené práchniwj, alebrž i gména zaslaužilých kraganůw nám ukrádáte.

Čechorod. Dokažte prosjm, když winjte!

Gá. Wy sice na tu žlautenici nestůněte, gako mnozj, abyste ustawičně twrdili: snjh gest žlutý, mléko gest žluté — gako Waši wrstewnjci činjwagj, ustawičně w ustech nosjce: wir Deutschen, wir redlichen Deutschen! ač tomu nenj deset let, co česky zapomenuli; ale předce wedlé nich a mezi njmi stoge za gedno budete s njmi se pokládati, a k témuž wyznánj se táhati, sewšjm i s Wašjmi hrdinami, třeba se leckdysi osmělil řjci: wir Böhmen; wir glücklichen oder unglücklichen Böhmen; předce Wás proto od sebe neodwrhnau, a rowno gim bude, gako byste řekli, wir Schwaben, nebo, wir Sachsen, wzdy byste k Němcům přináleželi. — Usmjwáte se gako byste pochybowali, že se Němci kdy tak křiwého úsudku dopauštěgj.

Čechorod. Skoro mi gest do smjchu. — W učené německé řjši nenaděgte se tak hrubého prohřešku, neočekáweyte, žeby Němci tak bljzcj sausedé nás, neznali což gsme — nebo byli.

Gá. Widjm se nucena abych Wás wyrazil z bezpečnosti Wašj, tedy wezměte k ruce slowútného Němce Pölitze (die allgemeine Weltgeschichte) a užáseyte se w nj těchto slow: Freue dich deutscher Jüngling, daß Huß auch ein Deutscher war. — Guž se tedy wjce Husem nechlubme, že byl našjm kraganem — Němci ho magj co laupež wámi gim odprodanau. Nic tu neprospěla bljzká sausednost ni zběhlost a učenost toho na slowa wzatého Němce atodslepenj — Hus gest geho wlastenec, pošeltě z

Čech, genž plnými usty Němci býti se hlásagj — gaký tedy diw!!

Cechorod. To nic giného nedokazuge, leč že i ten neyzběhlegšj časem zblauditi může.

Gá. Bludu nenj bez mámenj! — Wy mámjte, on blaudj — aspoň byste měli wytrhnauti geg z bludu a řjci: ne tak Pane! Hus náležj Čechům! pro swé ginochy Němce giného si za obraz oberte. Gistě zpurně by se obrátil k wám wece: Potworný Chameleone! co ti napadá, že se mne chceš teprwé dnes se swými předky ciziti, nepřál gsem ti tak dlauho mjsta wedlé swého boku, když mým gazykem mluwě gsi se hlásil k mému národu; proč nedostáwáš w slowech swých, která gsi gindy mluwjwal! Ach milý Pane bylo by Wám pokorně a stydliwě odprošowati geg: Odpusťte, dnes poprwé s rozumem mluwjm; gindy gsem gako Gressetůw papaušek nemluwil, leč čeho od Wás slyše.

Čechorod. Přjteli, Wy kyseljte a hořknete; gest toho snad i giná přjčina, že nás ginozemci za swé wlastence pokládagj; na mne ale té winy nepohledáweyte, widauc že i gá někdy česky pjši, a tudy podobné pány z bludu wywodjm.

Gá. Ano pjšete česky, ale toliko pro sedláky, gako Karel V. německy toliko k swému koni promlauwal.

Cechorod. Z ticha — tuto Wrchnj náš!

W tom dwéře se otewřely a „Guten Abend meine Herren" zawzněło w ušjch našich.

Ant. Mareck.

---

1) gestota, gestost, = bytnost, Wesen. 2) Gména Žižky a mnohých giných ani psáti nemohau němci, pjšjce Zizka (t. Cicka) Schischka, Zischka a ginak zpotwořeně.

2. *Alexander, Hannibal, Scipio, a Minos.*

(Z Lukiana Samosatenského.)

Alex. Mně náležj přednost, Afrikáne! neb gsem tebe lepšj.

Han. Nikoli, mně přjslušj.

Alex. Ať nás Minos rozsaudj.

Min. Kdo gste?

Alex. Tento gest Hannibal Kartaginenský, gá pak Alexander Filipowic.

Min. U Peruna, gistě oba znamenitj! oč se mnědle bádáte?

Alex. O přednost: On tomu chce, že byl wýborněgšjm wůdcem; gá ale prawjm, že gsem, gakž to wěškerému swětu známo, netoliko geho, něbrž i wšecky, kteřj předemnau žiwi byli, přewýšil uměnjm wogenským.

Min. Předneste tedy geden po druhém swau wěc. Ty, Afrikáne, začni!

Han. Nynj mi to přispjwá, Minose! že gsem se řecky naučil, poněwadž mu ani w tom neoddám. Dle mého mjněnj zasluhugj onino neywětšj chwálu, kteřj ničjmž z počátku nebywše, sami swým přičiněnjm k welikému moci stupni wynikli, k zemskému řjzenj za dospělé gsauce uznáni. Gá se skrowným počtem bogownjkůw přišed do Hispanie, ze začátku slauže pod bratrem, k neywětšjmu wogenskému důstogenstwj gsem byl powýšen, za neyschopněgšjho gsa sauzen. Na to gsem Keltiberii wybogowal, Gally západnj přemohl, weliké hory, gež Po proteká, přešel, a wšecko w zmar uwedl, rozbořil množstwj měst, podmanil rowiny Jtalské, až do předměstj Řjmských se dostana; za den gsem tolik nepřátel (u Kany) pobil, že gsem gegich prsteny na mjry měřil, a w řekách z mrtwin mosty

si dělal. A to wše gsem wywedl, negsa Ammonowic gmenowán, aniž bohem býti chtěge, aniž syny matčiny bágege, nébrž člowěkem se býti wyznáwage, wůdcům neymaudřegšjm byl gsem přirownán, i nad wogáky neybogowněgšjmi gsem swjtězil; nikoli Medy aneb Armeny přemáhage, kteřjž utjkagj, dřjwe než ge nepřjtel honj, wjtězstwj zanecháwagjce i hned každému, kdož gen s nimi se o boge pokusj. Alexander po otci králowstwj ugaw, zwětšil ge a mnohonásobně rozšjřil, mage štěstj sobě přjzniwé: gak mile ale u Jssu a Arbely nad nešťastným Dariem swjtěziw wlastenské mrawy si zoškliwil, božské pocty žádage medské zženilé žiwobytj si oblјbil, a wlastnj swé ruce u prostřed hodů krwj swých přátel zprznil, aneb ge do želez wrci, a odprawiti kázal. Gá gsem ale náležitě wlast zprawowal; a když mne domů powolala pro weliké lodstwo, kterým nepřátelé do Afriky wrazili, chutně gsem poslechl, a sprostý žiwot wedl; pak byw odsauzen, swůg osud gsem s mjrnostj snášel. A to gsem wykonal gakožto barbar, negsa po řecku wychowán, aniž se Homerowým zpěwům, gako tento, uče, aneb od Aristotela mudrce gsa weden, nébrž přirozené schopnosti dobře užjwage. Z těch přjčin, prawjm, gsem lepšj než Alexander. Gestli ale on krásněgšj gest proto, že korunau má hlawu ozdobenu, ať se mu Macedonštj klanj; proto se ale nikoli nemůže wynášeti nad wůdce udatného a hrdinského, kterýž se wjce důmyslnau maudrostj, nežli pauhým honosj štěstjm.

Min. Tenť zagisté řečj zmužilau zastáwal sebe, kteréžbych se od Afrikána nebyl nadál. Ty, Alexandře, co na to odpowjš?

Alex. Neměl bych, Minose! člowěku tak ošemetnému ani odpowědjti; dosti snad powěstj zwě-

děls, gakým gsem gá králem, on pak gakým laupežnjkem byl: uwaž ale, máloli gsem geg předčil, kterýž gsem geště mladý k wládě přikročiw, králowstwj zbauřené zprawowal, wrahy swého otce potrestal, wywrátiw město Thebe Řekům strachu nahnal, pak za wéwodu od nich wywolen, gsa za nehodné gsem pokládal, abych se s Macedonským po otci pozůstalým wládařstwjm spokogil: nébrž weškeren myslj obsáhna swět, nemohl gsem snésti, abych nade wšemi nepanowal. Skrowné wogsko sebraw do Asie gsem wtrhl, u Graniku w znamenité bitwě welikého došel wjtězstwj, na to Lydie se zmocniw, Jonii i Frygii a zkrátka wšecko napořád podmaniw až k Jssu gsem přitáhl, kdež mne Darius s nesčjslným wálečnjkůw množstwjm očekáwal. Nenj wás, Minose! tegno, mnoholi gsem wám w ten gediný den nebožtjků sem zaslal: přjwoznjk aspoň gistj, že mu lodka tenkráte nestačila, nébrž že mnohé z nich po pramenech převážel. O takowé wěci gsem usilowal, wšeho nebezpečenstwj se opowáže, a za čest pokládage, raněnu býti. Abych ti pak přjběhů w Tyru a Arbele stalých newyprawowal, až k Jndianům gsem přitáhl, Okeanem králowstwj swé obmezil, slony gich zagal, Pora podmanil, i nad Skythy, udatnými a znamenitými gezdci, přešed Don, welikau zjskal gsem bitwu: přátelům gsem dobře činil, toliko nad nepřátely se mstě. Zdálli gsem se lidem bohem býti, musj se gim prominauti, pro množstwj mých hrdinských činů toho domněnj gsaucjm. Posléz gako král gsem umřel, ten ale gako wypowězenec u Parusia Bithynského smrtj sešel neypodwodněgšjho a neyukrutněgšjho člowěka hodnau. Gakými prostředky w Jtalii swjtězil, pomjgjm mlčenjm, gistě ne udatnostj, nébrž podwodem, newěr-

nostj a auskoky, neb řádných bitew a šjrého pole se warowal. Wyteykage mi rozmařilost zapomněl tušjm, gak se w Kapui zachowal, rozkoše se přjdržege a wálky dobré přjležitosti w kwasech zmaře. Kdybych gá dobytjm západnjch zemj opowrhůge k wýchodu zbraně swé nebyl obrátil, cožbych byl welikého dokázal, kdybych byl Jtalie bez krwe prolitj se zmocnil, a wšecky národy až ke Kadisu přemohl? Ale tyto kraginy nezdály se mi býti wálečnj hodné, ležto giž strachy ghu se podrobily, a samowládci kořily. Giž gsem domluwil, Minose! nynj suď; neb toto, mnohé giné wěci opomina, gest postačitedlné.

Scipio. Nikoli dřjwe, než až i mne wyslyšjš.

Min. Kdož gsi ty roztomilý! i gaký kragan, že se w při tuto pleteš?

Scip. Jtalský wůdce, Scipio, kterýž gsem nad Karthaginenskými a Afrikány welikých wjtězstwj dobyl.

Min. Co mnedle i ty předneseš?

Scip. Že se nad Alexandra newynášjm, ale Hannibala předcházjm, an gsem ho přemoženého záhnal, a k hanebnému utjkánj donutil. Gaká gest to tedy nestydatost, že se tento s Alexandrem o přednost hádá, gemuž bych se ani gá Scipio, geho podmanitel, rownati nepokusil.

Min. U Peruna! slušně rozpráwjš, Scipio! pročež přednj můg mjsto Alexander; ty buď hned po něm: třetj pak Hannibal, neboť i on k zawrženj nenj.

J. Lib. Ziegler.

h. *Modlitba wečernj.*

Ach což gest wezdegšj žiwot, Pane Bože můg! Dnešnj den nedáwničko teď nastáwal nám, a gako

budaucjho něco začjnali gsme geg, a hle giž zmizel! Kam se poděl dne tohoto čas ten, kterýž se ukázal byl a minul, a na wěky se newrátj wjce? Když gsme přjtomný měli, zdálo se wzdy cosi dlauhost něgakau magjc, počjtali gsme w něm hodiny, čtwrti, minuty; a hle giž wšecko zaletělo, tak gako gedinké okamženj. Bychom i stjhati chtěli, a znowu toho, což pominulo, hledati, pro neproměnitedlnost řádu twého w swětě nelze. A takť gest způsob našeho na swětě žiwota: dokudž nám přjtomen gest, počjtáme hodiny, dny, měsjce, léta, a zdá se nám dlauhého cosi; ale gakž to pomine, méně nežli okamženj gedno zdáti se bude; a přegda gednau, newrátj se na wěky wěků. Dejž milý Pane Bože, ať umjme počjtati kratičké dny naše na swětě, a maudře sobě počjnáme, widauce, an tu mjsta k přebýwánj nenj: časowé sami kroku r) wěčnosti ustawičně nás podáwagj. Čjm gsem se prohřešil dnes, Pane Bože můg, uweď to prosjm w zapomenutj wěčné, ať to mně ani tobě na wěky na pamět nepřicházj. A když wečer žiwota mého přigde, zamlauwám sobě, Pane Bože můg, u tebe skrýši, w njžbych až do weselého z mrtwých wstánj bezpečně odpočinauti mohl. A potom w sláwu přigmeš mne. Tobě sláwa, chwála, čest, a ncyhlubšj poklona. Amen.

J. Amos Komenský.
(Cwičenj se w pobožnosti.)

r) terminu.

C. Řeči.

α. duchownj.

1. O nowém létu.

Wydey počet z wládařstwj swého, neb giž nebudeš moci wládnauti. Luk. 16.

Giž opět stogjme na rozcestj celého roku, welikau částku swého žiwota nechawše za sebau. Krokem hodin a dnů dospěli gsme k tomu chlumu, s něhož se nám i k cestě uražené i k cestě nastáwagjcj, k té neznámé kragině průhled otwjrá. J to co widjme za sebau, i to co stogj před námi, gest důstogno přemýšlowánj našeho. Rok celý, částka weliká žiwota našeho z nesčjslných dob a hodin záležegjcj, se wšjm tjm co gsme zkusili, ztrpěli, zjskali neb obmeškali, uplynulo tjm wěky chwátjcjm praudem w moře wěčné pominulosti. Gako střela běžela s námi toho rychlého času loď, i za našeho bděnj i za našeho snu, buď o prácí a skutcjch chwalitebných, buď o zahálce a zábawách duši hyzdjcjch; ničjm gj obmeškati, ničjm zastawiti nelzelo. Čas gednoho roku opět gako pták z ruky našj se wyrwal, byl našjm gměnjm, a giž nenj. Mnohý z nás nezamřelé gizwité rány, kterýmiž ho strastný osud ubjgel, přes meze starého přenesl roku, mnohý gsa ukoneyšen potěchami žiwota, gedwa wěřj, že giž opět o geden rok staršj gest. Nesšegnčli gsme byli poděleni tjm, co smrtedlnjci štěstjm neb neštěstjm nazjwagj, aspoň stegně přjhodnost se udáwala k dobrému, Měra, kterauž gsme swůg osud snášeli a přjležitosti k dobrému užjwa-

li, měřj zisk neb ztrátu minulého léta. Člowěk gako kupec z Ofjra připutowawšj domů, zasedá k aučtům, aby zwěděl, o gakém prospěchu po swětě pracowal, wážj nábytek a poklady, které newetšegj a molem a rzj nehynau; a to gest ten aučet, kterým se zaměstnati nám zwláště w dnešnj chwjli slušj. Wšak přitom gedno nezůstaňme státi, tjm by gen od poly práce naše dospěla; nébrž tjm pohledem, kterýmž gsme obezřeli minulé swé dny, obzjreyme i budaucj. Mezi tjm což bylo, a mezi tjm co bude, mezi tjm co gsme zkusili, a tjm co napotom nám zkusiti, gest uprostraněno krátké mžiknutj, kteréž přjtomnostj zoweme, gakési uzjcké pomezj pogednau překročitedlné. Přjtomnosti nelze pogměti tak dlauho co gi wyřkneme; gedwa gj užjwati hodláme, giž gsme gj pozbyli, ach! na wěky pozbyli. Budaucnost gest zásoba, z kteréž přjtomné hodiny a doby nám plynau; přjštj čas musjme znáti, chcemeli přjtomného dobře užiti. A odkud přigde nám tato známost? kdo nám powj o dnů budaucjch podobě, kdo nám o ně poradj? — Minulé dny ať gsau našjm prawidlem a rádcem, zkušenost buď našjm průwodčjm. Ona nám zgewj, co od budaucjch dnů k očekáwánj; ona nám na ruku dá, gakého třeba s časem nakládánj. Aučet tedy položený z minulého roku dá nám wýstrahu k nastáwagjcjmu. K oběma těmto stranám mégme dnešnjho dne zřenj swé.

Přemjtámeli minulé dny na mysli, dwau wěcj tjž nebo lehkost na wáhu nám přigde, totiž: což nám od newidomého dárce za úděl poskytnuto, a co námi šlechetně čili mrzce konáno bylo. Ač lehkomyslný zneważiw si darůw božjch, těch zástaw prozřetedlné lásky k pokutě swé zlaupený, a bláha zbawený o chudobě a nuznosti stogj, čjm se

honositi nemage; ač nespokogenec skaupostj Boha štědrého winj, a zpurný swěta hromce drzjm čelem proti nebi reptá, že neobmezené žádosti sytost darůw, mocj a zbožj nepřišla; tedy aspoň nám, gsmeli powážliwj, wděčnj a dobromyslnj, z paměti newyšlo, kterak nezčjslné množstwj dobrodinj, darůw a radostj tjmto minulým rokem na nás milostiwě bylo wylito, a nad zásluhu a hodnost Bohem otcowsky gsme byli obmýšleni. Den i noc, gew i sen gsau swědkowé hlasnj geho prozřetedlnosti nad námi: geho wzduchem gsem dýchal, geho paprskem se hřál, geho mocj žil, geho dobrotau se radowal. Byloť snad mnoho dob, kdež gsem darůw geho hoden nebýwal, ale doby nebylo, kdež bych darůw nepřigjmal. Když gsem lačněl, geho mne sytila krmě, když gsem žjznil, geho mne občerstwowal pramen. Nohy mne nesly k pahorům, dolům na rozkaz geho, ruce mně posluhowaly od něho nagaty k službě mé. Radost wstaupila na srdce mé, an práce se má dařila, an rozum můg se bohatil, a zkušenost má šjřila. Přjtel stál k boku mému, a naděge w nesnázjch zachucowala k wytrwánj. O, gak mnohé gsem zakaušel zwůle we dnech kwetaucjho gara, plodného léta, štědrého podzimu, zimnjho času, když bjlým rauchem sněhu luh i les se odjwal! Tys o Bože tuto půgčku poskytowal, náhrady ode mne nechtě; tys zdrawjm i žiwotem, potrawau i oděwem, pohodljm i potřebau dařil, newida při mně wděčnosti; tys mne štjtem swé ochrany hágil, od pohromy a nebezpečenstwj, wěda že wůli twé gsem často odbogowal. Tys o Bože slowy syna swého k srdci mému mluwil k swaté mne nabjzege cnosti; tys radau mého swědomj mne w dobrau cestu uwáděl; tys w nowozákonných úmluwách swau milostj se zawdáwal, žehnaw útěchau

modlitbu mau, a každý dobrý skutek mûg; O gak newděčný, necitedlný bych byl, kdybych na wšem tom laskawého mého otce nepoznal, a si ho newšjmal.

Bûh byl w minulém roku dobrý dárce, bylli pak gsem toho přigjmatel dobrý? Zdaliž bera z ruky gsem dobrodince swého pomněl, a wesele se, cjtil, komu poddán gsem? Byloli dobrodinj prokázané mně wnadau k poslušenstwj, k tichým mrawûm, čili k rozmaru a zpurnosti; k pilněgšjmuli hleděnj powinnostj mých, čili k gegich obmeškánj. Běda mně! pakli gsem se Boha tjm wjce cizil, čjm wjce on mne láskau k sobě nakloňowal, snad strastj hodněgšj byl, nežli důkazůw geho milosti!

Ano strastem snad gsem z cela neušel; neboť člowěku w nádobě křehké bydljcjmu nelze wywarowati wšem nehodám; a měg on gakkoli žiwot blažený, předce někdy trnem žalosti se ubodne. — Aby smjch mohl mjti, slze gsau mu dány, a každá swětlá gasnost má swûg stjn. Časem dlauho slunce stálého štěstj nad námi swjtj neukryté mrakem, tak že o lopotách newjme; ale druhdy rána za ranau nás ubigj, nehoda za nehodau se walj tak, že se zlým se potkawše bogjme se horšjho; protož nahlédnauti slušj do minulého roku na dny nawštjwenj našeho, a tázati se: Bylyli strasti, které nás kormautily, uhoněné wýstupky a prowiněnjm našjm, neboli toliko zkaušenj trpká kromě winy od Boha seslaná; bylyli pokutau a trestem, gjmiž otec zproneweřilost synûw swých kárá, čili protiwenstwj, kterým Bûh před aupadem wystřáhá sprawedliwých; bylyli neduhowé těla, nebo trápenj ducha; zdali záležely w ztrátě gměnj, neboli w ztrátě sjly tělesné, w poruše našeho zdrawj, čili w poškwrně našeho gména a dobré powěsti? Odkud preyštila se

bolest má, zdali z tegných wředů zlého swědomj, čili z usilowánj zmařeného o wěci důstogné; z odchoduli mých přjbuzných a k hrobu doprowozených, čili z klopotných wášnj, gjmž powoliti nelzelo?

Nuže! kterak gsme snášeli to co nás trápilo, bolelo, neb co gsme ztratili? S podrobenjmli se wůli Božj, čili reptawě a odbogně? S odwahauli muže, kterýž, wědom gsa swého důstogenstwj, sebau wládne, a břemeno wedra i dne nese, čili s chaulostiwostj djtěte, kteréž omráčeno slabau ranau, pod břemenem klesá? Ztrpěliwostjli křesťana, genž káragjcj ruku swého Boha celuge, wěda, že gest milowán njm, protože ho strastmi nawštěwuge; čili urputnau hrdostj newěřjcjho bezbožnjka, genž kázni negwyššjho se zpjnage, bezpráwjm a křiwdau osudnau zpráwu maudrau božj nařjká? S naděgjli Pawlowau, kteráž ochotně sebe nasazuge, wědauc, že budaucj oslawa daleko zdeyšj trápenj předčj, čili s báznj nemaudrého, genž tuto zem za swau gedinau wlast pokládá? Snášelli gsem swé strasti se ziskem čili o swé ugmě; s ozdobenjmli swého ducha, čili s pohoršenjm geho? Byllí gsem strasmi oblomowán čili zatwrzowán? bylli gsem k milowánj Boha a bljžnjho roznjcen, čili k nim gsem chladl w lásce swé? Zdaliž rozmáhaly mau chuť k rozgjmánj wěcj wěčnosti se týkagjcjch, zdali njmi rostlo mé zaljbenj w poctě a službě Božj, w modlitbě, a w tom, což Bohem mi uloženo na swětě? Zdaliž w té škole mého utrpenj gsem se stal maudřegšjm, lepšjm, a swětěgšjm? Mohuli s potěchau a poklidnostj ducha wzpomjnati sobě minulá sauženj, čili toliko se studem, a ošklíwostj nad swým počjnánjm?

Prohlédage však k činům minulého roku, naleznu některé, kteřj mi náleželi, a to dá přjčinu

skaumati mé ctnosti, a některé, kteřj proti powolánj mému čelili, a to dá přjčinu tázati se na mé wady. Křesťane! tjm gménem tě zwu, aby ti gednjm krátem na paměť wzešlo, co gsi minulého roku Bohu, bljžnjm, a sobě powinen byl. Weliký byl to aukol negednoho djla, negednoho úsilj; bylo to namáhánj ducha i těla, snažné wynaloženj i zapjránj sebe; byl to bog se žádostmi přes meze zákona se šinaucjmi po wěcech hany a trestu hodných; bylo to také skrocowánj prchlého hněwu, mstiwé náhlosti, když tě uraženo, hryzaucj záwisti, když cizj štěstj tebe přewahowalo. Zaswěcens byl ctnosti, kde gsau plodowé gegj, kde gest neúhonnost twých mrawů, čistota twého srdce? Gak welice gsi prospěl na cestě gegj; oč k cjli dokonalosti swé gsi se přibljžil? zdaliž si libugeš gho Gežjšowo, čili ho též e neseš rainenem nezwyklým. Snadněgili ti konati powinnosti čili teskněgi? Zdaliž přikázaw se Bohu obcowals w geho poslušenstwj a swého rozumu, čili mrzce wězjš we službě tělesnosti? Kochášli se w tom, w čem Bůh zaljbenj má, i angelé se weselj, čili tě posedla rozkoš auhonná, neostogná před saudem twého swědomj, a Boha wšewědaucjho? Bogowalli gsi wěrně proti nepřátelům swé duše, až do dobytj swého wjtězstwj? Bylali která chwjle znamenána skutkem šlechetným, tebe důstogným, při němž oswědčeno, že člowěkem a křesťanem gsi; při němž sebe nepamatowaw ginému gsi slaužil, duši swau pokládage, abys duši nalezl; kterýž by i nynj tě gestě těšil a sladkým owocem spokognosti oblažowal? Čili přjčinu máš zplakati nad počtem swého prowiněnj, nad swau neustawičnostj, nad častým pádem, sedmero za dne klesnutj přewyšugjcjm? nad opuštěnjm cesty k žiwotu wěčnému wedaucj? Snad

co neútrpný Lewita spatřiw rány bljžnjho gsi ho pominul; snad štjra nešlechetné rady gsi hodil za ňadra geho tehdá, když wězel na rozpaku mezi zlým a dobrým. Snad gsi zlým přjkladem z cesty dobré odlužowal, snad wšetečnau řečj kaukol záhubných prawidel w mysl geho trausil. Snad bohaprázdným úsměchem ze studu a pobožnosti ho laupil?

Byl gsi schopen prawdy a maudrosti: kdež gest oswjcenost twá? kterého uměnj nábytek gest náhradau za twůg ztracený čas? ty drahé nenawratitedlné doby žiwota? Synem byl gsi wlasti; odchowán w gegjm lůně, kogen a hágen od nj: kde gest twá oběť, která na gegjm oltáři welikomyslně kladena býti měla? Co gsi podnikl pro staw swůg, pro ty genž twému srdci gsau neypřjbuzněgšj? — Pracuge pracowallis pro zisk časných wěcj, čili z poslušenstwj Bohu a pro zásluhu neporušitedlnau? bezděkyli, čili z dobré wůle swé; chtě neb nechtě, bedliwěli čili o nedbě? S křesťanskauli swědomitostj, čili s lichewnau a predegnau dušj? — Snad řekne swědomj twé, že na ctnosti twé weliký schodek byl, a nedostatkowé; že gednak hluchý ke wnuknutj dobrému prostopášně gsi gednal, gak náklonnostem twým se widělo a ljbilo, gednak wunáhlenj bez dotazu a rady swého dobrého zákona, swé dobré strany, genž tělu na odpor stogj, gednak s rozmyslem chwátal gsi w nebezpečenstwj, aby w něm zahynul. Gednak pokušenjm gsa lákán a wáben, gednak kromě nástrah a autoku hřjchu za laupež a za kořist se dáwage. Snad neposwátná tě posedáwala žádost, a při tobě neymenšj snahy nebylo, aby z poroby tak mrzkého otrectwj gsi wywázl? Snad neužitečně gsi promařil swé chwjle, a geště posud tě nepogala žalost a pykánj? Sty-

dě se lidj přestal gsi se styděti Boha, a hleděoběliti a ospraweDlniti chyby swé, přestal gsi ušj nastrahowati k hlasu swědomj swého, kteréž tě odsuzowalo, a bálo se saudce wěčného?

Tak tedy wypadá aučet náš z roku minulého. Byť gakkoli byl kdo šťastný, šťastnj gsme nebyli wšickni: gedni we zdrawj a sjle se dochowali, druzj i smrtj sešlj hrobem od nás se odlaučili. Z toho gest patrná negistota dnů našich, a pohleděwše na swé konánj, kteréž buď šlechetné, a nám ke cti bylo, buď hanné, žel a ljtost budjcj: nemůžeme zapřjti, že dnowé naši byli důležiti a drazi. Pročež tjmto dwogjm poraučenjm naměřme zřenj swé k roku nastáwagjcjmu.

Ano negistota našich budaucjch dnů gest zřegmá, a ubrániti se gj nikoli nelze. Blazjli dnowé, čili dnowé zlj, o kterých řekneme, že se nám neljbj, připadnau nám za podjl, skryto gest před námi; kdy a kterau chwjlj z toho pozemského údolj wykročjme, nepowědomo nám. Zdráw gsem nynj, a sjla má neustáwá násiljm a pracj wšelikau, wšak ocelowá nenj; malý neduh může se rozgitřiti, a na lože mne poraziti. Nepatrný auraz může rozbiti sjlu kostj mých, na které gsem se důwěrně zpodpjral. Mé tělo gest křehká nádoba, gežto délkau sama od sebe se poláme a potře, byť gakkoli chráněna a tužena býwala; nikdo mne ugistiti nemůže, že snad w krátce bolestj nezakusjm a skljčený njmi úpěti nebudu. A což djme o gměnj našem a nábytku, o té půgčce krátkého trwánj, na kteréž genom ten přjlišně spoléhá, kdo newj, že nenj lodi ani tak pewné, ani tak nákladné, která by we wlnobytj mořském utonauti nemohla. Což djme o swé cti a wážnosti, té sladké krmi, kteráž cizj rukau po částce k okusenj dáwaná od

ust se nám trhá, když gsme se toho snad neyméně nadáli, a po nj snad neywjce lačněli. Což o přátelјch a dobroděgjch, těch podporách negistých, na kteréž hrady swé stawjme, newědauce, že gsme omylně den gegich smrti w počet dnů žiwota přičjsili, a náklonnost gegich k nám tak stálau gako naděgi swau k nim položili. Ach prchli, neustawičné gest wše to, což swého zde na swětě gmenowati gsme uwykli, wše negisto w budaucnosti. Možná, že los od Boha se nám dle žádosti wykáže; možná, že ho protiwenstwjm nazwemę. Snad úmyslowé naši a předsewzetj šťastným prospěchem se zasnaubj; možná, že nepřestupitedlné hradby a překážky marnost úsilj našeho dagj nám zkusiti; možná, že w lůně swého štěstj o dobrém zdrawj, přjzni lidské, nábytku, hognosti, w společnosti drahých srdcj budeme sobě howěti; možná, že w bjdu uwrženi gsauce, psotně proti chudobě a nedostatku budeme zápasiti, snad churawým tělem se wlekauce, náhodau nebo smrtj od přátel gsauce opuštěni; možná, že tichý pokog w zemi oráče při pluhu, řemeslnjka w djlně, žáka we škole nechá; možná, že wálka wypukne, a zhaubnau zbranj kraginy naše ohromj a poplenj. Tato negistota našeho osudu dáwá nám tuto wýstrahu, a přimlauwá nám: Šetři swého zdrawj, sjly těla a mocnosti ducha, k dobrému gi wynaklädage; neboť newjš, dlauholi zdrawé audy podržjš, brzoli sjla twá klesne. Měg hřiwnu swého nábytku k wytěženj dobrého zisku obrácenau, swětu, wlasti prospjwage, newěda kdy wládařstwj bude odgato od tebe. Nepýchey nad hognostj swého zbožj, swé sjly, swé krásy. Slunce, které tobě swjtj, náhle se ukryge, a neygasněgšj den může se zasmušiti. Wěz, že štěstj k wyniknutj gest kluzké, a nezau-

fey w nauzi; onať obkročena gest duhau naděge; gedno i druhé se končj gistau smrtj, ač chwjle gegj negista gest.

Kdy a kde smrti w náručj padneme, gest tagno před námi. Že gsme w minulém létě přimjšeni nebyli k těm, genž pomezj časného žiwota překročili, neuchránila nás ani statnost naše, ani wěk; neboť statněgšj nad nás w sjle a moci tmawau smrti nastaupili cestu, a mladjkowé narozenj pozdněgšjho skončili giž dráhu swau. Tak gakož nenj obraný proti smrti, tak také nenj gistoty před nj. Kdo nám gistiti může rukogemstwjm neb zápisem, že budaucj přečkáme rok, že mnohých dožigeme dnů, že w náhle, w brzce, za měsjc, za den, neb za hodinu udeřj chwjle wykročenj našeho. Snad slunce žiwota giž k západu se chýlj, an mnjme, že teprw na wzchodu neb na polednj stogj; snad wjce takowých částek, gako byl minulý rok, k swému stářj přidáme, snad toliko gediný, snad několiko týdnů. — Bůh wj; my newjme. Kolikráte ulehneme a wstaneme, až ulehneme ku wzkřjšenj wěčnému. Protož hleď okamženj toho, které máš, buděli budaucj gaké přáno, gisto nenj. Počni kde stogjš, pakli gsi nepočal; a ničjm, což tobě konati powinno, neodkládey na den zegtřegšj, na den budaucj; nebo ani gedna hodina nenj w moci twé.

Drahé gsau twé doby a weliká gest gich cena, an každá z nich má swé určenj, swau práci, swůg úkol, kteréhož nelze poodložiti, gestliže nedokonaného nic pro nás zůstati nemá. Weliká gest gich cena: každý den dobře ztráwený gest přjwaha na twé ctnosti, gest přjdawek ku twé zásluze, gest neútratným ziskem na čas celé wěčnosti. Ano, drahé gsau to doby, které tobě, ginochu, nastáwagjcjm rokem se podáwagj; doby twé přjprawy,

doby hotowenj, doby wzdělánj, doby základůw k dokonalosti budaucj. Gsau to doby potřebné tobě, aby shromáždil užitečná uměnj pro staw dospělosti swé, aby rozsjwal pro žně swého mužstwj, aby opásal bedra swá, mage býti audem společnosti lidské, mage býti rozumu a wtipu prospěšného, srdcem a ctnostj wýtečný. Wlast; člowěčenstwo na tě wzhlédá gako na swau naděgi, gako na toho, genž, buda učitelem, saudcem, umělcem, hagitelem neb předstaweným, zaměstná mjsto aučinliwosti neywětšj, zastaupage wěkem sešlé, a trudem umdlené. O; waž si těchto přjtomných dnů twé mladosti, neroď mařiti chwjle odpočjwánjm před pracj, konánjm toho, což tělesnost gedno bawj, a žádostem lahodj, ducha wšak ani w mrawu ani w poznánj neuprawuge. Rychlj gsau dnowé twogi gako w letu orlice: nešáliž sebe dáwánjm gich w obět kratochwjljm, rozkošem, hluku radowánek a towaryšům zheyralým. Lichwi časem swým, hodinami rannjmi žiwota swého, na aurok swého ducha a srdce ge wynakládage. Uchyl se stranau w samotu a tichost od wýtržného swěta po swém djle a powolánj; den gest uswjt twého wěku k prácí přjhodný, přigde noc, kde žádný pracowati nemůže, kdež wšeliké úsilj bylo by tak marné, gako sjmě w nečas poli swěřeno. Ztráta twých dnů bylaby nenabytná, a žel pozdnj hořčil by šediny twé.

Drahé gsau twé doby; wšjmánj twého hodny ty, genž wěkem a silau k mužnosti gsi dospěl. Léta, která w mladosti twé uběhla, rozmnožila schopnost twau, a tudy i aukol twůg. Na přewahu gsau twogi dnowé, nespůsobnj k průtahům. Mnohonásobný užitek wysazen gest na twau pilnost, gestli k němu gi přičinjš. Weliký okršlek wšelikého djla

zaugjmá mocnost twá, mnoho může podstaupiti, mnoho dosjci. Nynj u prostřed záwodného gsi běhu, wšeliká liknawost a zpozdilost twého cjle by tě zbawila. Pročež nigakého se nepodgjmey stánj, a chaulostiwého prázdněnj na určité cestě swé. Což pospolitost lidská tobě půgčila, toho wěrnau náhradu od twého stawu a powolánj nynj žádá. Odsluhug se gj, čině dobrodinj, wěda, že i tobě činěno, starage se pečliwě o swé domácj, pracuge pro swé spoluobčany, a zakládage požitky pro potomky swé. Služ hřiwnau swého rozumu a oswjcenosti, hřiwnau laskawého se propůgčowánj, hřiwnau křesťanské přjkladnosti, aby s pochwalau a se mzdau před saudcem k aučtu pohnawšjm tebe ostáti mohl.

Drahé gsau twé doby ty, genž pod šedinami swého wěku k hrobu gsi dozrál. Gsau to doby náhrady, doby lepšenj, doby připrawowánj se k cestě wěčnosti. Bylli drjwe čas twůg rychlý; nynj gest klopotný. O, uchwacug z něho, což i gěště uchwatiti lze. Buď pilen rozmyslu, a maudrého spořádánj domu swého, neb po chwjli řekne i se tobě: dnes gěště musjš umřjti. Což obmeškáno, hleď nahraditi; což zaškaudlo w tobě, hleď zwelebiti, na čem scházelo, hleď dosaditi. Buď nynj gěště, aneb nikdy wjce nebude ti ta přjhodnost, aby odcizenau wěc nawrátil, s nepřjtelem w smjřenj wstaupil, přjkladem, přjmluwau, odwolánjm druha wzdělal, swau zkušenostj poučil, swau maudrau radau k ctnosti přiwedl, aby wzhledem šetrným do swého swědomj nahlédl, a spatře zlobu swau, gi wyrwal, a očistil wnitřnosti swé od kwasu starého, aby k Bohu se utekl, k němuž připraweného neb zašlého we zlém smrt gednau dostawj,

Nuže wzdeyme djky Bohu, wšemohaucjmu Pánu žiwota a smrti, před njmž celé stoletj gest gako gedno okamženj, za dary buď w lahodách, nebo trpkém lékařstwj podané.

Wykupugme dny žiwota, seznawše gegich cenu drahau, gegich neustáwičnost a negistotu w trwalosti. Usrozuměgme sobě, nedopauštěgjce, aby gedna doba, gedno okamženj přišlo k ztracenj. Každý den buď skutkem dobrým zaznamenán w knize žiwota, připsán k našj zásluze, a co wonná oběť hospodinu přednesen. Stůgme wěrně w službě geho, až se wyprázdnj, což pomjgegjcjho gest, a my žjti počneme nepřestáwagjce.

Ant. Marek.

2. *O powolánj člowěka k ctnosti.* 1)

Důležité prawdy, kterýmiž se w každodennjm gednánj řjdjme a zprawugeme, nenjť dosti toliko wěděti a znáti, alebrž znamenitě potřebj gest, bychom ge často ku paměti sobě přiwozowali, a bedliwým a pilným gich ohledánjm gako w tuk a krew swau obraceli. Z počtu těch a takowých prawd gestiť ale mimo pochybu prwnj a čelnj ta, že člowěk, maličko nižšj angelů, a obraz Hospodina nebe a změ na duši swé nosjcj, ne gako bezsmyslnj žiwočichowé k následowánj slepých popudů, brž k wýtečněgšjmu aučelu 2), totižto k ctnosti powolán gest. Ano, to gest ta prawda, bohomyslnj posluchači, kteráž za základ stogj wšem nábožným rozgjmánjm našim; to gest ta prawda, kterauž swaté náboženstwj naše we wšech swých článcjch potwrzuge a učj, když nás ku konánj mnohotworné powinnosti, když nás k milowánj ctnosti wnadj a rozněcuge.

Že člowěk k ctnosti gest powolán, toho hlawnjm a postačitedlným důwodem, byť pak žádný giný k tomu nepřistaupil, gest geho swobodnost wůle a swědomj. Swobodnost wůle a swědomj — o, co důležitá a mnohowážná gsau slowa tato! Swoboden, zwolen gest člowěk, to gest, můž něco chtjti nebo nechtjti, obljbiti nebo zawrci; můž něco činiti, neboli tak nechati. Pakli aučinkowánj geho wen něco překazj, zagisté wnitřnjmu úmyslu, w kterémž se ustawil, nic naprosto překaziti nemůže. Swoboden, w prawdě a w skutku swoboden gsi člowěče; wlastnj cyt tebě tjm ugišťuge, a šáljli tě ten, tedy pod sluncem prawdy nenj. Swoboden gsi: rozdjlné cesty před sebau máš, a na tobě gest, tu, čili tamtu sobě obrati; předloženi ti gest oheň i woda (Syrach 15. 16.) k čemu chceš, wztáhnauti můžeš ruku swau. K čemu ale smysljte, Neymilegšj w Pánu, že nám toto swobodstwj wůle od twůrce našeho dáno a propůgčeno gest? K tomu w gisté prawdě, by každý sám sebe otázal: Moha tak aneb ginak gednati, gak asy gednati máš? A hle — ozjwá se w nás k dotázce té zřetedlný hlas: „To čiň, toho nech!“ Tento hlas slowe swědomj. A kdež gest ten člowěk na wšj swěta širokosti, aby řjci směl, že ho neslyšj? Bylťby zagisté welmi mdlomyslný a tupý, anobrž smyslem pominulý, a zwjře s lidskau twářnostj. Má, gedenkaždý má swědomj, a to mu přjsně a důtkliwě prawj: „Člowěče, wšeček se na to wynalož, aby se ctným a šlechetným stal, to čiň, toho se střez; nelzeli ti činiti wně, alespoň wnitř, což wyměřugi tobě, chtěg, a to přjmě a wraucně a proto gediné, že ti to přikazugi.“ Pakli si newšjmáme a neposlaucháme hlasu toho, totžť i hned se nám gme přimlauwati a zlé

tušiti, hned nás klne a odsuzuge. Prawj sice někteřj, bezpochyby ti, genž nerodj šlechetně žjti, žeby nebylo možná w každé přjhodě swědomj poslauchati. Bůh, prý, nám hluboko w srdce wštjpil náramnau, nepřekonatedlnau chtiwost k tomu, což nám samým přjgemné gest, a ta nám bez konečného bytosti našj zničenj žádnau měrau odňata býti nemůže. „Nepowolal," dokládati směgj, nepowolal nás k ctnosti tworce náš, anoby byl ginak uskrownil počet žádostj našich, anižby gim w tak prudké náružiwosti wystaupiti dal. — Odpor ten snadno odwesti. Přistwořenj nám pudowé gsauť owšem i rozmanitj i prudcj, aniž se gich nám zhostiti lze. A wšak nemáme se gich zhostiti, ni maudrého stwořitele z toho winnjti, že ge wložil w srdce naše. Máme ge toliko rozumem zprawowati; a čiňjmeli to, tehdy nám zagisté netoliko neodpornj, nébrž přjhodnj a welmi prospěšnj gsau k spůsobenj se w těch i oněch ušlechtilých wlastnostech. A tak tehdy powrchu gest, že člowěk w každém wěku a každau dobau pilen býti má čestného obcowánj. Swědomj to gemu wyměřuge, a swobodenstwj wůle mu to možné činj. Poněwadž pak swobodnost wůle i swědomj nám dáno gest od Boha, ugištěni gsme tjm, že nás sám Bůh k ctnosti powolal.

A wšak netoliko přjsným hlasem swědomj nás Bůh k ctnosti wolá, nébrž i náklonnostmi, kteréž maudře do srdce našeho gest wložil, nás k nj ponaukáa wede. Na welikémť gsau omylu zasmušilj saudcowé mrawů, kteřj twrditi směgj, žeby člowěk z přirozenj swého k zlému byl náklonný. Gisté gest, a z obecného zkušenj průwodné, žeť přistwořené pudy a náklonnosti naše wjce k dobrému nežli k zlému nás

nesau; a že každému w původném newinnosti spůsobu a přirozené smyslu čistotě neprawost ohyzdná a strášná gest. Mnedle proč nás každý ušlechtilý skutek nĕgakau zwláštnj newýmluwnĕ sladkau potĕchau naplňuge, abychom tytýž ušlechtile gednali. Proč po účinku zlém srdce naše pogjmá teskliwost, strach a lekánj, proč gsme tudjž nespokogeni sami s sebau, proč se želu a ljtosti obrániti nemůžeme? Bychom pokáráni a wystraženi gsauce budaucnĕ lépe sobĕ počjnali. Proč nám wrozena gest staudnost, proč roztomilá růženost polj ne twář naši, ano gsme nečestného cosi a nehodného nercili mluwili a spáchali, nébrž gen pomyslili? Abychom zachowali mysli čistotu a srdce newinu, ten gediný drahocenný poklad swůg, wnitřnjm i zewnitřnjm pokušenjm přemoci se nedadauce. Proč nám dáno utrpné, cizé bjdy a tjhoty citedlné srdce? Abychom tjm hotowĕgšj byli, k spomáhánj bljžnjmu. Proč nám wtĕlená žádost cti? Bychom welikostj a šlechetnostj mysli nad ginými předčiti pjlili? Proč nám wtwořena gest láska k wlasti? Bychom pro obecné dobré gegj neliknowali se obĕtowati. Proč nám z přirozenj milá gest pospolitost, přátelstwj a přjbuznost, proč taužjme milowati a milowánu býti, proč nám mnoho giných, tĕm podobných náchylnostj wštjpeno? Pro nic giného, než abychom se tudy k naplnĕnj gednak té; gednak oné powinnosti wzbuzowali, a což při tom trudného, toho si pro nabytj nĕgaké wnitřnj útĕchy ménĕ wážili. A tak tehdy na gewĕ gest, že nás dobrotiwý twůrce náš i prostředkem náklonnostj našich k ochotnému se ctnosti oddánj wede, ku kteréž nás prwotnĕ přjsným a důtkliwým hlasem swĕdomj gest powolal.

To samé nám tjm patrněgšj bude, powážjme-li dále, žeby člowěk wyšinutjm se z dráhy ctnosti sebe i celé pokolenj swé na konečnau záhubu přiwedl. W prawdě a w skutku, Neymilegšj w Pánu, kdyby lidé zdorugjce swědomj swému a wýtečněgšjm náchylnostem swým, odpowěděli se ctnosti, tehdyby se netoliko w blahém žiwota spůsobu udržeti nemohli, nébrž sebe i weškero pokolenj lidské by wyhladili. Prawda tato důstogna gest, aby od nás k mysli a k srdci byla připuštěná. Představme sobě člowěka, kterýž wědomě a chtě zákonu ctnosti čelj na odpor, a gediné swého zisku wyhledáwati, a při ljbostech těla lpjti při sobě ustanowil. O, co trudný a hubený gest spůsob geho žiwota. W geho srdci nenj klid a mjr, brž ustawné kolotánj a rozbrog, ustawné zlého swědomj swjránj, strach, hrůza a teskliwost, by to bezprawj a nešlechetenstwj, co napáchal w skrytě, nepřišlo na gewo. Kdo ho zná koli, cizj se ho a pohrdá njm, anobrž on sám sobě těžek gest. Wšemocný Bůh, kterýž newidědlně řjdj obor swěta, a práwě skutky lidské wážj, negsa přigjmačem osob, — sprawedliwý Bůh gemu nedá w pokogi užiti owoce zloby geho, a kterýž chtěl, by možné bylo, weškeren swět obětowati zwůli swé, toho sobě samému zhaubu a zkázu strogiti dopauštj. — A wšak deyme tomu při sobě mjsto, žeby se geden zlosyn sám při žiwotu zachowati, a w gakémž takémž spůsobu zewnitřnjho štěstj udržeti mohl: zřegmeť gest, že pospolitost zlosynů nižádným během trwati, a zachowána býti nemůže. W té a takowé společnosti geden na překážku gest druhému, geden bog wede proti druhému, geden ochuzenjm druhého zbohatiti, snjženjm powýšiti, utištěnjm zmocniti sebe usiluge;

gedenkaždý hotow gest, pro neymenšj zisk, pro chatrnau ljbůstku wšechny zahubiti. Ano pak wšickni týmž prawidlem se řjdj, wšem zegména gest zahynauti. W prawdě; Neymilegšj w Pánu, pokolenj lidské daloliby ctnosti wýhost, tudjžby samo sebe podwrátilo a w zkázu uwrhlo; s pominutjm ctnosti i lidstwo by pominulo. Plemena zwjřat, až hned i neyljtěgšjch, protože maudrý swěta působce záhubnau moc gegich obmezil, mohauť owšem pospolně zůstáwati; lidé nic. Tiť gsau důmyslnj, a důmyslnostj swau mohau nesmjrně rozšjřiti prostranstwj konánj swého. Protož nic nenj strašliwěgšjho nad člowěka, chceli býti zlým. Geť mu možno gednak wšecko. Možno mu, tisjce tisjců tráweninau shladiti; možno mu, gednau giskrau slawná města zkaziti, a popelem položiti; možno mu gednjm pokynutjm celé končiny popléniti; možno mu přes šjré a dalné země psotu a hubenstwj rozprostřjti. O, mocen, přjliš mocen gest smrtedlnjk, a gediné ctnosti dáno wládnauti gjm, aby pokolenj swého na záhubu a zkázu nepřiwedl. Mnedle powažte to, bohomyslnj posluchači, a wizte, gak potřebné, nuzně potřebné gest, aby gedenkaždý člowěk ctnost sobě na neywyššj poručenu měl.

Než práwě to, že pokolenj naše gednak giž tisjce let trwá, že tytýž spanilegi kwetne, a patrný zrůst béře we wšem dobrém, práwě to nowým gest důwodem, že člowěk k ctnosti i spůsoben i powolán gest. Neb letopisowé, ano wlastnj zkušenost každého učj, že wětšj djl lidj byl a zůstáwá ctnosti oddaný. Nemůž bez úmyslného prawdy zasloněnj, nemůž, prawjm, ukázáno býti, žeby w gakém čase neb pronárodu ctnost byla zneuctěna, žeby lidé, nedbagjce hlasu swědomj, a powinnosti swé za nic po-

kládagjce, wlastnj zisk za práwo a zákon sobě ustawili. Kdyby tomu bylo tak, ó, coby na zlé mjře postawény byly wěci lidské rodiny! A wšak budiž z toho Bohu djka, čjm bedliwěgi čteme letopisy, čjm pilněgi toho šetřjme, gak sobě lidé w dřewnjch časech počjnali, tjm swětlegi poznáwáme, že ctnost na okrsku země našj nikdy nebyla pohostinu, že wždycky wážena, milowána, a pokudž křehkost naše stačj, i také prowozowána byla. Počet dobrých wždy počet zlých přewyšowal, a wyskytlli se onde i onde znamenitý zlosyn, zagisté tjm wjce welikých ctnostj znamenitých mužů wěk swůg oslawilo. Alespoň se to za konečnau a nepochybnau wěc držeti může, že žádný zlostnjk nikdy nebyl obecně w poctiwosti držán, že ho gednak wšickni w ošklíwosti měli, a mrzkých účinků geho žádný na prosto ni slowem, ni pérem nechwálil. Což pak letopisowé ukazugj, tjm tolikéž wlastnj zkušenj každého ugišťuge. Z nás, Neymilegšj w Pánu zde shromážděnj, z nás každý — ten prawý a celý úmysl má, w každé přjpadnosti uposlechnauti hlasu swědomj swého. A nestáwáli se to na wětšjm djle w skutku? Prawdali, že od pěkných předsewzetj swých tak snadno upauštjme? že se řjdko gednánj naše s úmyslem srownáwá? Nikoli zagisté. Nemineť nám den žádný, by negednjm ušlechtilým, chwalným skutkem nebyl znamenán. Pakli se druhdy zapomjnáme nad powinnostj swau, děge se to gedno tehdáž, když anebo přjliš těžká gest, anebo zlá wášeň, wnáhle roznjcena, zatemnila mysl, a co někakým hustým oblakem blesk prawého saudu přikryla. A hle, staloli se námi něco neprawě a zle, tudjž toho pykame, pokljsky a pádu swého naprawiti pjljce. Gacjž pak gsme my? takowjž gsau na wětšjm djle i

ostatnj. Nenáwidjř zlého gak při sobě, tak též i při giných, a nežádáli powinnost welikého sebe zapřenj, geli srdce gich poklidné, neskormaucené náružiwostj, tehdy což náležité gest, gistě konagj, a to druhdy s čistěgšjm úmyslem a s wětšj ochotnostj, nežli se domnjwáme. Welikých, zarytých zlosynů z úmysla swědomj swému odbog činjcjch, a gedno k tomu celým srdcem a působenjm swým lnaucjch co gim samým zištné a rozkošné gest, byť i obecné dobré při tom hynulo, — těch a takowých nerůdných gako zpotwořilých lidj w prawdě a w skutku bylo, a gest gen w skrowném, welmi skrowném počtu. A tak tehdy i z toho, že wětšj lidj část ctnost sobě oblibuge, a gegjm zákonem swatým se řjdj, patrné gest, že nepřesahá možnosti našj, že gest gediné a prawé naše powolánj. W gisté prawdě ctnost, dcera s nebe, wýplyw swrchowaného božstwj, ctnost k milowánj, kteréžto swobodnost wůle, a swědomj člowěka spůsobna činj, a zawazuge, ku kteréž geg přirozené náklonnosti geho ponaukagj a wedau, kteréž opustiti nemůže, aby sebe i celé pokolenj lidské w zkázu a záhubu neuwrhl, kteréž konečně wětšj djl pokolenj lidského wnuknutjm wšemocného tworce po wšechny wěky toho swěta wzdy srdcem neošemetným poctu skládal a oddán byl, ctnost gest wznešené powolánj člowěka. Gi tedy, Neymilegšj w Krystu shromážděnj, gedině sobě oblibugme, gegj wlastnj powahu a powinnosti swé lépe a lépe poznáweyme, pewnau, nepohnutedlnau mysl sobě oswogiti hleďme, srdce swé k dobrému wždy náchylněgšj čiňme. k tomu, aby se w něm náklonnosti ctnosti odporné nerozmohly, snažně prohledeyme, a k rozgjmánj i konánj dobrého s prorokem takto se powzbuzugme:

(*Žalm 100.*)

Zpjwati chci o milosti, o prawotě,
Tobě, Hospodine, wznégiž pjseň má!
Připilјm, bych přjmau dráhau kráčel,
Doniž nenawštjwjš mne.
Ano, chodit budu w srdce přjmosti,
Bych i w neyzawřitěgšjm se tagil mjstě.
Nechciť rady zlé w swém srdci skládati,
Wzdy mi w oškliwosti byla zlost, aniž mne přjdržj se.
Lichotnjků wzdy se budu ciziti,
Od nešlechetných se uchýljm.
Protiwjm se každému,
Podtagj kdož družci utrhá.
Nestrpjm při sobě nikoho
Wzteklé mysli, oka pyšného.
K wěrnýmť rádcům w zemi bude zřenj mé,
S těmi w radách, s těmi sednu za stolem.
Gedno ten buď sluhau mým,
Upřjmau kdož stezkau šlakuge,
Newytrpjm w přjbytku swém swády chtiwého,
Nesljbj mi se, kdo skládá lest.
Tytýž budu čelit proti bezbožným,
Země mé by nehubili.
Wšecky zlobu pášjcj
Z města Páně rozptýljm.

Winc. Zahradnjk.

---

1) Toto gest wlastně ledwa gedna, a to gestě pro úzkost mjsta zde poněkud zkrácená polowice řeči duchownj na nowý rok, kterauž, naděgeme se, Pan skladatel w celosti swým časem wydá. 2) aučel = cjl.

β. akademická.

Při uwedenj přednášenj prawidel češtiny na Biskupském theologickém Lyceum w Králowé Hradci léta 1802.

S milostiwým přiwolenjm geho Biskupské Milosti, půwoda dobročinného ustanowenj tohoto, gehož cjl a konec gest, aby z Wás, Páni, dokonalé wywedlo pastýře duchownj, wstaupil gsem na toto mjsto s tjm aumyslem, abych k dogitj tak důležitého cjle i swau přispjwal silau. Gsem totiž k tomu zde ustanowen, abych wám k potřebné známosti gazyka našeho wlastenského nápomocen byl.

Nebyloťby owšem potřeba zwláštnj pro to hodiny k učenj theologickému připogiti, kdyby nám byl, gako u wšech giných we swětě národů, hned od našeho dětinstwj s uměnjm liternjm gazyk mateřský wštěpowán, a gako w krew obracjn. Poněwadž se to giž za drahně let, k zármutku a bolesti každého wlastence, neděge; a ta skrowničká našeho gazyka známost, kterau gsme toliko s mateřským mlékem wssali, kteráž meze wšednjho žiwota nepřekročila, a s kteraužto mnozj auřad pastýřský nastupugj, nikoli postačowati nemůže k wygádřenj wšech těch wěcj, o nichž duchownj pastýř s lidem swým zřetedlně a wážně má rozmlauwati: tudjž potřebnost takowého zwláštnjho učencům theologickým přednášenj prawidel češtiny dosti zřegmá gest a swětlá.

Prwé wšak, než Wám, Páni! prawidla ta přednášeti počnu, nebude neužitečné rozwážiti, kterak, a proč dokonalá češtiny známost českému duchownjmu pastýři potřebna gest, a mezi neyhlawněgšj geho wlastnosti a powinnosti wšjm práwem se počjtá?

Gedna z neyhlawněgšjch wlastnostj a powinnostj dokonalého učitele lidu gest, aby mu byl we wšem, co a kdekoli gemu přednášj, srozumitedlný. K srozumitedlnosti přináležj, aby učitel gazykem mluwil, gakýmž mluwj posluchači. Tjm wšak chci zde řjci, wjc, než že má s Čech y mluwiti česky, totiž česky ne toliko podlé zwuku, ale také podlé ducha toho gazyka. Nebo geden každý gazyk ne gen podlé zewnitřnjch, ale i podlé wnitřnjch powah a wlastnostj od giného se dělj. A gak mile se ty w řeči nepozorugj, přestáwá býti wlastně tjm samým gazykem, a nesrozumitedlnost následuge newyhnutedlně. Kdyby někdo německy káže, w němčině francauzského neb giných národů způsobu wygádřenj užjwal, kterak mu lidé w tom neb giném gazyku nezběhlj porozumj? J nelzeť býti ginak tomu, genžto Čechům káže mjsj w češtinu spůsoby mluwenj německé. A pakli ku přjkladu knihy z frančiny přeložené do němčiny aneb na opak, gelikož s duchem gazyku překladatelowu wlastnjm přeloženy negsau, nesrozumitedlné býwagj čtenáři učenému: kterak může česká řeč cizjm gazykem zapáchagjcj býti srozumitedlná posluchači neučenému?

A chyba ta mezi učiteli duchownjmi w Čechách může práwě nazwána býti wšeobecnau od toho času, co českau mládež w cizjm, a ne w gegjm gazyku mysliti, a we wšelikém uměnj, w cizjm, a ne w gegjm gazyku wygadřowati se učiti, a tak zwelebowánjm a rozšiřowánjm cizjho domácj zanedbáwati začali. Kdyby we wyučowánj cizjm gazykům rozdjl se ukazowal mezi nimi a gazykem mateřským; kdyby, gestli ne wšecky, aspoň některé wěci přednášeli se we školách w něm; kdyby Učenj byli nepřestali spisy w něm wydáwati, a pra-

cowati na rozšjřenj a zwelebenj geho podlé přjkladu našich slawných předků; aneb aspoň kdyby nynj w těchto wlastenci bolestných okolčnostech učenci theologičtj zwłášťnj pilnostj, gak před wkročenjm w auřad pastýřský, tak i napotom o dosaženj dokonalé známosti gazyka w stawu swém sobě potřebného pečowali a usilowali: nikdyby duch češtiny českých kazatelů neopustil, nikdyby česká kázanj okrasy, a co neypředněgšjho gest, srozumitedlnosti neztratila, nikdyby se nebyla čistost a wlastnost našeho gazyka z prostředka učených wyhostila, a swé bytosti gediné w lůně lidu neysprostšjho gako ukryla a schowala; nébrž lid český bylby dáwno giž dokonalegšj gak w poznánj, tak u wykonáwánj náboženstwj, a literatura česká gižby dáwno byla obohacena wýbornými přjklady křesťanské wýmluwnosti.

Nebo wygádřenj se w gazyku neporušeném, tak gak lidu powědom gest, činj gediné řeč pochopitedlnau. A kazatel také gest powinen tak se wygádřiti, aby posluchač i hned smysl pochopil, a nepotřebowal u prostřed kázanj přemyšlowati, co onen řjci chtěl. Sice ho zdržj netoliko w pozorowánj dalšj řeči, a učinj swau práci zbytečnau a prázdnau užitku, ale spůsobj w něm také newoli a nechuť k dalšjmu poslaucháni řeči gak přjtomné, tak i každé budaucj. Kterak se wymluwj před Bohem i před lidmi kazatel takowý, genž čistý Božského učenj pramen, k němuž lid sobě swěřený libau a zřegmau řečj přiwoláwati, a z něhož geg maudrostj Božskau napágeti, a k žiwotu ctnostnému posilňowati má, řečj temnau zakaluge, a lid Krystůw buď bez prospěchu odbýwá, aneb docela od něho odwracj? Tať gest z neyhlawněgšjch přj-

čin, proč sem a tam chrámowé w čas kázanj hrubě bez lidu, a kázanj bez užitku býwagj.

Než takowý kazatel, genž se newynasnažuge, aby dokonalé známosti gazyka českého nabyl, giž sám sebau gest trestán. Kazatel, který swého gazyka mocen gest, gak pracuge snadně, gak mnoho ušetřj času, gegž na giné užitečné wěci wynaložiti může! Obsah kázanj swého zrowna česky ie[illegible]w, a w srdci swém žiwý učiniw, wraucj horliwostj gednjm rázem geg na papjr přenese, a wtiskna geg snadně a brzo w paměť, srdečně a bez nucenj geg swému lidu předložj. Kazatel ale w gazyku nezběhlý, s gakými těžkostmi a překážkami musj zápasiti na kázanj pracuge! Mage hlawu plnau wkořeněných německých idiotismů, každau myšlénku prwé sobě myslj německy, a pak gi ne podlé ducha a spůsobu Čechům wlastnjho, ale od slowa k slowu přečešťuge. Gaké trápenj, gaké lámánj hlawy, neučinjli mu slownjk zadost! aneb nemáli docela žádného slownjku! aneb překládáli toliko z cizjho gazyka! Zřjdka kdy se od ducha cizjho odtrhne, a wlastně se po česku wygádřj, mnohau dobrau, užitečnau myšlénku opustiti, opowrhnauti musj, neuměge gj přeložiti, aneb ginak zřetedlně wypowědjti. Gaké mařenj času! gak těžké pak učenj nazpamět! A co neyhoršjho — poněwadž řeč geho temná, nesrozumitedlná, nucená cjle swého chybj, gak marná geho práce! A gestliže u wypracowánj kázanj, ku kterému se může připrawiti pohodlně, takowé těžkosti nalézá, a geště se obáwati má, aby nebyl nesrozumitedlným: co počne, co pořjdj w okolčnostech a přjležitostech, kdež nenj kdy dlauho přemyšlowati, gakby se srozumitedlně wygádřil, kdež, gako rozum potřebných a užitečných myšlének, tak gazyk slow

a mluwenj spůsobů musj mjti hognost na pohotowě? Co pořjdj ku přjkladu, uče školnj mládež náboženstwj, aneb ginym užitečnym wěcem, kdež potřebj gest, učený gazyk odložiti, a řečj dětem přirozenau a přjměřenau, wěci gim nepowědomé pochopitedlné učiniti? Kolikrát musj mnohau otázku ginak wygadřowati, kolikrát mnohé wěci rozličným spůsobem až do pochopenj wyswětlowati! Co pořjdj u kagjcjch, zdrawých i nemocných, kdež wšecko, co gich pohnauti a potěšiti může, plynaucj, horliwau řečj wyložiti musj? — Co pořjdj w nedělnjm cwičenj dospělých, w šestinedělnjm wyučowánj nekatoljků, gimžto na wětšjm djle biblický česky mluwenj spůsob gako wrozen gest, kdež tedy obzwláštnj wýmluwnosti pastýř duchownj potřebuge? — Co pořjdj w giných s swými osadnjky schůzkách, kdež ponaučenj gich k rozličným, mimo náboženstwj, gim užitečným známostem ze wšj sjly swé přispjwati powinen gest, gestliže se mu k tomu wšemu dostatečné powědomosti gazyka, hognosti slow, a snadnosti nedostáwá? Nemusjli ustawičné zawazowánj a kraucenj toho, co chce řjci, řeči geho, netoliko gemu samému, ale i posluchačům geho gak dospělým tak nedospělým, nemilé, mrzuté činiti? Nemusjli takowá geho w řeči neschopnost obapolné náklonnosti škodliwá býti? Můželi tedy bez dokonalé známosti gazyka auřadem swým prospjwati tak, gak ho k tomu powinnost zawazuge?

Dokonalost wšak kažatele nežádá toliko, aby srozumitedlně, ale také, aby ozdobně mluwil. Že ozdobnost řeči k přeswědčenj nenj tak newyhnutedlně potřebná, gako srozumitedlnost, nelze odepřjti. Kdož ale odepře řeči, která netoliko srozumitedlná, ale spolu i ozdobná gest, mnohem

wětšj moc, wážnost a aučinnost? Nedáli i sprostný posluchač přednosti tomu kázanj, které obě ty wlastnosti do sebe má? A nenjli kazatel powinen netoliko z ohledu swé wlastnj pochwaly a cti, ale i obzwláštně z ohledu wětšjho užitku se strany posluchačů, tak dobře o slušnau ozdobu, gako o srozumitedlnost swého kázanj pečowati?

Co wšecko k ozdobnosti řeči přináležj, uslyšjte, Páni, w theologii pastýřské; gá zde toliko potřebj mám podotknauti toho, co se týká prawidelnosti gazyka, gelikož řeči přiozdobuge, a o čemž w knihách, o řečnictwj křesťanském gednagjcjch, řjdce zmjnka se děge, za tau přjčinau, že každý spisowatel giž napřed za to má, že každý učenec pastýřské theologie, prwé než se tomu učenj oddá, prawidlům gazyka, w němž učiti má, dokonale rozuměti musj. Než w České theologii pastýřské známost gazyka Českého podlé prawidel, z přjčin wýše dotčených, zwláštnj kapitoly zasluhuge.

Nebo gak zkušenost doswědčuge, maličko gest těch, kteřj o tom, že zachowáwánj prawidel gazyka k ozdobné a dokonalé wýmluwnosti newyhnutedlně přináležj, tak silně přeswědčeni gsau, že sobě na wypracowánj kázanj podlé nich wšemožně záležeti dáwagj. Wětšjť gest počet těch, kteřj to magj za wěc zbytečnau a oprawdowého powážemj nehodnau. Obyčegně wymlauwagj se tjm, že dost učinili, když gim gen posluchači porozuměli. Gá ale djm, že, gak to, Páni, z budaucjch přednášenj sami poznáte, pozorowánj prawidel gazyka i k srozumitedlnosti řeči netoliko přispjwá, ale také i potřebné býwá. Ostatně nedůkladnost a nedostatečnost takowého domněnj a wymlauwánj každému i ginak woči swjtj, komuž prawidla i aučinkowé dokonalé wýmluwnosti nepowědomj negsau. Giž

to, čehož gsem weyš o powinnosti kazatele, aby též o ozdobu řeči swé pečowal, podotkl, může k dostatečnému wywrácenj takowé wýmluwy slaužiti.

Můžeť se ale také od kazatele, gakožto muže, genž rozumnostj osadu swau přewyšowati má, a proto také liternjmu uměnj od maličkosti se oddal, wšjm práwem očekáwati, ba žádati; aby řádným spůsobem mluwenj, gestli že ne w obecném žiwotu, aspoň na kazatedlně lid předčil, a gemu w tom přjkladem gsa, k naprawenj gazyka obecného napomáhal.

A žádage lid, aby se kazatel k geho sprostnému rozumu snjže, sprostně mluwil, nikoli nežádá, aby, gako on, chybně mluwil, a přjkladem swým k wětšjmu gazyka porušenj dopomáhal.

W těchto pak časjch tjm wjce potřeba a powinnost kazatele, aby w prawidelném, řádném gazyku slowo Božj hlásal, roste, čjm wjce ne gen lid učený a wycwičený, ale i sprostný čtenjm pjsem swatých, a giných rozumných knih, w neyčistšj češtině sepsaných, rozdjl mezi prawau a porušenau českau řečj poznáwati se učj. Čili myslj takowý kazatel, že swým zpátky zůstáwánjm u swého lidu wětšj sobě cti, wážnosti a důwěrnosti nabude?

Mnohý, kterýž potřebnost a slušnost pozorowánj prawidel gazyka w kázanjch českých připustiti se zpěčuge, kdyby měl kázati německy, ostýchalby se, s řečj chybnau gakáž se wůbec mluwj, na kazatedlnici wystaupiti: a česky kázati mage, chce z chyb swých wymluwen, powinnosti swé, čistě a dle prawidel mluwiti, zproštěn býti? Gak nesprawedliwá, gak opowážliwá gest to žádost! gaká křiwda, a směle mohu řjci, potupa českému národu! gaké newlastenectwj! ba gaká nepromimu-

tedlná neważnost k slowu Božjmu, když se gazykem porušeným, nepořádným ohyzdj, a lidu nechutné činj, a to — swéwolně!

Wýmluwa ta, že giž za drahně let, i ginj hodnj muži bez pozorowánj prawidel gazyka kázali, netoliko ničemná, ale také neprawdiwá gest. Kdož to má za rozumnau záwjrku: Když mohli ginj chybowati, proč gá ne? Když ginj hřešj, pročbych nesměl gá? A byť wšickni ti drželi kázanj obsahu neywýborněgšjho, gestliže také spolu řeči swé neozdobili gazykem řádným, nikdyť nemohau slaužiti za přjklad dokonalé wýmluwnosti. A dáwnoli tomu, co čistý, prawidelný gazyk z českých kazatedlnic z neywětšj částky zmizel? Sotwa geden wěk gest swědek té geho zkázy, gakáž nynj panuge. Wjceť wěků počjtá onen zlatý čas, w němž gazyk náš český w dokonalosti, ušlechtilosti a bohatosti swé z ust neyslawněgšjch, duchownjch i swětských řečnjků našich s mocným zněl aučinkem. Kdož nezná až podnes Kašpara z Kwestemburka, Jana Miliče, Jana z Husince, Jana Amosa Komenského, Karla z Žerotjna, Jana Augusty, Samuele z Dražowa, Jana Rokycana, Jana Hammeršmida, Wáclawa Šturma, Cicerona českého Scipiona, Hawla Žalanského, Jana Peita, Jana Ctibora z Kotwy, Giřjho Libertina, Giřjho Plachého, a množstwj giných znamenitých řečnjků českých, gegichžto gména i práce wděčné i wěčné zasluhugj památky?

Ano, dobře má, kdo prawj, že giž drahně let dokonalým se nekázalo gazykem! Ano, dost dlauho trwá ta prázdnost, ten auhor w poli řečnjckém, ta chudoba w nowých přjkladech české wýmluwnosti. Ale zle, nerozumně, newděčně činj, kdežkoli swau předsudků plnau nedbalost w po-

winném sobě přiwlastněnj dokonalé známosti gazyka otcowského takowau wýmluwau zastjragj. Nemáli nás toto dost dlauhé geho zanedbáwánj tjm spjše pohnauti, powzbuditi, rozhorliti k nowé pilnosti, k nowé přjčinliwosti w nabýwánj dokonalé češtiny, netoliko z ohledu powinnosti pastýřské, ale spolu i wlastenecké? Gaká hanba nám z ohledu slawných předků našich! gak mnohem wětšj nám nastane hanba u našich potomků, gestliže, co zanedbáno bylo, nenahradjme, a důkazů oswjceněgšjho poznánj našeho w čistém gazyku potomstwu nezachowáme! 1)

Pročež, milj Páni! gestliže staw, který sobě woljte, a k němuž se nynj připrawugete, Wám, gak zasluhuge, důležitý a milý gest, gestliže w něm křesťanstwj a wlasti prospěšni býti, a proto ty dwě wlastnosti dokonalého učitele lidu, totiž aby srozumitedlně mluwil i ozdobně, sobě přiwlastniti chcete: budiž Wám netoliko důležitau powinnostj, ale i radostj, čas zbýwagjcj k tomu wynakládati, abyste dostatečné známosti gazyka českého, w němž někdy učiti budete, nabyli: k čemuž Wám wšemožně nápomocnu býti, můg zde dobrowolný, radostný aumysl gest.

Až někdy z wynaloženj toho času a pilnosti ne gen weliké w pracech swých polehčenj, ale i duchownj užitek poznáwati budete: Waše wděčné na mne wzpomenutj mau neybohatšj odměnau bude. Pakli ale někteřj z Wás we swém budaucjm pastýřském auřadu dokonalosti gak w wýmluwnosti tak w gazyku dosáhnete takowé, že tištěnými obého důkazy literaturu českau obohatjte: wěčnau památkau Wás i zásluhy waše wděčná wlast oslawj.

Josef Rautenkranc.

1) Od r. 1802, w kterém tato řeč psána a držána byla, mnoho se změnilo k potěšenj prawých wlastencůw. Giž we wšech českých kragjch tam zde slowo Božj w zpráwném a wzdělaném slohu se rozléhá, i negedna kázanj wýborná tiskem od té doby wyšla i wycházegj.

Přjdawek

ze Starobylých Skládanj. 1)

O welikém pobiti. 2)

S črna lesa wystupuje skála;
na skálu wystúpi 3) silný Záboj;
obzíra krajiny na wsie strany;
zamúti sie ot krajin ote wsiech;
i zastena pláčem holubiným,
siedie dlúho i dlúho sie mútie.
J wzchopi sie wzhóru jako jelen,
dolów lesem, lesém dluhopustým
bystro spiecháše ot muže k mužu,
ot silna k silnu po wsickey wlasti;
krátká slowa ke wsiem skryto řeče;
pokloni sie Bohóm, otsud k druhu spiecha.
J minu den prwý 4), i minu den wterý,
i kdaž za třetiem luna w noci bieše,
sniechu 5) sie mužie siemo w les črn.
K niem zdie Záboj, otwede je w úwal,
w ponížený úwal hlubokého lesa.
Stúpi Záboj naynížejie dolów,
wze Varito 6) zwučno:
„Mužie bratrských srdec i jiskrených zraków!
Wám pieju nayníženjie z dola piesň,
ide z srdce mého,
z srdce nayníženjie pohružena w hoři.
Otčík zajde k otcem,
ostawi w dědině dietky swoje
i swoje lubice 7);

i nerieče nikomu:
Báťo ty mluwi k nim oteckými slowy.“
J přiide cuzj úsilno w dědinu,
i cuzími slowy zapowida 8);
i kak sie zdie w cuzey wlasti
ot jutra po wečier,
tako bieše zdieti dietkám i ženám;
i jedinu družu nám iměti
po púti wsiey z wesny po moranu 9);
i wyhánie z hájew wsie krahuje;
i kaci 10) bozi w cuzey wlasti,
takým sie klaněti zdie,
i jim obiecati obiet.
i nesmiechu sie bíti w čelo před bohy,
ni w súmrky jim dáwati jiesti,
kamo otčík dáwáše krmie bohóm,
kamo k nim hlasat chodíwáše.
Posiekachu wsie drwa,
i rozhrušichu 11) wsie bohy.“
„„„Ay, ty Záboju! ty pieješ, srdce k srdcu,
piesnu z středa hoře. Gako Lumír,
ký slowy i pieniem bieše pohybal
Wyšehrad i wsie wlasti,
tako ty mie i wsiu bratř.
Piewce dobra milujú bozi.
Piej, tobie ot nich dáno w srdce proti wrahóm.“““
Zřie Záboj na Slawojewa zapolena zraky 12),
i pieniem dále srdce jímáše:
„Dwa syny, jejú hlasy přecházesta 13) w muska,
wychaziewasta w les.
Tamo mečem i mlatem 14) i oščepem učista paži,
tamo pokrysta, i wracesta sie roskošem.
Kehdy paže jejú biesta dorostla,
Jejú umy proti wrahóm,
i dorostachu druzi bratřicci;

ayta wsi wyrazichu wz wrahy:
i by krutost jich buřúce nebe;
i w diediny wratíše sie bywšie blahost.“
Ay skočichu wšici w dol k Záboju,
i tiščechu jej w přesilna paži,
i s prsú na prsi wsi kladechu ruce,
wiehlasno dáwachu slowa k slowóm.
J přicházeše noc před jutro.
Ay wystupichu z úwala rózno 15)
wezdie ke wsiem dřewóm,
ke wsiem stranám brachu sie lesem.
J minu den, i minu den wterý,
i po třetiem dni, kehdy sie zatemníše noc,
bra sie Záboj w lés, lesem za Zábojem zbory;
i bra sie Slawoj w les; lesem za Slawojem zbory;
wsiak imie wieru k wojewodie,
wsiak srdce uporno králu,
Wsiak zbraň bystru na král.
„Ay Slawoji bratře! tamo k modru wrchu,
wrch ten po wsiech po krajinách,
tamo zamieřímy chody.
Ot wrcha k ranému sluncu
tamo les temen; tamo si podámy ruce.
Nynie beř sie lisími skoky,
i jáz tako poidu tudy.“
„„Ay Záboji břatře!
čemu naše braň ima tepruw
ot wrcha soptati krutost?
Otsawad buřmy protiw králewým wrahóm.““
„Slawoji bratře, kdaž hada potřieti
chceši, na hlawu nayjistieje,
tamo hlawa jeho.“
Rostúpi sie mustwo lesem,
rostúpi sie w prawo, w lewo;
tudy taže Zábojewým slowem,

onamo slowem prudka Slawoje,
hlúbinami lesów k modru wrchu.
J kehdy bieše piet slunci,
podasta si přesilnie ruce;
i pozřiesta lisíma zrakoma.
na králowy woje.
„Sraziti nám drbi 16) Ludiek woje,
woje swé pod jednu ránu. —
Ay Ludieče! ty si parob na paroby krále;
ty rci swému ukrutníku,
že dymem gest nám welenie jeho.“
J rozluti sie Ludiek,
ručiem hlasem swolá swé woje.
Pod nebesie bie plno oswiety ot slunce,
w oswietie plno blska z králewých wojew,
hotowi wšici nohu w krok i ruku w braň,
Ludiekowa dle slowa.
„Ay Slawoji bratře, tudy spiej lisími skoky,
jáz poidu wstřiecu jim w čelo.“
J wyrazi Záboj wpřed jako krupobitie,
i wyrazi Slawoj w bok jim jako krupobitie.
„Ay bratře, ti sie 17) nam krušichu bohy,
ti sie nam kácechu dřewa,
i plašichu krahuje z lesów.
Bozi nám wícestwie dajú.“
Ay prudkost wyrazi Ludiekem 18) z četných wrahów
protiw Záboju; i wyrazi Záboj,
hořiuciema očima w Ludiek mieři;
dub protiw dubu zřieti ze wsieho lesa.
Záboj hna protiw Ludieku nade wsie woje.
Ludiek uderi silným mečem,
přetie třie kóže w ščitie.
J uderi Záboj mlatem; otskoči hbitý Ludiek;
W dřewo wrazi mlat, i skoti sie dřewo na woj,
i třideset jich otide k otcem.

J zluti sie Ludiek: „Ay ty zhowadilý,
„ty weliká potworo hadów,
„mečem sie potýkaj semnú!“
J mašie Záboj mečem, kus ščita wrahu otrazi;
i tasi Ludiek: meč sie smeče po koženie ščitie.
J zapolesta sie oba k ranám,
ranami wsie po sobie stesasta,
i wsie kolem zbrocesta krwiú,
i krwiú zbrocechu je mužie
kolkol jejú wezdie w přelutey sečí.
Slunce přeide poledne,
i ot poledne již na pol k wečeru;
i wáleno ješče, ni siemo ni tamo ustúpeno;
i wáleno zdie, i wáleno tamo ot Slawoje.
„Ay ty wraze, bies w tie! čiemu ty nášu krew piješi?“
J chopi Záboj swóg mlat, i otskoči Ludiek;
napřeže mlat Záboj wýš wzhóru, i wrže po wraze;
letie mlat, rozkoči sie ščít,
za ščítem sie rozkočista Ludiekowa prsi,
i uleče sie duše tiežka mlata
i mlát i dušu wyrazi,
i zanese piet siehów u wojsku.
Strach wrahóm wyrazi zhrdl skřieky,
radost zewznie z ust wojínów Zábojewých,
i zajiskři z radostnú zrakú.
„Ay bratře, bozi ny wícestwiem dařichu,
Rostupi sie wás jeden hluk w prawo i w lewo;
ze wsiech udolí siemo swedte konie!
Koni řechci wesken ten les.“
„„„Záboji bratře, ty udatý lwe,
neupúščej búřiti wz wrahy.““
Ay ta otwrže Záboj ščít,
i w ruce mlatem, i w druhey mečem,
tako i w přieč proráže dráhy u wrazech.
J by upieti wrahóm, i by ustúpati wrahóm;

Třas je hnáše z bojišče.
Strach z hrdl jich wyraže skřeky.
Koni řechce wesken les.
„Wzhóru na konie, skoni za wrahy
přese wsie wlasti! Ruči koni neste
w patách za nimi nášu krutost!“
J wzkočichu hluci wzručie konie,
i skok na skok po wrazech sie hnachu,
ránu na ránu soptichu krutú krutost:
J mijechu rownie, i hory i lesi,
w prawo i wlewo wsie ubieha wzad.
Huče diwá řeka, wlna za wlnú sie wale:
hučechu wsi woji skok na skok,
wsie sie hnáše přes buřiucú řeku;
wody uchwatichu mnostwie cuzích,
i přenesechu swé zwiesty na druhy břeh.
J po krajinách wezdie w šíř i w šíř
lutý ostříž zozepie swoje křídle dlúzie,
bystro léta za ptactwem.
Zábojewi woji rozehnachu sie w šíř,
wezdie po wlastech hnachu luto po wrazech,
wezdie srážechu je i stupachu koni.
Nocú pod lunú za nimi luto,
dnem pod sluncem za nimi luto,
i opiety temnú nocú, i po noci šedým jutrem.
Huče diwá řeka, wlna za wlnú sie wale:
hučechu wsi woji skok na skok,
wsie sie hnáše přes buřiucú řeku;
wody uchwatichu mnostwie cuzích,
i přenesechu swé zwiesty na druhy břeh.
„Tamo k šedým horám, tamo dobuří náše pomsta.“
„„Ay Záboji bratře, už nám nedaleko hory,
a už hluček wrahów, i ti žalostiwo prosie.
Wratno krajinami tudy ty, jáz tudy,
Wyhubit wsie Králewo.““

Wietr búřie přes wlasti, wogsky búřie přes wlasti,
přes wlasti w prawo i w lewo
wezdie širú silú wojsky w radostném hluce.
„Ay bratřie, ay šerý wrch!
Bozi ny tamo wícestwiem dařili;
tamo i wiele duš tieká siemo tamo po dřewech;
jich boje sie ptactwo i plachý zwieř,
jedno sowy neboje sie.
Tamo k wrchu pohřebat mrch i dat pokrm bohowóm,
i tamo bohóm spasám dat mnostwie obietí
a jim hlasat milých slow
i jim oružie pobitých wrahów.“

---

1) Wiz Rkp. Kralodworský wydaný od W. Hanky, w Praze 1819. 2) Těžko určiti, byloli pobitj to Franků w za Karla welikého, čili za syna geho Ludwjka, nebo za Dagoberta I. Franského krále r. 630, kdež owšem Slowané do Franků wtrhli, ad castrum Vogastense. Wiz Pub. chron. Gesch. Böhm. Obsah krátký gest ten: Zábog požalostiw nád podmaněnjm wlasti, swolá statněgšj z národu w sněm do hlubokého lesa (pro bezpečnost). Popisuge gim w obrazu rodiny bjdu obecnau, zhaubu národnosti, práw a náboženstwj. Shromážděnj póchwaluge geho mysl, a wzbuzuge aby gi cele otéwřel před nimi. On tedy obnowiw pjseň wyprawuge, kterak se Slawojem wyučil se podtagj w brani, a poněwadž od času podmaněnj země opět mnoho statných ginochů dorostlo (wšecko bratři, gakožto lidé téhož národu, který co gediná rodina zde se powažuge), že možno wyhnati nepřjtele, a oswoboditi wlast. To wše gako něco giž stalého představuge se, a tudy nemálo poetické sjly nabýwá. Po učiněném wespolek záwazku k oswobozenj wlasti rozegde se sněm. Po třech dnech sebrali se bogownjci pod zpráwau Záboje a Slawoje, i přitáhše na Luděka nepřátelského wůdce, srazili se s gehó pluky. Sám Luděk padl w bitwě Zábojowým mlatem: Autěk nepřátel. Záboj a Slawoj ge stjhagj, a po auplném pobitj a wyhubenj Kralowých zemj, wracugj se na bogiště pochowat mrtwých, a obětowat bohům. 3) wystúpi, zamúti, wzchopi, spěcháše, učista a podobné wýchody slow gsau 3 osoba starého minulého času. Wiz Starobylá skládanj I a II djl. 4) prwý = prwnj; wterý, wtorý = druhý, odtud Auterý. 5) sněchu = sňali. 6) ná-

strog hudebný cf. *βαρβιτον*. Jde = gde. 7) lúbice = milé, ženy. 8) t. přikazuge. Z d i e t. zdj, dělá, gindy = zde 9) t. po celý život, wesna = garo; morana = smrt, tak i w Samskrytu. 10) kací = gácj. 11) rozhrušiti = roztlauci. 12) t. zapálené oči, lumina. 13) dual. 14) mlat = nynj kowářské kladiwo, kterým towaryš bušj neb kowá; gindy nástrog we woguě, der Streithammer. O š t ě p (ol. oščep) neb oštjp = dlauhé dřewce, kterým nepřjtele bodali, der Spieß. U č i s t a p a ž i t. učili paže, ramena, ruce (die Arme). 15) t. různo, na různo, na rozdjlné strany. 16) t. musj. Parob = otrok, newolnjk. 17) ti sie = ti hle. 18) t. Luděk wyrazil prudkostj.

Zpráwa o spisowateljch, z gichžto učených pracj tato zbjrka snesena gest, pokudž o nich wydawateli wědomo.

Čermák (Antonin) nar. w Litomyšli, farář w Heřmaněměstci.

Gallaš (Josef) c. k. pens. wrchnj lékař; narozen w Hranicjch Přerowského krage na Morawě r. 1756, 7 Dub. Z geho 21 spisů českých tištěna gest: Músa Morawská péčj Tom. Fryčage w Brně 1813.

Hágek (Jgnác) nar. w Hradišti r. 1770 dne 4 Zářj, Professor na c. k. Gymnasium w Litoměřicjch. Od něho čekáme českého Luciana, o něgž se od času Konáče negeden giž pokusil.

Hágek z Libočan (Wáclaw) kanownjk a posléze probošt kapitoly Boleslawské, † 1553, 19 Břez. Geho kronika česká wyšla w Praze 1541 a 1819.

Hanka (Wáclaw), nar. w Hořeňowsi w Hradecku r. 1791, 10 Čerwna. Aud učené společnosti Krakowské; na ten čas při Museum českém. Wydal Starobylá skládanj 4 djly, Kralodworský rukopis, historii Slowanů dle Rhüsa, pjsně, idylly Gesnerowy 1820, a. g.

Hněwkowský (Sebestian) nar. w Žebrácc, kdež i městským Radnjm gest. Wydal: Děwjn, epopéji směšnohrdinskau a giné básně, kterých zbjrka se očekáwá.

Hrubý z Gelenj (Řehoř) měšťan Pražský † 1514, 7 Břez. Z geho spisů wydány gsau: knihy Petrarchowy o štěstj 1501, *fol.*; Cicerona kniha o přátelstwj, péčj J. Zimmermanna křjž. s čerw. hwěz. 1818. *Cic. paradoxa* některá w Hlas. IV. Jowiana Pontána kniha, téhož péčj w Hradci králowé 1819.

Chmela (Josef), nar. w Třebiči w Morawě 18 Unor. 1793. Professor na c. k. Gymnasium w Gjčině. Wydal Bágky pro djtky w Praze 1818.

Chrastina (Jan) učitel djtek w stoletj XVIII w Prespurku. Geho některé skládanj zachowal nám Boh. Tablic w Slowenských Weršowcjch djlu I. a II.

Jungmann (Antonin) Doktor w lékařstwj, a Professor na wysokých školách Pražských, nar. w Hudlicjch r. 1775, 19 Máge. Wydal knihu o babenj, o konjch; sepsal člowěkoslowj, o dobytku a g.

Kauble (Josef) Professor na c. k. Gymnasium Litoměřickém, nar. w Boskowě 10 Ledna 1785. Sepsal žiwočichopis (*zoologii*) a g.

Kinský (Dominik) nar. w Slaněm, Professor na filosofickém ústawu w Brně. Wydal bágky Lesingowy, papauška Gresetowa, přeložil Ody Horácowy a g.

Klicpěra (Wáclaw Klement) nar. w Chlumci nad Cidlinau 23 Listop. r. 1792; sepsal posud 23 dramatických spisů.

Komenský (Jan Amos) poslednj biskup českých bratřj, roz. w Komně na Morawě 1592, † 1672. Mezi 20 spisy geho českými gest znamenitý labirynt swěta, dwéře gazyků a g.

Konstantinowic (Michal) z Ostrowice, wydal Kroniku Tureckau r. 1565 w Litomyšli.
Kramérius (Wáclaw) nar. w Klatowech 1753, 19 Břez. † 1808, 21 Břez. muž w nowěgšjch časech neywětšj zásluhu o gazyk český magjcj; wydáwal nowiny po 23 roků, kalendář toleranc po 10 let, mimo to přes 50 wětšjch i menšjch knih složil, přeložil, wydal n. p. cestu do Arabie, wypsánj Mogolského cjsařstwj, Egypta, a g. které wiz w Nesmrtedlné památce gemu sepsané od Rud. Kwěcha, a wydané od G. Palkowiče 1817.
Marek (Antonin) nar. w Turnowě 1785, 16 Zářj, Lokalista na Hrubé Skále. Složil mnohé básně po různu we Wjd. Hromádkowých Listech, Puchmayerowých zbjrkách, w Hlasateli, w Rozmanitostech a ginde tištěné, sepsal logiku a g.
Negedlý (Jan) nar. w Žebráce 1776, c. k. Rada, Doktor w práwjch, Professor řeči a literatúry české na wysokých školách Pražských. Od něho máme: Smrt Abelowu a Dafnise z Gesnera, Numa Pompilia Florianowa, I zpěw Jliady, Hlasatele 4 ročnj běhy a g. m.
Negedlý (Wogtěch) nar. w Žebráce, farář w Mirošowě. Sepsal: Kázanj, Ladislawa pro djtky, Karla, báseň naučnau, Ottokara, epickau báseň a g.
Palacký (František) nar. 1798, 14 Červ na w Hodslawicjch w Morawě; pěstaun šlechticů z *Csúzy* w Presp. Sepsal aisthetiku českau a mnohé básně.
Palkowič (Giřj) nar. w Řimabáně w Uhřjch, Professor literatury slowenské w Prespurku, wydal wjce než 20 spisů přeložených i půwodnjch; mezi nimi Hufelandowu Makrobiotiku, Músu se slowenských hor, Známost wlasti (Uherské), ka-

lendář od r. 1805 až posud, též Týdennjk po 7 let. Slownjk česko-německo-latinský I. djl 1820, a g.

Pařjzek (Aleš), nar. 1748, 10 Listop. Direktor Pražské normálnj hlawnj školy, kanownjk kapitoly Litoměřické. Geho češtj spisowé gsau: Seilerowo náboženstwj nedospělých (1780), Wýklad na ewangelia 1789, 1819. Willauma kniha ručnj pro učitele (1790), modlitby, a g.

Payer (Karel) nar. w Budjni pěstaun ml. hrab. z K*.

Pjsecký (Wáclaw), nar. w Pjsku 1482. † 1511. gsa w Jtalii pěstaunem Sigmunda z Gelenj, přeložil Jsokratowo napomenutj k Demonikowi, (w Praze 1510, 1586, 1801 a 1818.)

Polák (Milota Zdirad), nar. w Zásmukách posled. Unora 1788. Wydal Wznešenost Přjrody w Praze 1819; sepsal cestu do Jtalie.

Presl (Jan, Swatopluk) nar. w Praze 1791, 4 Zářj, Doktor w lékařstwj a Professor přjrodoznánstwj na Lyceum w Olomauci. Wydal s Hrab. Bedř. Wšemjrem Berchtoldem Rostlinář 1819, Inj djl. Sepsal českau Chymii a Mineralogii.

Puchmayer (Antonin), nar. w Teyně nad Wltawau r. 1769, 11 Ledna, farář w Radnicjch. Spisy geho gsau: Zbjrka básnj V djlů, Chrám Gnjdský, Prawopis ruskočeský, a g.

Rautenkranc (Josef), nar. w Králowé Hradci 1776 2 Břez., † co farář w Sedlci 1818. Wydal 11 knih neywjce nábožného obsahu; básně geho po různu w Hlasateli, Wjd. List. a ginde.

Sedláček (Wogtěch), nar. w Čelákowicjch dne 24 Unora r. 1785, kněz řádu Premonstr. Teplanského. Doktor we filos. Professor mathematiky, řeckého gazyka a literatury české na ústawu filo-

sofickém w Plzni; sepsal básně rozličné a mathematiku českau.

Stach (Wáclaw) wyslauž. Professor bohomluwectwj w Olomauci. Mezi 11 knihami geho djlem složenými djlem přeloženými gsau znamenitěgšj: Přjručka učitele lidu 2 djly (1787), historie sněmu Kostnického Roykowa 2 djly (1785), Giftšice počátkowé past. theol. (1789), Starý Weršowec (1805), Pjsně duchownj a g.

Streyc (Giřjk), bratr Morawský. Geho Žalmy wyšli 1590 a potom častěgi.

Swoboda (Frant. Jan), nar. w Praze 1778, 22 Brez. Professor na c. k. akademickém gym. w Praze, dohljžitel školy u sw. Štěpána, sepsal některé básně, přeložil biblickau historii pro djtky.

Swoboda (Wenceslaw Alois), nar. r. 1791, 8 Prosince w Nawarowě, Professor Humanitétu w Gindřichowě Hradci. Má rozličné básně w Rkp

Sychra (Matěg), nar. w Austj nad Orlicj, farář w Jmramowě na Morawě. Wydal kázanj, powjdatele III djly, Kratochwilnjk, a mnohé spisky we Wjd. List.

Šafařjk (Pawel Josef) nar. 1795, 13 Máge w Kobelárowě w Uhřjch. Dokt. we fil. Dir. a Prof. poetiky w Nowém Sadě w Uhřjch, aud spol. Jenanské latinské. Přeložil Šillerowu Marii Stuartku, Aristofanowy oblaky. Wydal Músu Tatranskau, rozličné básně we Wjd. List. a ginde.

Šjr (František), nar. w Budjni 1796, 16 Řjgna, složil a přeložil rozdjlné básně w Rozmanitostech J. Hýbla i ginde.

Šifsler (Jgnác), magistratualnj auřednjk města Pražského, nar. 1782, 21 Ledna; od něho gest smutnohra: Bohuslaw, Hřbitow (rozgjmánj), Low P. z Kocebue, Romeo a Julie a g.

Štěpánek (Jan Nep.), nar. w Chrudjmi 1783, 19 Máge, u Stawowského diwadla tagemnjk a kasjr. Wydal posud 21 dramat wšelikých mimo giné básně po různu.

Štěpnička (Frant. Bohumjr), nar. w Městysi Opatowě na Morawě 1785, 13 Řjgna. Wydal: Hlas lyry české 1817, a giné básně po různu, sepsal modlitby.

Tablic (Bohuslaw), ew. kazatel w Kostelnjch Morawcjch w Hontské Stolici, Uherské země. Mezi 11 spisy toho o literaturu česka u zaslaužilého muže gest: Určenj člowěka (Spaldingowo) 1802, Slowenštj Weršowci 1805, 2 djly, Poesie IV djly 1806 a g..

Turinský (Frant.) nar. dne 16 Ledna r. 1796 w Poděbradech. Posluchač práw. Sepsal mnohé básně.

Weleslawjna (Daniel Adam), nar. w Praze 1546, † 1599. Mistr w uměnj na wys. školách; professor historie wšeobecné, pak knihtiskař. Wiz ostatek w této knize na str. 206.

Wetešnjk (František), nar. w Gizerném Wtelně 1784, 1 Listop. farář w Markwanticjch. Přeložil Belisara Marmontelowa, složil mnohé básně z částky we Wjd. List. a ginde po různu wydané.

Zabranský (Jan), farář w Sedlci na Morawě.

Zámrský (Martin Philadelfus), duchownj zpráwce w Opawě we Slezku, † 1592. Od něho máme Postillu a pjsně duchownj.

Zahradnjk (Vincenc) nar. w Mladé Boleslawi 29 Pros. r. 1790, sacelán G. M. biskupa Litoměřického a konsistorialnj tagemnjk. Sepsal pédagogiku dle Niemayera, systematickau grammatiku, český rituál, listy o wedenj pastýřského úřadu, filosofické pogednánj w Hlas. IV. str. 421 a g.

Ziegler (Josef Liboslaw) nár. w Kralowé Hradci 1782, 10 Čerwence. Doktor pjsma sw. a Professor Bohomluwectwj pastýřského i literatury w Králowé Hradci. Wydal Telemacha z franc., a modlitby i pjsně cjrkewnj; přeložil naučenj pro lesownj od Wen. Wil. Hawelky, a g.

z *Žerotjna* (Karel, swobodný Pán), heytman Markrabstwj Morawského, král. Rada a Komornjk a t. d. nar. 1564, † 1636. Tohoto nesmrtedlného Mécenáta Českého psanj mnohá chowagj se w Hořowicjch.

Pozn. Neznámého překladatele gsau Letopisy Trojánské.

Wyswětlenj některých slow začátečnjkům méně známých.

Anemon, rozličných barew kwjtky, rostaucj po lesjch na garo, rusk. wětrenica; slow. slepý mák, český: polnj mák, w Kwětenĕ české Presl. (1819) pohanina, anemone Linn.

Bařiniště, mjsto kde gsau bařiny, (močály).

Besednice, hodownice, die Schmauserinn, od gména beseda (a) slowo (b) rozmlauwánj přátelské (c) mjsto, kde se to děge k. p. domek w zahradě, pawláčka nebo přjstřešj u domu, a t. d. (d) kwas, hody. cf. βαζω = loquor; cf. heb. bes; dům, besjasad; Hausſitz.

Beylj, n. ol. bylé, coll. byliny, herbae.

Beyložiléc, phitizoos, ein Pflanzenthier.

Bezdna, f. bezdno, n. propast bezedná, Abgrund.

Běd, gen. pl. nominis, bjda (běda) Noth, Elend.

Blizna, die Narbe, stigma, (swrchek čnělky u Kwětin.)

Bohatyr = hrdina.

Bohů zdráwjm etc. str. 171. t. bohatému, kterýž gest gako Bůh etc.

Břek, strůmek neb raděgi keř, lesnj, gehož owoce břekyně slowe, der Arlesbaum, crategus torminalis Linn.

Celowati = ljbati.

Cliti, zollen, r. clo, lat. telonium, cf. graec. τελος.

Cnota, ctnota = ctnost, gakoby čestnost (a) honestas (b) virtus.

Čeřen = plocha, stráň wrchu,

přjwršj, Us. W Polab. čeřen = hora, Gindy čeřen gest (a) sjť rybářská (b) část lisu winného, Kelter, (c) pekelec.

Čilý, kdo čige, cjtj bystře, empfindsam, wachsam (b) čerstwý, vegetus.

Čjže, n. mladý čjž, čjžek, Zeisig.

Čnělka, stylus, část kwětu u rostlin, která moc pylu zurodňugjcj na zárodky uwádj.

Daupnák, diwoký holub, palumbes, Holztaube, že w daupě t. kotlině stromů obýwá.

Daw, tjseň, Gedränge, Drang dáwiti, = mačkati.

Dna, ol. dma, od nadýmánj audů, pakostnice, die Gicht, podagra, chyragra.

Doba, (a) prawý čas. (b) podoba, něco takowého, přjhodného (c) figura.

Dogem, Eindruck, (do-gmu.)

Doniž, obs. = dokudž, donec.

Draha, množswj, welikost z ohledu čjsla nebo prostranstwj, cf. rus., dórog, germ. theuer, Suec. dyr.

Dráha, cesta, cf. rus. doróga; hebr. derch = via.

Držně, držemně, anhaltend, fest (z pol.)

Drewné stichotworenie = staré skládanie, básněnj (στιχος = werš.)

Dušeslowný, psychologicus

Dwjhám et dwihu, dwižeš, cf. = zdwjhám, heben.

Dworný, podle lat. curiosus, zde = diwný.

Djk, m. djka, f. Dank.

Eoljna, f. Aeolsharfe, nástrog. který na wjtr wystawený sám hude.

Garmo, sl. = gho, das Joch.

Gjh, odměk, polednj wjtr, neb strana, w. str. 9. pozn. 2.

Ginotagitelný. allegoricus, sl. Ginowka = allegoria, Aquensis.

Hlasoň, m. Hlasonka, f. bůh, bohyně hlasů, nebo hudby. (fictum nom.)

Hogemstwj, die Frist.

Holemost = Größe.

Horowánj, wysoké létánj, der Schwung.

Hrám = hragi Us. et Dob. Gram.

Hřjgen, Treibhaus od hřjgi; gako Řjgen od řigi. P. Puchm. hřjzeň nawrhl.

Chmura, oblak, Wolke, odtud pošmaurný den.

Chrabrý, udatný, tapfer.

Chwastám, chlubiti se, prahlen, aufschneiden.

Chwjnj, chwěnj, das Beben, od sl. chwěgi.

Chýže, chyžice, chalupa, domek, cf. Haus.

Kahele = mošna.

Kágeti, iter. v. kogiti, wjce užjwáno w složeném ukágeti.

Kel gen. klu, m. Spitzzahn, (b) kel, kli f. mrv. kel, m. (pol.) = Keim.

Klnuse, klegi se, přisahám.

Kolec, lec, m. kdo kůle, t. bode giné s koně na turnagjch, der Turnierer, Lanzenbrecher.

Kóltryna, neb koltra Tapete.

Komoň, obs. = kůň, Pferd, toliko w básni k užjwánj.

Kotce, krámy, Läden, Kramsbuden.

Krpec, pce, m. sl. = bačkor, Bundschuh.

Kotrmelec = kotrlec, Burzelbaum.

Křepký, = stark, schnell, frisch.

Laškugi, nugari, läppischen Com.

Licoměrný, gleißnerisch, hypocriticus
Liknawost, zdrahawost, lenost.
Liknugi se, zdrahám se, formido, gravor.
Ljsati se, pochlebowati, rad. lis. liška
Ljsánj. Schmeicheley.
Lokati, polykati, loky dělati, schlucken.
Mentjk, (mentýk) sl kožišina suknem pošitá rus. mantija, illyr. menten (Palk). cf. germ. Mantel
Mest, gen. mstu (mestu), Most, mustum.
Minareta, zwonice neb wěže Turecká, odkudž k modlenj swolávagj; zde sama modlitebnice.
Mjzka a, dem. sub. mjza Saft, Baumsaft. fig. užitek: Pr. sit; mjzkau býti komu t nástrogem, k užitku.
Nádobný, artig, schmuck, fein, mundus.
Náhon, zděný tarras, na břehu, Einbau. (b) Antrieb, adpulsus. 3) nádržka wody u mleyna, septum, Gehäng des Wassers.
Namáwám iter. v. namanu (se w mysl.)
Nápěw, Melodie (rus.)
Nazwjce, mehrentheils.
Negisty čáky str. 17. t. negisté čáky, gen. od neukončeného negist, a, o.
Neroď = nechtěg.
Oblý = podlauhle kulatý k. p. hůl, wálec.
Okorowánj, ambages, Umschweife.
Okres, Kreis
Okřjn, Napf, Schüssel.
Opatrnen, mjsto opatrn, (opatrný) Mst. Pastýř.
Osjdlo, Fallstrick.
Ostýchám se, sich scheuen.
Oswěta f. swětlo, (r. swět obs. = lux.)
Pautec hlawy, Wirbel, Scheitel.
Pawéza, scutum, Schild.
Pleť gen. plti, f. a) pohlawj, ženská neb bjlá pleť = das schöne Geschlecht. b) tělo (cf germ. Fleisch) Leib. c) pleť twáři. die Gesichtsfarbe, die Haut. cf. lat. pellis.
Poctus, str. 12. t. poctu gsi (dal)
Podlý, njzký, niedrig, niederträchtig, schlecht.
Polnjče, n. nástrog hudebný. polnj trauba.
Polučiti, slučiti, spogiti, t. zlučiti, rozdwogiti.
Popud, Antrieb, Trieb.
Porok. hana. Tadel, (r. porku) b) uhranutj.
Potaužiti, queri, sich beklagen.
Prámen slowe také spogenj worů, (Flöße).
Propyléje, προπύλαιον t. předwratj, neb sjň (der Vorhof) w Athénách u chrámu Minerwina od Perikla skwostně stawena a od Protogena malowaná.
Proslow, recitativo.
Průzračný. durchsichtig.
Prožluklý, žlučj naplněný. rantig. fig. ošklíwý.
Průčelný, co w průčelj gest, in der Fronte.
Přizjwám, zwu, herbeiladen.
Pyl, m. Blumenstaub, pollen.
Pýtwa, f. anatomie, wypýtwati rybu, wůbec známo.
Raroh, pták od swého hlasu r a r a tak nazwaný, falco buteo der Mäusefuß.
Rašiti se = pučiti se k. p. wjno se rašj t. wyrážegj paupata, zeleně
Renegát (med. lat. renegare, reneare = odřjci se, odpřisáh-

naum) ktery se odřekl swé wry zdo: poturčilý křesťan.
Rokotati, drukati gako k. p. struny na harfě, klirren (Igor).
Roksolán, u Plin. Rhoxalani, národ w Ewropegské Sarmatii neb Scythii u gezera Méotického; zde tol. co Rus.
Roniti slzy t. cediti, proléwati, cf. řinu, ῥέω - fluo, cf. rinnen.
Row = hrob. (r. rygi.)
Rownjk aequator. (Strnad stol. kal.)
Rozbor, bez rozboru, t. bez rozpaku, rozbjránj, přemyšlowánj.
Rozehranj = hranice, meze, fig. rozdjl.
Rozpoř, Zwist.
Růče = schnell.
Růže kweta str. 166. t. gako růže kweta.
Řečiště, Flußbett.
Řewniwost, žarliwost, Eifersucht, řewniti na koho, Us.
Samolet, Phoenix, Ohniwáček, smyšlený pták, o němž bágka wůbec známa.
Sewer, Nord, wiz str. 9. pozn. 2.
Schwjwám iter. v. schwěgi, herabbeben; zchwjwám (wzchwjwám) erbeben.
Sklepenj: Wölbung, klenutj.
Skráně, židowiny, tempora Schläfe.
Sled, stopa, Spur.
Slupka, Schale.
Snaha, snažnost. Eifer, Bestreben.
Snaubiti, verloben.
Snětj, spogenj (r. s-gati).
Snětiwý, k. p. pšenice, brandig.
Sopeljna f. pjšťala, gistá fléta Dalmatských pastýřů.
Spolupitel, Mittrinker.
Spjlati komu čeho t. předhazowati žertem, ausměšně.
Srdcegemné, co srdce gymá, pohybuge. w. str 18. 2)
Step, i, f. pustina bezlesá, bezlidná, die Steppe.
Stonati ol. stenati, stöhnen cf. graec. στένειν, t. wzdychati; tr. nemocnu býti.
Strádati, trpěti.
Strázeň, strádánj, zde co franc. la passion.
Surowy, syrowý.
Swémrawný, přjchotný; launig.
Swěže adv. čerstwě.
Swit. swětlo, uswjt, swjtánj.
Swjzel, zle, in bylina, powázka, Galium aparine, Klebekraut, fig. péče, starost.
Šemný, ošemetný.
Šjlený, pošetilý, delirus.
Šírák; u; m. široký klobauk Slowácký.
Šlakowati, sljditi, der Spur nachgeben.
Tanauti = hnauti, rühren, moveo (b) tanena mysl, na mysli t připadá.
Tkwjti, wězeti, haereo, stecken.
Torso, (ital.) wlastně ohryzek gablka, neb hrušky; newlastně trúp nebo dřjk t. tělo statue, kteréž hlawa, nohy a ruce scházegj Neyznamenitěgšj gest posud torso Herkulesůw w Belvederu w Řjmě.
Tožť = tum, so.
Třjbiti, mlátiti; trápiti, tribere.
Třjslo, měkota mezi stehny a břichem, inguen. die Weichen.
Ukor, u, m. úkora, f. Demüthigung cf. ukořiti, pokořiti, pokora, cf. přjkořj = Widerwärtigkeit, Unrecht.
Utroba, wnitřek, das Innere

re, Ingeweide, Leib, cf. wnitř, cf. uterus, graec. ὀδερός, venter.
Utržka, f. utrhánj, hanĕnj.
Uwal, audolj, vallis.
Wal, u, m. weliká wlna, die Woge, cf. wlagi se.
Wezdy, wzdy, wždy-, semper; r. wes = omnis, dy partic. temporis.) Mám za to, že čtenaś, w slowci wes, wšeho mezi s a š prostřednjm zwukem wlástnĕ znjwala; že wšak Čechowé w pjsmĕ toho rozdjlu naznamenagj, může se rownym prawem s gako š, aneb radĕgi pro dobrozwučnost před d, z gako ž psáti; u starých wesdy, wezdy, wzdy, wdy, wždy, nacházjme.
Wĕstec, wĕštec, vates.
Wĕstitel, m. Verkündiger.
Wlagi se, wlál se, wláti se, wlnjm se.
Wřes, erica, Heidekraut.
Wstřetiti, neb genstřetiti, potkati, begegnen, entgegen kommen.
Wtekuu, wbodnu.
Wýhodnost, Bequemlichkeit, Vortheil.
Wymknutj, = wysmeknutj, (r. mknu.)
Wynořugi = z hlubiny dobýwám fig. gewjm, wynášjm.
Začjwám, frequ. v. čigi = merken, riechen.
Zágužný = co za gihem (guhem t. polednem) gest.
Zaklal, perf. zaklúti, inf. za koli, praes. = zabodnu, erstechen.
Zarputilý, twrdošjgný, Halsstörrig.
Záštita, Schutz, (r. štjt. scutum).
Zaugjmati, einnehmen.
Záwitek, Gewinde, Schraubengang.
Záwog, velum, Schleyer.
Zdrog, pramen, fons.
Zjrám, iter. v. zřjti, schauen.
Zmige, f. coluber vipera, eine Natter.
Značiti, znamenati.
Znogný, potný, Schweiß = k. p. čas t. wedro, horko.
Zoře, aurora.
Zpĕčugi, od zpjčiti = sträuben; diff. pečugi od péče.
Zporný, w čem zpor gest, zwistig, Prozeß = h) chleb zporný, krutý; odtud (Dest.) sperr, Us. Statj častĕgi spor; Nowĕgšj zpor.
Ztepilý, schlank, fein.
Zwůle, swoboda, pohodlj.
Zjřeti, glühen.

K důkladněgšj známosti českeho gazyka slaužj:

A. *Slownjky.*

1. Deutsch = böhmisches Wörterbuch von Abbé Dobrowsky 1ter Band, A—K. Prag 1802.
2. Deutsch = böhmisches Nazionallexikon von Karl Jg. Tham, Prag 1799 — Böhmisch = deutsch 1805.
3. Deutsch = böhmisches, und böhmisch = deutsches Taschenwörterbuch, 2 Thle. v. K. J. Tham bei Enders 1818.
4. Böhmisch = deutsch = lateinisches WB. von Franz Tomsa 1799.
5. Detto von Georg Palkowitsch 1ter Theil A — N. Prag 1820.
6. *Dictionarium linguae latinae ex Magno Basilii Fabri thesauro opera Danielis Adami Pragení, 1579.*
7. *Sylva quadrilinguis ejusdem 1598.*

B. *Mluwnjky.*

1. Lehrgebäude der böhm. Sprache v. Joseph Dobrowsky, Prag 1819.
2. Praktisch = böhmische Grammatik von Johann Negedly 1809.
3. Prawidla řeči české od Františka Nowotného z Luže, w Praze 1818.
4. Grammatika česká od Jana Šmitta, w Praze 1816.
5. Prawopis český od Wáclawa Hanky, w Praze 1817.

Přehled wěcj w této knize obsažených.

Počátkowé slohu.

Přjklady.

A. Básně.

B. Prostomluwa.

C. Řeči.

Omyly takto naprawiti:

Prwnj počet znamená stránku, druhý řádek.

VII—23 předtaw *čti* představ. XIV—8 widely - widěly. XVII—9 zřenj - žřenj. XXVI—21 sira - šira. XXVIII—7 mágjli - magjli. XXX—8 sobě - sobě. XXXII—10 zakonné - zákonné. Ib. 7 zdol. krásowědné - krasowědné. XXXIV w posl. básen - báseň. XXXV—6 nezkončený - neskončený, a tak wždy. XXXIX—17 fisické - fysické. XLIII—8 básnjřowa - básnjřowá. XLVI—1 shromážďuge - shromažďuge. XLVIII—13 zdol. býij - býti. LXII—13 přjstup - postup. LXIII—16 wtipnym - wtipným. XC—7 z dol. wýptawna - wýptawná.

5—4 zefjr *čti*: zefyr. 5—16 tráwau - trawau. 7—10 střjštény - střjštěny. 8—24 gsa *smazati*. 15—14 Lidmila - Lidumila. 17—6 z dol. dušewládna - dušewládná. 23—8 kamenj - kameni. Ib.—9 nůzné - nuzné. Ib.—8 z dol. hrobu - hrobě. 25—10 z dol. twá - ta. 26—8 pustowecka - pustowečka. 27—6 ptáčjnku - ptačjnku. 30—4 z dol. stanku - stánku. 38—9 z dol. střjbrowlněcek - střjbrowlneček. 39—8 z dol. wjteg - wjtey. 40—13 z dol. wabné - wábné. 42—12 wstepi - wstepi. 43—17 sapeljny - sopeljny. 48—11 propelejch - propyléjch. Ib.—19 symě - sjmě. Ib.—20 způrně - zpurně. Ib.—10 z dol. hannau - hanau. 56—6 paúta - pauta. 58—3 uslišew - uslyšew. 67—5 a 15 Bilina - Bjlina (Bělina). 68—4 z dol. šelezo - železo. 84—18 přjsahal - přisahal. 85—4 ge - že. 88—8 dwéřjm - dweřjm. 89—4 dwéřmi - dweřmi. 90—17 přikázánj - přikázanj. 93—9 kdyš - když. 94—4 myšlenka - myšlénkau. 95—6 winnen - winen. 96—6 mužeš - můžeš. 99—8 piše - pjše. 107—6 swému gedinému bratru - swého gediného bratra. Ib.—9 slyšěl - slyšel. Ib.—12 muho a tak wzdy klegi s 4 pádem. 126—8 mně - mne. 131—2 z dol. stáli - stali. 132—12 z dol. wola - mola. 134—4 z dol. střed - stred. Ib.—ib. wčela - wčel

a. 135—4 z dol. pěsteny - pěstěny. 136—8 wýsi - wýši. 137—18 popláči - poplači. 140—18 spasytelné - spasitelné. Ib.—25 truchle - truchlé. Ib.—3 z dol. spasytel - spasitel. 141—3 sluh - sluch. Ib.—16 ukrutkny - ukrutný. 147—20 krwé - krwe. 149—12 z dol. prawý - prawj. 151—7 z dol. škaředým - škaředým. 154—6 rúčesť - ručesť. Ib.—10 hádactwj - hadactwj. 157—10 ztezku - stezku. 150—7 pusť! - pusť nebohau! 175—8 zbjhagjcých - zbjhagjcjch. 176—3 pustěnj - puštěnj. 160—10 z dol. stinte - stiňte. 189—12 prahuboh ý - prauboh ý. 196—10 osiku - osyku. 200—3 Phalad - Philad. 207—14 stkwostnosti - stkwostnostj. Ib.—17 shce - chce. Ib.—7 z dol. naši - našj. 209—12 odewzáno - odewzdáno. Ib.—10 z dol. domu - domů. 211—10 z dol. zágečj - zagečj. 214—13 auředlnjka - auřednjka. Ib.—13 z dol. zymnj - zimnj. Ib.—9 z dol. dawné - dáwné. Ib.—8 z dol. snoprávce - snoprawce. Ib.—ib. hádače - hadače. 216—16 z dol. Postoloprot - Postoloport. 217—8 gjm - gim. 224—13 snážnosti - snažnosti. Ib.—2 z dol. , Lidu - . Lidu. 228—4 z dol. pochvti a - pochytila. 229—2 nim - njm. 231—4 z dol. powéze - páwéze. 234—13 z dol. hteráž - kteráž. 242—10 manžslce - manželce. 247—16 naležegjcj - náležegjcj. Ib.—10 z dol. pilnosti - pilnostj. 248—10, 14 z dol. domu - domů. 249—13 z dol. obywatělům - obywatelům. 253—6 z dol. račjte - ráčjte. 254—11 péčowati - pečowati. 255—4 nepjšit - nepjšiť. Ib.—20 Třebici - Třebiči. Ib.—22 swětljae - swětljee. 255—posl. zdeyšj - zdegšj. 260—11 totjž - totiž. 261—11 z dol. zpřjmugj - zpřimugj. 264—14 šediwé - sediwé. 275—3 nepobýti - nepobyti. 277—posl. odslepen - odslepenj. 281—4 z dol. Parusia - Prusia. 283—10 způsob - spůsob. 284—5 neznáme - neznámé. 285—14 uzjcké - uzjčké. 287—12 z dol. ubigj - ubjgj. 288—17 snadněgj - s naděgj. Ib.—13 z dol. strasnii - strastmi. Ib.—4 z dol. studem, - studem. 292—7 prchli - prchlé. 297—12 cyt - cit. Ib.—11 z dol. sweta - swěta. 298—15 winniti - winiti. 299—17 utrpné - útrpné. 302—13 oslawilo - oslawowalo. 305—13 připogiti - připogowati.

